

Folkebiblioteket som uavhengig møtestad og arena for offentlig samtale og debatt i ei digital tid

Elin Golten

OSLOMET

Bibliotek- og informasjonsvitenskap. Fakultet for samfunnsvitenskap.

OsloMet – storbyuniversitetet

Haust 2022

CC-BY-SA versjon 4.0

OsloMet Avhandling 2022 nr 26

ISSN 2535-471X (trykt)

ISSN 2535-5414 (online)

ISBN 978-82-8364-418-0 (trykt)

ISBN 978-82-8364-453-1 (online)

OsloMet – storbyuniversitetet

Universitetsbiblioteket

Skriftserien

St. Olavs plass 4,

0130 Oslo,

Telefon (47) 64 84 90 00

Postadresse:

Postboks 4, St. Olavs plass

0130 Oslo

Trykket hos Byråservice

Trykket på Scandia 2000 white, 80 gram på materiesider/200 gram på coveret

Forord

Å arbeide med ei avhandling er ei individuell reise, eit arbeid som i stor grad blir gjort i einsemd og i ein kamp mellom tvil og tru på eigen evne til å gjennomføre. For meg er dette forsterka av at eg for det meste har hatt tilhald i Bergen, langt unna OsloMet og kollegaer der. I tillegg har dei siste to åra av arbeidet mitt vore prega av ein verdsomspennande pandemi som har avgrensa sosiale møte på alle samfunnsområde.

Tema for avhandlinga sirklar nettopp rundt folkebiblioteket som sosial møtestad og behovet for slike stader i samfunnet vårt. Å studere verdien av dette i ei tid med nedstengingar grunna pandemi har vore eit tankekors. Om noko, så har det vist endå tydelegare i kor stor grad både samfunn og enkeltindivid treng møte og fellesskap med andre.

Det er dei ulike fellesskapa av sosial og fagleg karakter som eg har vore del av desse åra som har ført til at avhandlinga no er ferdig, ikkje einsemda i arbeidet mitt. Utan desse fellesskapa og møteplassane dei har skapt ville eg ikkje nådd fram til målet.

Eg har hatt eit verdifullt fellesskap med hovudrettleiar Ragnar Andreas Audunson og medrettleiar Sunniva Evjen. Deira fabelaktige kunnskap og kompetanse i kombinasjon med at dei begge er empatiske men tydelege i si rettleiing, har vore avgjerande. Hjarteleg takk begge to. Også ALMPUB-prosjektet som mitt prosjekt er del av har danna eit godt nettverk rundt meg. Takk til Mia Mathiasson for det fine fellesskapet vårt som stipendiatar, trass i stor geografisk avstand.

Eg har hatt eit godt fagleg og sosialt fellesskap med kollegaer på Hordaland fylkesbibliotek/ i Vestland fylkeskommune. Takk til dykk alle. Ein særskilt takk til Ruth Ørnholt for støtte og tiltru.

Sosiale fellesskap og møtestader i mitt private liv har hatt stor betydning. Takk til nære vener som kvart på sitt vis har gitt støtte og vist interesse, som har lytta og oppmuntra meg når eg trong det, og skipla om tankane mine når eg trong det. Ein varm takk til sonen min Erlend og anna nær og kjær familie for tolmod og ukueleg tru på prosjektet.

Til slutt vil eg rette ein takk til informantane. Deira vilje til å bidra og dele oppfatningar og opplevingar om bibliotek er sjølv grunnlaget for prosjektet. Ein særskilt takk til dei tidlegare biblioteksjefane Trude Bendiksen ved Fjell folkeboksamling og Inger Karin Dyrnesli ved Voss bibliotek for velvilje og tilrettelegging.

Samandrag

I avhandlinga blir det utforska korleis sentrale aktørar i to lokalsamfunn: bibliotekarar, bibliotekbrukarar, lokale politikarar og samarbeidspartar med biblioteket, definerer biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit. Studien nyttar kvalitative intervju, og er ein samanliknande casestudie med to case, Fjell folkeboksamling og Voss bibliotek og konteksten av lokalsamfunna dei opererer i. Det blir nytta ulike teoretiske tilnærmingar for å studere biblioteket som møtestad; biblioteket som tredje stad (Oldenburg, 1999), offentleg rom (Lofland, 1998; Sennett, 2009), og høg- eller lågintensiv møtestad (Audunson, 2005b). Habermas (1962/1991) sin teori om offentlegheit belyser på same vis biblioteket som arena for samtale og debatt.

I prosjektet finn ein at ulikskapar ved lokalsamfunn, til dømes knytt til demografi, historie og tradisjonar, utviklingsdynamikk, og nærleik til byen har innverknad på korleis biblioteket fungerer som lokal offentleg sfære. Funnsindikerer at som arrangementsarena er folkebiblioteka særskilt nytta av eldre, kvinner og barn, medan ungdom og innvandrarar er lite til stades. Tema og tidspunkt for arrangementa er avgjerande for kven som kjem. Arrangementa bidrar til den sosiale dimensjonen ved biblioteket, men hovudsakleg gjennom dei uformelle treffa mellom folk før og etter arrangementet, og i pausar undervegs. Dei fungerer delvis som tredje stader men er for organiserte til å samsvare med Oldenburg sin teori. Arrangementa ser ut til å vere vekslende lågintensive og høgintensive møtestader, definert av samansetnaden på deltakarar og kor nær tema er den einskilde sitt livsprosjekt. Offentlege rom blir av Sennett og Lofland definerte som urbane arenaer. I prosjektet finn ein at det er behov for denne typen møtestader også i meir rurale strøk.

Folkebiblioteka si rolle som debattarena er lite nytta i dei to folkebiblioteka, med få debattarrangement. Det blir avdekkja potensielle utfordringar knytt til folkebiblioteka si rolle som uavhengige arenaer samstundes som dei er kommunale institusjonar, og når det gjeld kva rom folkebiblioteka har til å definere kva stemmer som får sleppe til. Når det gjeld å prioritere mellom oppgåver, er det like mange informantar som legg vekt på biblioteket som ein tradisjonell arena, som vektleggje både tradisjonell og sosial arena like mykje. Det er færre som meiner den sosiale arenaen bør prioriterast. Verdien av biblioteket blir sett i samanheng med både personleg og samfunnsmessig verdi. Biblioteket blir også tillagt verdi berre ved å vere der som ei moglegheit. Det blir sett fram behov for og ønske om at biblioteket må endre seg for framleis å ha verdi i ei digital tid.

Summary

The thesis explores how central actors in two local communities: librarians, library users, local politicians and library cooperating partners, define the library as a meeting place and as an institution contributing to a sustainable local public sphere. The study uses qualitative interviews, and is a comparative case study with two cases, Fjell public library and Voss public library, and the context of the local societies within which they operate. Different theoretical approaches are used to study the library as a meeting place; the library as a third place (Oldenburg, 1999), public realm (Lofland, 1998; Sennett, 2009), and high- or low-intensive meeting place (Audunson, 2005b). Habermas' (1962/1991) theory on the public sphere is used to shed light on the library as an arena for conversations and debate.

Findings show that differences in local communities, related to for example demographics, history and tradition, development dynamics, and proximity to urban settings, influence how the library functions as a local public sphere. Findings indicate that as an event venue the library is mostly used by the elderly, by women and by children. Youths and immigrants are less present. Topics and timing of the events are crucial for who turns up. The events contribute to the social dimension of the library, but mainly through the informal meetings before, after, and in breaks during the events. They function partly as third places but are too organized to fully correspond to Oldenburg's theory. They seem to constitute alternating low-intensive and high-intensive meeting places, defined by the composition of participants, and how closely related the topic is to each individuals' life project. Public realms are defined as urban arenas by Sennett and Lofland. Findings in the present project show a need for these types of meeting places also in more rural settings.

The role of public libraries as an arena for debate is not fully exploited by the two libraries in the study, as they both host few debates. Potential challenges related to the public libraries as independent arenas and at the same time municipal institutions are uncovered, as well as challenges related to the freedom for public libraries to define who should be allowed to raise their voices in the library space. When it comes to prioritizing between tasks, an equal number of informants emphasize the library as a traditional arena, as emphasize it as both a traditional and social arena. There are fewer informants who prioritize the social arena. The value of libraries is seen in relation to both personal and communal values. The library is also valued as public amenity. The informants express a need and a wish for the library to change to remain relevant in the digital age.

Innhald

Innhald	1
Oversikt over vedlegg	4
Innleiing.....	5
Forskingsmål	6
Problemstilling og forskingsspørsmål	8
Avgrensingar	8
Sentrale omgrep	8
Introduksjon	11
Eit sosialt folkebibliotek	12
Sosiale aktivitetar i folkebiblioteka	12
Utfordringar ved den sosiale rolla.....	13
Eit deltakande bibliotek	14
Ei ny legitimering?.....	15
Den offentleg sfære, det digitale samfunnet og folkebibliotek	16
Moglegheiter og utfordringar med ei digital offentlegheit	17
Folkebiblioteka i ei digital tid	19
Forskingdesign og metode.....	21
Casestudiar.....	22
Generalisering, reliabilitet og validitet	24
Forskingdesign	26
Forskingsmål.....	26
Mål for teoribygging	26
Val av case	28
Kontekst og mekanismar i konteksten	30
Formulering av datakrav	37
Gjennomføring.....	39
Utval og informantar	40
Utfordringar ved utval og informantar.....	46
Analysestrategi.....	49
Forskingsetikk	51
Personvern.....	51
Mi forskarrolle	53
Teoriar, grunnomgrep, og tidlegare forskning.....	55

Folkebibliotek som uavhengige møtestader	55
Det offentlege rommet	56
Høgintensive og lågintensive møtestader	61
Første, andre og tredje stad	62
Folkebiblioteket – ein stad for å møtast	66
Folkebibliotek og deliberative prosessar	76
Borgarleg offentlegheit og deliberasjon.....	77
Tilgang for alle.....	79
Deliberative demokrati.....	81
Media, teknologi og offentleg sfære	82
Folkebiblioteket – ein offentleg arena	83
Legitimering av folkebibliotek som møtestad og offentleg arena	92
Funn og analyse	96
Lokalsamfunnet	97
Sosialt samhald og sosiale møtestader	97
Utstrekning og nærleik til byen.....	107
Samlokalisering.....	117
Aktivitestar og arrangement	126
Brukargruppe	127
Synlegheit	136
Møtestad	141
Sosial møtestad	142
Inkludering og integrering	156
Arena for samtale og debatt.....	167
Demokratisk debattarena	168
Uavhengig arena og kommunal institusjon.....	178
Kva stemmer bør få sleppe til?	183
Prioriteringar og verdisetjing.....	193
Prioriteringar av oppgåver	194
Verdien av folkebibliotek	203
Drøfting	213
Lokalsamfunnet som føresetnad og kontekst	213
Fragmentering og behov for samlande faktorar	213
Tilgang kontra nærleik til kommersielle krefter	216
Synergi av samlokalisering med kulturelle krefter	219

Behov for å møte framande i ein rural kontekst	221
Kven kjem og kor synleg er den nye rolla?	223
Eldre, kvinner og barn kjem, i liten grad ungdom og innvandrarar.....	223
Tidspunkt og tema styrande for kven som kjem	224
Politikarane sine meiningar om kven som bør kome	227
Er biblioteka synlege i den nye rolla?	229
Ein uavhengig møtestad.....	231
Arrangement som møtestader	232
Samtale med kjende og ukjende	234
Vekslande høg- og lågintensive møte på arrangementa	235
Open arena, servering og stemning som ramme rundt arrangementa.....	237
Inkluderande og integrerande arena.....	239
Arena for offentleg samtale og debatt	241
Få debattar og skepsis til rolla blant politikarar	242
Debattarrangement eller rom for debatt på arrangement	245
Uavhengig rolle og kommunal institusjon	246
Potensielle truslar mot den uavhengige rolla	248
Ytringsfridom eller moral som grenseoppgang	250
Redaktørrolla i ei digital verd	254
Prioriteringar og verdisetjing.....	255
Sosial arena, tradisjonell arena eller begge delar	255
Ulik vektlegging i utvala.....	257
Prioriteringar og verdi ut frå personlege opplevingar eller lokalsamfunnskontekst.....	259
Det digitale som utfordring og moglegheit.....	261
Konklusjonar	263
Litteraturliste.....	269

Oversikt over vedlegg

- Vedlegg 1: Informasjonsskriv bibliotekbrukarar
- Vedlegg 2: Intervjuguide bibliotekbrukarar
- Vedlegg 3: Informasjonsskriv samarbeidspartar
- Vedlegg 4: Intervjuguide samarbeidspartar
- Vedlegg 5: Informasjonsskriv politikarar
- Vedlegg 6: Intervjuguide politikarar
- Vedlegg 7: Informasjonsskriv bibliotektilsette
- Vedlegg 8: Intervjuguide bibliotektilsette

Innleiing

I dette prosjektet ser ein på korleis sentrale aktørar i to lokalsamfunn: bibliotekarar, bibliotekbrukarar, lokale politikarar og samarbeidspartar med biblioteket, definerer biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit. Studien er ein samanliknande casestudie med to case, Fjell folkeboksamling og Voss bibliotek og lokalsamfunna dei opererer i, og det er gjort kvalitative intervju av dei ulike aktørane. Lokalsamfunna har ulikskapar som kan ha verknad på korleis biblioteket fungerer som lokal offentleg sfære. Ulikskapen ligg til dømes i nærleik/avstand til by, demografi, historie og tradisjonar, utviklingsdynamikk, og trekk ved kommuneforvaltninga.

Norske folkebibliotek har gjennomgått og gjennomgår framleis det ein kan kalle ei sosial vending, med endra hovudfokus frå samlingar til å samle folk, ei endring som gjerne blir skildra som ei bevegelse «from collections to connections» (Audunson & Aabø, 2013; Evjen & Vold, 2018; Mathiasson & Jochumsen, 2020). Der bibliotek tradisjonelt har hatt fokus på vedlikehald av berekraftige samlingar, har dei no skifta mot eit større fokus på felles læring, kunnskapsdeling, på det å skape kunnskap, og på kulturelle opplevingar (Audunson & Aabø, 2013). Vendinga mot eit meir sosialt folkebibliotek har gått føre seg over tid, med utvikling av sosiale aktivitetar som lesestunder, forelesingar, kurs, verkstader og så vidare. I januar 2014 vart det lagt eit tillegg til formålparagrafen i norsk Lov om folkebibliotek (Folkebibliotekloven, 1986), som slo fast at biblioteka skal vere aktive formidlarar og uavhengige møtestader og arena for offentleg samtale og debatt. Formålsendinga blei følgt opp av eit betydeleg beløp med lett tilgjengelege arenautviklingsmidlar frå Nasjonalbiblioteket i åra 2015-2018. Både lovendinga og arenautviklingsmidlane førte til at endringa mot meir sosiale bibliotekinstitusjonar skaut fart og vart meir markant.¹

Lovendinga har skapt eit sterkt fokus på spesifikke oppgåver og aktivitetar i norske folkebibliotek, og tvunge fram endring knytt til aktiv formidling, aktivitetar og arrangement. Trass i at oppgåvene ikkje er nye i folkebiblioteket, har mengda av sosiale aktivitetar i biblioteket retta mot alle typar bibliotekbrukarar hatt ein stor auke i åra etter lovendinga vart

¹ Rapport evaluering av nasjonal bibliotekstrategi 2019 (J. F. Rasmussen & Advicia AS, 2019, p. 9) stadfestar at 78 % av biblioteka søke arenamidlar i strategiperioden, og at nesten alle som søkte om arenamidlar fekk tildelt midlar. Rapporten viser til at dei intervjua bibliotekleiarane rapporterer at prosjektmidlane var avgjerande. Både talet, men også kvaliteten på arrangement er heva som følgje av midlane.

innført.² Dette skapar eit endra arbeidsmiljø for bibliotekarane, med nye arbeidsmønster, og behov for ny dugleik og kompetanse. På same tid kan desse aktivitetane vere med på å skape ny og fornya bruk og synlegheit av bibliotek, ved at det tradisjonelle synet på bibliotek og formålet deira blir endra og utvida. Det kan med andre ord skape eit rom der bibliotek kan legitimere og promotere seg sjølv på ein ny måte, i ei digital tid.

Endringane som går føre seg i folkebiblioteka, er sett i eit digitalt, moderne samfunn og gjev biblioteka ei oppdatert rolle relatert til den offentlege sfære. Det moderne samfunnet utfordrar den offentlege sfære samstundes som det ber med seg nye moglegheiter for deltaking. Desse utfordringane og moglegheitene rammar inn forskinga i dette prosjektet og er eit viktig bakteppe for relasjonen mellom folkebibliotek og demokrati. Grunna det digitale samfunnet går folkebiblioteka gjennom store endringar, gjerne skildra som ei krise innan forskingsfeltet bibliotek- og informasjonsvitskap (Ingraham, 2015, p. 147). Teoriar om den offentleg sfære tilbyr ei mogleg løysing på ei utfordring som folkebiblioteka møter, knytt til kva formål biblioteket skal ha (Widdersheim, 2015, p. 237). Det å definere folkebiblioteket si rolle som møtestad og debattarena i ei multikulturell, global og digital tid, kan revitalisere tydinga av biblioteket som fysisk stad og kan bidra til å utstyre biblioteka med eit nytt og vitalt argument for sjølve eksistensgrunnlaget deira (Audunson, 2005b). I kva grad folkebiblioteka faktisk kan skape ei motvekt til dei negative konsekvensane av digitalisering på samfunnet og den offentlege sfære, er eit pågåande forskningstema som mi forskning har som mål å bidra til å belyse.

Forskingsmål

Forskingsmålet i prosjektet er å byggje kunnskap rundt korleis folkebibliotek er relatert til offentleg sfære og demokratiske prosessar. Forskinga set fokus på utviklinga av folkebiblioteket si rolle som møtestad og debattarena, og er ny og nyttig både for forskingsfeltet og for biblioteksektoren i Noreg generelt. Teoriar innan forskingsfeltet bibliotek- og informasjonsvitskap legitimerer folkebibliotek som å ha ein viktig verknad på demokrati. Det meste av forskinga om folkebibliotek som institusjonar som promoterer

² Rapport evaluering av nasjonal bibliotekstrategi 2019 (J. F. Rasmussen & Advicia AS, 2019, p. 5) viser også ei samanlikning mellom bibliotekbruk i 2015 og 2018, der talet på dei som har vore på møte, framsyningar, kurs og debattar har gått opp frå 23 % til 35 %. Dei som nyttar biblioteket til lekselesing, studiar eller gruppearbeid er opp frå 19 % til 27 %. Møteplassen der ein treffer vener, er opp frå 20 % til 25 %. Dette viser ein aukande sosial bruk av biblioteka.

demokrati, blir likevel hevda å vere normativ og i liten grad empirisk dokumentert (Jaeger, Gorham, Bertot, & Sarin, 2013; Widdersheim & Koizumi, 2016). Resultatet er at:

Public libraries continue to rely upon assertions and rhetorical claims when seeking support through the political process rather than bringing forth evidence or data to make the case for their democratic contributions and for the increasing level of support granted to these contributions (Jaeger et al., 2013, p. 369).

I ei tid der både bibliotek og lokalsamfunn er sårbare for endringar, til dømes knytt til digitalisering, er det behov for meir forskning for å finne ut korleis biblioteket og andre aktørar i lokalsamfunnet rundt biblioteket saman kan finne løysingar for korleis biblioteka framleis kan fungere som ein offentleg institusjon, og slik vere med på å utvikle lokalsamfunnet (Vårheim, Skare, & Lenstra, 2019, p. 100).

Ved å byggje vidare på tidlegare forskning, og med ei forskingsramme av ei endra folkebiblioteklov (Folkebibliotekloven, 1986) som koplar bibliotek og demokrati, er det eit mål at prosjektet skal bidra til empirisk dokumentasjon på om koplingane til demokrati er haldbare, og slik bringe forskinga vidare mot å identifisere felles mønstre, og å støtte og byggje teoriar. Ein stor del av den empiriske forskinga som er gjort på koplinga mellom folkebibliotek og offentleg sfære er gjennomført i bybibliotek, og i ei urban setting. Forsking her får derfor eit særpreg ved å vere gjennomført i mindre bibliotek og lokalsamfunn, i ei rural setting i bygdesamfunnet på Voss, og i det meir samansette rurale/urbane lokalsamfunnet i Fjell. Mykje av forskinga gjort på oppfatningar rundt bibliotek, har involvert bibliotektilsette, politikarar og bibliotekbrukarar som informantar. I dette prosjektet er også sivilsamfunnet trekt inn, representert ved informantar frå organisasjonar og institusjonar som samarbeider med biblioteket om arrangement i bibliotekrommet. Deira blick på biblioteket som møtestad og arena for samtale og debatt, og på transformasjonen biblioteka går gjennom mot å vere meir sosiale offentlege institusjonar, representerer slik sett noko nytt for forskingsområdet. Også forskning på legitimering av folkebibliotek er i stor grad gjort på storbybibliotek. Fjell og Voss er meir rurale folkebibliotek, og det er relevant å sjå på om legitimering av biblioteka i lokalsamfunna dei opererer i, skil seg frå legitimeringa av dei urbane folkebiblioteka.

Problemstilling og forskings spørsmål

Problemstillinga i dette prosjektet er:

Korleis definerer sentrale aktørar i lokalsamfunna: bibliotekarar, brukarar, lokale politikarar og representantar frå sivilsamfunnet, biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit?

Forskingsspørsmål er:

- *Kva utfordringar rundt offentlegheit og møtestad blir biblioteket si rolle knytt til?*
- *Kven kjem på arrangementa i biblioteka? I kva grad er biblioteket som møtestad og debattarena ein arena for alle grupper i lokalsamfunnet, og i kva grad dominerer nokre grupper?*
- *I kva grad ser kommunane sine ulike karakteristika, til dømes nærleik til storbyen, kulturtradisjonar o.a., ut til å ha innverknad på korleis rolla blir utforma?*
- *Kva oppfatning har aktørane i lokalsamfunna av korleis biblioteket kan bidra til å realisere mål med omsyn til lokale møtestader/lokal offentlegheit?*

Avgrensingar

Prosjektet tek utgangspunkt i endringa av formålsparagrafen i Lov om folkebibliotek (Folkebibliotekloven, 1986) som vart gjennomført i 2014. Forskinga i prosjektet er gjort i høve til denne endringa, og i den grad det her er fokus på bibliotek før lovendringa så er det med tanke på den gradvise utviklinga som har gått føre seg mot eit meir sosialt bibliotek. I prosjektet ser ein på rolla til folkebiblioteka som er definert i delar av formålsparagrafen, nemleg som uavhengige møtestader og arena for offentleg samtale og debatt.

Sentrale omgrep

Problemstillinga, forskings spørsmåla og prosjektet i heilskap er relatert til nokre sentrale nøkkelomgrep som her blir definert.

Den offentlege sfære

Den offentlege sfære er ein arena mellom den private sfæren, sivilsamfunnet og staten, der offentlege saker blir diskutert og offentleg meining danna. Ordet offentleg ber i seg i alle fall fire ulike, men samanfletta tydingar som alle er til stades i omgrepet offentleg sfære:

- Den fysiske staden som er open for alle og del av eit fellesskap, som ei forlenging av dette også offentleg informasjon og kulturelle ressursar som gjennom å vere tilgjengelege potensielt er del av fellesskapet.
- Skilje mellom offentleg og privat, der det offentlege er det som er av felles interesse for alle innan eit samfunn og derfor legitimt vedkjem statlege organ.
- Som ein sosial kategori, både i ei relativt avgrensa tyding for å skildre alle som deltek i eit særskilt offentleg arrangement eller ei uttrykksform, og i meir generell tyding for å karakterisere fellesskapet av innbyggjarar/borgarar.
- Samansmeltinga av individuelle syn til ei offentleg oppfatning/meining, der meiningsutvekslinga som fører til danning av slike offentlege oppfatningar, ofte blir kalla offentlege diskursar. Grunngevinga til støtte for ulike syn er ofte definert som offentleg når dei appellerer til interesser eller prinsipp som noko generelt felles (Gripsrud, Moe, Molander, & Murdock, 2010, p. XIV).

Deliberasjon

Deliberasjon er resonnementsprosessar som kan gå føre seg i den offentlege sfære, orientert mot «mutual understanding and provisional consensus through open-ended argument» (Gripsrud et al., 2010, p. XIX). Deliberative prosessar skal sikre open, opplyst og offentleg meiningsdanning om spørsmål av felles interesse, styrt av krafta i det betre argument (Kalleberg, 2015, p. 27). Deliberasjon står sentralt i Habermas (1962/1991) sin teori om den offentlege sfære, som er ein del av det teoretiske rammeverket i dette prosjektet.

Møtestad

Konseptet møtestad er her knytt til biblioteket som stad, og kan relatere til biblioteket både som ein fysisk stad og til biblioteket som ein sosial stad. Biblioteket som stad er tett samanknytt med førestillinga om samfunnet, sidan: «Libraries, as culturally constructed places, have an important role to play in fostering and developing varying senses of community, and providing services to different communities» (Buschman & Leckie, 2007, p. 13). Det teoretiske rammeverket i dette prosjektet har ulike tilnærmingar til møtestad knytt til Oldenburg (1999) sitt konsept om den tredje staden, Audunson (2005b) sitt konsept om høgintensive og lågintensive møtestader, og Lofland (1998) og Sennett (1992, 2009, 2011, 2019) sine konsept rundt det offentlege rom.

Arrangement

I prosjektet blir arrangement forstått som organiserte og ofte offentlege aktivitetar i

folkebiblioteka. Eit anna ord for arrangement i biblioteket er bibliotekprogram, som Mathiasson og Jochumsen (2019, p. 858) definerer på følgjande måte, i samsvar med tydinga i dette prosjektet: «publicly announced activities and events, taking place within or in relation to a public library. Furthermore, public library programs are social interactions in which library professionals and members of the community are involved.»

Strukturen i avhandlinga

I avhandlinga blir tema og bakgrunn for tema introdusert gjennom ei innleiing og eit introduksjonskapittel med fokus på det sosiale folkebiblioteket og den offentlege sfære, det digitale samfunnet og folkebibliotek. Det neste kapittelet er om forskingsdesign og metode. Her blir det gitt ein introduksjon til casestudie, vist til kva val som er tatt når det gjeld forskingsdesign, korleis prosjektet er gjennomført, og forskningsetikk. Teoriar, omgrep og tidlegare forskning blir så presentert gjennom inngangane; folkebibliotek som uavhengige møtestader, folkebibliotek og deliberative prosessar, og legitimering. Ein stor del av avhandlinga er funn og analyse, med presentasjon av datamaterialet knytt til temaa lokalsamfunnet, aktivitetar og arrangement, møtestad, arena for samtale og debatt, og prioriteringar og verdisetjing. Funna blir så drøfta opp mot teori og litteratur, før konklusjonane i avhandlinga blir skildra.

Introduksjon

Dette kapitlet vil introdusere tema som er bakgrunn for studien som er gjort i denne avhandlinga. Her vil vi sjå nærare på kva det betyr at folkebiblioteka er blitt meir sosiale institusjonar, med dei utfordringane, endringane og moglegheitene dette ber med seg. Vi vil også sjå korleis teknologi og teknologiutvikling er knytt nært saman med offentleg sfære, og korleis dette heng saman med utviklinga i folkebiblioteka mot å vere meir sosiale og demokratiske arena.

Norske folkebibliotek er stadfesta ved Lov om folkebibliotek (Folkebibliotekloven, 1986). Formålet til folkebiblioteka har i lova tradisjonelt vore at dei skal fremje opplysning og anna kulturell verksemd, og stille bøker og andre media gratis til disposisjon for alle som bur i landet. 1. januar 2014 kom det eit tillegg i lovformuleringa som stadfestar at folkebiblioteka skal vere aktive formidlarar, og at dei skal vere ein uavhengig møteplass og arena for offentleg samtale og debatt. Bakgrunnen er at folkebiblioteka skal vere ein stad for alle innbyggjarar, uavhengig av politisk syn, religion eller sosial tilhøyr. Endringa har som intensjon å synleggjere folkebiblioteka som møtestad og kulturell arena, og reflektere ansvaret dei har som aktive formidlarar av kunnskap og kultur. Den uavhengige rolla er viktig når det gjeld folkebiblioteka som demokratisk arena, og bidrar til å oppfylle yringsfridom og sikre ein open og opplyst offentleg samtale (Prop. 135 L (2012–2013)). Lovendringa er òg ein måte for norske myndigheiter å leve opp til sine infrastrukturelle pliktar knytt til §100 i den norske grunnloven (Grunnloven, 1814) om yringsfridom.

Folkebiblioteka kan seiast å vere prega av to samfunnstrendar. Den eine er den sosiale vendinga som fører med seg eit oppsving i fysiske møte mellom menneske, noko som i biblioteket gjer seg uttrykk gjennom ei mengde aktivitetar og arrangement. Den andre trenden er digitalisering som viser seg i ein eksplosiv vekst i sosiale medieplattformer, bloggar, nettmedia og strøyming av kulturelt innhald (Audunson, Hobohm, & Tóth, 2020, p. 166). Også innan bibliotekforskning er det fokus på det digitale biblioteket på den eine sida, og det sosiale biblioteket, knytt til møteplasskonseptet på den andre. Begge tilnærmingane, anten dei fokuserer på nye media eller ideen om den offentlege staden, legg vekt på sosiale dimensjonar ved folkebiblioteket (Soderholm & Nolin, 2015, p. 244).

Eit sosialt folkebibliotek

Sosiale aktivitetar i folkebiblioteka

Det skjer ei mengd aktivitetar og arrangement i norske bibliotek for å etablere rolla som møtestad og offentleg arena som definert i biblioteklova. Den praktiske tydinga av at folkebiblioteka har teke ei sosial vending er at dei har endra karakter, der det no i større grad er samtaler og interaksjon, og der stillheit kan seiast å vere ein mindre verdsett verdi. Endringa mot meir sosiale folkebibliotek er ikkje berre tydeleg i korleis folk interagerer i og med biblioteket, men kjem òg fram i korleis biblioteket er utforma, med oppdatert interiørdesign som gjev rom for sosial interaksjon og arrangement. Men den viktigaste endringa kjem fram i mengda med aktivitetar som skjer i bibliotekrommet. Dei sosiale aktivitetane i bibliotekrommet har i lang tid vore ein del av folkebiblioteka sitt tilbod, og folkebiblioteka som møtestader og stader for offentleg samtale kan visast tilbake til byrjinga av 1900-talet (Wiegand, 2015). Den store endringa ligg i mengda av aktivitetar som går føre seg i folkebiblioteka i dag. For å nemne nokre er det opplesingar og intervju med forfattarar, konsertar og intervju med musikarar, teateroppsetjingar, klovnar, film, forteljingar, debattar over ulike tema, språkkafé og spelkveldar. Der er verkstader og kurs i ulike tema slik som musikk-komposisjon, handarbeid, teikning, slektsforskning, databruk, programmering og så vidare. Der er også foredrag om ulike tema som til dømes litteratur, historie, forskning, kunst, feminisme, miljø, rasisme, religion, familieliv, sport, data og teknologi.

Aktivitetane er del av ein politikk om arenautvikling stadfesta i Nasjonal bibliotekstrategi 2015–2018 (Nasjonal bibliotekstrategi 2015–2018) som inneheldt spesifikke mål for utvikling av folkebiblioteka som arena for debatt og læring, i tillegg til møtestader og formidlande institusjonar. Strategien vart følgt opp med ein stor sum med prosjektmidlar som var lett tilgjengelege for biblioteka.³ Biblioteka kunne søkje om tilskot til aktivitetar og arrangement i biblioteket i tillegg til utstyr for å gjere bibliotekrommet meir eigna for slike aktivitetar, til dømes stolar, mikrofonar, scenelys og så vidare. Strategiperioden enda i 2018, men blei utvida med eitt år sidan 2019 vart utropt som Bokåret. Totalt innvilga Nasjonalbiblioteket 57 millionar kroner i arenautviklingsmidlar. Ved å inkludere midlane knytt til Bokåret 2019, er den totale summen på 100 millionar kroner. Investeringa ser ut til å løne seg. *Rapport evaluering av nasjonal bibliotekstrategi 2019* (J. F. Rasmussen & Advicia AS, 2019) syner

³ *Rapport evaluering av nasjonal bibliotekstrategi 2019* (J. F. Rasmussen & Advicia AS, 2019, p. 9) stadfestar at 78% av biblioteka søke arenamidlar i strategiperioden og at nesten alle som søkte om arenamidlar fekk tildelt midlar.

resultat frå ei landsrepresentativ undersøking i 2018 til samanlikning med ei undersøking gjennomført i 2015 (Lagerstrøm & Revold, 2015). Her har talet på dei som har vore på møte, framsyningar, kurs og debattar gått opp frå 23 % til 35 %, medan dei som nyttar biblioteket til lekselesing, studiar eller gruppearbeid er gått opp frå 19 % til 27 %. Møteplassen der ein møter vener, er gått opp frå 20 % til 25 %. Alle desse utviklingane er i tråd med målsetjingane i strategien. Ny nasjonal bibliotekstrategi, (Nasjonal bibliotekstrategi 2020–2023), byggjer delvis vidare på førre strategi, men med det ein kan kalle eit meir tradisjonelt syn på biblioteka relatert til folkeopplysning og danning. Det er nemleg eit hovudmål for strategien å vidareutvikle biblioteka som relevante og viktige kunnskapsinstitusjonar som skal bidra til folkeopplysning og danning for befolkninga. Tre hovudlinjer skal saman bidra til å oppnå målet; formidling, samarbeid og utvikling, og infrastruktur. Politiske mål med tema formidling er at biblioteka skal vere opne institusjonar som er til stades der innbyggjarane er, og at dei skal utvikle seg vidare som folkeopplysnings- og dannelsingsinstitusjonar. Det er også eit mål under dette punktet at biblioteka skal vere kunnskapsarena som skal gje befolkninga tilgang til forskning og kunnskapskjelder, og som skal bidra til utvikling av kritisk tenking og digital dømmekraft (Nasjonal bibliotekstrategi 2015–2018, p. 21). Under temaet samarbeid og utvikling er måla at biblioteka skal utvikle seg til å gje meir open tilgang til samlingane, kunnskapen og forskinga, og å få til tettare samhandling mellom bibliotektypar (Nasjonal bibliotekstrategi 2015–2018, p. 27). Under temaet infrastruktur er det mål om å gjere biblioteka sine fysiske og digitale ressursar betre tilgjengeleg for befolkninga, slik at ein kan frigjere ressursar til formidling og innhaldsproduksjon (Nasjonal bibliotekstrategi 2015–2018, p. 33).

Utfordringar ved den sosiale rolla

Nye tilbod og oppgåver utfordrar folkebiblioteka på ulike måtar. For det første er det behov for fornya kompetanse hjå dei bibliotektilsette sidan ein vanleg arbeidsdag for dei fleste er endra. Den store mengda med arrangement krev dugleik i å planlegge arrangement, i tillegg til å opptre offentleg på ein profesjonell måte ved å gjennomføre ulike typar av samlingar og arrangement. Enkelte bibliotek, særleg i dei større norske byane, har løyst utfordringa med endra kompetanse ved å hente inn annan fagbakgrunn enn bibliotekarar. Slik kan dei oppnå større breidde i personalet når det gjeld dugleik og kompetanse. Dette er mogleg fordi det berre er stillinga som kommunal biblioteksjef som har krav om bibliotek- og informasjonsfagleg utdanning. Til personale elles blir det ikkje stilt krav om utdanning, og som profesjon er bibliotekarar nøydt til å bygge legitimitet gjennom tillit hos arbeidsgjevar i

tilsetjingsprosessen og hos folkeopinionen (Audunson, 2015, p. 49). Biblioteksjefane er gitt ei ny rolle som redaktør knytt til kva type arrangement ein skal opne opp for i bibliotekrommet. Som ein arena som promoterer ytringsfridom, kva stemmer skal biblioteket tillate å bli høyrd i bibliotekrommet? Er det nokre stemmer dei burde velje ikkje å gje rom til fordi dei representerer eit ekstremistisk syn? Og er det nokre stemmer som dei særleg burde passe på blir høyrd fordi dei har få andre arena? Rolla som redaktør kan vere komplisert for bibliotekleiarane, til dømes med å avgjere kor grensene for ytringsfridom skal gå når det gjeld ytringar i bibliotekrommet.

For det andre er sosiale samlingar og arrangement sjeldan stille aktivitetar. For folk som kjem til biblioteket med ønskje om ein stad å lese og gjere meir individuelle læringsaktivitetar, kan det vere ein skuffelse at der er lite rom for slike aktivitetar. At biblioteket samstundes skal vere ein offentleg møtestad og ein stille stad for å konsentrere seg, kan vere ei utfordring, og bråk frå aktivitetar kan gjere at folk vel andre stader for dei meir stille aktivitetane (Fagerlid, 2020). For det tredje har det vore diskusjonar innan biblioteksektoren om biblioteka beveger seg for langt vekk frå deira meir tradisjonelle formål som litteratur- og kunnskapsformidlarar, og om dei strekker seg for langt mot eit sosialt bibliotek, med fare for å skape ein meir konturlaus og identitetslaus institusjon. Er det til dømes folkebiblioteket si rolle å vere ein utlånsstasjon for verktøy, hagereiskap og sportsutstyr? Er biblioteket ein stad som er til for lesarar eller for lånarar av verktøy og andre potensielt nyttige ting for lokalsamfunnet? (Soderholm & Nolin, 2015).

Eit deltakande bibliotek

Digitalisering har vore ei hovuddrivkraft for folkebiblioteka si endring. Massiv tilgang til Internett har forenkla tilgangen til kunnskap og informasjon, på same tid som teknologi har gjort vedlikehaldet av biblioteksamlingane enklare (Audunson & Aabø, 2013). Digitalisering har slik sett frigjort folkebiblioteka frå det sterke fokuset på behovet for fysiske samlingar og gitt dei fridomen til å fokusere på formålet med bibliotekprofesjonen, nemleg å stimulere til sosiale prosessar knytt til læring og kulturelle opplevingar (Audunson, 2018, p. 362).

Det blir hevda at vi er inne i ei bølge av samfunnsengasjement som er nettopp eit resultat av at digitaliseringa skapar behov for fysiske stader for menneskeleg fellesskap, noko som har gitt fokus på opne sosiale rom og mangfald (Audunson, Aabø, Blomgren, Evjen, et al., 2019; Soderholm & Nolin, 2015). Deltaking er eit sentralt omgrep når det gjeld sosiale folkebibliotek, og som del av den sosiale vendinga (Audunson, Hobohm, et al., 2020) kan ein

òg seie at det går føre seg ei deltakande vending eller paradigme (Rydbeck & Johnston, 2020). Biblioteka blir sett i relasjon til Culture 3.0, med fokus på aktiv kulturell deltaking og utvisking av skilje mellom produsentar og brukarar. I bibliotekrommet er resultatet gjerne performative rom med kreative stader med tilgang til kunstnarlege verktøy, og med innovative stader knytt til it-teknologi, og makerspace og hackerspace (Jochumsen, Skot-Hansen, & Rasmussen, 2017). Folkebibliotek blir hevda å vere ein kritisk sosial infrastruktur som legg til rette for sosial deltaking (Klinenberg, 2018, p. 32). Som deltakande møtestad blir gjerne folkebiblioteket knytt til Library 2.0 der biblioteket blir sett som del av eit deltakande nettverk knytt til digitale moglegheiter og system (Lankes, Silverstein, Nicholson, & Marshall, 2007). Biblioteket kan også vere del av eit deltakande nettverk, tett knytt og i dialog med dei samfunna som brukarane av biblioteket er aktive i (Lankes, 2016). Folkebiblioteka posisjonerer seg som ein inngang til samfunnsressursar og -fasilitetar som kan fungere som ein arena for samfunnsrelaterte arrangement, og som eit utgangspunkt for å knyte saman menneske, kople menneske til lokalsamfunnet, og kople lokalsamfunnet til det vidare samfunnet (Goulding, 2009, p. 47).⁴

Ei ny legitimering?

Folkebiblioteka er uløyseleg knytt til det samfunnet dei opererer i, og til rådande offentleg sfære. I dag er folkebiblioteket som resten av samfunnet del av eit digitalt, kulturelt samansett og globalt samfunn. Digitalisering synes ikkje å vere ein direkte trussel mot det fysiske biblioteket, i alle fall ikkje enno, sidan meir enn halvparten av bibliotekbrukarane framleis berre besøker biblioteket gjennom fysiske besøk (Vårheim, Jochumsen, Rasmussen, & Rydbeck, 2020). Ingraham (2015, pp. 152-153) hevdar at tradisjonelle bibliotek likevel har ein tendens til å bli sett på som utdaterte erstatningar for Internett, og at finansieringa av bibliotek går tilbake over heile verda, mellom anna grunna digitalisering og kapitalisme. Dette er med på å endre retorikken rundt verdien av det post-millenniala folkebiblioteket. Han meiner at spørsmålet rundt kva som konstituerer folkebiblioteka er retorisk samanknytt med spørsmålet om deira offentlege karakter, og at folkebibliotek alltid har vore forma av korleis den teknologiske utviklinga påverkar biblioteket sitt potensielle innhald og tilgjengelegheit (Ingraham, 2015, p. 148). Det kan derfor vere behov for at biblioteka finn nye former for legitimitet knytt til offentleg sfære og dei rammer som det moderne samfunn gjev oss.

⁴ På tross av merksemd rundt deltaking, særskilt basert på ei forventning og ein diskusjon innan akademia, så er det likevel lite brukarinvolvering på ABM-feltet sånn totalt sett (Andersen et al, 2020).

Ein kan hevde at den sosiale rolla gjev rom for auka synlegheit og ei potensiell ny legitimering for folkebiblioteka, knytt til samanhengane mellom bibliotek, offentleg sfære og demokrati. Det er behov for forskning for å utforske desse samanhengane (Jaeger et al., 2013; Widdersheim & Koizumi, 2016), men endringa i folkebiblioteka er uansett reell, og skapar ein ny røyndom for heile sektoren. Det utvida formålet i biblioteklova (Folkebibliotekloven, 1986) har saman med statlege midlar til arenavikling søruga for fornya tilhøve og utvida rom for folkebiblioteka å operere innanfor. Den originale formålsparagrafen i lova om å formidle informasjon, utdanning og annan kulturell aktivitet, har tent biblioteka godt, og gjer det framleis. Den reviderte versjonen av formålsparagrafen som stadfestar folkebibliotek som uavhengige møtestader og arena for offentleg samtale og debatt, kan seiest å legge eit nytt lag av legitimering på toppen av den tradisjonelle. Det utvida formålet har stort potensial for å bidra til å aktualisere folkebiblioteka basert på dei eksakt same samfunnsfaktorane som blir nytta som argument for at dei er utdaterte. Biblioteka har blitt meir sosiale arena, med ei mengd av arrangement og aktivitetar som skjer i bibliotekrommet, og med oppdatert design og utstyr for å passe til rolla som arena. Dei utvida og omfattande tenestene med møte, framsyningar, kurs, debattar og andre arrangement og aktivitetar gjev folkebiblioteka høve til promotere seg som vitale og sosiale institusjonar og som kulturelle arena, samstundes som det kan bidra med vektige argument for slike aktivitetar i ei digital tid.

Den offentleg sfære, det digitale samfunnet og folkebibliotek

Den offentlege sfære er grunnleggande lik i dei nordiske landa, der ein sterk stat og eit velutvikla system rundt økonomisk fordeling er essensielle element for ein demokratisk og inkluderande offentleg sfære (Engelstad, Larsen, & Rogstad, 2017, p. 67). Kulturpolitikk i dei nordiske landa relatert til offentlege bibliotek, viser ein sterk og eksplisitt relasjon mellom folkebibliotek og demokrati. I Noreg er det òg ei vektlegging av fysiske offentlege møtestader og offentleg sfære (Widdersheim, Koizumi, & Larsen, 2021, p. 15). I løpet av 2000-talet har biblioteka fått eit tydeleg oppdrag knytt til demokrati og offentlegheit, i tillegg til deira meir tradisjonelle oppdrag om å fremje folkeopplysing og danning (Larsen & Solheim, 2020, p. 19).

Moglegheiter og utfordringar med ei digital offentlegheit

Effekten digitaliseringa har på den offentlege sfære er delt. Digitalisering kan ha ein positiv effekt på deltaking i det offentlege med å legge til rette for tilgang og deltaking. På den andre sida skapar det digitale samfunnet utfordringar knytt til falske nyhende, overvaking og redusert personvern, i tillegg til fragmentering og ekkokammer. Utviklinga av samfunnet går slik i fleire ulike retningar når det gjeld digitalisering, og kan til dømes både føre til ein sterkare stat og auka overvaking, og samstundes gje auka myndiggjering til den einskilde borgar (Audunson, Andresen, et al., 2020, p. 1).

Digitalisering kan vere eit høve for realisering av dei klassiske offentlegheitsideal, ved at det opnar opp for auka samfunnsfellesskap og meir demokrati, og skapar større deltaking.

Digitale plattformer som bloggar, kommentarfelt, Facebook, Twitter og Wikipedia, gjer det lettare for alle og ein kvar å uttrykke seg og er ein styrke for demokratiet. Kven som helst kan uttrykke seg i sosiale media og nå ut til eit publikum. Stadig fleire deltek i offentlege politiske debattar, og kommunikasjon mellom politikarar og styresmakter på den eine sida og borgarar på den andre, flyt raskare og er meir gjensidig. Det er lettare å uttrykke seg offentleg og det er enkelt å finne informasjon frå heile verda. Det har også skjedd ei demokratisering av kunnskap med enklare tilgang for alle (Jakobsen, 2016, p. 311).

Lars Qvortrop (2000) skildrar offentlegheit i det hyperkomplekse samfunn. I det han karakteriserer som den polycentriske tidsalder, er det offentlege blick stadig vekslande mellom å observere noko og å observere seg sjølv. Det offentlege blick er såleis eit polycentrisk blick, ved at det heile tida blir retta mot eit emne og mot seg sjølv, og på denne måten fastlegg og endrar fortløpande sine eigne kriterium. Offentlegheit definerer og omdefinerer seg sjølv ustansleg og «representerer det hyperkomplekse samfunns funksjonsmåte par excellence: Offentlighed er et centrumsløst centrum, et blik der løbende fastlægger sin egen optik» (Qvortrup, 2000, p. 248). Digitalisering har den funksjon at det senker terskelen for å delta i offentlege sfærar og gjev folk større moglegheiter til å forme samfunn. Eit døme på aktiv deliberativ deltaking og ei positiv tilnærming til digitalisering finn ein hjå Aitamurto og Landemore (2016). Dei skildrar eit finsk forsøk der ein lovprosess vart gjennomført med opning for direkte online-deltaking frå offentlegheita. Denne typen mengde-deliberasjon opnar opp for nye idear og løysingar og gjer debatten rikare. I tillegg fann dei også ein sideeffekt av at deltakarane fekk større kunnskap. Eksperimentet viste seg med andre ord å vere både demokratisk og deliberativt vellukka.

Digitale media er eigna til å skape interessefellesskap, men kan også ekskludere. (Lavik, Moe, & Gripsrud, 2017, p. 558). I tillegg til falske nyhende, overvaking og utholing av personvernet, er utfordringar i det digitale samfunnet knytt til fragmentering av offentlegheita med konspirasjonsteoriar, møtestader som blir trua og spalta om, og ekkokammer som skapar offentlegheiter som føreset tru på ein særskild teori. Internett gjer det mogleg for kven som helst å uttrykke seg, men samstundes som det er lettare å seie noko så er det vanskelegare å bli høyrte. Kven som helst kan etablere eigne forum for diskusjon, spreie informasjon og identitetsdanning. Dette skapar fare for fragmentering av offentlegheita og av ei felles, open samtale om fellestema. Nettet gjev dei mange mindre offentlegheiter moglegheit for å lukke seg for kvarandre, stenge ute argument som utfordrar deira syn, og skape fiendskap til kvarandre basert på fordommar og kunnskapsmangel (Gripsrud, 2017, p. 28). Dei skjulte algoritmane som blir nytta i søkemotorar og sosiale media, gjer at vi i minkande grad blir utsett for andre meiningar og idear enn våre eigne (Jakobsen, 2016, p. 358). Sosiale medium har fått ein dominerande posisjon i diskusjonar om offentlegheit, og utfordrar tidlegare grenser mellom sendar og mottakar, mellom privat og offentleg, mellom det nasjonale og det globale, og mellom journalistiske nyhendemedium og omverda (Lavik et al., 2017, pp. 574-576). Selskap som Google og Facebook er privateigde og står meir eller mindre fritt til å avgjere kva for ytringar dei vil offentliggjere, samstundes som dei er blitt tunge offentlegheiter for seriøst samfunnsengasjement (Jakobsen, 2016, p. 19). Sandra Braman (2006, pp. 314-315) skildrar ein dystopisk visjon av det ho kallar framveksten av informasjonsstaten, med ei massiv overføring av makt frå borgar til stat. Ifølgje Braman nyttar staten informasjon og informasjonsteknologi på nye måtar. Denne praksisen har mellom anna ført til at staten veit meir og meir om innbyggjarane medan innbyggjarane veit mindre og mindre om staten, at overvaking på individnivå er bytt ut med overvaking gjennom store mengder (digitale) data, at individet blir utydeleg, at informasjon blir nytta proaktivt for å overtyde, at det er eit gap mellom korleis informasjonsstaten blir identifisert av dei som sit ved makta og korleis den blir oppfatta av innbyggjarane, og at bruken av digitale teknologiar kan minke og ikkje auke moglegheita for eit meiningsfullt og deltakande demokrati.

Ifølgje Dahlgren (2006) kan digitale nettverk føre til fragmentering, og slik undergrave demokratiet, til dømes gjennom sviktande sivil deltaking. Aktiv deltaking og interaksjon i rom og diskursar er naudsynt, og deliberasjon kan også skje i private sfærar som kvardagsprat med relevans for demokratiet. Han viser til at demokratisk deliberasjon har som føresetnad at deltakarar er på likefot, noko han meiner ikkje er realistisk då offentleg samtale ofte følgjer

dei med makt og kulturell kapital (Dahlgren, 2006, p. 267). Tranvik & Selle (2003) viser korleis endring i frivillig arbeid og nedgangen i sosiale bevegelsar grev grunnen ut under den norske demokratiske infrastrukturen. Verknaden av globalisering, og prosessar den fører med seg med særskilde strukturelle karakteristika, utformar nye formar for politisk og sivil deltaking. Tidlegare hadde ein i Noreg organisasjonar med stor medlemsmasse og sterk ideologi som sørgde for kommunikasjon mellom lokale og sentrale ledd. I dagens samfunn er desse kommunikasjonslinjene langt på veg brotne, og den offentlege sfære er blitt ei lukka boble der aktørane kommuniserer seg imellom (Audunsson, 2016, p. 20). På same tid som digitalisering og globalisering gjev auka opplysning ved at fleire deltek i offentleg samtale på tvers av hirarkiske og kulturelle skilje, kan dei same prosessane altså òg vere øydeleggjande for offentlegheita (Jakobsen, 2016, p. 313).

Folkebiblioteka i ei digital tid

Ein fungerande offentleg sfære er ein av dei viktigaste føresetnadene for eit demokrati (Audunson, Aabø, Blomgren, Evjen, et al., 2019), og teori om den offentlege sfære gjev ei mogleg løysing på kva formål folkebiblioteka skal ha (Widdersheim, 2015). Det blir hevda at biblioteket har ei nøkkelrolle for konversasjon, inkludering og demokrati (Buschman & Warner, 2016). Biblioteket kan både ha moglegheit og plikt til å motverke utfordringane i samfunnet, og ber i seg evne til både å styrke og fornye det demokratiske systemet (Johansson, 2004). Folkebiblioteket kan vere eit fysisk og psykologisk rom for offentleg diskurs og bidra til gjenoppbygging av politisk og sosial tillit (Alstad & Curry, 2003), mellom anna ved å skape kommunikasjon mellom det Fraser (1992/2010) kalla for «subaltern counterpublics» (Newman, 2007), og å vere nodar for å byggje opp att sosiale relasjonar og for å støtte folk i ulike livsfasar (Frederiksen, 2015). Biblioteket er ein av få lågintensive møteplassar som framleis eksisterer, og der folk blir eksponerte for verdiar og interesser som kan vere ulike dei som dei sjølv verdset (Audunson, 2005b; Aabø & Audunson, 2012; Aabø, Audunson, & Vårheim, 2010), og kan gjennom sine aktivitetar som møteplass og debattarena vere ein stad der dei ulike offentlegheitene blir synlege for kvarandre og kan kommunisere. Aktivitetane som går føre seg i biblioteka, kan også skape kommunikasjon mellom dominerande og mindre dominerande offentlegheiter i lokalsamfunnet (Fraser, 1992/2010), og bidra til at stemmene til medlemmene i desse offentlegheitene blir høyrde og integrerte i den breie offentlegheita, og forhindre parallell-offentlegheiter (Audunson, 2017).

I ei tid prega av ekkokammer, filterbobler og algoritmisk makt skal biblioteka fungere som rettleiarar i digital dugleik (Larsen & Solheim, 2020, p. 33). Digitalisering kan bidra til å

legitimere behovet for folkebiblioteket som ei mogleg motvekt til dei negative digitale konsekvensane ved å fungere som ein møtestad og demokratisk arena, og ved å vere ein kvalitetssikra informasjons- og kunnskapsformidlar. Samstundes hevdar Sullivan (2019, pp. 1153 - 1154) at kravet om at folkebibliotek skal stå opp mot til dømes falske nyhende, ikkje er særskilt realistisk fordi biblioteka har lite kompetanse på kva utfordringar dette fører med seg. For at folkebiblioteka skal kunne ha ei rolle på dette feltet, må bibliotekarane få ei djupare forståing av problemet rundt desinformasjon, engasjere seg i teknologiske løysingar som kan identifisere denne typen informasjon, og vurdere kva innverknad bibliotekstrategiar har når det gjeld vern mot og korrigering av desinformasjon. Falsk informasjon har ein tendens til å både spreie seg og vere vanskeleg å bli kvitt, og bibliotekarar treng derfor å gjenopprette enkelte kjerneverdier knytt til tilgang til informasjon på den eine sida, og vern av kunnskap på den andre.

Revisjonen av Lov om folkebibliotek har understreka behovet for biblioteket som fysisk stad og rom, i tydinga møtestad. Folkebiblioteka er også gitt ei spesifikk oppgåve som formidlarar og tilretteleggjarar av demokratiske prosessar. Resonneringsprosessen deliberasjon som kjem fram i Habermas (1962/1991) sitt konsept om den offentleg sfære, er eit teoretisk perspektiv på demokrati og offentlegheit som har hatt særleg stor innflytelse på norsk kulturpolitikk (Larsen & Solheim, 2020). Folkebiblioteka underbyggjer ein berekraftig offentleg sfære gjennom å vere leverandørar av kunnskap og kulturuttrykk, ved å dyrke ein opplyst og informert borgar, og gjennom å vere arena for offentleg debatt. Biblioteka har gjennom si nye rolle blitt utfordra til å løyse sosiale problem i lokalsamfunna gjennom å legge til rette for offentlege debattar og offentlege formål, og slik fungerer folkebiblioteka både reint logisk og praktisk som offentlege sfærar i samfunnet (Audunson, Aabø, Blomgren, Evjen, et al., 2019, p. 774). Trass i den demokratiske tydinga som biblioteket kan ha som offentleg stad og møtestad, er det behov for å klargjere samanhengen mellom bibliotek og offentleg sfære (Widdersheim & Koizumi, 2016, p. 592).

Forskningsdesign og metode

I dette kapittelet vil eg vise forskingsmetode og -design som er valt for prosjektet, kvifor dei er valde, og på kva måte dette er ei nyttig tilnærming til prosjektet. Det vil kome fram korleis dette har blitt utført i praksis, og slik også korleis ein har kome fram til materialet som er gjenstand for analyse. Metode vil seie «å følgje ein bestemt veg mot eit mål eller ein systematisk framgangsmåte» (Krumsvik, 2014, p. 24). Når det gjeld kvalitativ forskning som er nytta i dette prosjektet, kan ein seie at metode er ein spesifikk forskningsteknikk (Krumsvik, 2014, p. 22). Prosjektet er ei samanliknande casestudie, med samanlikning av to case. Casa er samanlikna og studert i forhold til problemstillinga i prosjektet som er korleis sentrale aktørar i dei to lokalsamfunna: bibliotekarar, brukarar, lokale politikarar og representantar frå sivilsamfunnet, definerer biblioteket som ein møtestad og som ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit. Forskingsspørsmåla søkjer å gje svar på relevante spørsmål relatert til oppfatningar rundt folkebibliotek i lokalsamfunnet.⁵

George & Bennett (2005) har laga det som kan kallast ei oppskrift på korleis casestudiar kan utførast og som mitt forskingsprosjekt har henta inspirasjon frå. Dei stadfestar tre fasar for design og implementering av teoriorienterte studiar. I første fase blir målsetjinga, design og struktur for forskinga formulert, og i fase to blir casestudiane utførte i samsvar med design. I fase tre skil forskaren ut funn frå casestudiane og vurderer korleis dei bidrar til sjølve forskingsmålet med studien. Oppskrifta deira kan synast som ei noko instrumentell tilnærming til casestudie, men har for meg vore ein nyttig måte å strukturere og få oversikt. Eg opplever òg at denne tilnærminga gjer studien meir gjennomskinleg, og slik kan bidra til å styrke reliabilitet og validitet ved studien.

I kapittelet om forskingsdesign og metode følgjer eg til ein viss grad denne oppskrifta i utforming, ved å nytte ein tilpassa versjon av første og andre fase i George og Bennett (2005) si oppstilling. Underkapittelet Forskningsdesign kan nemleg seiast å representere fase ein i

⁵ Forskingsspørsmåla er:

- Kva utfordringar rundt offentlegheit og møtestad blir biblioteket si rolle knytt til?
- Kven kjem på arrangementa i biblioteka? I kva grad er biblioteket som møtestad og debattarena ein arena for alle grupper i lokalsamfunnet, og i kva grad dominerer nokre grupper?
- I kva grad ser kommunane sine ulike karakteristika, til dømes nærleik til storbyen, kulturtradisjonar o.a., ut til å ha innverknad på korleis rolla blir utforma?
- Kva oppfatning har aktørane i lokalsamfunna av korleis biblioteket kan bidra til å realisere mål med omsyn til lokale møtestader/lokal offentlegheit?

prosjektet mitt der målsetjing, design, og struktur av forskinga mi blir formulert. På same vis kan underkapittelet Gjennomføring seiast å representere fase to med ei skildring av korleis casestudiane er utførte i samsvar med design. Fase tre blir skildra seinare i avhandlinga i kapitla Funn og Analyse, Drøfting og Konklusjon. Til slutt i kapittelet Forskingsdesign og Metode vil eg også kome med nokre problemstillingar og betraktningar rundt forskningsetikk relatert til studien, der eg særleg vil sjå på personvern og mi rolle som forskar.

Casestudier

Casestudier er ein vanleg metodologi innan samfunnsvitskap, nytta til dømes innan forskingsfelt som administrasjon, utdanningsvitskap, statsvitskap og sosiologi (Dumez, 2015, p. 43). Casestudie som metode gjer det mogleg for forskarar å behalde dei heilskaplege og meiningsberande eigenskapane til hendingar i det verkelege livet (Yin, 2009, p. 4). Seawright og Gerring (2008, p. 295) definerer casestudier som «the intensive (qualitative or quantitative) analysis of a single unit or small number of units (the cases), where the researcher`s goal is to understand a larger class of similar units (a population of cases).»

Å nytte casestudier inneber ei anerkjening av at case er forma av konteksten, til dømes i historisk, sosial, politisk, ideologisk, organisatorisk, kulturell, lingvistisk eller filosofisk forstand. Metoden fokuserer på case som er av interesse i relasjon til kontekst og kompleksitet, og representerer ei djupare forståing av særskilde døme eller fenomen (Mabry, 2008, pp. 215-217). Moglegheita casestudier gjev for å gå i djupna på eit fenomen, gjer det til ei nyttig og relevant tilnærming til mitt studieobjekt, og for å svare på problemstillinga og forskingsspørsmåla. I prosjektet blir det sosiale og samfunnsmessige fenomenet, biblioteket, studert som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit. Ved å gå i djupna på fenomenet med å intervjuje ulike aktørar, kjem det fram fleire synsvinklar på same fenomen. Konteksten til fenomenet er ein essensiell del av studiefeltet. Her er det lokalsamfunna som biblioteka opererer i, som dannar konteksten, og som legg grunnlag for å kunne utføre ein samanliknande studie av dei to casa i prosjektet. Karakteristika ved kommunane skapar ulike rammer for biblioteka og ulike føresetnader for samspel med lokalsamfunnet og behova der.

Casestudier har vore mykje diskutert og debattert. Det same gjeld verdien av casestudier der debatten har gått i fleire tiår. Diskusjonen tek utgangspunkt i debatten om kvantitativ eller kvalitativ forskning. Dei to forskingstradisjonane kan seiast å representere meir eller mindre

ulike kulturar når det gjeld forskning, knytt til verdiar, overtydingar og normer, samt grunnleggande mål og praksis (Mahoney & Goertz, 2006). Dei to ulike tilnærmingane til forskning kan skildrast som «statistics versus logic, effect versus outcome explanation, or population-orientated versus case orientated approaches» (Mahoney & Goertz, 2006, p. 246). Trass i utgangspunktet for debatten og at den mest vanlege kritikken retta mot casestudiar er faktorar liknande dei som blir retta mot kvalitativ forskning, er det ikkje einskap om at casestudiar ikkje kan vere kvantitativ forskning. Yin (2009, pp. 132-133) betraktar både kvantitativ og kvalitativ forskning som plausible for å utføre casestudiar, ved å fremje felles verktøy og fellestrekk mellom dei to tradisjonane. Dei fleste metodologar ser likevel på casestudiar som ei kvalitativ tilnærming som vanlegvis blir utført gjennom bruk av metodar som observasjon, kvalitative intervju og dokumentstudiar.

I dette prosjektet blir det nytta kvalitativ metode, med semistrukturelle kvalitative intervju med aktørar i dei fire utvala i prosjektet. Det hadde også vore mogleg å nytte kvantitative metodar for å finne statistiske svar på korleis ulike aktørar i dei to lokalsamfunna som casebiblioteka er ein del av, definerer det lokale folkebiblioteket som møtestad og offentleg arena. Fenomenet eg studerer viser til komplekse prosessar, i tillegg til at det er viktig å gå i djupna sidan det ikkje er så godt empirisk dokumentert (Jaeger et al., 2013; Widdersheim & Koizumi, 2016). Med bakgrunn i dette er det truleg best eigna til ein kvalitativt studie. Kvalitative intervju er nemleg ei tilnærming som inneber at kunnskap og forståing blir skapt i sosial interaksjon (Postholm, 2010, p. 23). Det kan derfor vere ein god metode for å studere biblioteka som nettopp sosiale møtestader og offentlege arena, i samspel med, og i sosial interaksjon med lokalsamfunnet som biblioteka opererer i.

Ifølgje George and Bennett (2005, p. 25) kan ein skildre styrken til casestudiar slik; «Case studies are much stronger at identifying the scope conditions of theories and assessing arguments about causal necessity or sufficiency in particular cases than they are at estimating the generalized causal effects or causal weights of variables across a range of cases.» Casestudiar er verdfulle ved at dei bidrar til konkret, kontekstavhengig kunnskap (Flyvbjerg, 2006, p. 224). Ved å nytte casestudiar som ei metodisk tilnærming, kan eg studere korleis kontekstane til dei to casa heng saman med fenomenet eg studerer, samt gå i djupna på kompleksiteten i samanhengane på anna vis enn dersom eg hadde nytta ein annan metode.

Generalisering, reliabilitet og validitet

Generalisering, pålitelegheit og gyldigheit er tre faktorar som kan fungere som kriteria for kvalitet i forskning (Tjora, 2012, p. 202). Trass i at dei ofte blir nytta som innvending mot casestudiar ved å bli hevda som vanskelege å oppnå med denne tilnærminga (Mabry, 2008; Thomas, 2011; Tight, 2017; Verschuren, 2003), kan dei like gjerne vere med på å demonstrere kva som karakteriserer styrken til casestudiar.

Generalisering kan definerast som «the capacity of the case to be informative about a general phenomenon, to be broadly applicable beyond the specific site, population, time, and circumstances studied» (Mabry, 2008, p. 222), og er relatert til studien sin gyldigheit ut over dei faktiske einingane som blir utforska. Casestudiar blir ofte framstilte som motpol til generalisering basert på statistisk representativitet, sidan generalisering innan denne typen studie kviler på analytisk og teoretisk representativitet. Det er overordna tolking og forklaring, også gjennom forskingsstrategiske val som løftar fram kritiske observasjonar og hypotesar i ein casestudie (Andersen, 2013, pp. 30-32). I prosjektet mitt testar eg ulike teoriar knytt til biblioteket som møtestad og offentleg arena. Målet er å sjekke min empiri opp mot dei relevante teoriane rundt tema. Det er ikkje statistisk generalisering som er målet, men å nytte kvalitative data til å finne sosiale mønstre og dynamikkar i analytisk generalisering som ein kan oppnå ved at resultatet frå ein studie er vurdert som aktuell for liknande situasjonar (Yin, 2009, pp. 38-39). Teorien blir testa opp mot to ulike lokalsamfunn, og casestudiar gjev høve til ein studie som testar om ein teori gjeld for ulike kontekstar, eller blir påverka av eller må tilpassast lokale tilhøve. Ved slike komparative casestudiar vil kontroll av variasjon mellom casa stå sentralt, og utnytting av forkunnskapar om casa kan styrke fokus og redusere uønskt variasjon (Andersen, 2013, p. 32).

Reliabilitet, eller pålitelegheit, dreiar seg om den interne logikken i forskingsprosjektet som heilskap, og kan styrkast ved å vere open og kommuniserande med interne relasjonar i forskinga (Tjora, 2012, p. 202). God reliabilitet kan seiast å vere «the demonstration that the operations and procedures of the research inquiry can be repeated by other researchers which than will achieve similar findings» (Riege, 2003, p. 81). Reliabilitet kan hevdast å vere utfordrande når det gjeld funn innan casestudiar sidan menneske ikkje er eit like statisk mål som det som blir brukt i kvantitativ forskning, og sidan data av verkelege hendingar som kanskje òg er samla av ulike typar forskarar, ikkje nødvendigvis kan konvergerast til eit stabilt og uforanderleg bilde (Riege, 2003, p. 81). I mitt prosjekt er det enkeltmenneske, nærare bestemt relevante aktørar i dei to lokalsamfunna som case-biblioteka er ein del av, sine

oppfatningar og meiningar av biblioteket som møtestad og offentleg arena som blir studerte. Det er derfor ikkje statiske mål, og blir sett i ein kontekst av røyndom som ikkje er stabil og uforanderleg. Likevel kan dei moglege ulikskapane vere ei verdfull tilleggskjelde av informasjon om casa som blir undersøkte (Riege, 2003, p. 81), og slik styrke forskinga gjennom å få fram moment, relasjonar og samanhengar som nettopp ein casestudie kan bidra med.

Validitet, eller gyldigheit er «the accuracy of data and the reasonableness and warrantedness of data-based interpretations» (Mabry, 2008, p. 221). Validitet dreiar seg om dei logiske koplingane mellom design av prosjektet og funn, og spørsmålet ein søker å svare på. Ein kan skilje mellom tre ulike typar av validitet som òg representerer ulike måtar dei bli nytta i casestudiar (Riege, 2003). Omgrepsvaliditet (construct validity) «establishes appropriate operational measures for theoretical concepts being researched» (Riege, 2003, p. 80). Innan casestudiar dreiar dette seg ofte om å unngå subjektive oppfatningar, sidan casestudiar er nær og i direkte kontakt med folk eller organisasjonar som blir utforska. Intern validitet i casestudiar er prosessen med å framstille fenomena på ein truverdig måte, særleg med intensjonen om å finne «generative mechanisms looking for the confidence with which inferences about real-life experiences can be made» (Riege, 2003, pp. 80-81). Ekstern validitet dreiar seg om «the extrapolation of particular research findings beyond the immediate form of inquiry to the general» (Riege, 2003, p. 81), og casestudiar er avhengige av analytisk generalisering med fokus på ei forståing av og utforsking av konstruksjonar.

Den viktigaste kjelda til høg validitetsstandard er dersom forskinga skjer i ei profesjonell ramme, forankra i anna relevant forskning (Tjora, 2012, p. 207). I studien min ser eg på korleis folkebiblioteka blir definerte som møtestader og offentlege arena, knytt til korleis teoriar innan bibliotek- og informasjonsvitskap legitimerer bibliotek som viktige for demokratiet og for demokratiske prosessar. Forskinga mi er slik del av ei profesjonell ramme av anna relevant forskning som kan bidra til validiteten i forskingsarbeidet. Når det gjeld logiske koplingar mellom design av prosjektet og funn, og spørsmålet ein søker å svare på i prosjektet mitt, er skildringa av forskingsdesign og gjennomføring seinare i dette kapittelet ein måte for meg å vise desse koplingane og logiske samanhengane i forskinga.

Forskningsdesign

Forskningsdesign kan på ein enkel måte seiast å vere dei ulike strategiane forskaren vel for å gjennomføre forskinga (Krumsvik, 2014, p. 26). Og nettopp det å formulere målsetjing, design og struktur som blir gjort i dette delkapittelet, kan seiast å vere av kritisk tyding (George & Bennett, 2005, p. 73).⁶

Forskningsmål

Prosjektet mitt skal avdekke korleis sentrale aktørar i dei to lokalsamfunna: bibliotekarar, brukarar, lokale politikarar og representantar frå sivilsamfunnet, definerer biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit. Bakgrunnen til prosjektet er endringa i Lov om folkebibliotek (Folkebibliotekloven, 1986), der formålet med folkebiblioteka vart utvida til òg å vere uavhengige møtestader og arena for offentleg samtale og debatt. Også det digitale samfunnet og den påverknaden digitalisering har på den offentlege sfære, er bakgrunn for studien. Folkebiblioteka blir vurderte som ei mogleg motvekt til dei negative konsekvensane digitalisering har på samfunnet generelt, og på offentleg sfære spesielt, ved å etablere møtestader og offentlege rom for deliberasjon (Alstad & Curry, 2003; Audunson, 2005b; Buschman & Warner, 2016; Frederiksen, 2015; Johansson, 2004; Newman, 2007; Aabø & Audunson, 2012; Aabø et al., 2010). Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2020 (Nasjonal bibliotekstrategi 2015–2018, p. 5) definerer folkebibliotek gjennom folkeopplysningstanken som del av grunnstammen i demokratiet i ei digital tid. I kva grad det faktisk kan vere ei motvekt til dei negative effektane av digitalisering ved å fungere som demokratihus, er noko av det eg ønskjer å belyse i mitt forskingsprosjekt.

Mål for teoribygging

I studien utforskar eg ein særskilt type fenomen, nemleg den nye rolla til norske folkebibliotek som uavhengige møtestader og arena for offentleg samtale og debatt. Eg ser på ulike mekanismar i lokalsamfunnet som påverkar denne rolla, og teoriar innan bibliotek- og informasjonsvitskap som hevdar at biblioteka har ein viktig verknad på demokratiet nettopp som møtestader og offentlege arena. Folkebiblioteka blir her studert ut frå to teoretiske dimensjonar knytt til endringa i lov om folkebibliotek. Den eine dimensjonen ser folkebiblioteket si meir sosiale rolle i samanheng med teoriar rundt møteplasskonseptet, og er

⁶ I denne delen av kapittelet er det gjort nokre tilpassingar av og tillegg til oppskrifta til George & Bennett (2005) som passar til mitt prosjekt. I staden for variablar har eg til dømes sett på mekanismar ved konteksten.

representert ved ulike tilnærmingar. Den eine tilnærminga er Oldenburg (1999) sin teori om tredje stad som ein offentleg stad utanfor første staden som er heimen, og andre staden som er arbeidsplassen. Ein tredje stad er ein tilgjengeleg, lettliva og humørfyllt stad der ein treffer kjende, og der praten går lett. Den andre tilnærminga er Lofland (1998) og Sennett (2009, 2011, 2019) sine noko ulike teoriar rundt det offentlege rom som ein stad der ein møter framande, og kan samtale og interagere på måtar som blir moglege av møte mellom ukjende. Den tredje teoretiske tilnærminga er Audunson (2005b) sin teori om høgintensive og lågintensive møtestader som legg vekt på biblioteket sitt potensial som ein lågintensiv møtestad, der ein treffer folk som er annleis enn ein sjølv, med andre meiningar og verdigrunnlag enn det ein sjølv representerer. Den andre teoretiske dimensjonen knytt til endringane i lov om folkebibliotek, ser folkebiblioteket si meir sosiale rolle i samanheng med offentleg samtale og debatt og er knytt til den tyske filosofen og sosiologen Jürgen Habermas (1962/1991) sin teori om den offentleg sfære.

George and Bennett (2005, pp. 75-76) hevdar at det er essensielt at ein forskar identifiserer kva mål som ligg til grunn for teoribygging i prosjektet, ved å gjere det klart om studien er ei testing av teori eller berre er ei plausibel utforsking. Dei stadfestar seks ulike typar teoribygginge mål innan casestudiar, med varierende bruk av induksjon og deduksjon; ikkje-teoretiske/konfigurative casestudiar, disiplinære konfigurative casestudiar, heuristiske casestudiar, teoritestande casestudiar, utforsking basert på truverd/plausibilitet, og byggjesteinstudiar.⁷

Dette prosjektet er forankra i relevant forskning⁸ som blir hevda å bidra til å gje høgare standard på validitet i forskingsarbeidet (Tjora, 2012, p. 207). Teoriane i denne studien er mykje brukte innan bibliotek- og informasjonsvitskap, men meir som retoriske påstandar enn basert på empiri (Jaeger et al., 2013; Widdersheim & Koizumi, 2016). Gjennom prosjekt vil eg bidra til empirisk dokumentasjon på om desse samanhengane kan vere haldbare, og ved det føre forskingsfeltet eit steg vidare på vegen med å identifisere felles mønstre, og kunne støtte

⁷ Ikkje-teoretiske/konfigurative casestudiar fører til gode skildringar som er verdifulle ved teoribygging, men bidrar ikkje direkte til teoribygging. Disiplinære konfigurative casestudiar nyttar etablerte teoriar til å forklare eit case og kan bidra til testing av teori og tene heuristiske formål. Heuristiske casestudiar identifiserer induktivt nye variablar, hypotesar, årsaksmekanismar og årsakssamanhengar. Teoritestande casestudiar vurderer gyldigheit og omfangsvilkår av enkeltstående og konkurrerende teoriar og kan identifisere omfangsvilkåra til ein teori. Utforsking basert på truverd/plausibilitet er førebelse studiar på relativt uprøvde teoriar og hypotesar for å avgjere garantien for vidare og meir grundig testing. Byggjesteinstudiar er når bestemte typar eller undertypar av eit fenomen identifiserer felles mønstre eller tener ein bestemt type heuristisk formål, og kan ofte vere del av større avhengige generaliseringar og typologiske teoriar (George & Bennett, 2005, pp. 75-76).

⁸ Som vist i kapittelet Teoriar, grunnomgrep, og tidlegare forskning.

og bygge teoriar. Teoribygging i prosjektet er nært på heuristiske casestudiar som går ut på å identifisere variablar, årsaksmekanismar og årsakssamanhengar. På same tid er studien min også teoritestning som er ein type forskning som vurderer gyldigheit og omfangsvilkår av enkeltstående og konkurrerande teoriar, og kan identifisere omfangsvilkåra til ein teori (George & Bennett, 2005, p. 75). Teoritesting i prosjektet går ut på å prøve ut teoriar opp mot det fenomenet som blir studert, med det mål for auget å bidra til empirisk å dokumentere kor relevant desse teoriane er på aktivitetar i folkebiblioteka som eg studerer. Ved å bidra til å identifisere felles mønstre på vegen mot teoribygging innan forskingsfeltet, har forskinga også enkelte element av byggjesteinstudier.

Eg vil til dømes søkje å svare på om dei to biblioteka i studien kan fungere som arenaer der deliberasjon og samtale finn stad, eller som ein ressurs der ein kan hente ut informasjon som ein kan nytte på andre deliberasjonsarenaer. Eg vil også søkje svar på om biblioteka kan fungere som møtestader, til dømes som offentleg rom i Sennett sin forstand, der ein blir eksponert for og må omgå ukjende – eller om dei er meir ein tredje stad i Oldenburg sin forstand der menneske som er kjende for kvarandre, omgåst. Eit interessant tema er òg om dette varierer med lokalsamfunnet som kontekst i Fjell kontra Voss. Ved å studere desse og liknande emne kan casestudiar seie noko om offentlegheit i ulike kontekstar og bidra til å utvikle offentlegheitsteorien.

Val av case

Eit case er hovudeininga som blir analysert i ein casestudie (Yin, 2012, p. 6), men den faktiske forståinga av eit case har vore lite utforska innan metodologi (Dumez, 2015, p. 44). Ifølgje Yin (2009, p. 32) bør eit case vere eit konkret fenomen knytt til røyndom og ikkje abstrakt. Merriam (1998, p. 27) definerer case som ein ting, ei eining, eller ei eining med grenser rundt seg. Det kan vere ein person, ei gruppe, ein organisasjon, ein særskild type politikk og så vidare.

I prosjektet er det to case med omkringliggende lokalsamfunn. Det eine er Fjell folkeboksamling som ligg i Fjell kommune⁹. Kommunen har eit innbyggjartal på 26 166 (2019) og ligg i kort avstand til Bergen. Det andre er Voss bibliotek som ligg i Voss kommune¹⁰. Kommunen har eit innbyggjartal på 14 606 (2019), og ligg om lag 1,5 timar med

⁹ Fjell kommune er no del av den samanslåtte Øygarden kommune. Studien er gjort innanfor dei gamle kommunegrensene.

¹⁰ Voss kommune er no del av den samanslåtte kommunen Voss herad. Studien er gjort innanfor dei gamle kommunegrensene.

tog eller bil til Bergen. Fjell folkeboksamling er lokalisert på Sartor Storsenter på Straume i det som no er Øygarden kommune, men som heitte Fjell kommune då denne undersøkinga vart gjennomført. Biblioteket er med andre ord samlokalisert med ei rekke butikkar, kafear, restaurantar, og diverse servicetilbod som kino, bowling, bingo, post, bank og kontor. Biblioteket ligg relativt sentralt plassert nær ein inn- og utgang til senteret. Sjølv inngangen til biblioteket ligg inne i senteret, men det er ekstern inngang til møtelokale som er ein del av biblioteket. Biblioteket deler lokale med Frivilligsentralen i Fjell kommune. Voss bibliotek ligg i Voss kulturhus, eit lite stykke frå sentrum på Vangen på Voss. Biblioteket har ein stor og synleg del av kulturhuset, hovudsakleg på hovudplanet. Inngangen til biblioteket er i foajeen i kulturhuset, men sidan det ikkje er dører eller andre stengsel, blir det hengt opp eit enkelt sperreband når biblioteket er stengt. Utover biblioteket husar kulturhuset vaksenopplæringa, kulturskulen og kino, samt ulike arrangementssalar, atrium, møterom osb.

Val av case er eit av dei mest utfordrande aspekta av forskingsdesign ved ein casestudie. Ein skal velje case ikkje berre basert på kor interessante, viktige, eller kor lett det vil vere å forske på dei basert på tilgjengelege data. Tvert om skal val av case vere ein integrert del av ein god forskingsstrategi for å oppnå veldefinerte mål for studien (George & Bennett, 2005, p. 83). Det er viktig med gode årsaksforklaringar til casa, då ein antar at utfallet i større grad er basert på teoretisk forståeleg sosial åtferd enn på kvanteforandring (Bennett & Braumoeller, 2010, p. 8). Val av case kan gjerast basert på ulike typar av strategiar så vel som ein miks eller match av desse strategiane. Casa kan til dømes vere typiske, mangfaldige, ekstreme, avvikande, innflytelsesrike, eller mest mogleg like/ulike. (Seawright & Gerring, 2008, p. 297)¹¹ Hovudkriteriet for val av case bør vere relevans i forhold til forskingsmålet i studien i tillegg til å gje den kontroll og variasjon som forskingsproblemet krev (George & Bennett, 2005, p. 83).

Prosjektet mitt er ein samanliknande casestudie, og samanlikning av eit case med eitt anna case kan bidra til å klargjere føresetnader og gyldiggjere samanhengar. Dei er ein del av det analytiske rammeverket der gyldigheit er knytt til føresetnadene for ein observasjon i staden for talet på observasjonar (Andersen, 2013, p. 92). Casebiblioteka representerer begge

¹¹ Typiske case fokuserer på stabile forhold på tvers av casa, som er representative. Mangfaldige case har maksimal ulikskap/variasjon langs relevante dimensjonar. Ekstreme case har ekstreme verdier på uavhengige og avhengige variablar. Avvikande case demonstrerer/viser overraskande verdi og antydning av abnormitet. Innflytelsesrike case utforskar innflytelsen desse casa har relatert til større tværfagleg teori. Mest mogleg like/mest mogleg ulike case er der det utvalde paret av case er lik på målbare uavhengige variablar forutan den som er av interesse (Seawright & Gerring, 2008, p. 297).

mediumstore folkebibliotek og mellomstore kommunar i tidlegare Hordaland fylke¹², men har ulikskapar langs relevante dimensjonar. Ulikskapane er etablerte av lokalsamfunns-kontekstane som skapar ramme som biblioteka opererer innanfor, og som kan ha verknad på korleis biblioteket fungerer som offentlegheiter. Akkurat desse to casa vart valde fordi dei er representative for å vise det som eg ønskjer å studere, nemleg folkebiblioteka som møtestad og debattarena i mediumstore folkebibliotek i kommunar som representerer ulike settingar for biblioteket å operere i. Casa kan derfor kallast både typiske case ved at dei er representative, og mangfaldige case ved deira ulikskap langs relevante dimensjonar. Det er desse variasjonane som forhåpentlegvis fører studien min nærare til å kunne svare på korleis den offentleg sfære i biblioteket blir oppfatta.

Kontekst og mekanismar i konteksten

Kontekstane etablerer variasjonar for det fenomenet som eg er interessert i, og kan påverke korleis dei to biblioteka blir oppfatta av ulike grupper i lokalsamfunnet. Dei rammar inn aktivitetane og arrangementa som biblioteka utfører. Aktivitetane er knytte til lokalsamfunnet som kontekstuell ramme, der karakteristika ved kommunane skapar ulike rammer for biblioteka å operere i, både når det gjeld samspel med lokalsamfunnet, og å svare på behov og føresetnader som finst der. Konteksten skapar slik mekanismar som blir sjekka for relevans i studien.

Først skal vi sjå litt på kva element som er felles for dei to biblioteka som møtestad og debattarena, og som er eksogene i forhold til dei lokale kontekstane. Desse elementa består av den nye formålsparagrafen i biblioteklova (Folkebibliotekloven, 1986) som Stortinget har vedteke, og som blir forvalta av Nasjonalbiblioteket. Dei to casebiblioteka har same lovverk som legitimerer både dei meir tradisjonelle bibliotekoppgåvene knytt til samling og utlån, og den meir sosiale rolla som uavhengige møtestader og arena for offentleg samtale og debatt. Lova er slik sett med på å gje ei lik rettferdiggingering av folkebiblioteket som institusjon og funksjon i samfunnet. Eit anna felles element for begge casa er politikken Nasjonalbiblioteket har utforma og forvaltar rundt arenaviklingsmidlar, samt ein felles diskurs i bibliotekmiljøet til korleis biblioteka skal forhalde seg til det utvida oppdraget i lova. Desse eksterne impulsane som er like for begge biblioteka og kommunen, blir filtrerte gjennom tilhøve og særtrekk ved dei to lokalsamfunna som biblioteka opererer i. Dette kan ha konsekvens for

¹² Etter regionreforma er begge kommunane utvida og er no del av Vestland fylke.

resultatet av biblioteket si rolle som offentlegheitsarena i kommunen. Dei to casa har interessante ulikskapar. Lokalsamfunna dannar konteksten som biblioteket opererer innan, og legg ulike føringar for korleis biblioteka kan og bør utføre rolla si som møteplass og debattarena, til dømes gjennom desse elementa:

- Trekk ved sivilsamfunnet
- Nærleik/avstand til det regionale kraftsenteret Bergen
- Demografi
- Historie og kulturelle tradisjonar
- Trekk ved kommuneforvaltningane
- Utviklingsdynamikk

Ulikskapane ved dei to kommunane kan kallast mekanismar ved konteksten. Resultatet av ulikskapane kan ha verknad på korleis dei ulike aktørane som er med i studien: bibliotekarar, politikarar, bibliotekbrukarar og samarbeidspartar, oppfatar biblioteket si rolle som lokal offentlegheitsarena. Dette speglar direkte tilbake på problemstillinga i prosjektet mitt, og understøttar verdien av å gjere ein samanliknande casestudie mellom dei to biblioteka og kommunane dei opererer i. Mekanismane ved konteksten kan oppsummerast som i tabellen under.

Mekanismar¹³	Fjell kommune	Voss kommune
Trekk ved sivilsamfunnet	Stor aktivitet innan idrett og kultur. Mange lag og organisasjonar.	Stor aktivitet innan idrett og kultur. Mange lag og organisasjonar. Store kultur- og idrettsarrangement basert på dugnad.
Nærleik/avstand til Bergen	Frå Straume er det 15–20 minutt med bil til sentrum. Frå utkantane rundt 40 minutt.	Om lag 1 time og 15 minutt med tog, og om lag 1,5 timar med bil. Noko lenger/kortare frå utkantane.

¹³ Kjelder til tabellen om mekanismar ved kommunane er informantane i studien, samanstillingar gjort med hjelp av Statistisk sentralbyrå sine sider ssb.no. I tillegg er det nytta Store norske leksikon sine sider om Voss (Thorsnæs & Selland, 2021) og Fjell (Thorsnæs, 2021), og Wikipedia sine sider om Voss (Voss, 2021) og Fjell (Fjell, 2021).

Demografi	Innbyggjartal på 26 166 (2019) Stor tilflytting siste 40–50 åra. Straume-området som urbanisert sentrum, elles meir spreitt bygd med definerte bygder	Innbyggjartal på 14 606 (2019) Stabilt folketal siste 40–50 åra Vossevangen som sentrum, elles spreitt bygd med definerte grender
Historie og kultur	Lange tradisjonar brotne opp av rask og dynamisk vekst	Lange historiske og kulturelle tradisjonar
Trekk ved kommunen sin forvaltning	Biblioteket er lokalisert på kjøpesenteret Sartor senter.	Biblioteket er lokalisert på Voss kulturhus.
Utviklingsdynamikk	Stor vekst i folketal og næringsliv etter at Sotrabrua opna i 1971.	Meir stabile tilhøve. Jorda og skogen framleis viktig næring.

Tabell 3.1 Oversikt over mekanismar i dei to lokalsamfunna som kontekst

Når det gjeld *Trekk ved sivilsamfunnet i dei to kommunane* så er Fjell kommune og Voss kommune relativt like ved at dei begge har stor aktivitet innan idrett og kultur, og informantane melder at det er mange lag og organisasjonar å engasjere seg i innan alle moglege felt i begge kommunane. Voss kommune er i tillegg særskilt kjend for store idrettsarrangement som Ekstremsportveko og Voss Cup, samt større kulturarrangement som Vossjazz (Thorsnæs & Selland, 2021). Slike store arrangement baserer seg mykje på dugnadsinnsats og stort engasjement frå frivillige. Begge biblioteka har eit utstrekt samarbeid med lokale lag, organisasjonar og institusjonar i lokalsamfunnet, og arrangerer aktivitetar og arrangement i biblioteket i samarbeid med desse. Biblioteka blir slik i større grad knytte til lokalsamfunnet og til personar og interesser enn dersom dei ikkje hadde hatt eit slikt samarbeid, og kan slik tenkast å bli ein betre integrert arena for deltaking i sitt lokalsamfunn. Men på den andre sida kan ein sjå føre seg at i eit lokalsamfunn med mange arena for deltaking kan dei ulike arrangementa kome i konkurranse med kvarandre. For mitt prosjekt kan det ha konsekvensar for korleis biblioteka fungerer som arena. Dette er interessant når det gjeld kva stemmer biblioteka slepp til i sine lokale, og kor bevisste dei er på å sleppe til dei mindre dominerande offentlegheitene i sitt lokalsamfunn.

Voss og Fjell er ulike når det gjeld *nærleik/avstand til det regionale kraftsenteret Bergen*. Frå kystkommunen Fjell tek det mellom 15 til 40 minutt å nå inn til Bergen sentrum, noko som gjer kommunen til ein typisk pendlarkommune. Voss er et trafikknutepunkt, og Voss stasjon

på Bergensbanen ligg her (Thorsnæs & Selland, 2021). Frå innlandskommunen Voss er det likevel om lag 1 til 1,5 timars reisetid til Bergen. Også her er det pendling til byen, men på langt nær så utbreitt som i Fjell. I mitt prosjekt kan dei tette banda mellom Bergen og Fjell vere med på å påverke korleis det sosiale livet i kommunen fungerer. Det er lett å tenke seg at orienteringa mot byen fører til at delar av det sosiale livet vil flyttast dit. For biblioteket som fungerande kulturarena gjennom arrangement og aktivitetar kan òg det nære kulturelle tilbodet som byen representerer, konkurrere med folk si merksemd, tid og interesse. På den andre sida kan ein tenke seg ein motsett verknad for Voss og det sosiale og kulturelle livet som går føre seg der. På tross av at turen til Bergen ikkje er lang, er byen ein god del lenger vekk enn det den er for folk i Fjell kommune. På same vis kan ein tenke seg at både det sosiale og kulturelle livet på Voss, inkludert biblioteka sine arrangement, har mindre konkurranse om folk si fritid enn i (særskilt dei mest urbane delane av) Fjell.

Demografien i dei to kommunane Fjell og Voss er også svært ulik. Fjell kommune har hatt ein eksplosiv vekst dei siste 40–50 åra. Statistikk frå Statistisk Sentralbyrå¹⁴ viser at befolkninga auka frå 6 798 innbyggjarar i 1970 til 26 166 innbyggjarar i 2019. Til samanlikning har Voss kommune hatt eit stabilt tal innbyggjarar med lite endring i same tidsperiode. Innbyggjartalet i 1970 var 13765, og i 2019 var talet 14 606. Utvikling av folketalet i dei to kommunane kan illustrerast ved folketal kvart tiår på denne måten;

Utvikling i folketal¹⁵		
År	Fjell kommune	Voss kommune
1970	6798	13765
1980	10177	14163
1990	14735	14035
2000	18178	13726
2010	21828	13902
2019	26166	14606

Tabell 3.2 Utvikling i folketal i Fjell og Voss kommune frå 1970 til 2019

¹⁴ Henta frå samanstillingar på ssb.no.

¹⁵ Henta frå samanstillingar på ssb.no.

Det har tyding for mitt prosjekt at Fjell kommune har eit større tal innbyggjarar enn Voss. Fjell folkeboksamling må òg ta omsyn til ei stadig aukande befolkning, og vere klar til å ta imot folk som nyleg er flytta til kommunen, og som kan stå utan nettverk. Korleis folk er busette i dei to kommunane har eit meir liknande mønster. Voss har Vangen som eit definert sentrum der ein stor del av befolkninga bur. Utanom sentrum er det meir spreitt bygd, men med definerte grender som til dømes Vossastrand og Evanger (Thorsnæs & Selland, 2021). I Fjell er det Straume-området som dannar sentrum i kommunen, definert rundt Sartor senter, Sotra arena og mange andre tilbod i nærleiken. Ein stor del av befolkninga i kommunen bur i nærleiken av Straume. Det er elles meir spreitt bygd med definerte bygder som til dømes Knappskog og Ågotnes (Thorsnæs, 2021).

Både Fjell og Voss har rik *historie og kulturelle tradisjonar*. Voss kommune har lange tradisjonar med bonde- og bygdekultur, og har eit rikt kulturliv innan mellom anna folkemusikk og folkedans. Den lokale dialekta blir kalla vossamål. Både kulturen og dialekta blir heldt i hevd på Voss (Thorsnæs & Selland, 2021). Fjell kommune har også lang historie og tradisjon med strilekulturen, i stor grad knytt til kystkultur, fiske og mindre gardsbruk. Stril var opphavelig eit omgrep som vart nytta på fiskarar og bønder frå regionen, gjerne på nedsetjande vis frå bergensarane si side. I seinare år har betydinga meir vore at det skildrar folk som kjem frå bygdene i regionen. Striledialekta er sær eigen og skil seg tydeleg frå til dømes bergensk (Stril, 2021). I motsetnad til på Voss har den massive tilflyttinga til Fjell, gjerne frå nabokommunen Bergen, vore med på å bryte opp tradisjonane. Dialekta er i stor grad gått over til bergensk, den tradisjonelle strilekulturen er blitt utvatna, og kommunen har i blitt omforma til ein forstad til Bergen. Sett i samband med prosjektet er det grunn til å anta at dei meir brotne tradisjonane i Fjell kommune har gjort at det er mindre djupe røter mellom folk, på ein måte som liknar meir på dei relasjonane ein ser i byar. Fjell folkeboksamling kan slik tenkast å operere i ein kontekst der det er større behov for at biblioteket skal ha ein funksjon med å gjenoppbyggje sosiale relasjonar og støtte bibliotekbrukarane i ulike livsfasar (Frederiksen, 2015), enn den konteksten Voss opererer innan. Samstundes kan dei trulege tette relasjonane og nettverka mellom folk på Voss lage ein kontekst som gjer at det er mindre behov for biblioteket som relasjonsbyggjar sidan dei sosiale nettverka mellom folk allereie er sterke (Griffis & Johnson, 2014). På den andre sida kan dette lokalsamfunnet, nettopp grunna sine sterke sosiale band, ha ein ekskluderande karakter for dei som kjem utanfrå eller ikkje passar inn, og slik ha behov for at biblioteket er ein arena for integrering og inkludering.

Når det gjeld *trekk ved kommuneforvaltningane*, så har dei to biblioteka relativt like tilhøve når det gjeld opningstid og personale. Medan Fjell har 7 tilsette på 6,5 årsverk og opningstid på 35 timar i veka (2019), har Voss 7 tilsette på 6,6 årsverk og opningstid på 44 timar i veka (2019). Lokalet til Fjell folkeboksamling er på 1100 m², og er noko større enn lokalet til Voss bibliotek på 700 m².¹⁶ Arrangementsstatistikk for 2018¹⁷ for dei to biblioteka viser oversikt over kva type arrangement dei gjennomførte dette året.¹⁸ I Fjell er det gjennomført flest kulturarrangement (133) og opplæring/kurs/verkstad (126) medan det er færre arrangement under kategorien bibliotekinformasjon/omvising (23), og færrest samtale- og debattarrangement (18). På Voss er det flest gjennomførte arrangement under kategorien bibliotekinformasjon/omvising (60), med kulturarrangement (47) som den nest største kategorien. Det er færre arrangement som er opplæring/kurs/verkstad (20), og færrest samtale- og debattarrangement (9). Begge biblioteka har gjennomført langt færre samtale- og debattarrangement enn andre typar arrangement. Ifølgje rettleiinga for statistikk 2019 omfattar samtale- og debattarrangement arrangement der formålet er meningsutveksling om eit tema. Døme kan vere paneldebattar eller arrangement der formålet er ei meningsutveksling mellom éin eller fleire innleiarar og publikum. Tabellane under viser oversikt over arrangement i dei to biblioteka i 2018.

Arrangement Fjell folkeboksamling, 2018			
Type arrangement	Tal arrangement	Av dette for barn	Tal fram møtte
Samtale- og debattarrangement	18	0	386
Kulturarrangement	133	105	2429
Opplæring/kurs/verkstad	126	10	1592
Bibliotekinformasjon/omvising	23	19	524

Tabell 3.3 Oversikt over arrangement ved Fjell folkeboksamling i 2018

¹⁶ Statistikk er henta frå <https://bibliotekutvikling.no/statistikk/forside/statistikk-for-folkebibliotek/>

¹⁷ Året 2018 er valt fordi intervjuet vart gjennomført haust 2018 for dei bibliotektilsette, og vår og tidleg haust 2019 for samarbeidspartar, politikarar og bibliotekbrukarar. Statistikken 2018 kan derfor vere eit godt supplement til korleis dei som er intervjuet opplever biblioteka som arrangementsarena.

¹⁸ Arrangementa gjeld både arrangement og aktivitetar som er gjennomførte i regi av biblioteket eller i samarbeid med andre (eigne arrangement), og opne arrangement og aktivitetar der eksterne har eineansvar for innhaldet. Statistikk er henta frå rådata for folkebibliotek 2018: <https://bibliotekutvikling.no/statistikk/forside/statistikk-for-folkebibliotek/>

Arrangement Voss bibliotek, 2018			
Type arrangement	Tal arrangement	Av dette for barn	Tal frammøtte
Samtale- og debattarrangement	9	0	400
Kulturarrangement	47	22	3194
Opplæring/kurs/verkstad	20	5	250
Bibliotekinformasjon/omvising	60	50	1100

Tabell 3.4 Oversikt over arrangement ved Voss bibliotek i 2018

Dei to biblioteka har ulik lokalisering og er samlokalisert med ulike type tenester. Fjell folkeboksamling er lokalisert i kommunesenteret Straume inne i det store kjøpesenteret Sartor senter. På senteret er det i all hovudsak handel som går føre seg, men her er også fleire tenester, både samlingsstader for eldre og unge, samt vaksenopplæringa i kommunen. I sjølve lokalet er biblioteket samlokalisert med Fjell frivilligsentral. På Voss er biblioteket ein del av Voss kulturhus som ligg eit liten gåtur unna sjølve Voss sentrum. Biblioteket er samlokalisert med kino, samt kommunale tilbod som kulturskule og vaksenopplæringa. Kulturhuset har fleire kultursalar der det går føre seg kulturelle aktivitetar, og som biblioteket kan leige for arrangement. Ulikskap i korleis biblioteka er lokaliserte i lokalsamfunnet og kva andre tenester det er samlokaliserte med, kan ha effekt på kor ope og tilgjengeleg biblioteket er for alle. Den sterke tilknytninga Fjell folkeboksamling har til kommersielle krefter på kjøpesenteret, kan vere ein moglege faktor som har påverknad på korleis biblioteket fungerer som offentleg stad. Lokaliseringa av Voss bibliotek saman med andre kulturtenester kan på si side påverke korleis dette biblioteket fungerer som offentleg stad. Det som er mest relevant i samband med mitt prosjekt, er i kva grad lokaliseringa av biblioteka i dei to kommunane direkte eller indirekte er med på å styre kven som kjem på biblioteket, og kven som nyttar biblioteket som eit offentleg rom.

Som vist gjennom fleire av punkta i denne gjennomgangen, har dei to kommunane relativt ulik *utviklingsdynamikk*. Når det gjeld sivilsamfunn, har begge kommunane eit godt utbygd tilbod innan idrett og kultur. Voss står i ei særstilling når det gjeld gjennomføring av store kultur- og idrettstilbod basert på dugnad, særskilt i høve innbyggjartal i kommunane. Nærleiken til Bergen blei forsterka for Fjell sin del då Sotrabraua kom på plass i 1971 og batt dei to kommunane direkte saman. Dette gav eksplosiv auke i folketal og Fjell utvikla seg til ein forstad (Thorsnæs, 2021). Lange striletradisjonar mellom anna knytt til kystkultur og

dialekt er brotne ned, og har truleg bidratt til svakare nettverk mellom naboar enn det som var vanleg tidlegare. Det har vore stor utbygging av hus og infrastruktur knytt til skule og andre kommunale tenester. Kommunen har også hatt stor vekst innan næringsliv. Den aller største drivkrafta har vore olje- og gassbransjen, men fiske og havbruk er også store næringar (Fjell, 2021). Sartor storsenter opna i 1978 og har no ca. 170 butikkar over 39 000 m². For Voss kommune har tilhøva for kommunen vore meir stabile over tid med lite endring i folketal frå 1970 og fram til i dag (Thorsnæs & Selland, 2021). Trass i at veg og togtilbod til Bergen har vorte noko betre på desse åra, har ikkje endringane gjort tilgangen til byen så god at dei har blitt ein forstad. Dei lange historiske og kulturelle tradisjonane i bygda blir haldne i hevd, til dømes gjennom mat, språk og musikk. Når det gjeld næring så har jorda og skogen tradisjonelt vore det viktigaste næringsgrunnlaget, og dei er framleis viktige. Men Voss har elles også ein mangfaldig industri, og handel, turisme og ulike formar for tenesteyting er store arbeidsplassar. Voss er ein stad for vintersport og er i stadig utvikling når det gjeld skianlegg. Bygda er også kjend for ekstremспорт (Thorsnæs & Selland, 2021; Voss, 2021).

Det er grunn til å anta at Fjell kommune og Voss kommune med såpass ulike lokalsamfunn dannar ulike offentlegheitskontekstar for dei to biblioteka. I prosjektet er det interessant å sjå om desse kontekstane har innverknad på korleis biblioteka si rolle som møtestad og debattarena blir oppfatta i dei to kommunane. Nokre sentrale tema kan vere om det er ulikskap mellom korleis aktørane i prosjektet: bibliotekbrukarar, samarbeidspartar, politikarar og bibliotektilsette ser på denne rolla i kommunane, om biblioteka synest å ha ulike spelerom og moglegvis også behov å svare på i lokalsamfunnet som påverkar rolla, og kven det er som bruker arrangementa i dei to biblioteka. Eit tema er også om bruken av bibliotekarrangementa avspeglar ein samanheng med det lokalsamfunnet som biblioteka operer innan og i samarbeid med.

Formulering av datakrav

Datainnsamlinga i prosjektet er gjort ved bruk av kvalitativ metode. Kvalitative metodar byggjer på teoriar om fortolking (hermeneutikk) og menneskeleg erfaring (fenomenologi), og kvalitative data er gjerne resultat frå deltakande observasjonar, opne intervju eller frie skriftlege framstillingar (Befring, 2007, p. 180). I prosjektet nyttar eg kvalitative intervju som er semistrukturerte i utforming. Eg har intervjuar ulike aktørar i lokalsamfunna i og rundt dei

to casebiblioteka Fjell folkeboksamling og Voss bibliotek.¹⁹ Intervjua belyser arrangementa og aktivitetane som biblioteka gjennomfører for å oppfylle rolla som møtestad og offentleg arena frå ulike perspektiv og synsvinklar. Data i prosjektet mitt er tekstbaserte transkripsjonar frå 42 intervju. Denne typen data må tolkast og analyserast og setjast inn i kontekst for å kunne svare på problemstillingar som i dette prosjektet er korleis dei ulike aktørane som er intervjua, definerer biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit.

Eg kunne også ha gjort andre val i prosjektet mitt når det gjeld metode. Alternativt kunne eg ha valt å nytte ei kvantitativ spørjeundersøking, survey, i staden for eller i tillegg til kvalitative intervju. Eg kunne då fått større oversyn over fenomenet eg studerer, og kunnskap om fordelingsmønstre på oppfatning rundt biblioteket si rolle som møtestad i ein større del av befolkninga i dei to lokalsamfunna som er med i studien. Eg ville då fått ut taldata og variablar som kunne ha definert på ein statistisk måte korleis befolkninga definerer biblioteka som møtestader og offentlege arena. Eg har likevel valt å nytte kvalitative intervju for å samle inn data i prosjektet. Det har ikkje vore eit poeng å få fram enkeltvariablar, eller måle førehandsdefinerte responsar hjå eit større utval menneske, slik kvantitative studiar gjerne bidrar med. Målet for studien har vore å få djup, nyansert og kontekstavhengig innsikt i fenomenet eg studerer, ut frå korleis nokre sentrale enkeltindivid i lokalsamfunna opplever biblioteket si sosiale rolle. Det har slik vore viktigare for meg at deltakarane som er med kunne bidra med verdifulle data enn at mange deltok. Eg meiner å ha oppnådd dette gjennom bruk av kvalitative intervju, der ulike innsikter og syn på biblioteket som møtestad og offentleg arena har blitt sikra gjennom ulike utval av intervjuobjekt for datainnsamlinga.

Fleire typar kjelder og data som er konvergente på ein triangulerande måte, er mykje brukt innan casestudier. Intensjonane med triangulering er å nytte ulike metodar for å sjekke om dei fører til same resultat for det same fenomenet, og slik styrke validiteten i forskinga (Yin, 2009, p. 116). Den mest vanlege forma for triangulering er metodologisk triangulering som involverer å nytte meir enn ein metode for å samle inn data. Dersom eg valde å nytte fleire metodar i prosjektet, ville eg til dømes kunne nytte ein kombinasjon av kvalitative intervju og kvantitativ undersøking/survey eller fleire typar kvalitative metodar i same studie.

Triangulering kan også innebere datatriangulering som involverer tid, stad og personar, og forskartriangulering som involverer fleire forskarar i same studie. Ein fjerde type

¹⁹ Dei ulike utvala som eg har intervjua er bibliotektilsette, bibliotekbrukarar, lokale politikarar og samarbeidspartar til biblioteket.

triangulering, teoritriangulering, går ut på å nytte meir enn eit teoretisk opplegg i tolkinga av fenomenet. Denne typen triangulering betyr at ein brukar ulike eller alternative teoriar på same datasett (Fusch, Fusch, & Ness, 2018, pp. 22-23).²⁰ I dette prosjektet kan ein seie at teoritriangulering blir brukt ved at eg studerer biblioteka som møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit gjennom ulike teoretiske linser. Møtestaden blir sett gjennom Oldenburg (1999) sin teori om tredje stad, gjennom Lofland (1998) og Sennett (2009, 2011, 2019) sine teoriar rundt det offentlege rom, og gjennom Audunson (2005b) sin teori om høgintensive og lågintensive møtestader. I tillegg blir Habermas (1962/1991) sin teori om den offentleg sfære nytta på biblioteket som ein offentleg stad. Teoritriangulering kan på denne måten styrke reliabiliteten og validiteten i prosjektet.

Gjennomføring

Det er gjennomført 42 kvalitative intervju innan fire ulike utval: bibliotekbrukarar, samarbeidspartar med biblioteket, lokale politikarar og bibliotektilsette. Av respondentane er det 10 bibliotekbrukarar, 10 samarbeidspartar med biblioteket, 12 lokale politikarar og 10 bibliotektilsette, med lik fordeling av respondentane på dei to kommunane som er case i prosjektet. Intervju frå fire ulike utval har som hensikt å belyse og gje svar på problemstillinga frå ulike perspektiv og synsvinklar. Tema for intervjua sirklar derfor rundt biblioteka si nye rolle som uavhengig møtestad og arena for offentleg samtale og debatt, og korleis dette blir oppfatta i dei to ulike kontekstane som lokalsamfunna etablerer.

Det vart tatt lydopptak av intervjua. Total mengde lydopptak er 31 timar og 50 minutt, der det lengste intervjuet er på 1 time og 28 minutt og det kortaste er på 22 minutt. Det gjev eit gjennomsnitt på 45 minutt for kvart intervju. Lydopptaka blei nytta til å lage transkripsjonar av intervjua. Totalt er datamaterialet på 283 sider med transkripsjonar, der den lengste transkripsjonen for enkeltintervju er på 12 sider og den kortaste på 4 sider. Det gjer ei gjennomsnittleg lengde på mellom 6 og 7 sider per intervju.

Intervjua vart gjennomført haust 2018 for dei bibliotektilsette og vår og tidleg haust 2019 for samarbeidspartar, politikarar, og bibliotekbrukarar. Om lag alle intervjua vart gjennomførte i møtelokale på Voss bibliotek eller i Fjell folkeboksamling. Nokre få intervju vart gjennomførte på arbeidsplassen til intervjuobjekta, og eitt intervju vart gjennomført i ein

²⁰ Fusch, Fusch, & Ness (2018) viser i sin artikkel til forskning gjort av Denzin (2009).

privatheim. Det har vore viktig for meg å gjere intervjusituasjonen mest mogleg praktisk for den som vart intervjuet, i takksemi og respekt for at dei vil bruke tid på å delta i prosjektet. Samstundes var det viktig å ha intervjuet i ei setting som skjerma deltakaren for forstyrringar (Postholm, 2010, p. 82), og då var det hensiktsmessig å gjennomføre intervjuet på møterom i biblioteket. Med velvilje frå dei to bibliotekleiarane og dei andre tilsette ved dei to casebiblioteka vart dette enkelt å gjennomføre.

Intervjuet hadde intervjuguidar som grunnlag for gjennomføringa. Intervjuguidane vart utforma på ulike måtar med særskilt blikk på kva utval dei vart nytta til, og med intensjon om å svare best mogleg på problemstillinga og forskingsspørsmåla i prosjektet. Intervjuguidane vart laga med teoretiske linser (Krumsvik, 2014, p. 123), men temaa utvikla seg undervegs i intervjurundene, med omsyn særleg til kva som kom fram i intervjurunden med dei bibliotektilsette som var det første utvalet som vart intervjuet. Intervjuguiden som vart utforma til desse første intervjuet, ber moglegvis preg av å ha eit litt mindre modent refleksjonsnivå for å danne grunnlag for den tematiske analysen i prosjektet. Dei tre siste intervjuguidane som vart utforma til bibliotekbrukarar, samarbeidspartar og politikarar, ligg nærare tema i funn- og analysedelen av prosjektet. Dette viser at også eg som forskar har utvikla mi forståing av fenomenet eg studerer, etter kvart som forskinga og intervjuet skreid fram (Postholm, 2010, p. 79).

Utval og informantar

Dei fire utvala består av ti bibliotekbrukarar med fem intervjuobjekt frå kvar kommune, ti samarbeidspartar med fem intervjuobjekt frå kvar kommune, tolv politikarar med seks intervjuobjekt frå kvar av kommunane og ti bibliotektilsette med fem intervjuobjekt frå kvart bibliotek. Når det gjeld talet på intervjuobjekt, har tanken vore at dette skulle vere så mange som var hensiktsmessig med omsyn til både gjennomføring og tilstrekkeleg breidde innan kvart utval.

Når ein vel intervjuobjekt, er det fleire framgangsmåtar alt etter kva type informasjon ein vil ha. Ein kan nytte einskilde metodar basert på til dømes tilfeldig utval, breidde og variasjon, informasjon, det typiske, det ekstreme eller snøballmetoden. Ein kan også nytte ein kombinasjon av ulike metodar (Jacobsen, 2005, pp. 173-175). I mi utveljing av intervjuobjekt har eg nytta ei blanding av desse framgangsmåtane, og dette vil bli utgreidd under kvart av utvala på dei følgjande sidene.

Bibliotekbrukarar

Intervjua med bibliotekbrukarar vart gjennomført våren 2019, nokre også tidleg haust. Ved utveljing nytta eg eit tilfeldig utval. Eg deltok på arrangement i biblioteka og spurde deltakarar om dei ville vere med i undersøkinga. Tanken var å nå brukarar som faktisk går på arrangement i biblioteka, og på den måten hadde føresetnad for å svare på spørsmål og problemstillingar i samanheng med dette slik intervjuguiden min la opp til. Med tips frå dei bibliotektilsette i kombinasjon med at dei eg valde faktisk var til stades på arrangement, vart utvalet også prega av det informative, altså at dei faktisk skulle kunne svare på spørsmål rundt arrangement og biblioteket som ein sosial arena. Bibliotekbrukarane er derfor ei gruppe som er merksam på at biblioteket har arrangement som ein del av tilbodet sitt.

Det vart gjort eit forsøk på å rekruttere intervjuobjekt med breidde i alder, og opphavelig også med intensjon om relativ lik fordeling mellom kjønn. Fordeling mellom kjønn viste seg å bli ei utfordring, og det er ei stor overvekt av kvinner i utvalet. Grunnen til dette er at eg måtte arbeide litt for å få tak i dei to mennene som er representerte blant intervjuobjekta, då eg opplevde at det var vesentleg færre menn enn kvinner på arrangementa eg deltok på. At fleire kvinner enn menn nyttar biblioteket som stad blir også støtta av statistikk. I rapporten *Undersøkelse om bibliotekbruk 2015* (Lagerstrøm & Revold, 2015, p. 10) kan ein lese at fire av ti personar seier at dei har besøkt eit folkebibliotek fysisk det siste året. Dette gjeld halvparten (49 prosent) av kvinner og ein tredjedel (31 prosent) av menn. Motsett seier rundt halvparten (45 prosent) av mennene at det er meir enn seks år sidan dei besøkte eit bibliotek, eller at dei aldri har gjort det, medan berre ein av fire kvinner seier det same. Ei overvekt av kvinner i utvalet av bibliotekbrukarar i prosjektet samsvarar derfor med bruken av det fysiske biblioteket generelt.

Eg hadde om lag same oppleving når det gjaldt fordeling av alder, då eg opplevde at den godt vaksne brukargruppa var godt representert på arrangementa. Her skil mitt utval seg frå den generelle statistikken over bibliotekbruk relatert til alder. I same rapport som ovanfor (Lagerstrøm & Revold, 2015, p. 10) kjem det fram at det er dei yngste aldersgruppene som nyttar biblioteket mest. Drygt fire av ti (43 prosent) av personar på 44 år eller yngre har besøkt biblioteket det siste året, medan dette talet er seks prosentpoeng lågare for dei eldre aldersgruppene. Ei overvekt av godt vaksne i utvalet av bibliotekbrukarar i prosjektet samsvarar derfor ikkje med bruken av det fysiske biblioteket generelt. Generelt kan ein seie at dei fleste, men ikkje alle av dei som vart spurde, svara ja til å vere med på forskingsprosjektet.

Sidan enkelte ikkje ville delta, er det også eit lite aspekt av at eg har valt dei som var lettast å kome i kontakt med, altså utveljing etter kven som var mogleg å få tak i.

Oversikt over bibliotekbrukarar som er med i prosjektet:

Bibliotekbrukarar Fjell		
<i>Namn i prosjektet</i>	<i>Kjønn</i>	<i>Alder</i>
Bibliotekbrukar 1 Fjell	Kvinne	73 år
Bibliotekbrukar 2 Fjell	Kvinne	71 år
Bibliotekbrukar 3 Fjell	Kvinne	42 år
Bibliotekbrukar 4 Fjell	Kvinne	35 år
Bibliotekbrukar 5 Fjell	Mann	71 år

Tabell 3.5 Oversikt over dei intervjua bibliotekbrukarane i Fjell kommune.

Bibliotekbrukarar Voss		
<i>Namn i prosjektet</i>	<i>Kjønn</i>	<i>Alder</i>
Bibliotekbrukar 1 Voss	Kvinne	59 år
Bibliotekbrukar 2 Voss	Kvinne	67 år
Bibliotekbrukar 3 Voss	Kvinne	36 år
Bibliotekbrukar 4 Voss	Mann	71 år
Bibliotekbrukar 5 Voss	Kvinne	68 år

Tabell 3.6 Oversikt over dei intervjua bibliotekbrukarane i Voss kommune.

Samarbeidspartar

Intervjua med samarbeidspartane vart gjennomført våren 2019. Samarbeidspartar er dei som arbeider i institusjonar eller er engasjerte i organisasjonar som samarbeider med biblioteket om arrangement. Eit av intervjuobjekta i Fjell har eit samarbeid som ikkje inneber arrangement i biblioteket. Ved utveljing av samarbeidspartar fekk eg ei liste frå dei to biblioteksjefane med oversyn over samarbeidspartar i lokalsamfunnet, inkludert kontaktinformasjon. Eg valde så intervjuobjekt ut frå dei eg meinte var mest interessante og relevante. Alle samarbeidspartar som vart spurt, forutan ein, sa seg villige til å delta i forskingsprosjektet. Utveljinga kan seiast å vere basert på informasjon i kombinasjon med breidde og variasjon. Informativt ved at eg har valt dei mest interessante og relevante samarbeidspartane, og breidde og variasjon ved at eg har prøvd å fange opp ulike perspektiv alt etter kva type samarbeid som er etablert med biblioteket. Dei som er intervjuet som

samarbeidspartar med biblioteket, er truleg ekstra merksam på dette med arrangement og den sosiale rolla sidan dei er involverte i denne typen aktivitetar. Mange av dei som er intervjuar som samarbeidspartar, vil også samstundes vere brukarar av ulike formar for bibliotektenester. Sjølv om dei her er spesielt bedt om å snakke som samarbeidspart, så kan også synet som brukar kome inn enkelte stader.

Eit av intervjuobjekta representerer eit samarbeid mellom biblioteket og helsestasjonen i Fjell kommune. Under intervjuet kom det fram at dette samarbeidet ikkje inneber eit faktisk arrangement i biblioteket sjølv om samarbeidet inneber at deltakarane må til biblioteket for å hente bøker. Det var ein del spørsmål som vart irrelevante å spørje om, sidan samarbeidet ikkje inneber eit arrangement, og eg var usikker på om vedkomande kunne svare ut frå problemstillinga i prosjektet. Eg vurderte likevel intervjuet som interessant nok til å bli tatt med som datamateriale i prosjektet, og kan sjå at dette intervjuet kan bidra til enno større variasjon i utvalet sidan samarbeidet er av ein annan karakter enn dei andre. Ein refleksjon rundt utvalet er òg at eg moglegvis skulle ha late vere å velje to samarbeid som dreia seg om quiz, og at det hadde skapa større variasjon dersom ein annan type samarbeid var representert. På den andre sida representerer dei to quizane som er med i prosjektet, ulike arrangement med ulik målgruppe slik at ein viss grad av variasjon er sikra.

Det vart lagt hovudvekt på rolla dei representerer som samarbeidspart i utval av intervjuobjekta, og det vart ikkje lagt vekt på alder. Når det gjeld fordeling av kjønn, er det relativt jamt fordelt, men ei lita overvekt mot menn. Sidan både bibliotekbrukarar og bibliotektilsette har stor overvekt av kvinner, kan dette truleg vere ein fordel.

Oversikt over samarbeidspartar i prosjektet:

Samarbeidspartar Fjell		
<i>Namn i prosjektet</i>	<i>Kjønn</i>	<i>Samarbeid</i>
Samarbeidspart 1 Fjell	Kvinne	Kulturskule/babysong
Samarbeidspart 2 Fjell	Mann	Quiz
Samarbeidspart 3 Fjell	Mann	Quiz
Samarbeidspart 4 Fjell	Kvinne	Frivilligsentral/språkkafé
Samarbeidspart 5 Fjell	Kvinne	Helsestasjon

Tabell 3.7 Oversikt over dei intervjuar samarbeidspartane i Fjell kommune.

Samarbeidspartar Voss		
<i>Namn i prosjektet</i>	<i>Kjønn</i>	<i>Samarbeid</i>
Samarbeidspart 1 Voss	Mann	Kulturskule/konsertar
Samarbeidspart 2 Voss	Mann	Musikkakademi/konsertar
Samarbeidspart 3 Voss	Mann	Mållag
Samarbeidspart 4 Voss	Mann	Lyrisklag
Samarbeidspart 5 Voss	Kvinne	Songstund for småbarn/privat

Tabell 3.8 Oversikt over dei intervjua samarbeidspartane i Voss kommune.

Politikarar

Intervju med politikarane vart gjennomførte våren 2019, og det var eit poeng å nå dette i god tid før lokalvalet hausten 2019. Politikarane i prosjektet er lokale politikarar som er engasjerte i utvalet eller komiteen som biblioteket sorterer under. For Fjell sin del var det Komité for drift og forvaltning, og på Voss var det Utval for miljø og kultur. Her fekk eg hjelp av utvalsleiarane som gav kontaktinformasjon til medlemmene. I Fjell hjelpte også utvalsleiar til med val av intervjuobjekt ut frå mine kriterium.

Det er gjort eit forsøk på å få breidde og variasjon i utvalet når det gjeld både kjønn, alder²¹ og kva politisk parti dei høyrer til. Dette har lykkast til ein viss grad. Det er ei lita overvekt av menn blant dei intervjua. Utvalet er større enn dei andre utvala med seks politikarar intervjua i kvar kommune og tolv til saman. Dette vart gjort som eit forsøk på å sikre nettopp breidde og variasjon i utvalet, særleg når det gjeld kva politisk parti dei høyrer til. Dette lukkast til ein viss grad, men Arbeiderpartiet er likevel overrepresentert med fem personar til saman. Særskilt i Fjell er det blitt noko skeivt ved at halvparten av dei intervjua representerer Arbeiderpartiet. Her var det utvalsleiar som gjorde ein jobb med å rekruttere politikarar i utvalet etter mine ønska kriteria, slik at utvalet vart for meg eit resultat av kven som var lettast å kome i kontakt med, med eit lite snev av slump i utvalet.

Utover dette var det ei utval basert på informasjon då det er grunn til å tru at dei politikarane som er i utval/komité som biblioteket sorterer under, har mest relevant informasjon når det gjeld nettopp biblioteket. Det vart også i mest mogleg grad gjort ei variasjonsutveljing, særleg

²¹ Alder på informantane er ikkje publiserte, men var i utgangspunktet eit kriterium for utveljing av intervjuobjekt. Alder vart på eit seinare tidspunkt vurdert som avslørande for kven den einskilde politikar er, og vart då valt vekk. Det var også tatt omsyn til ein viss grad av uvilje i utvalet til å informere om alder.

med tanke på at meiningar og perspektiv på bibliotek kan ha samanheng med politisk overtyding.

Oversikt over politikarar i prosjektet:

Politikar Fjell		
<i>Namn i prosjektet</i>	<i>Kjønn</i>	<i>Politisk parti</i>
Politikar 1 Fjell	Mann	Høgre
Politikar 2 Fjell	Mann	Frittstående
Politikar 3 Fjell	Kvinne	Arbeidarpartiet
Politikar 4 Fjell	Mann	Arbeidarpartiet
Politikar 5 Fjell	Kvinne	Arbeidarpartiet
Politikar 6 Fjell	Kvinne	Sotralista

Tabell 3.9 Oversikt over dei intervjua politikarane i Fjell kommune.

Politikar Voss		
<i>Namn i prosjektet</i>	<i>Kjønn</i>	<i>Politisk parti</i>
Politikar 1 Voss	Kvinne	Arbeidarpartiet
Politikar 2 Voss	Mann	Senterpartiet
Politikar 3 Voss	Mann	KrF
Politikar 4 Voss	Kvinne	Senterpartiet
Politikar 5 Voss	Mann	Høgre
Politikar 6 Voss	Mann	Arbeidarpartiet

Tabell 3.10 Oversikt over dei intervjua politikarane i Voss kommune.

Bibliotektilsette

Intervjua med dei bibliotektilsette vart gjennomførte hausten 2018. Her var det dei to bibliotekleiarane som gjorde utvalet for meg, og organiserte tid til intervjua for den enkelte av arbeidstakarane i biblioteka sin timeplan. Det var naturleg at det blei slik sidan det er dei som har oversikt over arbeidsstokken og driftssituasjonen ved biblioteket. Her vart det også gjort eit utval basert på informasjon då bibliotekleiarane har passa på å få med dei bibliotektilsette som har arbeidd mest med arrangement og aktivitetar i samband med biblioteket si nye og meir sosiale rolle, og slik sett var dei mest relevant til å svare på spørsmål om dette. Utvalet utgjer nesten heile arbeidsstokken ved dei to biblioteka. Det var slik sett vanskeleg å skape variasjon i utvalet då utvalet er gitt av dei som arbeider ved d biblioteka. Det er stor overvekt

av kvinner i utvalet, noko som også speglar arbeidsstokken ved biblioteka. Det er to menn med i undersøkinga, og dei arbeider begge ved Fjell folkeboksamling. Når det gjeld alder, vart dette vurdert som avslørande for kven den einkilde bibliotektilsette er, og er derfor ikkje tatt med.²² Variasjon i kjønn eller alder er likevel ikkje avgjerande for eit godt resultat i dette utvalet då hovudpoenget er at utvalet er basert på informasjon, og at dei som deltek bidrar med sin kunnskap om rolla som møtestad og debattarena i dei to involverte biblioteka/kommunane.

Oversikt over bibliotektilsette i prosjektet:

Bibliotektilsette Fjell	
<i>Namn i prosjektet</i>	<i>Kjønn</i>
Bibliotektilsett 1 Fjell	Mann
Bibliotektilsett 2 Fjell	Mann
Bibliotektilsett 3 Fjell	Kvinne
Bibliotektilsett 4 Fjell	Kvinne
Bibliotektilsett 5 Fjell	Kvinne

Tabell 3.11 Oversikt over dei intervjuar bibliotektilsette i Fjell kommune.

Bibliotektilsette Voss	
<i>Namn i prosjektet</i>	<i>Kjønn</i>
Bibliotektilsett 1 Voss	Kvinne
Bibliotektilsett 2 Voss	Kvinne
Bibliotektilsett 3 Voss	Kvinne
Bibliotektilsett 4 Voss	Kvinne
Bibliotektilsett 5 Voss	Kvinne

Tabell 3.12 Oversikt over dei intervjuar bibliotektilsette i Voss kommune.

Utfordringar ved utval og informantar

Ei stor utfordring i prosjektet var å sikre at eg som intervjuar og dei som vart intervjuar, snakka om det same, noko som kan vere med på å sikre reliabiliteten i studien. Dette var ei bekymring før intervjuar tok til, og det viste seg å vere ei utfordring undervegs sidan mange av

²² Det var også tatt omsyn til ein viss grad av uvilje i utvalet til å informere om alder.

dei intervjuar, særskilt politikarane, men også bibliotekbrukarar og samarbeidspartar, ikkje eksplisitt visste om endringa i folkebiblioteklova. Enkelte, og då særleg politikarar, var heller ikkje klar over at biblioteka hadde forandra seg til meir sosiale institusjonar, og hadde ikkje registrert at biblioteka har begynt å ha fleire arrangement og aktivitetar. Dei bibliotektilsette som har dette som fagområde, var sjølvsagt godt informert om intensjonane bak endringa i formålsparagrafen i biblioteklova. Blant resten av dei intervjuar var det få som kjende til detaljar rundt dette. For å kome utfordringa i møte og sikre at vi snakka om det same, blei det gjort to ulike grep. Det eine var å nytte nokre lengre informasjonsbolkar undervegs i intervjuet der dei intervjuar fekk ei innføring i tema vi skulle snakke om, og korleis det er relatert til folkebiblioteket. Det andre var å ta med nokre av funna i intervjuar som vart gjennomførte med dei bibliotektilsette, vidare inn i intervjuar med dei andre utvala. Det vart som regel tatt inn som ein del av informasjonsbolkane undervegs. Dette vart gjort for å prøve å få nye vinklar/syn på same tema og nokre funn som vart oppfatta som særskilt interessante i første intervjurunde. Ei anna grunngeving var eit ønske om å setje det teoretiske inn i ein røyndom som dei spurde kunne respondere på, og som skapte relasjon til deira røyndom anten som bibliotekbrukar, samarbeidspart eller politikar. Målet var å gje betre forståing mellom meg som intervjuar og den som vart intervjuar.

Dei to casebiblioteka og biblioteksjefane har vore gode og nære samarbeidspartar i prosjektet mitt. Dei har vore velvillige frå start til slutt og late meg nytte bibliotekrommet til gjennomføring både av intervju og til rekruttering av bibliotekbrukarar. Biblioteksjefane har vore involverte i kven av dei bibliotektilsette som skulle intervjuast, dei har bidratt med liste og kontaktinformasjon til samarbeidspartar eg kunne intervjuar, og dei har diskret vist til aktuelle bibliotekbrukarar eg kunne kontakte med spørsmål om deltaking i undersøkinga, utan å gå på akkord med personvernet til den enkelte bibliotekbrukar. Også leiarar ved dei to politiske utvala som politikarane i undersøkinga representerer, har vore svært velvillige med å bidra med kontakt mot aktuelle politikarar for intervju.

Det er ei potensiell utfordring i at biblioteksjefane og utvalsleiarane har vore involverte i å velje ut informantar til prosjektet. Dei har hatt innflytelse på kven informantane i prosjektet mitt er, og kven som har fått høve til å uttale seg og ikkje. Ein kan slik mistenke at det er enkelte grupper som eg ikkje har fått med meg i undersøkinga, og som burde fått uttalt seg, eller som kunne hatt ei stemme og eit syn på saka som ville belyst prosjektet på hensiktsmessig vis. Både biblioteksjefane og utvalsleiarane er jo sjølv aktørar i biblioteka og lokalsamfunna som eg forskar på, og kan meir eller mindre bevisst ha valt ut informantar som

set biblioteket eller kommunen i heldig lys. På den andre sida valde utvalsleiarane informantar ut frå ønska kriteria frå mi side med mest mogleg breidde og variasjon når det gjaldt kjønn, alder og kva politisk parti dei høyrde til. Biblioteksjefane valde tilsette som skulle vere informantar ut frå kven som hadde vore involverte i arrangement, noko som var ein svært hensiktsmessig bakgrunn for å kunne svare på spørsmåla i undersøkinga. Utvalet av bibliotektilsette utgjorde om lag heile arbeidsstokken på biblioteka, berre nokre få som hadde vore mindre involverte i arrangement vart utelatne. Bibliotekleiarane hjelpte til med utveljing av samarbeidspartar ved at dei gav meg ei liste med oversyn over samarbeidspartar med kontaktinformasjon. Valet av kven som faktisk blei kontakta og vart med i undersøkinga, var det derimot eg som forskar som tok. Biblioteksjefane og nokre av dei andre bibliotektilsette, gav også nokre små, diskrete hint om kven av deltakarane på arrangementa som eg kunne høyre om var villige til å delta som informantar. Hinta vart gjorde ut frå kven dei meinte dei hadde sett på arrangement i biblioteket før. Men det var tilfeldig kven som dukka opp på dei arrangementa eg nytta som rekrutteringsbase, og det var også tilfeldig kven som valde å stille opp. Enkelte av dei eg vart hinta om å spørje, viste seg heller ikkje å ha vore på arrangement i biblioteket; dei var kanskje berre innom for å hente noko eller nokon den eine gongen og var ikkje aktuelle for intervju. Så i val av brukarar som informantar var det aller mest tilfeldigheter som var i spel.

Ei anna potensiell utfordring er at nokre av informantane kan tenkast å vere litt vel positive til tema dei blir intervjua om, og derfor vil stille biblioteka og aktivitetane som går føre seg der, i eit positivt lys. Dette gjeld sjølvsagt dei bibliotektilsette som er direkte involverte i val rundt og utføring av biblioteket si rolle som møtestad og debattarena. Det gjeld òg samarbeidspartane, sidan alle utanom ein er med på å gjennomføre arrangement i biblioteket. Også bibliotekbrukarane som er intervjua kan tenkast å vere vel positive til tema, då dei er valde ut til informantar nettopp i kraft av å vere faktiske brukarar av arrangement og aktivitetar i biblioteka.

Dersom eg skulle ha med bibliotektilsette blant informantane var det ikkje mogleg å gjere andre val då det er om lag heile arbeidsstokken som er med. Når det gjeld val av samarbeidspartar, var det også få andre val. Det var jo nettopp synet til dei som samarbeider med biblioteka om arrangement som var hensiktsmessig å ha med fordi dei har kjennskap til og kan belyse biblioteka som arrangementsarena og samarbeidspart. Når det gjeld bibliotekbrukarar, vart det vurdert om ein òg skulle ta med ikkje-brukarar av arrangementa blant informantane. Dette kunne ha styrka utvalet, men dersom dei er ukjende med biblioteket

og særleg med arrangementa der, er det vanskeleg å sjå korleis dei kunne ha hatt synspunkt på det. Det var derfor sett som ein føresetnad for å delta i utvalet bibliotekbrukarar at ein hadde nytta arrangement i biblioteket. Det er grunn til å tenke at aktive brukarar av biblioteket sine arrangementstenester er ei relativt homogen gruppe, noko som kan gjere at svara som blir gitt i dette utvalet kan vere relativt like og ha lite særpreg. Samstundes vil nok dei ulike temaa på arrangementa eg rekrutterte frå, vere med på å skape ei viss breidde i utvalet, og då forhåpentlegvis også breidde i meiningar og syn.

Analysestrategi

I prosjektet er det gjort ein innhaldsanalyse der ein først deler dataa inn i tema eller kategoriar, og så prøver å finne samanheng mellom kategoriane/temaa (Jacobsen, 2005, p. 187).

Innhaldet i intervju er delte inn i seks tema som kvar er med på å belyse og svare på problemstillinga i prosjektet. Temaa som er valde, søker òg å svare på forskingsspørsmåla.

Dei fem temaa for analysen har ulike undertema. Under temaet *lokalsamfunn* blei informantane stilte spørsmål rundt korleis dei oppfattar eigne lokalsamfunn/kommunar når det gjeld sosialt samhald og sosiale møtestader, og korleis dei opplever at kommunane sin nærleik eller distanse til byen, i tillegg til utstrekning, påverkar det sosiale og kulturelle livet i lokalsamfunna. Dei blei også spurde om korleis samlokaliseringa biblioteka har med kjøpesenter i Fjell kommune og kulturhus i Voss kommune blir oppfatta. Under temaet *aktivitetar og arrangement* blei informantane stilte spørsmål rundt kven dei opplever kjem på arrangementa i biblioteka, og i kva grad dei meiner at biblioteket si nye rolle som møtestad og debattarena er synleg i deira lokalsamfunn/kommune. Under temaet *møtestad* blei informantane stilte spørsmål om i kva grad dei oppfattar arrangementa i biblioteket som ein sosial møtestad og ein arena for inkludering og integrering. Under temaet *demokratisk rolle* blei informantane stilte spørsmål om i kva grad dei oppfattar biblioteket som demokratisk debattarena, om dei oppfattar noko utfordring i at folkebiblioteket samstundes skal vere ein uavhengig arena og ein kommunal institusjon, og kva stemmer dei meiner bør få sleppe til i bibliotekrommet gjennom arrangementa. Under temaet *Prioriteringar og verdisetjing* blei informantane stilte spørsmål om korleis dei meiner biblioteket bør prioritere mellom oppgåver for å møte lokale behov, og om det er nokre oppgåver som er viktigare enn andre. Dei blir også spurde om kva dei meiner er verdien av folkebibliotek.

Dei fire intervjuguidane²³ som er utarbeidde for utvala i undersøkinga, dannar utgangspunkt for temaa som blir analyserte. Intervjuguidane er teoretisk fundamenterte, og slik sett har også analysen utgangspunkt i den teorien ein ønskjer å belyse og teste ut i prosjektet. Kvar tema har tematiske undergrupper, og kvar undergruppe presenterer synspunkta frå kvart av utvala inndelt etter kva kommune dei representerer. Slik blir dataa skilde basert både på utval og kommune og kan nyttast som grunnlag for ei samanlikning mellom dei to casekommunane i undersøkinga. Reint praktisk har eg nytta fargekoding av teksten i transkripsjonane, alt etter kven av dei fem temaa innhaldet høyrer til. Eg har så organisert, analysert og henta fram essensen i kva dei 42 informantane meiner under kvart av dei fem temaa. Kvar tematiske undergruppe blir avslutta med ei oppsummering der eg samanstillir funn og viser forskjellar mellom utval og kommune.

For å klargjere det empiriske grunnlaget, nytta eg i analysearbeidet ei form for kvasistatistikk som er ein enkel statistikk basert på frekvens eller liknande, og som er vanleg å nytte i innhaldsanalyse (Krumsvik, 2014, p. 29). Eg gjorde til dømes ei vurdering av kor mange frå kvart utval som er positive til temaa i analysen min, og kor mange som er negative til dei same temaa, og gjerne også kor mange som er delte i synet og enkelte stader også nøytrale. Det låg ei tolking bak kvar av desse tala, ei tolking som baserer seg på mi forståing av den enkelte som blir intervjuet si oppfatning og haldning til dei temaa som blir analyserte. Kvasistatistikken er likevel ikkje tatt med som del av analysekapittelet då det i hovudsak berre gav ein peikepinn på ei haldning til eit tema. Kvaliteten på statistikken bar preg av den kvalitative innsamlinga og hadde avgrensa verdi som forskingsdata.

Det som likevel blei tydeleg i arbeidet med kvasistatistikk, var at på einskilde tema har ikkje informantar svara konkret på det som eg ønskjer å avdekke. Eg har likevel valt å ikkje gå tilbake til informantane med nye spørsmål, men å halde meg til dei dataa som blei samla inn under intervjuet. Grunnen til dette er at etter at intervjuet vart gjennomført, er det gjort endringar i kommunestrukturen i kommunane som begge har blitt del av ein større samanslått kommune. Det har vore endringar i organiseringa av bibliotektenesta, og byte av leiar i begge biblioteka. Det har også vore lokalt politisk val, og fleire av dei intervjuet politikarane sit ikkje lenger i den posisjonen som dei gjorde då intervjuet vart gjennomført. Eg konkluderte derfor med at det var risiko for at svara som ville bli gitt på eit seinare tidspunkt, ikkje var representative for situasjonen då intervjuet vart gjort, og slik ikkje samsvarte med resten av

²³ Intervjuguidane er vedlagde avhandlinga, vedlegg 2, 4, 6, og 8.

forskningsprosjektet.

Forskingsetikk

Dette kapittelet vil innehalde nokre refleksjonar rundt etiske problemstillingar i prosjektet. Forskingsetikk er eit område av etikken som har med planlegging, gjennomføring og rapportering av forskning å gjere, og handlar om å ivareta personvernet og sikre truverdet av forskingsresultata (Dalland, 2012, p. 96). I dette prosjektet dreiar det seg hovudsakleg om to tema: personvern for informantane i prosjektet, og problemstillingar rundt min rolle som forskar med fokus på kjennskapen eg har til biblioteksektoren i Vestland fylke der undersøkinga har gått føre seg.

Personvern

Når det gjeld personvern, er informantane forsøkt ivaretatt på best mogleg vis. Spørsmåla som blir stilt er etter mi oppfatning i utgangspunktet ikkje av særleg personleg karakter sidan det ikkje handlar om informantane sitt privatliv. Mi oppfatning treng likevel ikkje å stemme med korleis den einskilde informant opplever spørsmåla. Det å dele oppfatningar og erfaringar kan opplevast som personleg. Dette kan særskilt vere tilfelle for dei bibliotektilsette som er direkte knytt til biblioteket og det som skjer der. Enkelte av svara kan også vere relativt private alt etter kor mykje den enkelte informant vel å dele. Alle informantane er del av lokalsamfunnet dei uttaler seg om, og dersom dei skulle bli attkjende gjennom svara sine, kan dette føre til kjensla av å vere eksponert. I verste fall kan dei òg oppleve å bli konfrontert med meiningane sine frå andre ved biblioteket eller i lokalsamfunnet. Det har derfor vore viktig å formidle til informantane at personvernet er godt ivaretatt i prosjektet, samstundes som dei har vore informert om moglegheita for at dei kan bli identifiserte er til stades.

Prosjektet er godkjent av Norsk Senter for Forskningsdata (NSD) for handtering av persondata. Alle deltakarane har fått informasjonsskriv²⁴ og har signert samtykke før intervjuva vart gjennomførde. Informasjonsskrivet var utforma etter mal frå NSD, for dei bibliotektilsette etter mal før innføring av ny personopplysningslov (Personopplysningsloven, 2018), og for dei andre etter innføring av ny personopplysningslov. Informasjonsskrivet inneheld mellom anna informasjon om personvern og korleis opplysningar om den einskilde deltakar vert oppbevart og nytta. Det vart ikkje samla inn direkte identifiserande

²⁴ Informasjonsskriva er vedlagt avhandlinga, vedlegg 1, 3, 5, og 7.

opplysningar, men det vart opplyst om og skrive under samtykke om at utvalet kan vere indirekte identifiserbart. Når utvalet er så lite og lokalt, er det utfordringar knytt til anonymitet ved at enkelte ting som blir sagt, kan gjere det mogleg å identifisere den/dei som er informantar. Dei to kommunane i prosjektet vil bli nemnde med namn då dei uansett vil vere lett å kjenne att ut frå skildringar og sær eigenheiter.

I første søknad til NSD som berre gjaldt utvalet bibliotektilsette, var det ikkje definert at namnet på dei to kommunane i prosjektet skulle vere offentleg. Dette endra seg etter kvart i prosjektet, og etter samtale med rådgjevar ved NSD vart det tatt ei avgjersle om å gjere dette offentleg. Grunngevinga var at det eventuelt berre ville bli ein skinnanonymitet då kommunane er lett å kjenne att ut frå skildringar og sær eigenskapar. Det vart derfor, etter at intervju med dei bibliotektilsette var fullførte, gjennomført ein ny runde med samtykke for dette utvalet som tok høgde for at namnet på kommunane i prosjektet vart offentleg.

Godkjenninga frå NSD gjaldt innsamling av opplysningar av stilling, kjønn, alder og namn på tilhøyrande kommune. For utvalet politikarar gjaldt dette også politisk orientering, altså kva politisk parti dei høyrer til. Med unntak av bibliotekbrukarane er det i stor grad sett vekk frå alder på informantane. Det vart uttrykt noko motvilje til å gje informasjon om alder blant enkeltpersonar, grunna bekymring om å bli attkjende. Eg vurderte det derfor slik at omsynet til den enkelte sitt personvern måtte vege sterkare enn behovet for at alder er med. I tillegg konkluderte eg med at alder ikkje er heilt naudsynt informasjon for resultatet av prosjektet. Til dømes representerer informantane i utvalet samarbeidspartar først og fremst organisasjonar og institusjonar, og ikkje seg sjølve som enkeltperson, trass i at det er deira syn som kjem fram.

Alle intervju vart tatt opp på digital bandopptakar og seinare transkriberte. Det er viktig at informantane føler seg riktig atgjeve i avhandlinga, både for å ivareta den einskilde si oppleving av å delta i forskingsprosjektet, og for å auke realiteteten ved å prøve å sikre seg mot misforståingar. Alle informantane fekk derfor tilsendt transkripsjonen av sitt intervju til gjennomlesing. Enkelte kom med mindre presiseringar og endringar, men ingen større endringar vart gjorde. Dei fleste svarte at det var ok, enkelte valde ikkje å svare i det heile. Dataa som her utgjer transkripsjonar av 42 kvalitative intervju, er anonymiserte og leverte til arkivering hjå NSD.

Mi forskarrolle

Det er relevant å sjå på mi rolle som forskar i eit etisk perspektiv i dette prosjektet. Forskarens rolle som person og forskarens sin integritet er nemleg avgjerande for kva kvalitet det vil vere på den vitskapelege kunnskapen og dei estetiske slutningane ein kjem fram til i kvalitativ forskning. Ved intervju er intervjuaren sjølv den viktigaste reiskapen til innhenting av kunnskap. Den avgjerande faktoren for kvaliteten på kunnskapen er forskaren sin integritet, uttrykt gjennom hans eller hennar kunnskap, erfaring, ærlegdom og rettferd (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 92).

Det særskilde med mi forskarrolle i prosjektet er at eg har lang arbeidserfaring innan biblioteksektoren som tilsett ved fylkesbiblioteket i tidlegare Hordaland fylke, no etter regionalreforma kalla seksjon for bibliotekutvikling i Vestland fylkeskommune. Dette betyr at eg generelt har stor kunnskap om biblioteka og dei bibliotektilsette nettopp i det fylket der prosjektet er gjennomført. Eg kjenner godt til dei to casebiblioteka i studien, og eg kjenner dei fleste av dei intervjua i utvalet bibliotektilsette frå tidlegare. Dette betyr at dei fleste i dette utvalet også kjenner eller kjenner til meg frå før. At det allereie er etablert ein kjennskap mellom meg og ein del av dei som er i utvalet, kan vere ei utfordring. Mi erfaring, min kjennskap til feltet og kjennskap til bibliotek og bibliotekfolk i fylket kan utfordre avstand til forskingsmateriale og objektivitet. Sidan kjennskapen min til informantane berre gjeld nokre av dei 10 som utgjer utvalet bibliotektilsette, betyr det at eg har fire andre utval med til saman 32 informantar som eg ikkje kjende frå før. Slik har ikkje kjennskapen min kunne hatt potensiell verknad på meir enn ein liten del av informantane.

Eit anna spørsmål er om dei bibliotektilsette sin kjennskap til meg vil påverke kva dei vel å svare på spørsmåla eg stiller. Vil dei la vere å seie noko kritisk der det eventuelt hadde vore naturleg sidan det er eg som spør? Er dei meir redde for at det dei seier, skal spreia i miljøet fordi eg er ein del av det? Ei tilnærming til dette må ligge i at det personvernmessige blir oppfatta som godt ivaretatt for informantane, noko som er styrka ved informasjonsskriv og klargjeringar frå NSD. Her kan òg noko av svaret ligge i at eit forskingsintervju uansett ikkje er ein samtale mellom likeverdige personar, men ein samtale som er kontrollert og definert av forskaren. Det er ei særeiga form for samtale, med ei tilnærming som er varsamt spørje- og lytteorientert (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 23). I eit kvalitativt intervju er ikkje svaralternativa formulerte på førehand, og som forskar har eg mindre påverknad på kva og korleis informanten svarar. Kanskje ein også kan snu heile problemstillinga på hovudet og

hevde at kjennskapen til meg like godt kan gjere at nokon av dei bibliotektilsette vel å fortelje noko essensielt til meg nettopp fordi eg ein del av miljøet, ein som er på innsida, og som dei har forventning til skal forstå dei utfordringane og oppfatningane som dei måtte ha.

Det som moglegvis kan by på ei utfordring likevel, er kjennskapen eg sit på i høve dei to casebiblioteka i studien, og kjennskapen til kva tilhøve biblioteka arbeider under. Kan dette vere med på å danne ei partisk haldning til biblioteka eg studerer? Har eg med meg oppfatning av biblioteka, dei som arbeider der og kommunane dei er ein del av, inn i arbeidet? For å kome dette i møte vil eg legge vekt på å skifte frå ein normativ til ein analytisk posisjon når det gjeld forskingsfenomenet eg studerer, og kritisk analysere min erfaringsbaserte kunnskap (Krumsvik, 2014, p. 14), i høve til korleis eg tolkar funn i studien. Ein kan også sjå på korleis postmoderne oppfatningar har endra synet på vitenskap og vist at absolutt habilitet ikkje er mogleg, og dermed ikkje verdt å legge vekt på. I den typen kvalitative intervju eg nyttar i forskinga mi, er det to deltakarar: intervjuaren og den som bli intervjuet. I den fortolkande tradisjonen der det kvalitative forskingsintervjuet går føre seg, er forskaren opptatt av å forstå den som bli intervjuet, og har som hensikt å løfte fram deltakaren sitt perspektiv (Postholm, 2010, p. 83). Det er dialogen som er viktig fordi: «I den postmoderne æra konstitueres sannhet gjennom dialog. Gyldig kunnskap oppnås når motstridende fortolkningar og handlemuligheter diskuteres og forhandles blant medlemmene i fellesskap» (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 252).

Slik kan ein hevde at mi erfaring om fenomenet eg studerer, kan vere ein ressurs i denne typen kvalitativ forskning. Det kan lette dialogen og forståinga mellom deltakarane nettopp gjennom min inngåande kunnskap om fenomenet og konteksten rundt. Kunnskapen kan også vere med på å kople samanhengen mellom teori som er nytta i prosjektet, og praksisfeltet på djupare og potensiell ny måte (Krumsvik, 2014, p. 64). Som forskar er det ikkje eit mål for meg å avdekke røyndomen slik gjerne positivistisk tilnærming ville hatt som mål, men å konstruere den innanfor konteksten (Postholm, 2010, p. 84). God forståing av konteksten slik eg kan hevde å ha, kan derfor vere ein stor fordel, ja kanskje til og med ein viktig føresetnad for at denne konstruksjonen skal bli god, og kan auke kvaliteten på konstruksjonsarbeidet. Kontekstkunnskapen eg har som mangeårig tilsett på fylkesbiblioteket/ seksjon for bibliotekutvikling kan vere eit føremon i arbeidet med å tolke funna i denne undersøkinga. Ein kan hevde at eg har med meg mykje både eksplisitt og taus kunnskap (Polanyi, 2000) om bibliotekvesenet generelt og casebiblioteka spesielt som er ein ressurs i arbeidet mitt med å forske nettopp innan denne ramma.

Teoriar, grunnomgrep, og tidlegare forskning

I dette kapittelet vil den teoretiske tilnærminga som er valt for prosjektet, bli presentert og diskutert med særskilt fokus på konsept som er sentrale i analysen. Samstundes blir nokre grunnleggjande omgrep presenterte, i tillegg til korleis tidlegare forskning innan bibliotek- og informasjonsvitskap har nytta teoriane.

Den teoretiske tilnærminga har gjenklang i problemstillinga i prosjektet.²⁵ Endringa i formålsparagrafen i Lov om folkebibliotek (Folkebibliotekloven, 1986) er relatert til den offentlege sfære, og to ulike dimensjonar med det offentlege er implementert i den nye delen av lova. Den eine dimensjonen er relatert til folkebiblioteket som ein fysisk stad, formulert i lova som ein uavhengig møtestad. Den andre dimensjonen er relatert til folkebiblioteket som ein arena for resonnementsprosessen deliberasjon, formulert i lova som ein arena for offentleg samtale og debatt. Problemstillinga for prosjektet mitt er knytt til begge desse dimensjonane, og dei skaper derfor det rommet for forskning som eg arbeider innanfor, samstundes som dei gjev ulike teoretiske inngangar til å sjå på folkebiblioteket og aktivitetane der når det gjeld offentleg sfære. Teorikapittelet har ei tilnærming til teorien som delar den opp i to ulike dimensjonane av offentlegheit: møtestad og arena for deliberasjon. Samstundes som det er to ulike dimensjonar, er dei samanvevde og ikkje skilde frå kvarandre ved at dei begge har gjenklang i biblioteket som demokratisk arena.

Folkebibliotek som uavhengige møtestader

Den første dimensjonen av den offentlege sfære som er implementert i lova, er altså relatert til biblioteket som ein møtestad og ein fysisk arena. Folkebiblioteklova stadfestar at bibliotek skal vere uavhengige møtestader. Det at dei er uavhengige er viktig for å oppfylle funksjonen som demokratisk arena, ein stad for alle innbyggjarar uavhengig av politisk syn, religion eller sosial bakgrunn (Prop. 135 L (2012–2013)). Denne dimensjonen med folkebiblioteket kan lenkast til ulike oppfatningar av møtestadkonseptet, mellom anna til Oldenburg (1999) sin tredje stad, Lofland (1998) og Sennett (2009, 2011, 2019) sine teoriar rundt det offentlege rom og Audunson (2005b) sin teori om høgintensive og lågintensive møtestader. Konseptet med møtestader i samfunnet er mykje handsama i sosiologisk teori, gjerne knytt til behov for

²⁵ Problemstillinga er: *Korleis definerer sentrale aktørar i lokalsamfunna; bibliotekarar, brukarar, lokale politikarar og representantar frå sivilsamfunnet, biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit?*

denne typen stader i eit moderne, globalt, digitalt og ofte fragmentert samfunn. Den oppdaterte formålsparagrafen i biblioteklova ber med seg eit oppdrag for biblioteka om å vere slike møtestader, og dermed ei moglegheit for å byggje opp under mangelen på slike stader i samfunnet. Møtestader kan vere del av den offentlege sfære, dei kan vere høg- eller lågintensive, dei kan høyre til det offentlege, det private rommet eller lokalsamfunnsrommet, og dei kan ha karakter av å vere første, andre eller tredje stader. Dei kan vere meir eller mindre instrumentelle og ha meir eller mindre interaksjon (Aabø & Audunson, 2012, p. 141).²⁶

Det offentlege rommet

*Det offentlege rommet*²⁷ er eit omgrep som blir brukt både på ein liknande og noko ulik måte av to av teoretikarane som er sentrale når det gjeld møteplasskonseptet i prosjektet. For Lofland (1998, p. 9) er det offentlege rommet; «constituted of those areas of urban settlements in which individuals in copresence tend to be personally unknown or only categorically known to one another.» Lofland knyt omgrepet til urbane strok, og ettersom byar veks i storleik så veks òg offentlege rom. Det er ein stad der ein møter ukjende eller berre kategorisk kjende menneske (biografisk framande), der mange av dei har ulike verdiar, historie eller perspektiv (kulturelt framande). Det offentlege rommet er ei form for sosial stad åtskild frå *det private rommet*, og sjølv essensen av det som skil byen frå andre typar busetnad. Det offentlege rommet er gatelivet og ei verd av framande (Lofland, 1998, p. 10).

I tillegg til det offentlege og det private rommet definerer også Lofland *eit lokalsamfunnsrom*.²⁸ Medan det private rommet blir definert som «characterized as ties of intimacy among primary groups members who are located within households and personal networks,» blir lokalsamfunnsrommet definert som «characterized by a sense of commonality among acquaintances and neighbors who are involved in interpersonal networks that are located within ‘communities’» (Lofland, 1998, p. 10). Mindre lokalsamfunn kan vere samansette av private rom og lokalsamfunnsrom. I byar blir òg offentlege rom sett i spel, og sidan dette er den mest komplekse buforma er det også den einaste der alle tre romma er til stades heile tida. Lofland (1998, p. 11) understrekar at rom her er forstått som sosiale og ikkje

²⁶ Møtestadkonseptet slik det blir presentert i dette kapittelet, er inspirert av framstillinga gjort av Aabø og Audunson (2010).

²⁷ «Det offentlege rommet» er mi omsetjing av omgrepet "the public realm».

²⁸ «Lokalsamfunnsrom» er mi omsetjing av omgrepet «the parochial realm» som Lofland (1998) nyttar. Bruken av omgrepet er også inspirert av Einen (2012).

fysiske stader, og at det er proporsjonane mellom menneskelege relasjonar og kor nære dei er som avgjer kva type rom det er.

Interaksjonen mellom dei tre romma følgjer særskild orden eller mønster i korleis folk oppfører seg. I det urbane rommet trer dette fram som prinsipp for korleis framande interagerer. Lofland identifiserer fem ulike prinsipp som dannar ein norm for offentleg interaksjon som går føre seg ansikt-til-ansikt. Det første prinsippet, *samarbeidsmobilitet* (cooperative mobility),²⁹ viser til korleis framande samarbeider for å krysse opne plasser utan uønskete hendingar. Til dømes klarer folk å manøvrere slik at dei ikkje kolliderer med andre når dei går gjennom dører, med andre fotgjengarar på fortauet og med bussar og bilar. Grunnen til at det offentlege som oftast er utan hendingar, er nettopp fordi menneska der samarbeider med kvarandre for å oppnå det. Den andre prinsippet, *høfleg uoppmerksom* (civil inattention),³⁰ handlar om korleis folk i det offentlege rommet ignorerer kvarandre, til dømes på bussar, i restaurantar, i parkar, på fly, i hotell-lobbyar eller på undergrunnen. Folk er merksame på kvarandre, men er ikkje tydeleg interessert i dei andre. Grunnen til dette er ikkje at dei er sosialt avstengde, og det er heller ikkje av psykologisk nødvendighet, men det er grunna rituelle omsyn og sosial høflegheit (Lofland, 1998, p. 30). Det tredje prinsippet, *at rolla som publikum dominerer* (audience role prominence),³¹ dreiar seg om at innbyggjarar i det offentlege rommet hovudsakleg handlar som publikum til dei aktivitetane som skjer rundt dei. Dette kan bety at dei også tek ei rolle som tilskodarar når det skjer seriøse, gjerne også katastrofale hendingar. Dette er ikkje, hevdar Lofland (1998, pp. 31-32), eit uttrykk for menneskeleg svikt, men er ein normal og naturleg oppførsel innan normsystemet i det offentlege rommet. *Reservert hjelpsemd* (restrained helpfulness)³² er det fjerde prinsippet, og viser til avgrensa og konkrete spørsmål om daglegdags assistanse som blir gitt i det offentlege rommet, og til svar på spørsmåla som blir gitt med reservert hjelpsemd. Døme kan vere eit spørsmål om kva klokka er og eit kort svar med eksakt tidspunkt. Ifølgje Lofland (1998, p. 32) er òg dette ein daglegdags måte for framande å interagere. Det femte og siste prinsippet er *høflegheit ovanfor ulikskap* (civility towards diversity),³³ og handlar om anstendig oppførsel uavhengig av visuelle variasjonar til dømes i utsjånad til dei du møter. I det urbane miljøet vil

²⁹ «Samarbeidsmobilitet» er mi omsetjing av omgrepet «cooperative mobility» nytta av Lofland (1998).

³⁰ «Høfleg uoppmerksom» er mi omsetjing av omgrepet «civil inattention» nytta av Lofland (1998).

³¹ «At rolla som publikum dominerer» er mi omsetjing av omgrepet «audience role prominence» nytta av Lofland (1998).

³² «Reservert hjelpsemd» er mi omsetjing av omgrepet «Restrained helpfulness» nytta av Lofland (1998).

³³ «Høflegheit ovanfor ulikskap» er mi omsetjing av omgrepet «civility towards diversity» nytta av Lofland (1998).

folk oppføre seg anstendig uansett variasjonar i venleik, hudfarge, hår, påkledning, oppførsel, inntekt, seksuelle preferansar og anna, trass i at desse variasjonane kan oppfattast som støytande på det personlege planet. Dei fem prinsipielle faktorane rundt korleis framande interagerer er ikkje separate, enkeltstående faktorar, men er samanvevde og samanfletta og styrkar kvarandre (Lofland, 1998, p. 33). Prinsippa bidrar til at folk definerer situasjonen dei er i, noko som igjen bidrar til folk sine val av handling. Dette resulterer til dømes i auka privatliv og eit forsvar for eige territorium, og det å unngå uønskete situasjonar.

Sennett (2009)³⁴ definerer på si side *det offentlege rom*³⁵ som ein stad der framande møtest, og han meiner at ulikskapen mellom det offentlege og det private ligg i graden av kjennskap ein person eller ei gruppe personar har til kvarandre. I *det private rommet*, til dømes innan ein familie, er det godt og nær kjennskap til andre, medan det i det offentlege rommet ikkje er slik kjennskap. For Sennett utgjør det offentlege rommet ein stad, tradisjonelt definert ut frå fysiske stengsel og sett i ein urban kontekst. Dagens kommunikasjonsteknologi har likevel endra kjensla av stad, og det offentlege rommet kan like gjerne vere ein digital som ein fysisk stad. Det er ein stad der vi hovudsakleg møter folk som ikkje er kjende for oss, eller som kjenner oss berre som ein kategori, regulert av normer for oppførsel mellom ukjende. Det offentlege rommet «has appeared one in which people react to, learn from, people who are unlike themselves» (Sennett, 2009).³⁶

Den viktigaste faktoren med det offentlege rommet er aktivitetane som skjer der. Aktivitetane blir moglege ved å samle folk som er framande for kvarandre, og er aktivitetar som elles ikkje kan skje, eller som ikkje kan skje på ein like god måte dersom ein ikkje er framande. Dei gjer det mogleg for folk å utvide deira faste rolle i den sosiale ordenen, og oppnå individuell utvikling i ei anonym og upersonleg setting. Å oppføre seg offentleg er for Sennett for det første ei handling som distanserer seg til sjølv, frå historie, omstende og behov. For det andre involverer denne handlinga ei erfaring av mangfald (Sennett, 1992, p. 87). Sennett hevdar at i eit samfunn med eit sterkt offentleg liv kan ein sjå likskap mellom teaterscenen og gatelivet, og at det er grunnlag for samanlikning mellom korleis folk uttrykker seg innan desse to områda. Særskilt livet i storbyen er eigna for denne samanlikninga. Det moderne offentlege livet inneber i følgje Sennett (1992, p. 37) eit skiftande fokus mellom det

³⁴ Udefinert sidetal sidan artikkelen er henta frå ein nettstad.

³⁵ «Det offentlege rom» er mi omsetjing av Sennett sitt omgrep «the public realm».

³⁶ Udefinert sidetal sidan artikkelen er henta frå ein nettstad.

offentlege og det intime, basert på det upersonlege, borgarlege og sekulære samfunnet.³⁷

Teateret og samfunnslivet deler til dømes utfordring knytt til publikum, og korleis ein skal skape tiltru på eiga framferd bland framande, noko han framstiller slik:

«In a milieu of strangers, the people who witness one's actions, declarations and professions usually have no knowledge of one's history, and no experience of similar actions, declarations, and professions in one's past; thus it becomes difficult for this audience to judge, by an external standard of experience with a particular person, whether he is to be believed or not in a given situation. The knowledge on which belief can be based is confined to the frame of the immediate situation» (Sennett, 1992, p. 39).

Sennett (2019) er oppteken av korleis utforming av byar er med på å stenge eller opne opp for offentlegheit, og hevdar at ekskludering har djupe røter knytt til kapitalisme. Det er mogleg å planlegge openheit i bybildet, gjennom til dømes bruk av glas for å gjere bygningar mindre monumentale, gjennom transportteknologi og gjennom tilgang til naturlege ressursar som vatn. I eit urbant miljø er det at ein viser fram ulikskap for kvarandre, ei utfordring ved at det kan føre til at folk lukkar seg overfor kvarandre. På den positive sida kan ein miks av likskap og ulikskap skildrast som kosmopolitisk i tydinga av ei fundamental kjensle av komfort og tryggleik mellom framande. Også når det gjeld ritual og praksis kan immigrantar blant kosmopolittane vere med på å bidra til openheit. «What I try to do is bring those spaces where the differences touch alive. That is, for me, if you take the dramatization of difference seriously, the place where it really matters – not where you meet a whole lot of people like yourself but where you are reluctant to meet those who are unlike you» (Sennett, 2011, p. 396). Som eit døme på korleis byplanlegging kan endre bybildet og kjensla av tilhøyr, skildrar Sennett (2019, p. 172) korleis ordføraren i Medellin i Colombia, Sergio Fajardo, bygde fleire flotte arkitektoniske bibliotek midt i slummen. Dette var gjort ut frå medvit om at dei fattige ofte vart gitt lite funksjonelle bygningar som dei ikkje kunne vere stolte av. Resultatet vart at folk i større grad kunne ta eigarskap i lokalsamfunnet sitt, i tillegg til at vegen til å bli litterære vart kortare.

Men korleis kan vi kommunisere med framande? spør Sennett (2019, p. 189) retorisk, før han skildrar fire verktøy for dialog som særleg kan ha nytte for urbane innbyggjarar. Det første verktøyet er å *høyre det ein ikkje høyrer*³⁸ (Sennett, 2019, p. 190), og dreiar seg om at folk

³⁷ Her nyttar Sennett ein liknande bruk av teatermetaforen som Goffman (1959) sin bruk av frontstage og backstage i boka *The presentation of self in everyday life*.

³⁸ «Å høyre det ein ikkje høyrer» er mi omsetjing av omgrepet» «to hear the unheard» nytta av Sennett (2019).

ofte ikkje seier det dei meiner fordi dei uttrykker seg dårleg, og at det heller ikkje er mogleg at ord kan fange opp tankar og kjensler som ein person ber på. Det er derfor viktig å lytte, og å prøve å finne meining i det usagte. Det andre verktøyet dreiar seg om *erklærande og konjunktiv stemme*³⁹ (Sennett, 2019, pp. 192-193). Den erklærande stemma er klar i uttrykket, og inviterer til ei utveksling som har konkurrerende karakter. Konjunktiv stemme har derimot fleire tydingar og inviterer til utveksling som har samarbeidande karakter. Konjunktiv stemme er derfor ein meir sosial måte å snakke på enn den erklærande. Den får folk til å vere open, utveksle friare og oppføre seg mindre defensivt. Det tredje verktøyet er *den gode stemme*⁴⁰ (Sennett, 2019, pp. 193-194) som er ein måte å snakke på som fokuserer utover i staden for innover. Ein slik samtalemåte mellom framande kan oppretthalde ein distanse mellom dei sjølv om dei heldt fram med å kommunisere. Gjennom ein slik dialog er ein fri til å observere og dømme utan at deltakarane går i seg sjølve. Den fjerde og siste typen samtale mellom framande er *det uformelle*⁴¹ (Sennett, 2019, pp. 194-196) som er prat utan bestemt agenda der ein beveger seg frå tema til tema, frå kjensle til kjensle og mellom ulike meiningsnivå. Gjennom ein slik type tilsynelatande mållaus prat kan ein finne interessante tema som er verd å forfølge, og denne typen samtale er eigna til å halde ein diskusjon i gang.

Gjennom Sennett sitt døme er desse ulike typene for dialog ein type kunnskap som den assisterande bibliotekaren ved biblioteket i Medelin kan gjere nytte av når ho skal samtale med framande: «listening well by attending to what is meant rather than said; using the subjunctive voice to cooperate with rather than confront other; following up realities that are independent of her own self; following the path of informal exchanges» (Sennett, 2019, p. 197). Han hevdar at desse ulike praksisane av dialog vil kunne opne dører for henne, og også for andre vere ein nyttig, praktisk og gatesmart overlevingsguide til storbyen. Å få til dialog med framande er nemleg sentral i Sennett sin teori, noko han knyt til den demokratiske funksjonen som dei deliberative samtalane i det offentlege rommet har: «In public, people can discuss and debate with people who may not share the same assumptions or the same interests. Democratic governments depend on such exchange between strangers» (Sennett, 2011, p. 261).

³⁹ «Den erklærande og konjunktive stemme» er mi omsetjing av omgrepet «the declarative and the subjunctive voice» nytta av Sennett (2019).

⁴⁰ «Den gode stemme» er mi omsetjing av omgrepet «the it voice» nytta av Sennett (2019).

⁴¹ «Det uformelle» er mi omsetjing av omgrepet «informality» nytta av Sennett (2019).

Høgintensive og lågintensive møtestader

Eit konsept som er knytt til folkebiblioteket som møtestad og som kan seiast å vere inspirert av Sennett sine teoriar rundt verdien av å interagere med framande (Audunson, Aabø, Blomgren, Evjen, et al., 2019, p. 776), er Audunson (2005b) sin teori om deltakande arena som anten høgintensive eller lågintensive møtestader. *Høgintensive møtestader* er dei arena der folk har sitt hovudengasjement, og der dei kan leve ut sine hovudinteresser saman med folk som deler dei same interessene. Slike møtestader er der vi bruker det meste av den sosiale tida vår, og der vi investerer det meste av våre sosiale ressursar (Audunson, 2005b, p. 437). Det er ulikt kva den einskilde vel som deira høgintensive arena. For nokre kan det vere arbeidsstaden eller karrieren deira, for andre er andre arena viktigare: «It might be a religious congregation, rock`n roll, a political party, the family, the supporter club of their favorite football team, the local branch of Attack, a community centre for retired people etc» (Audunson, 2005b, p. 436). Deltaking i høgintensive arena er viktig for våre individuelle liv, og bidrar med meining til liva våre. Det er også viktig for eit levande demokrati ved at det skapar involverte innbyggjarar, truleg òg deltaking og integrering. Men i eit multikulturelt samfunn kan høgintensive møtestader også bidra til fragmentering ved at dei skapar kulturelle og sosiale inndelingar, og folk kan bli usynlege for kvarandre. Slike arena kan skape sosiale og kulturelle grenseoppgangar mellom folk. Dette kan forsterke seg av at vi har ein tendens til å bu på stader som er dominerte av dei som er sosialt og kulturelt like oss sjølve, gå på kafear og delta i organisasjonar med andre som er like oss, samt nytte nettstader og mediekanalar som er målretta mot oss (Audunson, 2005b, p. 437).

Lågintensive møtestader er på si side arena der vi møter, og er utsette for folk med verdiar og interesser som er ulike dei vi sjølve har, og som derfor kan stå fram som framande i Sennett og også Lofland sin forstand. I dagens multikulturelle samfunn er slike møtestader der vi er synlege for kvarandre på tvers av sosiale, etniske, generasjonsmessige og verdibaserte skiljelinjer, svært viktige (Audunson, 2005b, p. 436). Dersom vi skal møte og utvikle toleranse overfor kvarandre, må vi bli utsette for kvarandre gjennom lågintensive møtestader.

Democracy..., presupposes a public sphere where those living in a community can meet and exchange views and it presupposes what one could term a critical mass of common identity between people belonging to different cultural groups. Tolerance presupposes arenas where we are confronted with other interests and views than our own, and have to accept that also these might be of value (Audunson, 2005b, p. 434).

Audunson hevdar at folkebibliotek kan ha ein viktig funksjon i det lokalpolitiske demokratiet. I folkebiblioteket er folk del av sitt geografisk definerte lokalsamfunn samstundes som dei er del av den digitale verda. Folkebiblioteket kan derfor også vere med på å byggje bru mellom det aukande digitale livet på den eine sida, og dei fysiske og geografiske avgrensa politiske organisasjonane på den andre (Audunson, 2005b, p. 439). Han hevdar også at folkebiblioteket er ein av få attverande lågintensive møtestader der ulike kulturar møtest og kommuniserer med kvarandre. Folkebiblioteket si rolle som lågintensiv møtestad kan derfor revitalisere den fysiske staden som folkebiblioteket er, i ein multikulturell og digital kontekst.

Første, andre og tredje stad

Ein annan teori som er relatert til dimensjonen møtestad, er sosiologen Ray Oldenburg (1999) sitt konsept om den tredje stad. *Den første staden* er heimen og familien, ein stad som er viktig i eit menneske sitt liv, som formar eit barn si utvikling og som dyrkar fram enkeltindividet. *Den andre staden* er arbeidsstaden som reduserer individet til ei enkel og produktiv rolle. Denne staden skapar konkurranse og motiverer folk til å hevde seg over andre, men den bidrar også med midlar til å leve, betrar den materielle livskvaliteten og strukturerer tida. *Den tredje staden* er ein stad du slappar av i offentlegheit der du møter kjente fjes og får nye kjenningar. Oldenburg (1999, p. 16) kallar den tredje staden for «the core settings of informal public life» og definerer den slik: «The third place is a generic designation for a great variety of public places that host the regular, voluntary, informal and happily anticipated gatherings of individuals beyond the realms of home and work.» Korleis dei ulike stadene er rangerte i eit menneske sitt liv, heng saman med kor avhengig ein er av dei ulike plassane, og kor mykje tid ein har til å bruke på kvar stad. Ein treng ein heim uavhengig av om ein har arbeid eller ikkje, og ein har meir bruk for å arbeide enn ein har for å samlast med venar og naboar: «Typically, the individual spends more time at home than at work and more at work than in a third place» (Oldenburg, 1999, p. 16). Men ein tredje stad har viktige funksjonar, den fungere som eit anker i samfunnslivet og forenkler og skapar breiare og meir kreativ interaksjon mellom folk. Oldenburg legg vekt på kor viktig slike uformelle offentlege stader er for eit fungerande sivilsamfunn, for demokrati og for deltaking. Han legg også vekt på at folk blir knytte til sjølve den fysiske staden, og at det er ein stad der ein møter folk ein kjenner. Den tredje staden svarar derfor i stor grad til Lofland (1998) sitt konsept med lokalsamfunnsrommet som viser til fellesskap mellom naboar og folk som kjenner eller kjenner til kvarandre som deltakarar av same lokalsamfunn.

Men kva karakteriserer ein slik tredje stad? Ein tredje stad er ifølgje Oldenburg (1999, pp. 22-23) *ein nøytral stad* som nettopp på grunn av sin nøytralitet inviterer til ein uformell og til og med intim atmosfære. Det må vere ein stad «where individuals may come and go as they please, in which none are required to play host, and in which all feel at home and comfortable.» Utan ein slik stad i eit nabolag vil det bli lite samvær utanfor heimen. Den tredje staden har også *ein utjamnande funksjon* ved at det er ein inkluderande stad som er allment tilgjengeleg. Slike stader set ikkje formelle krav verken til medlemskap eller ekskludering, og kan slik bidra til å opne opp moglegheiter for den enkelte: «Within third places, the charm and flavor of one's personality, irrespective of his stand station in life, is what counts» (Oldenburg, 1999, p. 24).

Samtale er hovudaktiviteten på ein tredje stad, og ingenting markerer at noko er ein tredje stad meir enn at praten går lett, «that it is lively, scintillating, colorful, and engaging» (Oldenburg, 1999, p. 26). Oldenburg meiner at praten blir regulert av dei same reglane som styrer at det er ein utjamnande stad. Alle er forventa å bidra til samtalen, og alle ser ut til å prate akkurat passe mykje. Samanlikna med annan type prat, er praten her meir livleg og ivrig, og den har færre hindringar. Den tredje staden må vere *tilgjengeleg og tilpassa*, i den forstand at den har gode opningstider og ei tilgjengeleg plassering i nærleik til der folk bur. Aktivitetane på ein tredje stad er ofte lite planlagde, uorganiserte og lite strukturerte, og det er ein stad der ein vil kunne gå aleine når som helst på dagen eller kvelden og likevel kunne rekne med å treffe kjende. Det er gjerne *faste brukarar* som går att på slike tredje stader. Det er ofte ikkje kor komfortabel staden er, utvalet den tilbyr eller tilgjengeleg parkering som styrer kor mykje brukt staden er, men det at ein ønskjer å møte dei andre som nyttar staden: «The third place is just so much space unless the right people are there to make it come alive, and they are the regulars» (Oldenburg, 1999, p. 33).

Ein tredje stad er gjerne óg karakterisert av å ha ein *låg profil*. Den har ofte ein ordinær og lite imponerande framtoning, noko som kan gjere det vanskeleg å overtyde folk om kor viktig plassen faktisk er. Det motsette, ein «inn»-stad der kommersialisme regjerer, vil derimot ikkje kunne fungere som ein tredje stad: «What then happens, an establishment may survive; it may even thrive, but it will cease to be a third place» (Oldenburg, 1999, p. 37). Det vil vere ei *leikande stemning* på ein tredje stad, ei stemning som er heilt essensiell fordi den får folk til å ville kome tilbake. Glede og anerkjenning sigrar over bekymring og framandgjerding, og «Those who would keep conversation serious for more than a minute are almost certainly doomed to failure» (Oldenburg, 1999, p. 37). Den siste karakteristikken som Oldenburg gjev

for ein tredje stad, er at den må fungere som *ein heim utanfor heimen*, gjerne karakterisert som der vi har røtene våre, føler eigarskap, får tatt oss inn att, har ein fridom til å vere oss sjølve og der vi føler varme og venskap. Enkelte gonger er faktisk den tredje staden meir heimleg enn sjølve heimen til den enkelte og vinn derfor gjerne i konkurranse med den: «Though a radically different kind of setting from the home, the third place is remarkably similar to a good home in the psychological comfort and support that it extends» (Oldenburg, 1999, p. 42).

I tillegg til å gje karakteristikkar av kva ein tredje stad er, skildrar Oldenburg kva fordelar ein tredje stad kan bringe med seg, både på det personlege planet og når det gjeld det større samfunnsbildet. Fordelane er nettopp eit resultat av det som karakteriserer ein tredje stad. På det personlege planet hevdar Oldenburg (1999, p. 43) at det er unike og verdifulle fordelar å hente for dei som er faste brukarar av tredje stader og som verdset den sosiale interaksjonen og deltakinga ein finn der. Han nemner særskilt fire område der staden er verdifull. For det første har den ein *nyhende verdi* på grunn av mangel på planlegging og struktur. Dette viser seg gjennom den mangfaldige brukargruppa, rik mellommenneskeleg kontakt og usikkerheit rundt kva som skjer, kven som kjem til å vere der og kva ein kjem til å snakke om under neste besøk. For det andre bidrar tredje stader til eit sunt *perspektiv* ved å kombinere glede med å vere del av ei større gruppe menneske, noko som er sunt ikkje minst for den mentale helsa til den einskilde. Det er mykje humor og latter på ein tredje stad, ofte med ein slags uhøflegheit mot kvarandre som eigentleg formidlar kjærleik. Tredje stader fungerer som ein *humørspreiar*, og det daglege besøket der gjer dagen betre og løftar humøret. Staden har ein lystig tone mellom anna på grunn av yringsfridomen den understøtter, og her kan folk sleppe laus det andre situasjonar krev at dei heldt inne (Oldenburg, 1999, p. 58). Sidan mange som møter kvarandre på tredje stader ikkje har så nære relasjonar seg imellom utanfor staden, så er det enklare å halde tonen lett, og ein kan gå inn i nye rollar og ta «scenen» på andre vis enn i livet elles. Den fjerde og siste personlege fordelan Oldenburg nemner i samband med tredje stader, er *ulike formar for venskap* som dreiar seg om fordelane med å vere involvert med vener i store forsamlingar. Venskap i tredje stader har større breidde og variasjon enn det som er vanleg. Dei ein møter her, kan vere nære vener, men ofte så komplementerer desse venskapane meir intime relasjonar, og er lettare både å bygge opp og halde ved like enn ordinære venskap.

I tillegg til den individuelle nytten som den tredje staden gjer, så er det også ein større, samfunnsmessige nytte som Oldenburg kallar «the greater good». Mange av dei fordelane

slike stader har for samfunnet, blir gjerne ikkje gitt den merksemda dei fortener fordi tredje stader kan vere unnselige stader, og fordi folk der gjerne samlast med ei alkoholhaldig drikke i handa. Oldenburg peikar på at tredje stader har ei viktig *politisk rolle*, og at dei er essensielle for dei politiske prosessane i eit demokrati. Slike stader er motpolar til den politiske kontrollen som går føre seg i totalitære regime, og for det amerikanske samfunnet hevdar han at «our democracy had its origins in the local taverns of the revolutionary era» (Oldenburg, 1999, p. 67). Dagens politikarar held kontakten med veljarane sine gjennom massemedia, og dei store vala og mykje av politikken generelt har blitt eit tv-fenomen. Tv-en tar slik over plassen for aktiv deltaking og svekkar den lokale grasrotbevegelsen slik at politisk innflytelse går over til å bli fjerne maktstrukturar og manipulering. Oldenburg (1999, p. 70) hevdar at deltaking i politiske prosessar ansikt-til-ansikt er heilt essensielt i eit demokrati, ei rolle som tv aldri kan fylle. Og den mest grunnleggande av alle politiske aktivitetar er den som hovudsakleg går føre seg i ein tredje stad, nemleg å prate saman.

Men tredje stader har ei vidare rolle enn å vere del av dei politiske prosessane i samfunnet, nemleg retten til å samlast. Denne retten botnar ikkje i samlingar knytt til formelle eller uformelle organisasjonar: «Those bodies are drawn from a prior *habit of association* nurtured in third places» (Oldenburg, 1999, p. 72). Tredje stader utøver ein *kontroll i samfunnslivet*, og dei representerer *ei kraft som vil vel*. Dette kjem fram ved at dei som er gjengangarar på slike stader får høve til meir anstendige mellommenneskelege relasjonar enn det som skjer i samfunnet elles. Tredje stader hentar fram det beste i folk, og på slike stader blir gjerne god oppførsel løna gjennom å vere på topp av rangstigen i gruppa. I tillegg til auka anstendigheit blant dei som nyttar staden, er dette også ein ringverknad for folk utanfor desse gruppene: «They bring out the best in people as though it were a requirement of belonging» (Oldenburg, 1999, p. 80).

Ifølgje Oldenburg har folk behov for å lette på trykket i kvardagen og for å feire. Samstundes er mange av dei felles festane og feiringane i samfunnet forsvunne. Tredje stader har mange faktorar som liknar på den som ulike feiringar har, og kan derfor vere ein stad for å ha det *artig på ein kontrollert måte*. Det er mange samla på slike stader, og det er høglytt prat. Det er også eit høve for å sleppe unna rutinar på ein avslappande og gøyale stad. Det tredje stader manglar av galskapen som kan vere ved ei større feiring, tek den att ved at den er del av den daglegdags livsrytmen. Den siste nytten for samfunnet som Oldenburg tek fram, er at tredje stader fungerer som *utpostar for det offentlege*. Han hevdar at politikken som blir ført, med døme frå USA, fører til at tredje stader effektivt blir fjerna frå det offentlege. Samstundes er

den rådande oppfatningar til folk flest at dei bryr seg mindre om offentlege stader enn dei gjorde før, og at dei ikkje tek ansvar fordi det ikkje er deira eigedom. Folk som nyttar tredje stader er derimot av ei anna oppfatning, og har ei forventning om at det skal vere trygt å opphalde seg i og rundt staden. Grunnen til dette er ifølgje Oldenburg (1999, p. 83) at «the more people define an area as theirs, the more active they become monitoring what goes on in and around it».

Oldenburg si bok der han skildrar den tredje staden, *The Great Good Place*, vart utgitt i 1989 og er derfor ikkje sett inn i ei setting der Internett har gjort sitt inntog. Det Oldenburg likevel skildrar, er den pasifiserande tydinga massemedia og særleg fjernsynet har på politisk deltaking i lokalsamfunnet, så vel som eit utstrekt sosialt liv utanfor heimen. Han hevdar òg at i det moderne samfunnet er det vanskeleg å få til hyggelege offentlege samlingar av folk. Han ser ikkje lyst på at bedrifter tek over nye område i bybildet, og gjer dei om til kjøpesenter og hurtigmatkjeder. Slike stader kalle Oldenburg for ikkje-stader, der individualiteten til det einskilde mennesket forsvinn: «The modern urban environment accommodates people as players of unifunctional roles. It reduces people to clients, customers, workers, and commuters, allowing little opportunity to be human beings» (Oldenburg, 1999, p. 207). Tredje stader har i staden betre vilkår i samfunn der livet er meir uformelt, der folk er i gangavstand til ulike tilbod og ikkje er avhengige av bil, og der samfunnslivet er interessant nok til å redusere kor forlokkande fjernsynet er. På slike stader er gata ei forlenging av heimen, og folk er djupt knytt til staden og har sterk stadkjensle. Nærleiken til tredje stader er viktig, for når dei ligg for langt frå heime er det ikkje lenger kjende fjes ein treffer der. Det er derfor vanskeleg å få til slike stader i storbyen: «The compartmentalized city is hostile to the third place for it denies the essential proximity between the establishment and its users» (Oldenburg, 1999, p. 217). I tillegg til nærleik er også tid eit aspekt når ein ser på tredje stader, og det må vere tid innimellom alle andre gjeremål knytt til jobb, familieliv, shopping osv. til faktisk å kunne bruke til å henge på ein tredje stad.

Folkebiblioteket – ein stad for å møtast

Forskning som undersøker ulike aspekt ved biblioteket som møtestad, har gjerne teoretiske tilnærmingar som reflekterer dominerande teoretiske trendar innan samfunnsvitskapane utanfor bibliotek- og informasjonsvitskap som fagfelt. Sjølv om det gjerne ikkje er eksplisitt, tek enkelte utgangspunkt i Sennett sitt perspektiv om det offentlege rom som ein stad ein møter framande (Audunson, Aabø, Blomgren, Evjen, et al., 2019, p. 776), eit perspektiv som

er liknande det som kjem fram hos Lofland. Eit døme på dette er Audunson (2005b) sitt konsept med høgintensive og lågintensive møtestader der ein på lågintensive møtestader blir utsett for dei som er ulike ein sjølve. Eit anna utgangspunkt for å studere folkebiblioteket som møtestad er Oldenburg sin teori om den tredje staden. Buschman og Leckie (2007) hevdar at bibliotek og lokalsamfunn heng saman og påverkar kvarandre og har potensial for å bli gjensidig styrka. Som kulturelt konstruerte stader har biblioteka ei viktig rolle å spele når det gjeld å dyrke fram og utvikle ulike typar lokalsamfunn, og i å tilby tenester til ulike typar lokalsamfunn: «Libraries as space/place and notions of community, therefore, go hand in hand» (Buschman & Leckie, 2007, p. 13). Alle elementa som dei ulike konseptane rundt møtestaden konstituerer, til dømes det å treffe framande, kjende, eller dei som er ulike ein sjølve, kan vere til stades i alle typar bibliotek uavhengig av kor dei er plasserte. Likevel kan balansen mellom dei ulike karakteristika av møtestaden vere ulike samanlikna med kva som karakteriserer lokalsamfunnet som biblioteket opererer i. I analysen av intervjuane til aktørane i dei to lokalsamfunna prøver eg derfor å identifisere kjenneteikn på korleis og i kva grad folkebiblioteka i Fjell og på Voss fungerer som offentleg rom, ein høg- eller lågintensiv arena, og/eller ein tredje stad.

Som møtestader fremjar biblioteka demokrati gjennom deltaking på arrangement og aktivitetar. Deltaking baserer seg i denne samanhengen på det å ta del i noko, og ifølgje Rasmussen (2016) kan deltaking i bibliotek kome til uttrykk i ulike overgangar i korleis biblioteket tilbyr tenestene sine: ved at det har skifta fokus frå tilgang til det å aktivt involvere brukaren, frå einvegskommunikasjon til dialog og stader der folk kan skape og dele kulturuttrykk. Også synet på brukaren er endra, frå å bli sett på som klient til å vere partnar. Deltaking involverer medskaping og brukarinvolvering i innhaldet i biblioteket. Eit bibliotek er deltakande gjennom aktivitetar som er sosiale og gjer involvering, til dømes gjennom bokklubbar, medskaping, brukardriven innovasjon, verkstader, interaktiv kommunikasjon og bruk av frivillige. Jochumsen et al. (2017, p. 517) har fokus på performative rom som aktiv kulturell deltaking og skildrar dette konseptet i folkebibliotek som «spaces in which the library's users are inspired to create new artistic expressions or are given the ability to design, create and produce various kinds of products or cultural artefacts in interaction with other users and professionals.» Dei meiner at denne typen deltakande aktivitetar legitimerer folkebiblioteket på eit kommersielt og ukonvensjonelt vis, nemleg økonomisk innverknad knytt til vekst gjennom å støtte kreativitet og innovasjon. Samstundes ber desse aktivitetane med seg ei legitimering relatert til det som er sett på som kjerneverdier i folkebiblioteket,

nemleg demokratisering og myndiggjering av innbyggjarane. Denne siste typen legitimering er integrert med biblioteket som ein stad for læring, inspirasjon og møte mellom menneske (Jochumsen et al., 2017, p. 523).

Forsking viser ein viss skilnad i korleis og i kva grad bibliotek fungerer som sosiale møtestader. Leckie og Hopkins (2002)⁴² finn at biblioteka heilt klart er vellukka som offentlege stader, og at dei tydeleg oppfyller kriteria til Oldenburg for kva som er ein slik offentlig stad. Biblioteka blir av brukarane sett som imøtekomande, verdifulle og vitale stader som bidrar med viktige tenester, særleg når det gjeld informasjonsbehov. Dei finn derimot at det sosiale ikkje er høgt prioritert, og at lokalsamfunnsarrangement, lokalsamfunnsinformasjon og stader for å vere sosiale ikkje blir sett som særskilt viktige område. Det kan tyde på at dei er offentlege stader, men ikkje fungerer som tredje stader. Dette står i kontrast til funna til Edwards, Saxton, Fisher, og Mai (2007)⁴³ som kjem fram til at det sosiale aspektet ved biblioteka er viktig, og at biblioteka blir både vurdert og brukt som sosiale stader. Dei forsøker å konseptualisere biblioteket som stad mellom anna gjennom Oldenburg sitt sosiale aspekt om den tredje stad, og finn at biblioteket i stor grad fungerer som ein tredje stad. Majoriteten av dei som vart intervjuet i undersøkinga, uttrykte eigarskap til staden som er deira bibliotek. Biblioteket blei sett som ein stad der ytringsfridom blir praktisert og oppretthalde, og som ein stad for å skaffe seg informasjon, for leseglede og for læring. Som sosial stad fungerer biblioteket som eit kontaktpunkt mellom menneske på tvers av generasjonar.

Både Lofland, Sennett, Oldenburg og Audunson fokuserer på kor viktig det er med faktiske fysiske møte ansikt til ansikt, og også korleis den fysiske staden konstituerer det offentlege rommet, den tredje staden eller den vekslende høg- og lågintensive arenaen (Aabø & Audunson, 2012). Alle er einige om at det er behov for stader der folk kan møtast i offentlegheit, for interaksjon og eventuelt også for diskusjonar og samtaler, og den positive innverknaden dette har på demokratiet. Det å prate med kvarandre blir, av både Sennett og Oldenburg, sett som essensielt for den demokratiske verdien av møtestadene, og samtalen blir sett som eit naudsynt uttrykk for demokratisk deltaking. Deliberative samtalar og prosessar kan hevdast å skje så vel i den private kvardagssamtalen som i formelle settingar (Dahlgren, 2006). Bibliotekrommet og bruken av det kan synast hensiktsmessig når det gjeld å ta opp i seg begge typar samtale og kombinere dei i lette overgangar mellom bruk av biblioteket ut frå

⁴² Leckie og Hopkins (2002) undersøker to storbybibliotek i Toronto og Vancouver.

⁴³ Edwards, Saxton, Fisher, og Mai (2007) gjer sine undersøkingar ved Seattle Public Library.

Audunson sitt konsept om både høg- og lågintensiv møteplass (Aabø & Audunson, 2012). Men når det gjeld verdien av lågintensive møtestader, er det ikkje berre samtalen som har funksjon, men òg det å observere og gjerne også bruke bibliotekrommet parallelt med folk som er annleis enn ein sjølve. På same vis er Lofland sine prinsipp for interaksjon ansikt-til-ansikt i det offentlege rommet basert på ulike formar for møte som er konstituerte av delvis dialoglause møte og samarbeidsmønster.

For at folkebiblioteka i Fjell eller Voss skal bli oppfatta som ein møtestad i tydinga *offentleg rom* som framstilt at Lofland og/eller Sennett, må dei fungere som urbane byrom som legg til rette for møte mellom framande. Aktørane i lokalsamfunna må oppfatta biblioteket som ein stad der det går føre seg møte og samtalar mellom framande, då dette er essensielt i teorien til både Sennett og Lofland, og ein føresetnad for at møte mellom folk skal ha ein karakter som gjer dei demokratisk verdifulle. Lofland legg vekt på at det offentlege rommet er ei verd av framande, og ein stad der ein møter ukjende eller berre kategorisk kjende menneske.⁴⁴ I tillegg til det offentlege og private rommet skildrar ho òg eit lokalsamfunnsrom som karakteriserer fellesskap og upersonleg nettverk mellom naboar og kjenningar. Når det gjeld kva type rom biblioteket er, har det ifølgje Aabø og Audunson (2012) karakter av å vere eit offentleg rom i Lofland sin forstand ved at det er ope og tilgjengeleg for alle, og at svært ulike folk i lokalsamfunnet bruker biblioteket. Likevel ser det ut til at dei fleste ser på biblioteket som eit privat rom, der dei nyttar biblioteket til individuelle prosjekt eller går dit med venar og familie. Biblioteket er også eit lokalsamfunnsrom gjennom samfunnsaktivitetar, til dømes når familiar kjem til biblioteket på laurdagar og møter og snakkar med naboar.

I tillegg til at biblioteket står fram som eit offentleg rom gjennom allmenn tilgjenge, er det òg ein stad folk er likeverdige uavhengig av livssituasjon og status, berre i kapasiteten av å vere bibliotekbrukarar. Dette høver godt med Lofland si skildring av det offentlege rom der framande kan forme relasjonar og likevel halde fram med å vere framande, og der folk kan vise omsyn til kvarandre, vere reservert hjelpsame, høfleg uoppmerksame og vise høflegheit overfor ulikskap (Aabø & Audunson, 2012, p. 147). Dei fem prinsippa for korleis framande interagerer i det offentlege rommet: samarbeidsmobilitet, høfleg uoppmerksom, at rolla som publikum dominerer, reservert hjelpsemnd og høflegheit overfor ulikskap er ifølgje Lofland nemleg styrande når det gjeld offentlege møte ansikt til ansikt. Desse prinsippa kan vere fruktbare når ein analyserer korleis folk oppfører seg og interagerer i folkebiblioteket som

⁴⁴ I tydinga dei som er kjende for oss som ein kategori eller gruppe av menneske.

offentleg rom. Aabø & Audunson (2012) sine observasjonar av brukarar i bybibliotek i Oslo viser at aktivitetane i bibliotekrommet gjerne går føre seg som parallelle aktivitetar, og at graden av interaksjon og kommunikasjon er betydeleg lågare enn den interaksjonen mellom framande som blir skildra av Lofland. Det blir likevel observert oppførsel som er typisk for offentlege rom, som høfleg uoppmerksom til dømes når ein pønkar og ei middelaldrande dame i konservative klede passerte kvarandre mellom hyllene utan å stire, og reservert hjelpsemd der enkelte ber andre om hjelp til å finne særskilde typar bøker. Bibliotekrommet blir også brukt som lokalsamfunnsrom der til dømes to kjende møter kvarandre og pratar medan barna deira leikar. Hovudkarakteristikken av biblioteket er at det er ein arena der folk skiftar mellom ulike roller i korleis dei interagerer i og nyttar bibliotekrommet.

For at biblioteket skal vere eit offentleg rom i Sennett si tyding, må praten som går føre seg der, vere mellom framande. Sennett legg vekt på kor viktig det er at folk som møtest i det offentlege rommet er framande for kvarandre, og at det berre er slik ein kan oppnå ein type samtale som fører til ny lærdom og vekst for den einskilde. Det er det ukjende mellom menneska som viser at dei beveger seg i eit offentleg rom til skilnad frå eit privat rom der det er kjende og familierelaterte relasjonar. I rolla av å vere framand kan ein snakke ut frå det som skjer i augneblinken, utan å ha med seg inn i samtalen forventningar om kven ein er eller historier rundt kva ein har gjort tidlegare. Sennett (2011) legg vekt på tydinga av ulikskap, og at det er viktig å møte folk som er ulik ein sjølv. Han legg òg vekt på sjølv byrommet og det arkitektoniske rommet, men dette kan overførast til bibliotekrommet som ein stad der desse ulikskapane kan gjerast synlege for menneska som går der. Sennett sitt døme med plassering av biblioteket i Medelin viser kor viktig det er at bibliotek er rett plassert i eit lokalsamfunn. Endå om det sjølv sagt er langt frå slummen i Medelin til røynda på Voss eller i Fjell, er tydinga den same: at biblioteket er tilgjengeleg der folk er, og at det har ei utforming som lokalbefolkninga kan vere stolte av. Skapar biblioteket opne rom som er offentlege stader? Eller er bibliotekrommet med på å skape ei kjensle av ekskludering?

Å få til dialog med framande er sentral i Sennett sin teori, noko han knyt til den demokratiske funksjonen som dei deliberative samtalane i det offentlege rommet. Dømet til Sennett om korleis dette kan opne dører for dialog for bibliotekaren i Medelin når ho skal snakke med framande, kan overførast til korleis bibliotekarar andre stader kommuniserer med bibliotekbrukarane. Også andre bibliotekarar kan nytte dialogpraksisen for å snakke med framande slik Sennett skildrar den. Dei kan lytte godt og vere merksame på kva folk meiner i

staden for kva dei seier, nytte konjunktiv stemme for å invitere til samarbeid, følgje opp realitetar uavhenging av seg sjølve og drive med uformell utveksling.

Eit kvart bibliotekrom kan ifølgje Vold og Evjen (2020) vere del av eit offentleg rom i Sennett sin forstand der folk er ukjende for kvarandre. Forskinga deira på Biblo Tøyen, eit bibliotek for barn mellom 10 og 15 år i bydelen Tøyen i Oslo, viser at Biblo som ein offentleg stad for barn på den eine sida fungerer som ein familiær og velkomen stad, og på den andre som ein stad der ein møter framande. Både dei tilsette og utforminga bidrar til denne todelinga, i tillegg til at aktivitetar synest verdsett høgare enn samlinga (Vold & Evjen, 2020, p. 322). Forsking på andre bydelsbibliotek i Oslo gjev døme på korleis biblioteket kan vere offentlege rom. Eit døme på denne type møte er to svært ulike foreldre med barn som møter og samtalar med kvarandre i leikeområdet i biblioteket. Samtalen mellom dei to ser ut til å dreie seg om felles tema som småbarnsforeldre, utan å ta inn i samtalen andre typar på førehand kjende identitetskategoriar. Dei kan slik møtast og lære om kvarandre sine behov og perspektiv som foreldre og innbyggjarar, ein kunnskap som ifølgje Sennett er viktig i eit velfungerande demokrati (Fagerlid, 2020, p. 295). Innhaldet i samtalan er sekundært, det viktigaste er at dei finn stad, ein dialog som gjerne baserer seg på det Sennett definerer som verktøy for dialog. Arrangement og aktivitetar i bibliotekrommet er i fokus i prosjektet mitt, og det er interessant om denne typen dialog går føre seg mellom folk i den særskilde settinga, og i møta som finn stad der. Dersom den gjer det, kan desse møta vere med på å skape samtalar som har tyding for demokratiet.

Tilnærming til møtestaden som eit offentleg rom blir av Sennett og Lofland plassert i eit urbant miljø og dermed for meir urbane folkebibliotek der det er meir sannsynleg å treffe ukjende enn kjende i biblioteklokalet. Ved å avdekke kven som kjem på arrangementa i biblioteka på Voss og Fjell, kan ein vurdere om biblioteket når ut til mange ulike menneske. Og ved å analysere kva for type interaksjon informantane oppfattar skjer på biblioteket under eit arrangement, kan ein leite etter typar av interaksjon eller dialog som avdekkjer ulike typar av karakteristika på møtestaden. Ein møtestad i Sennett sin forstand vil vere ein stad der aktørane opplever at det er dialog mellom framande, og dei moglegheitene denne typen dialog skapar for å høyre på kva som blir meint i staden for kva som blir sagt, nytte konjunktiv stemme for å samarbeide i staden for å konfrontere, forfølgje realitetar som er uavhengige av ein sjølv, og ha uformelle utvekslingar som ein sti å følgje i dialogen med andre menneske. Ein møtestad i Lofland sin forstand vil vere ein stad der aktørane opplever ein særskilt type interaksjon mellom menneske, nemleg samarbeidsmobilitet, det å vere høfleg uoppmerksam,

at rolla som publikum dominerer, reservert hjelpsemd, høflegheit overfor ulikskap. Verken Fjell folkeboksamling eller Voss bibliotek ligg i ein by. Sjølv om dei ikkje er direkte urbane, kan ein moglegvis finne urbane element ved begge lokalsamfunna som aktualiserer denne typen møte. I tillegg kan biblioteket som møtestad ha enkelte element av offentleg rom uavhengig av kor det er plassert, og gjerne i kombinasjon med andre element av møtestad som konsept. Det er også grunn til å tru at delen av framande ein kan treffe på, er større i Fjell enn på Voss sidan Fjell har ei større befolkning, mange innflyttarar og er delvis urbanisert. Samstundes kan det at framande møtest vere like viktig på ein stad som Voss der sterke nettverk kan medføre ekskludering og avgrensingar mellom folk, som det er i Fjell med mange innflyttarar og eit meir urbant samfunn.

For at biblioteket skal kunne kallast ein møtestad i tydinga *lågintensiv møtestad*, må aktørane i Fjell og Voss oppleve biblioteket som ein stad der dei som møtest, er ulike når det gjeld verdiar og interesser, og gjerne også høyrer til ulike kulturelle, sosiale og etniske lag i samfunnet. Høgintensive møtestader er dei arena der folk har sitt hovudengasjement, og der dei kan leve ut sine hovudinteresser saman med folk som deler dei same interessene, medan lågintensive møtestader nettopp er ein arena der vi møter og er utsette for folk med verdiar og interesser som er ulike dei vi sjølve har. Det ligg implisitt i formålsparagrafen i biblioteklova (Folkebibliotekloven, 1986) at biblioteket skal vere «ein stad for alle som bur i landet». Bibliotek som institusjon er kjenneteikna ved å vere ein slik arena for lågintensive møte. Lågintensive møte er viktige dersom vi i dagens multikulturelle samfunn skal utvikle toleranse for kvarandre på tvers av sosiale, etniske, generasjonsmessige og verdibaserte skiljelinjer (Audunson, 2005b, p. 436). Audunson er i sitt konsept om høgintensive og lågintensive møtestader oppteken av polarisering som motsetnad til deliberasjon, det å bli utsett for andre sine synspunkt og perspektiv, og korleis folkebiblioteka kan ha potensial for å skape slike lågintensive møtestader i samfunn som er trua av fragmentering (Audunson, Aabø, Blomgren, Evjen, et al., 2019, p. 777). I Fjell og på Voss er dette relevant når det gjeld kva faktorar som bidrar til å fragmentere samfunna, og kva rolle biblioteket og biblioteket som arrangementsarena kan ha for å vere ein samlande faktor.

Forsking viser at biblioteket blir nytta både som høgintensiv og lågintensiv arena, og at biblioteket opnar opp for å bevege seg mellom desse ulike arenatypene. Aabø & Audunson (2012, pp. 146-147) finn at biblioteket er ein stad der ein blir utsett for dei som er ulik ein sjølv, men funna er komplekse. På den eine sida er biblioteka pluralistiske.

Bibliotekbrukarane blir utsette for folk med ulik etnisk bakgrunn sjølv om kontakten

hovudsakleg er indirekte og ikkje-verbal. Eit anna uttrykk for pluralisme er at dei som høyrer til middelklassen, blir utsett for meir marginaliserte grupper som til dømes narkomane eller heimlause. På den andre sida er biblioteket ein stad der dei marginaliserte kan skjule situasjonen sin og vere lik andre. Funn av Aabø et al. (2010, p. 25) viser at biblioteket kan vere eit torg der folk lærer noko om dei som er annleis enn ein sjølv, det kan vere ein offentleg stad og ein stad for fellesaktivitetar, metamøte og virtuelle møte. Biblioteket er òg ein stad der ein tilfeldig møter på naboar og vener, og der folk er eksponert for dei «andre», altså dei med annan bakgrunn enn ein sjølv. Biblioteket er derfor nytta som ein arena for både høgintensive og lågintensive møte. Dei hevdar at organiserte møte i biblioteket hovudsakleg konstituerer lågintensive offentlege møtestader sidan dei sjeldan inviterer deltakarar som ber med seg særskilte verdisett, men som regel inviterer medlemmer av lokalsamfunnet på tvers av dette (Aabø et al., 2010, p. 17). Konstituerer arrangementa ein lågintensiv arena i biblioteka i Fjell og på Voss der ein kan observere og interagere med folk som er ulik ein sjølv, noko som kan bidra til auka forståing mellom folk? Eller har arrangementa meir karakter av høgintensive møtestader ved at dei samlar folk med liknande interesser? Dette kan opplevingane til dei ulike aktørane i lokalsamfunna nyttast til å gje svar på, og slik bidra til ei vurdering av kva type møtestad arrangementa fungerer som.

Verken Fjell eller Voss kommune er lokalisert i ein by sjølv om Fjell ligg svært tett på storbyen Bergen. Johnson og Griffis (2014)⁴⁵ hevdar at meir rurale bibliotek er lite utforska samanlikna med bybibliotek når det gjeld sosial kapital som dei knyt både til Oldenburg sin tredje stad og til Audunson sitt konsept om lågintensive møtestader. Dei finn indikasjonar på at det er ulikskap i bibliotekbruk mellom by og land ved at bruk av biblioteket i urbane strøk er meir knytt til sosial kapital enn i rurale strøk. I bystrøk er biblioteket ei viktig kjelde til samanhengskraft i lokalsamfunnet sidan det er få andre organisasjonar med rike og tilgjengelege ressursar. Biblioteka i undersøkinga er lokaliserte i fattige område, og innbyggjarane føler eit slags eigarskap til det (Johnson & Griffis, 2014, p. 187). I dei rurale strøka er det derimot høgare nivå av sosial kapital, og biblioteka held ved like sitt høge nivå av sosial kapital gjennom deltaking i eit variert utval av aktivitetar og organisasjonar i lokalsamfunnet (Johnson & Griffis, 2014, p. 179). Griffis og Johnson (2014) finn at sjølv om

⁴⁵ Johnson & Griffis (2014) og Griffis & Johnson (2014) studerer både utkantbibliotek og bybibliotek i Ontario, Canada. Artikkane deira tek for seg sosial kapital, men nemner i denne samanhengen også møtestadkonseptet. Omgrepa heng saman sidan sosial kapital kan sjåast som føresetnad for at eit samfunn har ein velfungerande offentleg sfære. Eit samfunn rik på sosial kapital er mindre fragmentert og har høg tillit, noko som gjer at folk deltek meir i det sosiale livet og i deliberasjonsprosessar i den offentlege sfære.

det er færre arena i mindre samfunn, er dei meir i bruk. Det er også mykje samarbeid mellom biblioteket og dei ulike lokale organisasjonane. Funn indikerte at nettopp slike sosiale nettverk i små lokalsamfunn kan gjere biblioteka sin innflytelse overflødig, trass i at utkantbiblioteka har høgt potensiale for å danne sosial kapital. I tillegg kan mange av dei mekanismane som gjer at biblioteka bidrar til sosialt samhold og inkludering, også resultere i ekskludering, trass i at dette ikkje er med hensikt (Griffis & Johnson, 2014, p. 96). Sjølv om utkantbibliotek er open for alle, kan det synast som om dei kunne stenge dørene for dei som ikkje er typiske bibliotekbrukarar, til dømes ved at heimlause, fattige, arbeidslause eller på noko vis outsiderar blei behandla med skepsis.

For at biblioteket skal kunne kallast ein møtestad i tydinga *tredje staden* må aktørane i lokalsamfunna i Fjell og på Voss oppfatte det som å ha nokre av kjenneteikna på ein tredje stad slik Oldenburg skildrar det. Det betyr at biblioteket må vere ein nøytral stad som har ein utjamnande funksjon, ein låg profil, ei leikande stemning og fungere som ein slags heim utanfor heimen. For å fungere som ein tredje stad bør biblioteket vere tilgjengeleg og tilpassa og gjerne ha faste brukarar. Aktivitetar som går føre seg på ein tredje stad, er gjerne uorganiserte og lite strukturerte. Samtale bør vere hovudaktiviteten sidan ingenting markerer ein tredje stad betre enn at det går føre seg livleg, engasjert og fargerik prat. Oldenburg legg vekt på at praten skal vere lett, humorfull og engasjerande og ikkje alvorsprega. Eit poeng for Oldenburg er òg at både den tredje staden og praten som skjer der, skal vere utjamnande. For praten betyr dette at alle deltek om lag i same grad i samtalen.

I motsetnad til Lofland, Sennett og Audunson som i sine møtestadkonsept hovudsakleg legg til grunn at den ein treffer skal vere framande eller annleis enn oss sjølve, så ser Oldenburg nødvendigheita av at den tredje staden er ein stad der ein møter folk ein kjenner. Det treng ikkje nødvendigvis vere ein nær ven, men meir ein gjentakande kjennskap knytt til staden der ein møtest. Den viktige skilnaden går på at dei møtest på ein slags offentleg tredje stad, og ikkje som den av den einskilde sin private første stad, eller andre stad som på ein arbeidsstad. Han skildrar slik ein type møtestad som moglegvis høver best i mindre lokalsamfunn og meir rurale bibliotek, der sjansen for at du treffer kjende ansikt er større enn i eit bymiljø. Oldenburg sjølv ser ikkje på biblioteka som tredje stader sidan dei som oftast er for store og har for mange formål. Forsking viser likevel at biblioteka kan fungere som tredje stader (Audunson, Andresen, et al., 2020, p. 15). I det vidare arbeidet vil eg prøve å finne nokre svar på i kva grad og eventuelt korleis biblioteka i Fjell og Voss fungerer som tredje stader, særleg knytt til rolla som arrangementsarena. Dei ulike aktørane i dei to lokalsamfunna vil kome med

sine opplevingar rundt korleis biblioteka fungerer, noko som vil bli sett i samanheng med dei typiske karakteristika for tredje staden.

Aabø et al. (2010) finn at biblioteka blir nytta til ei mengd ulike type møte og er ein kompleks møtestad. Biblioteket fungerer som eit torg, ein stad å lære om personar ulike ein sjølv, eit offentleg rom og ein stad for fellesaktivitetar, metamøte og virtuelle møte. Biblioteket har karakter av å vere både Oldenburg sin tredje stad og ein offentleg sfære i Habermas sin forstand. Einen (2012) har studert ein av mine case, Voss bibliotek, i relasjon til møtestadkonseptet og knytt til samlokaliseringa mellom bibliotek og andre tenester i Voss kulturhus. Ho finn at biblioteket i større grad enn bybibliotek har karakter av å vere ein tredje stad der den viktigaste aktiviteten er avkopling og uformell prat. Det har særleg denne funksjonen for eldre, men også for barn og innvandrarar. Voss bibliotek er eit lokalsamfunnsrom, ein sosial arena og ein møtestad i nabolaget der folk treffer kjende. Ho finn også at samlokaliseringa styrker biblioteket som møtestad ved at det får funksjon som ventearena og pauserom for elevar ved dei to undervisningsinstitusjonane i bygget.

Basert på observasjonane som Aabø og Audunson (2012) gjer av brukarinitierte aktivitetar i bybibliotek i Oslo, så kan ikkje biblioteket karakteriserast som ein tredje stad. Biblioteket har mange av dei same funksjonane som ein tredje stad med at det er eit lågterskeltilbod der ein kan orientere seg om aktivitetane i lokalsamfunnet, der ein kan finne den ekspertisen og kompetansen ein har bruk for, og der ein i tillegg kan setje seg og ta ein prat med venar og kjende. Men det manglar også nokre av dei typiske karakteristikkane. Sjølv om det er mykje prat som går føre seg i biblioteket, så kan det ikkje seiast å vere ein hovudaktivitet. Endå om det er mange faste brukarar som nyttar biblioteket, viser funna i denne undersøkinga at dei spinn eit privat nett rundt seg. Observasjonar viser at biblioteket i stor grad blir nytta som andre stad med aktivitetar knytt til arbeid og utdanning, og som ei forlenging av skule eller arbeidsstad. Biblioteket blir også brukt som ein alternativ andre stad for dei som av ulike grunnar er ute av arbeidslivet, som ein stad dei kan halde seg i kontakt med andre folk i samfunnet og nytte bibliotektenester på like fot med alle andre (Aabø & Audunson, 2012, pp. 147-148). Nokre aktivitetar knytt til utdanning kan best karakteriserast som biblioteket som ein første stad og ei forlenging av heimen, til dømes når familiemedlemmer hjelper kvarandre med lekser. Aabø & Audunson ser i staden potensial for at arrangement i biblioteket som forfattarmøte, seniorarrangement, undervisning, aktivitetar for barn og foreldre og anna, kan ha mange av karakteristikkane til ein tredje stad sidan biblioteket då kan fungere som ein nøytral stad der faste brukarar kan møtast og prate. Evjen og Vold (2018) studerer Biblio

Tøyen⁴⁶ som har som mål å vere ein tredje stad der barna skal vere aktive deltakarar og bidragsytarar i biblioteket. Dei finn at enkelte arrangement der det ikkje blir tatt nok høgde for målgruppa, fungerer dårleg for å etablere bibliotekrommet som sosial stad for brukargruppa i relasjon til Oldenburg sin tredje stad. Det viser seg å vere for lite føreseieleg og bidra berre til flyktige kjennskapar til utøvarane, noko som ikkje vart opplevd som å styrke tillit og deltaking hos brukarane. Dei tilsette har i staden etablert ein fast meny av aktivitetar kvar veke i staden for mange eingongsaktivitetar. Funna her er særleg gjeldande for barn, og har ikkje nødvendigvis overføringsverdi når ein ser på vaksne som målgruppe.

Alle elementa som dei ulike konseptar rundt møtestaden konstituerer, til dømes det å treffe framande, kjende eller dei som er ulik ein sjølv, kan vere til stades i alle typar bibliotek uavhengig av kor dei er plasserte. Likevel kan balansen mellom dei ulike karakteristika av møtestaden vere ulik relatert til kva lokalsamfunn biblioteket opererer i. I analysen av intervjuar av aktørane i dei to lokalsamfunna vil eg derfor prøve å identifisere kjenneteikn på korleis og i kva grad folkebiblioteka i Fjell og på Voss fungerer som ulike typar offentlege rom, høg- eller lågintensiv arena, og/eller tredje stader.

Folkebibliotek og deliberative prosessar

Den andre dimensjonen av den offentlege sfære som er implementert i den nye biblioteklova, er relatert til demokratiske prosessar. Lov om folkebibliotek (Folkebibliotekloven, 1986) stadfestar at folkebiblioteka skal vere arena for offentleg samtale og debatt, og sikre retten til ytringsfridom og legge til rette for ein open og opplyst offentleg samtale (Prop. 135 L (2012–2013)). Denne delen av lovendringa er knytt til deliberasjon, ein resonnementsprosess der ein veg og utforskar alle sider av ei sak opp mot kvarandre i ei grundig, open og kritisk drøfting, med mål om å kome fram til einskap mellom motstridande interesser og preferansar.

Deliberasjon i offentlegheitsteori er ofte knytt til den tyske filosofen og sosiologen Jürgen Habermas (1962/1991) og hans verk *Borgerlig offentlighet*. Habermas sin teori om den offentlege sfære har òg har hatt stor innflytelse på mange fagfelt, til dømes innan media- og kulturstudiar, historie, litteratur, kvinnestudiar og andre (Buschman, 2003, p. 44). Samstundes er teorien eit emne for diskusjon innan mange fagfelt. Mellom andre har postmodernistar vore kritiske til dei kontrollerande mekanismane som dei meiner ligg i det offentlege livet. Også

⁴⁶ Eit bibliotek for barn mellom 10 og 15 år i bydelen Tøyen i Oslo.

feministar har kritisert teorien for den patriarkalske tilnærminga, noko som til dels har ført til utviding av Habermas sine teoriar (Buschman, 2003, p. 45).

Borgarleg offentlegheit og deliberasjon

I verket *Borgerlig offentlighet* skildrar Habermas (1962/1991) korleis offentlegheita vaks fram i Vest-Europa frå 1700-talet til 1900-talet. Offentlegheita bestod av ei rekkje scenar og institusjonar som i prinsippet var opne for alle, mellom anna kaffihus og litterære salongar der private borgarar kom saman for å diskutere saker av felles interesse. Deltakarane var opptatt av det beste for fellesskapet i staden for private interesser. Det vart skapt ein offentlig opinion om politiske og moralske spørsmål, gjennom drøftingar der det beste argumentet var avgjerande, og ikkje status, ressursar eller liknande. Lovgjevnad og statleg aktivitet skulle i prinsippet basere seg på denne opinionen:

Med den borgerlige offentlighet forstås først og fremst den sfære der privatfolk samles til publikum. Denne offentlighet – som er reglementert av øvrigheten, gjør publikum straks krav på for å bruke den til en konfrontasjon med de offentlige myndigheter om de allmenne regler for samkvem i den fundamentalt privatiserte, men offentlig relevante sfære for varesamkvem og samfunnsmessig arbeid. Mediet for denne konfrontasjon er eiendommelig og uten historiske forbilde: det offentlige resonnement (Habermas, 1962/1991, p. 25).

Offentlegheita var i første omgang ei litterær eller kulturell offentlegheit som den politiske offentlegheita vaks ut frå. Framveksten av offentlegheita på siste halvdel av 1700-talet la grunnlaget for danning av bibliotek og for at «bokklubber, lesesirkler, subskripsjonsbibliotek skyter opp av jorden og lar romanlesning bli vane i de borgerlige sjikt» (Habermas, 1962/1991, p. 48). Dette hende samstundes som omsetning av dagsaviser og tidsskrifter skaut i veret, og teater blei tilgjengeleg for ålmenta. Borgarskapet danna slik eit publikum som blei halde saman av formidling og kritikk gjennom pressa, og ei offentlegheit basert på at litterært resonnement vaks fram. Den kulturelle offentlegheita utvikla seg etter kvart til også å vere ei politisk offentlegheit, og dei to offentlegheitene glei over i kvarandre (Habermas, 1962/1991, p. 51). Den kulturelle offentlegheita dukka opp før den politiske og skapte føresetnader for at den politiske offentlegheita vart utvikla. Det var gjennom den kulturelle offentlegheita at praksisen med og organiseringa av rasjonell debatt vart etablert. Det var gjennom kulturelle diskusjonar at folk vart meir bevisste på sjølvvet og på eigne ønskje og motivasjonar. Det var

òg gjennom møte med framande at dei lærde om andre sine skjebnar, og ulike førestillingar av rett og galt (Gripsrud et al., 2010, p. XXI). Med Habermas sine egne ord var det slik at «Det resonnerende publikum av privatfolk tilegner seg den offentlighetssfære som var reglementert av øvrigheten, og etablerer den som en sfære for kritikk av den offentlige myndighet» (Habermas, 1962/1991, p. 48).

Resonnementsprosessen gjennom deliberasjon er sentral i Habermas sin teori og har som mål å føre til einskap og ikkje til kompromiss mellom motstridande interesser og preferansar. Eit grunnlag for at deliberasjon kan skje, er ytringsfridom. Ytringsfridom kan definerast som «frihet til å offentliggjøre ytringer» (Jakobsen, 2016, p. 9) noko som føreset at det eksisterer offentlegheiter å ytre seg i. Ytringsfridom blir gjerne skildra som ein individuell rett, men har også eit kollektivt aspekt. Den andre sida av ytringsfridom er sensur, og ein effektivt måte å undertrykke folk på, er gjerne å nekte dei forsamling og organisering, og å ytre seg fritt (Jakobsen, 2016).

I verket *Between Facts and Norms* reviderer og aktualiserer Habermas (1992/2010) sin tidlegare teori om den offentlege sfære, og han gjer den til del av ein teori om konstitusjonelt demokrati der offentleg deliberasjon blir sett som basis for å etablerte lover og politiske avgjersler (Gripsrud et al., 2010, p. 184). I delar av dette verket ser han på det sosiale aspektet ved offentlegheita og har adoptert oppfatningar rundt kor kompleks og mangfaldig den er. Han skildrar her offentlegheita slik:

The public sphere can best be described as a network for communicating information and points of view (i.e. opinions expressing affirmative or negative attitudes); the stream of communication are in the process, filtered and synthesized in such a way that they coalesce into bundles of topically specified *public* opinions (Habermas, 1992/2010, p. 185).

Her legg han vekt på at kommunikasjonsstrukturen i offentlegheita er særskild, og at medan den kvardagslege kommunikasjonen er relatert til funksjon eller innhald, baserer kommunikasjonen i offentlegheita seg på det sosiale rommet⁴⁷ der kommunikasjonsaktiviteten skjer: «Every encounter in which actors do not just observe each

⁴⁷ Omgrepet «rommet» er her nytta som ei omsetjing av det engelske omgrepet «space».

other but take a second-person attitude, reciprocally attributing freedom to each other, unfolds in a linguistically constituted public space» (Habermas, 1992/2010, p. 185). Rommet er i prinsippet open for alle, og alle kan kome inn i rommet og delta i dialogen. I tillegg til slike små lingvistisk konstruerte rom kan offentlegheita også vere konstituert av at større offentlege samlingar med menneske møtest: «we speak of forums, stages, arenas, and the like. These public spheres still cling to the concrete locales where an audience is physically gathered» (Habermas, 1992/2010, p. 186). Habermas meiner at det er inga offentlegheit utan faktiske offentlege aktørar til stades sidan «There can be no public without a public» (Habermas, 1992/2010, p. 187).

Han skildrar det offentlege som ein struktur som lenkar saman det politiske systemet på den eine sida, og den private sektoren på den andre. Den representerer eit mangfald av overlappende internasjonale, nasjonale, regionale, lokale og subkulturelle arenaer og ulike typar offentlege sfærar. Habermas definerer det offentlege inn i ulike nivå etter intensiteten i kommunikasjonen og kompleksiteten i organiseringa. Den type offentlegheit som er å finne i restaurantar, kafear eller på gata, kallar han for «*episodic*». Den offentlegheita som representerer arrangement som teaterframсыningar, rockekonsertar, festlege lag og kyrkjelege samlingar, kallar han for «*casional or arranged*». Medan han definerer «*the abstract public sphere*» som består av einskilte lesarar, tilhøyrarar og sjåarar spreidd over store geografiske område og til og med verda rundt, berre samla gjennom massemedia. Habermas anerkjenner at segmenterte offentlegheiter kan vere ekskluderande, men summerer opp tilhøvet mellom dei ulike typane av offentlegheit slik:

Despite these manifold differentiations, however, all the partial publics constituted by ordinary language remain porous to one another. The one text of 'the' public sphere, a text continually extrapolated and extending radially in all directions, is divided by internal boundaries into arbitrarily small texts for which everything else is context; yet one can always build hermeneutical bridges from one text to the other (Habermas, 1992/2010, p. 194).

Tilgang for alle

Det er eit grunnprinsipp i Habermas sin teori om offentlegheit at deltaking i deliberative prosessar er tilgjengeleg for alle, og ikkje skal avgrensast: «Den borgerlige offentlighet står og faller med prinsippet om almen tilgjengelighet. En offentlighet der bestembare grupper eo

ipso skulle være utelukket, er ikke bare ufullstendig, snarere er den ingen offentlighet i det hele tatt» (Habermas, 1962/1991, p. 76). På dette punktet har teorien hans møtt kritikk, basert på spørsmål om lik tilgang for alle er realistisk.

Nancy Fraser (1992/2010) er ei av dei som kritiserer Habermas sin teori om offentlegheit ut frå eit feministisk perspektiv, og med bakgrunn nettopp i prinsippet om at alle skal ha lik tilgang til å delta i deliberative prosessar. Fraser ser det offentlege som eit utal av konkurrerande offentlegheiter i staden for ei. Ho argumenterer for at medlemmer av underordna sosiale grupper som kvinner, arbeidarar, farga og homofile og lesbiske har danna egne alternative offentlegheiter. Fraser kallar desse for «subaltern counterpublics» og skildrar dei som parallelle diskursive arena der medlemmer av underordna sosiale grupper skaper og sirkulerer motdiskursar med alternative tolkingar av deira identitet, interesser og behov. Særskilt multikulturelle og egalitære samfunn hevdar ho har denne karakteren av pluralitet med mange offentlege arena der deltakarane representerer grupper med ulik retorikk og ulike verdiar. Fleire offentlegheiter gjer det i langt større grad enn berre den eine (dominerande) mogleg for alle grupper å delta i deliberasjon og i dei demokratiske prosessane. Som vist i førre underkapittel, er dette ein del av kritikken som Habermas har adoptert ved at han anerkjenner mangfaldet av ulike typar av subkulturelle arena og offentlege sfærar (Habermas, 1992/2010).

Ein kan skilje mellom offentlegheit i det lovpolitiske systemet og offentlegheit i sivilsamfunnet (Gripsrud et al., 2010). Ifølgje Fraser (1992/2010) vil ei kvar oppfatning av det offentlege som krev eit skarpt skilje mellom sivilsamfunnet og staten vere ute av stand til å ta inn over seg former som er essensielle for eit demokratisk og egalitært samfunn, det vere seg sjølvstyring, intern offentleg koordinering og politisk ansvar. Fraser innfører omgrepa sterke og svake offentlegheiter, eit konsept som seinare blir adoptert av Habermas (Gripsrud et al., 2010, p. XV): «weak publics, publics whose deliberative practice consists exclusively in opinion formation and does not also encompass decision making Moreover, sovereign parliaments are what I shall call strong publics, publics whose discourse encompasses both opinion formation and decision making» (Fraser, 1992/2010, p. 143). Ho argumenterer for eit postborgarleg konsept der offentlegheiter som kan vere både sterke og svake i tillegg til hybridformer, får ei større rolle enn reine opinionsutformarar utan tilknytning til styresmaktene.

Deliberative demokrati

Ulike teoretikarar innan demokratisk teori har dei siste tiåra tatt ei vending mot det deliberative, og dermed utfordra demokratimodellar som fokuserer på stemmegjeving til fordel for den rolla som offentleg resonnement har i politiske slutningar. Deliberative teoretikarar ser demokrati som eit forum for deltaking der ein engasjerer seg i diskusjonar og kritikk, og der deltakarane gjev makt til det beste argumentet. Slik skal deliberasjon føre til gjensidig utveksling og det å ikkje ta parti (Gripsrud et al., 2010, p. XIX). Habermas er ein sentral referanse for teoriar rundt deliberative demokrati og i artikkelen «Three Normative Models of Democracy» (Habermas, 1994), skil han nettopp mellom tre normative modellar for demokrati. I den liberale modellen er det private interesser som styrer politikken, og som påverkar demokratiske prosessar mot samfunnet si felles interesse. Borgarane sin status er bestemt med omsyn til dei negative rettigheter som dei har ovanfor staten og kvarandre. I denne modellen blir suksess målt ved borgaranes aksept gjennom val som ein marknad, og den demokratiske prosessen er eit kompromiss mellom konkurrerande interesser. I den republikanske modellen er politikken i større grad fokusert på fellesskap og solidaritet. Politikken er reflekterande og eit medium der medlemmer av meir isolerte fellesskap blir merksame på at dei er avhengige av andre. Deliberasjon mellom borgarane formar og vidareutviklar dette til ei erkjenning av eit fritt og likeverdig fellesskap under lova. I denne modellen er det dialogen som skal gje konsensus, og politikk blir sett meir som forhandlingar om verdiar enn val.

Den tredje modellen er den deliberative. Denne modellen baserer seg på eit nettverk av relativt regulerte forhandlingsprosessar og eit utval ulike formar for argumentering, inkludert pragmatiske, etiske og moralske diskursar. Kvar av desse prosessane avheng av ulike kommunikative føresetnader og prosedyrar. Den meir instrumentale politikken som er representert med den liberale modellen, og dialogpolitikken representert ved den republikanske, blir her samanfiltra til deliberasjon i mange ulike variantar. Den deliberative modellen gjev den politiske opinionsprosessen ein sentral plass, men utan å gjere den konstitusjonelle staten annanrangs: «rather it conceives the principles of the constitutional state as a consistent answer to the question of how the demanding communicative forms of a democratic opinion- and will-formation can be institutionalized» (Habermas, 1994, p. 7).

Media, teknologi og offentleg sfære

Ein føresetnad for offentlegheit er fri presse, og at det der går føre seg ein fri debatt som dannar offentleg meining som styresmaktene må ta omsyn til. Media sitt potensial for å generere deliberasjon er likevel avgrensa av at dei har karakter av å vere eit distribusjonssystem som er vertikalt og ovanfrå og ned (Gripsrud et al., 2010, p. XXIV). Habermas sjølv hevdar at framveksten av moderne massemedium undergrev den individbaserte borgarlege offentlegheita. Den frie offentlege samtalen blei øydelagd av at offentlegheit som media representerer, i stor grad blei kommersialisert til ein arena for underhaldning og reklame. I tillegg hevdar han at den moderne velferdsstaten grip for langt inn i privatsfæren, og at sterke organisasjonar med bestemte syn på ulike samfunnsproblemer bind den offentlege samtalen ved at representantar får bundne mandat (Gripsrud, 2017, p. 23).

Habermas (2006, pp. 414-415) definerer to område der kommunikasjon i media manglar dei definerande karakterane av deliberasjon, nemleg interaksjon ansikt-til-ansikt mellom deltakarane som skal gjere felles slutningar, og mangelen på gjensidig relasjon mellom rollene som sendar og mottakar ved utveksling av påstandar og meiningar. Han syner til to typar aktørar som trengs for at den politiske offentlege sfæren skal fungere: dei profesjonelle i mediesystemet, og då særleg journalistar som kan redigere nyhende, rapportar og kommentarar, og politikarane som står i sentrum for det politiske systemet og på same tid skapar og adresserer offentlege meiningar. Habermas ser massemedia som ei eiga maktkjelde i samfunnet til liks med politisk makt, sosial makt og økonomisk makt. Media si makt er basert på massemediateknologi og manifesterer seg i utval av informasjon og format, i utforming og stil på program, og i korleis agenda blir sett:

the dynamics of mass media communication are driven by the power of the media to select, and shape the presentation of messages and by the strategic use of political and social power to influence the agenda as well as the triggering and framing of public issues» (Habermas, 2006, pp. 414-415).

For at det skal fungere, må mediesystemet vere sjølvregulerande og oppretthalde sin uavhengigheit til omgjevnaden, samstundes som dei lenkar politisk kommunikasjon i den offentlege sfæren både til sivilsamfunnet og det politiske sentrum. Det er også naudsynt at eit

inkluderande sivilsamfunn utrustar borgarane til å delta i og respondere på den offentlege diskursen, som ikkje må degenerere til ein undertrykkjande kommunikasjon.

Tre samanfletta fenomen har vist seg som sentrale når det gjeld framtida til det offentlege både som idé og ideal. Eit av desse fenomena er den aukande pluralismen i multikulturelle samfunn. Nye immigrantkulturar kan føre til at den eksisterande nasjonale majoritetskulturen blir meir insisterande på at den er unik, rein og i enkelte tilfelle også overlegen. Dette kan i verste fall føre til at dei sameksisterande kulturane blir skilde frå kvarandre. Det andre av desse fenomena er globaliseringa av politisk, økonomisk og kulturell dominans. Ein kultur basert på global massekonsumering, samstundes som nasjonal ulikskap blir utjamna, har også gitt næring til at det har blitt danna nye hybridiserte kulturelle former. Det siste av desse tre fenomena er veksten i den digitale teknologien (Gripsrud et al., 2010, pp. XXIV-XXV), og Habermas sitt teoretiske rammeverk er godt eigna til å belyse diskusjonar rundt teknologien sin rolle i samfunnet sidan den fokuserer på kommunikasjon og deliberasjon (Bar-Tura, 2016, p. 232). Massemedia har hatt avgrensa moglegheit til å skape deliberasjon. Den offentlege samtalen har, heilt fram til internett kom, i stor grad vore profesjonalisert, der publikum har deltatt som lesarar, tilhøyrarar og tilskodarar (Gripsrud, 2017, p. 24). Det var derfor grunn til å sjå positivt på Internett sitt inntog, og til at det skulle bidra til å løyse på avgrensingane til massemedia. Internett bar med seg eit løfte om uavgrensa kapasitet og allsidigheit, nettverk for ein-til-ein kommunikasjon og høve til å skape ei genuint inkluderande offentlegheit (Gripsrud et al., 2010, p. XXIV). Også Habermas var begeistra for internett då det kom, sidan det for han syntest som om det etablerte ei offentlegheit som passa til hans teori om kommunikativ interaksjon. Han likte aller best at folk kunne snakke med kvarandre på ulike måtar som til dømes at dei kunne endre deira eigen identitet (Sennett, 2011, p. 393). Internett vart sett på som ei mogleg utviding av det offentlege, og som at ein skapar eit nytt offentleg rom der den offentlege debatten kan gå føre seg med mange deltakarar og mange ulike tema. Men gjennom bruk av internett vart det naudsynt å vurdere på nytt kor grensene mellom det private og det offentlege går, og korleis både massemedia og internett kan bidra som kanalar for maktsenter (Gripsrud et al., 2010, pp. XXVI-XXVII).

Folkebiblioteket – ein offentleg arena

Folkebiblioteket har lenge vore vurdert som å ha ein viktig funksjon for demokratiet. Før endringa i formålsparagrafen var denne funksjonen knytt opp mot det demokratiske i fri tilgang til litteratur og informasjon til alle, noko som bidrog til å opplyse menneske og gjere

dei i stand til å delta i demokratiske diskusjonar og prosessar. Folkebiblioteket fungerer som ein tilretteleggar til denne typen deltaking ved å gje tilgang som skapar opplyste borgarar. I den moderne, demokratiske forståinga av folkebibliotek ligg det eit prinsipp om at ein skal gje tenester til alle. Dersom ein ikkje gjer det, vil ein nemleg avgrense den einskilde sitt potensial for å delta i det offentlege og fungere som borgarar (Ingraham, 2015, p. 152). Etter lovendringa har folkebiblioteka også fått ein faktisk funksjon som debattarena ved at deliberative prosessar skal gå føre seg i bibliotekrommet. For å bevege seg mot eit sterkare deliberativt demokrati, er arenaer der slike prosessar kan gå føre seg, essensielle og bidrar til å oppfylle § 100 i den norske grunnlova. Folkebiblioteka legg til rette for faktisk deltaking i det offentlege gjennom å arrangere samtalar og debatt. Deliberasjon ber med seg ei deltaking gjennom samtalar mellom menneske. Ein open, informativ og uavhengig debatt er naudsynt for å oppretthalde demokratiske verdiar. Utviklinga har ifølgje Habermas gått frå eit aktivt samspel i eit felles fysisk rom, karakterisert av det borgarlege, til passiv konsumering av det massemedia har å tilby (Johansson, 2004, p. 48). Den vidare teknologiske samfunnsutviklinga, særleg representert med Internett, har gjort at det er blitt danna fleire digitale rom der debattar kan gå føre seg, men det er utfordringar rundt kor offentleg og ikkje minst tilgjengeleg for alle desse romma er (Gripsrud, 2017; Jacobsen, 2005). Det er med andre ord mangel på arena der deliberasjon kan finne stad, og folkebiblioteket har fått i oppdrag nettopp å vere ein slik type deltakande arena.

Habermas og hans konsept om borgarleg offentlegheit har dominert forsking på offentlegheit sidan 70-talet, og er ein sentral del av mitt teoretiske rammeverk for å studere biblioteka som offentlege arena. Habermas sine perspektiv og konsept kom relativt seint inn på feltet bibliotek- og informasjonsvitskap. Ei årsak til dette er at forskinga på feltet i stor grad har vore dominert av forskarar frå USA og Storbritannia. Samstundes vart Habermas sitt hovudverk om den offentlege sfære, *Borgarleg offentlegheit*, omsett til engelsk så seint som i 1989. Det var derfor relativt lågt kunnskapsnivå om Habermas sine konsept på feltet før på 1990-talet (Audunson, Aabø, Blomgren, Evjen, et al., 2019, p. 776). Til samanlikning vart verket gitt ut på norsk så tidleg som i 1971. Ein av dei første forskarane innan bibliotek- og informasjonsvitskap som lenkar folkebibliotek og offentlegheit i Habermas sin forstand, er John Buschman. Buschman (2003, p. 47) meiner demokratisk teori og biblioteka sine sosiale formål kan bidra til svar rundt legitimering og kallar biblioteka for konkrete stader av offentleg sfære: «librarians are all Habermasians; the mere act of organizing and the purpose of information are inherent rejections of postmodern notions and an affirmation of the idea of

making rational meaning through communication.» Habermas sin teori er likevel omdiskutert, til dømes ved at det finst mange ulike offentlegheiter, at den originale teorien kunne ha patriarkalske og ekskluderande trekk, utfordringar med systematisk avbroten kommunikasjon og problem knytt til relasjonen mellom informasjon og underhaldning. Desse utfordringane blir også avspegla i biblioteka som offentlege sfærar. Buschman (2003, p. 180) hevdar at dette likevel ikkje betyr at det er eit poeng at biblioteka skal vere perfekte, verken i balansen av stemmar og perspektiv i hyllene, i korleis ressursane blir fordelte eller når det gjeld å vere ein demokratisk og kommuniserande spegel på lokalsamfunnet. Hovudansvaret til biblioteka i eit demokrati er heller at dei skal vere demokratisk knytt til lokalsamfunnet. Dei skal vere engasjerte i ein rasjonell dialog rundt kva formål dei skal ha i lys av demokratisk offentlegheit, og når det gjeld behovet for å skape alternativ og alternative stader i ein kultur som er dominert av informasjonskapitalisme og uro i media:

The social, democratic – in short, public – role and purpose of libraries is one of providing alternatives (possibilities and balance) in a society dominated by the ethic of the private and the consumer. No other type of institutions will be able to do so; certainly none have a compelling reason to (Buschman, 2003, p. 178).

Widdersheim & Koizumi (2016) meiner at sjølv om den habermasianske offentlege sfære er blitt nemnd i litteratur om bibliotek i over to tiår, er det likevel svake koplingar mellom den offentlege sfæren og offentlege bibliotek. Dei ønskjer å klargjere relasjonen og byggjer ein konseptuell modell som skildrar offentlegheita i folkebibliotek. Dei ser koplinga mellom Habermas sin offentlege sfære og bibliotek gjennom tre offentlegheitsdiskursar som alle er relaterte til korleis biblioteksystemet og omgjevnadene er knytte saman. Kvaliteten på desse offentlege diskursane heng saman med kor godt kjernekrteria rundt openheit, debatt og felles interesse blir ivaretatt i diskusjonane som finn stad. Den første diskursen «governance and management» er knytt til kva for tilbod som skal finnast i biblioteket. På denne arenaen føregår det ein diskurs mellom biblioteket, innbyggjarane, gruppe i lokalsamfunnet og private aktørar rundt kva tema som skal promoterast i biblioteket sine samlingar og tenester, korleis desse skal organiserast, og korleis dei skal gjerast tilgjengelege (Widdersheim & Koizumi, 2016, p. 605). Biblioteket får på denne måten tilbakemeldingar slik at samlingar og tilbod kan bli modifiserte og tilpassa. Den andre diskursen, «legitimation», er nettopp knytt til legitimering. I denne arenaen aktiverer, stimulerer og mobiliserer biblioteket støtte frå omgjevnadene, og biblioteket formidlar verdien sin til offentlegheita for å oppretthalde biblioteket som institusjon. Biblioteket kan på denne måten nå ut til støttespelarar i

lokalsamfunnet som igjen kan appellere til andre offentlege og private organ for politisk eller økonomisk støtte. Den tredje diskursen, «commons», er den breie samfunnsdebatten, og dreiar seg om korleis biblioteket legg til rette for diskursar rundt tema som er eksterne for biblioteket, der private aktørar nyttar biblioteket sine ressursar slik som lokale, samlingar og personale. Her fungerer biblioteka som infrastruktur eller plattform for korleis innbyggjarar nyttar biblioteket sine ressursar til å dele kultur, kommunisere om interesser, delta i sivilsamfunnet og debattere kulturelle og politiske tema (Widdersheim & Koizumi, 2016, p. 606). Dei tre diskursarenaene klargjer samanhengen mellom bibliotek og offentlig sfære, og kan vere ein effektiv måte å gje uttrykk for den sosiale og politiske verdien av bibliotek (Widdersheim & Koizumi, 2016, p. 592).

Det er relevant å vurdere korleis aktørane i dei to lokalsamfunna Fjell og Voss må oppfatte biblioteket for at ein skal kunne seie at det er ein arena for offentlig samtale og debatt i Habermas sin forstand. For det første er folkebiblioteka si rolle for folkeopplysning framleis svært aktiv, trass i, og kanskje også like mykje på grunn av, den store mengda med informasjon som informasjonsteknologien gjev tilgang til. Dette representerer biblioteket si meir tradisjonelle rolle, og skapar informerte og myndiggjorte borgarar gjennom tilgang på informasjon og kunnskap. Slik borgardugleik vil gje kompetanse med omsyn til å kunne delta i offentlege samtalar. Biblioteket er ein demokratisk arena både i form av samlingane, tilbodet og plassen den tilbyr, og har ei nøkkelrolle som: «puts conversation, inclusion, and democracy at its core rather than tradition, solidarity, and affective bonds» (Buschman & Warner, 2016, p. 15).

Eit anna aspekt med folkebiblioteket som offentlig arena er at det er tilgjengeleg for alle. Tilgang for alle, i kombinasjon med låg terskel for bruk, er ein av kjerneverdiane til folkebiblioteket og høver godt med Habermas sin teori rundt deliberative arena der alle kan delta. Innan bibliotekforskning er det fleire som fokuserer på at biblioteket som tilgjengeleg arena bør stå i kontrast til marknadskrefter og kommersialisering, og den moglege avgrensinga dette gjer for at alle skal ha tilgang til offentlege arena. Leckie og Hopkins (2002)⁴⁸ uttrykker bekymring for det dei ser som eit ideologisk skifte der biblioteka går frå å ha nøytral status som offentlege institusjonar, til å vere aktive agentar for private interesser i marknadsøkonomien. Dei meiner den største trusselen for biblioteka er ideologisk og ikkje teknologisk, og at blandinga av det offentlege og det private er ein trussel mot fundamentet

⁴⁸ Leckie og Hopkins (2002) studerer storbybibliotek i Canada.

som biblioteka står på – eit fundament som er basert på nøytralitet, fri frå private interesser. Trass auka privatisering kan biblioteka halde fram med å vere levande stader på same måte som kjøpesenter og andre kommersielle stader er det. Men dei vil ikkje vere fullstendig offentlege, noko som kan endre bruken av biblioteka og tilgangen til informasjon på ein fundamental måte.

Frederiksen (2015)⁴⁹ hevdar på si side at folkebiblioteka står i kontrast til eit samfunn der neoliberalisme rår og offentlege tenester blir nedbygd, der marknadskrefter rår, og der offentlege stader blir overtatt av privat eigarskap og kontroll. Kjøpesenter, torg, parkar og fortau blir omgjort til stader for dei privilegerte og prega av forbruk. Offentleg bruk blir hindra ved at dei som ikkje har riktig livsstil eller inntekt, blir ekskludert, og det å opphalde seg i urbane offentlege rom blir kriminalisert eller sanksjonert gjennom overvakande og disiplinerande kontroll (Frederiksen, 2015, p. 144). Ifølgje Johansson (2004) består nokre av utfordringane av aukande marknadsorienterte tenester og dårleg dokumentering, fragmentering og individualisering av samfunnet, samt avgrensa tilgang til digitale offentlege dokument. Ho viser til korleis marknadskreftene gjennomsyrrer dei tidlegare offentlege stadene med fokus på publikum i staden for individ, konsum i staden for argumentasjon og med mottak i staden for kommunikasjon.

Alstad & Curry (2003) meiner at demokratiske tradisjonar og offentlege stader, av fysisk eller digital karakter, blir degraderte på mange frontar i samfunnet:

Corporate plazas and shopping malls are ostensibly public spaces, yet they belong to the private realm. Owners have the right to exclude certain members of the public. People are welcome as long as they are working, shopping, or eating there, but use of this type of space is not a right, but a privilege (Alstad & Curry, 2003, p. 2).

Dei hevdar at ved å legge vekt på den økonomiske verdien av folkebiblioteka, blir politiske, sosiale og moralske verdiar sett til sides. Biblioteka står då i fare for å bli nok ein leverandør av informasjon og underhaldning som del av ein marknadsplass. I lys av dette meiner Alstad & Curry at den demokratiske funksjonen til folkebiblioteka er viktigare enn nokon gong, og kan bidra med ei solid legitimering. Biblioteket kan støtte demokratiet, offentleg sfære og offentleg diskurs gjennom å motstå kommersialisering og diskriminering. Dei kan også vere gode offentlege arena gjennom fokus på tilgang og komfort, og å vere ein stad for sosialisering og aktivisering. Alstad & Curry ser folkebiblioteka som ideelle fysiske og

⁴⁹ Frederiksen (2015) studerer Toronto Public Library, Canada.

psykologiske rom for offentlig diskurs og konkluderar med at: «To combat the loss of public space and lack of civic engagement, we need to rebuild social infrastructure and re-establish the philosophical framework of public librarianship» (Alstad & Curry, 2003, p. 17). Eit premiss for dette er at folkebiblioteka er gratis, inkluderande og trygge, og at dei fungerer som sanne offentlege stader der ulike meiningar om sosiale og politiske tema kan få uttrykk. På denne måten kan folkebiblioteka fungere som senter for gjenoppbygging av politisk og sosial tillit, samt styrke sosial moral og gjennom det styrke demokratiet.

Frederiksen (2015) meiner folkebiblioteka er dei mest tilgjengeleg offentlege stadene for dei som er ekskluderte frå andre offentlege stader, og at dei har verdi som stader for sosial reproduksjon og motverkar ulikskap. Offentlege bibliotek støttar lokalsamfunn, til dømes gjennom tilgang til kunnskap og informasjon, og er nodar for å opprette sosiale relasjonar på nytt, og for å støtte folk i ulike livsfasar. Biblioteka er også politisk nøytrale og har ein utjamnande rolle mellom menneske som «uniquely political spaces intricately embedded in changes to social reproduction extending from household to the global scale» (Frederiksen, 2015, p. 142). Biblioteket sine tenester blir stadfesta som ei naudsynt kjerneteneste som byggjer bru mellom djup økonomisk og sosial ulikskap, og tenestene blir lenka til lokalsamfunnet (communities) gjennom å respondere på lokale interesser, prioriteringar og behov. Frederiksen konkluderar med at:

If public libraries are political spaces, it is because they are uniquely situated to reflect and refract the social relations of inequality at the local scale in ways that instruct us about public provisioning and the work of reproducing life itself (Frederiksen, 2015, p. 151).

Johansson (2004) peikar på at biblioteket har både moglegheit og plikt til å motverke utfordringane i samfunnet knytt til lav representasjon i offentlig administrasjon, fragmentering av samfunn og relokalisering av ansvar frå myndigheiter til bibliotek. Dersom dette blir handsama godt, kan biblioteka bidra til å styrke og fornye det demokratiske systemet. Ho meiner at biblioteket må ta ei rolle som legg seg mellom stat og borgar med tanke på tilgang i fysisk, økonomisk og intellektuell forstand. Dette kan bidra til å skape opne arena for deltaking og kritisk refleksjon, og ein open debatt i Habermas sin forstand. Widdersheim og Koizumi (2017) meiner på si side at det private som til dømes er representert ved auka kommersialisme, og det offentlege i biblioteka ikkje treng stå i motsetnad til kvarandre, men heller sameksistere. I tillegg til dei offentlege diskursane «gouvernance»,

«legitimation» og «commons», finn Widdersheim og Koizumi tre kommunikasjonskanalar for den private sfæren i biblioteket, nemleg «service», «partnership» og «influence». Den private dimensjonen i biblioteket og kommunikasjonen mellom private aktørar inkluderer sosiale møte der kommunikasjonen er relativt lukka, personleg og ikkje deliberativ (Widdersheim & Koizumi, 2017, p. 29).

Debatt er eit tredje aspekt med biblioteket, knytt til at det må vere ein open, deliberativ og deltakande debatt i biblioteket dersom det skal vere ein offentleg arena i Habermas sin forstand. Dette oppdraget følgjer folkebiblioteka opp gjennom å arrangere debattar og samtalar. Biblioteket skal vere ein stad der debatten går føre seg, og der alle blir gitt tilgang til arenaer og fora for offentleg samtale. I norske bibliotek har det vore ein (meta)debatt rundt kva dette betyr for biblioteka. Organisasjonen Stopp islamiseringen av Norge (SIAN) har i fleire omgangar utfordra grensene for kva stemmer som skal sleppe til i biblioteket med den nye formålsparagrafen.⁵⁰ I mars 2020 fekk SIAN løyve til å leige lokale på Deichman Majorstuen for å gjennomføre møte utanom dei betjent opningstid. Deichman fekk sterke negative reaksjonar på avgjersla, mange frå lånarar som sa at dei ville føle seg utrygge i biblioteklokala. Det blei også ein offentleg diskusjon om saka. Fagforbundet argumenterte med tryggleik for tilsette og brukarar, og at biblioteket ikkje skal spreie hatefulle ytringar (Høimyr, 2020). Biblioteksjefane i dei fem storbybiblioteka, deriblant biblioteksjef Knut Skansen på Deichman, argumenterte for at redaktøransvaret til biblioteka betyr at ein må la alle stemmer sleppe til. Ikkje å sleppe dei til meinte dei er sensur, og er ikkje i tråd med folkebiblioteket sitt oppdrag knytt til ytringsfridom, forankra i paragraf 100 i Grunnlova (Undlien et al., 2020). Akademia hadde representantar på begge sider av saka. På den eine sida vart det argumentert for at folkebiblioteket skal vere heva over ideologiske brytningar og andre verdikonfliktar i samfunnet (Frøland, 2020). Her blei det også understreka at det at nokon føler seg krenka og støtt av ytringar dei opplever som fæle og omsynslause, ikkje er det same som at dei er «hatefulle» etter straffelova (Kjerulf, 2020). På den andre sida vart det argumentert for at å avslå å gje møtelokale til SIAN, er eit redaksjonelt val som

⁵⁰ I desember 2013 søkte SIAN om å få halde eit opplysningsmøte om organisasjonen sin ståstad og synspunkt på Kristiansand folkebibliotek. Søknaden blei avslått av biblioteksjefen, og var innom Kulturstyret og Fylkesmannen i Vest-Agder, før den til slutt hamna hos Sivilombudsmannen. Sivilombudsmannen konkluderte med at grunngjevinga som var gitt for avslaget, at organisasjonen bryt med kommunen og biblioteket sitt verdigrunnlag, ikkje var haldbart. Han uttalte likevel også at dersom eit arrangement ikkje er eigna til å gje grunnlag for samtale og debatt, t.d. gjennom ein-sidede synspunkt, kan biblioteket ikkje vere forplikta til å stille lokale til disposisjon. Resultatet var at SIAN fekk lov til å holde sitt møte i lokala til folkebiblioteket under føresetnad om at møtet skulle ha ein uavhengig møteleiar, at ytringane som kom fram, skal være lovlege, og at møtet ikkje skal vere eit vervemøte for organisasjonen.

biblioteksjefar kan og bør ta, og at det har ingenting med sensur å gjere (Pihl, 2020). Her vart det vist til at dei standpunkta som SIAN står for, er på kollisjonskurs med biblioteka sine verdiar om inkludering og mangfald, og er i strid med oppdraget om at biblioteka skal fremje samtale og meiningsdanning basert på kunnskap (Audunson, 2020). Diskusjonen gjorde at Deichman tok ei ny vurdering og avlyste møtet av sikkerheitsmessige omsyn, både for lånarar og SIAN.

Fleire bibliotekforskarar knyt nøytralitet til biblioteket si rolle som demokratisk arena. Mellom anna peikar Johansson (2004) på biblioteka sitt dilemma som offentleg finansierte institusjonar samstundes som dei skal vere nøytrale og objektive. Biblioteka må vere på vakt mot å ende som ein type museum som tek vekk myndigheitene sitt ansvar for dokumentasjon og lik tilgang for alle. På den andre sida viser ho til at dersom det er nær geografisk plassering av folkebibliotek og kultursenter, gjerne også i kombinasjon med andre tenester, kan dette skape levande arena for offentleg utveksling og erfaring på mange område (Johansson, 2004, p. 58). Jaeger et al. (2013, pp. 371-372) kallar det eit apolitisk paradoks at biblioteka hevdar seg som sentral for demokratiet, samstundes som dei hevar seg over politikkenes verd som alle andre offentlege institusjonar er ein del av: «Political decisions shape what libraries can do, but libraries say they want nothing to do with politics». På same tid stemmer ikkje proklamasjonane om nøytralitet overeins med røynda i biblioteka sine aktivitetar. Til dømes er verken utval i bøker eller anna materiale nøytrale. Det å hevde seg som nøytrale i kombinasjon med lite bruk av forskning for å vise korleis biblioteka bidrar til demokratiet, gjer at biblioteka ofte kjem i ein posisjon der viktige politiske avgjersler skjer utan at deira stemme blir høyrd.

Det fjerde aspektet biblioteket må ha som offentleg arena i denne samanhengen, er at den arenaen biblioteket konstituerer, må gje rom for mange ulike typar offentlegheiter eller «subaltern counterpublics» (Fraser, 1992/2010). Her ligg òg ei rolle med å inkludere og integrere og å vere eit rom for dei som elles ikkje slepp til i offentlegheita. I det fragmenterte moderne samfunnet er det behov for arena der ulike offentlegheiter møtest og kommuniserer med kvarandre, og folkebiblioteket har føresetnader for å kunne vere ein slik arena. Gjennom sine aktivitetar som møteplass og debattarena kan dei vere ein stad der dei ulike offentlegheitene blir synlege for kvarandre og kan kommunisere. Aktivitetane kan også skape kommunikasjon mellom dominerande og mindre dominerande offentlegheiter i lokalsamfunnet, og bidra til at stemmene til medlemmene i desse offentlegheitene blir høyrde og integrerte i den breie offentlegheita, og forhindre parallelloffentlegheiter (Audunson,

2017). Det å huse mangfaldige offentlegheiter, mangfaldige perspektiv og mangfaldige diskursar kan med andre ord nettopp hevdast å vere biblioteka sin styrke (Buschman, 2003, p. 178). Når det gjeld kva stemmer ein skal sleppe til i bibliotekrommet, blussa det opp ein offentleg debatt i byrjinga av 2021. Temaet gjaldt bruken av bøkene til J.K. Rowling på Harry Potter-arrangement i biblioteket. Debatten starta med eit spørsmål i ei Facebook-gruppe for bibliotekarar, og dreia seg om nokon hadde tenkt på kva betyding det burde få for gjennomføring av Harry Potter Book Night at ein del unge menneske følte ei sårbarheit rundt Rowling etter at ho kom med ein tilsynelatande transfobisk uttale. Nokre få sa at dei ikkje ønskte å arrangere slike kveldar, noko som fekk stor merksemd i pressa, og blei slått opp med overskrifter om at bibliotekarar ville sensurere Rowlings frå biblioteka. Dette sjølv om dei fleste var ute etter tips for korleis ein kunne inkludere alle, og absolutt ikkje meinte at ein ikkje skulle behalde og låne ut sjølve bøkene. Trass i misforståinga i pressa tok diskusjonen opp i seg viktige moment rundt sensur og ytringsfridom, og biblioteket som ein stad for ulike ytringar, meiningar og offentlegheiter. Newman (2007) støttar Fraser sin kritikk av Habermas sin teori om offentlegheit knytt til dei mangfaldige offentlegheitene som sameksisterer i eit moderne samfunn. Ho skildrar den britiske bibliotektenesta som del av offentlegheita frå etterkrigstida til moderne tid, og utforskar på kva vis førestillingar om offentlegheit er blitt danna og omdanna, utvida og gjort overflødig (Newman, 2007, p. 889). Ho framstiller ei utvikling som har gått frå eit fokus på ein felles nasjonal offentleg kultur mot eit større fokus på at ikkje alle fekk del i den tilsynelatande einskaplege britiske kulturen. Bibliotektilsette sette seg føre å lage tenester til særskilde offentlegheiter som farga eller minoritetsfellesskap, og tenester vart proaktivt retta mot ulike grupper knytt til kjønn, hudfarge o.a.. Gjennom dette arbeidet kom bibliotekarane i kontakt med ulike typar av offentlegheiter, og prøvde å ta med seg stemmene deira tilbake i hovudoffentlegheita. Den offentlegheita som biblioteket tente, vart ikkje lenger definert som ein delt nasjonal kultur, men ei mengd lokale, lite heldigstilte og identitetsbaserte samfunn.

Folkebiblioteka innehar altså mange av dei eigenskapane og føresetnadene som skal til for å vere ein offentleg arena slik Habermas skildrar. Enkelte av eigenskapane som at faktiske debattar og samtalar skal finne stad, ligg som ei moglegheit folkebiblioteka har fått gjennom endringa i formålsparagrafen i biblioteklova. I kva grad biblioteka grip tak i denne oppgåva, kombinert med korleis dei når ut med tilbodet i lokalsamfunnet, er med på å avgjere i kva grad dei kan fungere som ein deliberativ arena. I analysen av intervjuar til aktørane i dei to lokalsamfunna vil eg derfor prøve å identifisere kjenneteikna på korleis og i kva grad

folkebiblioteka i Fjell og på Voss fungerer som ein offentleg arena i habermasiansk forstand knytt til å utvikle ei livskraftig offentlegheit i to ulike lokalsamfunn.

Legitimering av folkebibliotek som møtestad og offentleg arena

Dei grunnleggjande samfunnsendingane knytt til digitalisering, gjer at enkelte oppfattar bibliotek som overflødige (Nicholas, 2012), til dømes grunna informasjonstilgangen ved bruk av internett. Bibliotek blir ikkje nødvendigvis sett som kritisk infrastruktur (Widdersheim, 2015, p. 242), og verdien av offentlege bibliotek er til stadig vurdering (Widdersheim & Koizumi, 2016). Biblioteka blir utfordra til å finne nye formar for legitimitet, og ein av stadene å finne denne typen legitimering er knytt til biblioteket som møtestad og offentleg arena. Forsking rundt kva som legitimerer folkebiblioteket er gjennomført over tid, og i materialet her ser vi ei utvikling frå oppfatningar og haldningar frå 2001 til 2020, særleg når det gjeld korleis ulike aktørar legitimerer folkebiblioteka i ein norsk kontekst.

I Audunson si undersøking frå 2001 (Audunson, 2001) vart publikum, politikarar og bibliotekarar bedne om å velje ei grunngeving for å nytte knappe offentlege ressursar på folkebibliotek. Her vart biblioteket si rolle som møteplass i lokalsamfunnet sett veldig lågt. Publikum hadde ein tendens til å framheve praktisk grunnar som biblioteket som leverandør av informasjon som ein treng i kvardagen. Bibliotekarane hadde ein tendens til å framheve biblioteket som ein institusjon som skal fremje likskap og demokrati. Dei lokale politikarane hadde på si side ein tendens til å prioritere biblioteket sin utdanningsfunksjon som formidlar av litteratur som alle innbyggjarar i landet burde ha tilgang til. Den sosiale rolla til biblioteket stod heller ikkje sterkt i ei undersøking av Audunson frå 2005 (Audunson, 2005a) som såg på kva syn norske parlamentarikarar og sentrale avgjerdstakarar frå regjeringsapparatet har på folkebibliotek, samt synet til norske lokalpolitikarar og fagutdanna folkebibliotektilsette. Undersøkinga viser at folkebibliotek står sterkt hjå parlamentariske politikarar og blir sett på som eit offentleg gode. Også gratisprinsippet er verdsett. Lokale politikarar synest først og fremst å sjå biblioteka si rolle i relasjon til utdanning, lesepromotering og til promotering av den litterære og kulturelle kanon. Politikarane ser ikkje biblioteka som særleg viktige for demokrati og likskap i samfunnet trass i at ei større gruppe av lokalpolitikarane meiner dette. Byråkratar som arbeider med biblioteksaker, synest å sjå biblioteka i ein breiare sosial og

politisk kontekst enn politikarane, til dømes som svært viktige for demokrati og eit verktøy for å myndiggjere og for å gje undertrykte og marginaliserte gruppe ei stemme.

I Evjen og Audunson (2009) si undersøking frå 2009 som avdekka haldningar til endringar i biblioteka er det derimot meir positivitet knytt til den sosiale rolla. Informantane oppfattar biblioteket som ein svært kompleks institusjon som samstundes er ein travel aktivitetsarena, og ein arena for refleksjon, ein katedral og eit lågterskel kvardagsrom i byen. Respondentane er opptatte av folkebiblioteket sitt potensial som møtestad. Biblioteket blir i undersøkinga analysert som å ha karakter av tredje stad, i tillegg til første stad gjennom familieaktivitetar og som andre stad gjennom å vere ein stad for utdanningsaktivitetar og profesjonalitet.

Biblioteket blir også sett som ein stad for eigenrefleksjon og samfunnsaktivitetar og går slik ut over terminologien med tredje stad. Det er lite negativitet til endringa hjå respondentane.

Tvert om synest det som om endring er eit krav for at biblioteka framleis skal vere relevante.

Rolla som møtestad blir vist stor interesse hjå både brukarar og ikkje-brukarar. Moderne omgjevnader, arrangement og nye media er noko respondentane ønskjer. Likevel var det eit behov hjå respondentane for å kunne kjenne att biblioteket som eit bibliotek, og dei tradisjonelle verdiane med ikkje-kommersialisme og universalisme står sterkt. Dersom endringane ville ha utfordra slike kjerneverdier for biblioteket, kunne det hatt ein mogleg negativ effekt på legitimeringa av folkebibliotek.

I si doktorgradsavhandling utforskar Evjen (2012) politiske perspektiv på folkebibliotek og folkebibliotekutvikling med dokumentstudiar og intervju av lokalpolitikarar i Oslo, Århus og Birmingham. Bygging av nye bibliotek i desse byane blir i stor grad legitimert med byutvikling og ønskje om ei vektlegging av korleis byen satsar på kunnskap og kultur. Når det gjeld den generelle legitimeringa av biblioteket, har politikarane og det profesjonelle feltet i stor grad det same synet på biblioteket sine roller og oppgåver, og er einige i kjerneverdier som lik tilgang til kunnskap og kultur gjennom gratisprinsippet. Dei demokratiske rettane til innbyggjarane blir vektlagde som del av den demokratiske praksisen. Evjen (2015) fokuserer i tillegg til på kva som blir oppfatta som eit passende eller eigna bibliotek. Politikarane definerte dei viktigaste oppgåvene til biblioteket som knytt til ei tradisjonell rolle med fokus på opplysning og utdanning. Dei la også vekt på at eit passende bibliotek har ei sosial og samfunnsorientert rolle, knytt til rolla som møtestad og urbant samfunnsrom. Eit tredje aspekt er vektlegging av gratisprinsippet som del av det passende biblioteket, knytt til fri tilgang til kunnskap og informasjon, og som lenkar biblioteket direkte til premisser for eit demokrati.

Audunson & Evjen (2017) undersøker norske bibliotekleiarar sine oppfatningar om folkebibliotek knytt til revisjon av formålsparagrafen i lov om folkebibliotek. Eit hovudfunn er at rolla i større grad er sett som ny meir enn ei vidareføring av den tradisjonelle rolla til folkebiblioteka. Den nye trenden med opplevingsbibliotek synest å dominere, og det å arrangere møter og arrangement er rangert øvst, og sett som den beste måten biblioteka kan støtte opp under lokalsamfunnet og fremje demokrati og ytringsfridom. Også dei meir tradisjonelle oppgåvene med å gje innbyggjarane relevant informasjon og kunnskap står høgt når det gjeld oppgåver relatert til den nye formålsparagrafen. I tillegg vektlegg ein stor del av respondentane formidling av litteratur og kunnskap. Eit viktig funn er at dei utdanna bibliotekarane synest å sjå seg sjølv som uavhengige redaktørar som er ansvarlege for innhald og diskusjonar i biblioteket. Dei med andre typar utdanning ser seg sjølv meir som tilretteleggarar som tilbyr rom for offentleg diskurs og debatt.

I ALMPUB-prosjektet⁵¹ er det gjennomført to survey relatert til oppfatninga om folkebibliotek. Begge er gjennomførte i ei rekke europeiske land, den eine retta mot befolkninga og den andre mot tilsette i bibliotek, arkiv og museum. Audunson et al. (2019) analyserer oppfatningar om folkebiblioteket, basert på ein survey retta mot eit representativt utval av den vaksne befolkninga i dei seks landa Danmark, Sverige, Norge, Tyskland, Ungarn og Sveits. Hovudkonklusjonane i artikkelen er at det er svært like oppfatningar i dei seks landa når det gjeld kva som legitimerer det å oppretthalde folkebibliotek. Dei viktigaste årsakene blir knytte til den tradisjonelle rolla til bibliotek, og ikkje til den meir sosiale rolla som møtestad, debattarena og verkstad. Det vart ikkje funne ein sterkare posisjon for legitimering av biblioteket knytt til rolla som møtestad og debattarena i dei Skandinaviske landa, trass i at dette er nedfelt i lova. Når det gjeld den faktiske bruken av biblioteka som offentleg stad, er det ein stor del av respondentane som brukar biblioteket for tilgang til relevant informasjon, og det er høg deltaking på offentlege møte i biblioteka. Her fann ein at det var ein større del av bibliotekbrukarane i Skandinavia som rapporterte at dei hadde nytta biblioteka til møte enn det var i Tyskland og Sveits, medan bibliotekbrukarane i Ungarn var meir lik dei i Skandinavia. Det kan derfor synast som om fokuset på biblioteket som møtestad og debattarena i Skandinavia har hatt ein effekt på bruken av biblioteka. Funn indikerer at

⁵¹ The ALM-Field, Digitalization, and the Public Sphere (ALMPUB) var eit treårig forskingsprosjekt finansiert av Norges Forskningsråd sitt KULMEDIA-program. Prosjektet vart administrert og delfinansiert av Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag ved OsloMet - storbyuniversitetet. Prosjektet, som mi forskning er ein del av, tek utgangspunkt i dei utfordringane det digitale og globaliserte samfunnet står overfor med omsyn til å skape ei berekraftig offentlegheit.

offentlege bibliotek spelar ei faktisk rolle for å informere brukarane slik at dei kan vere opplyste og aktive borgarar, i tillegg spelar dei same rolla som møtestad for offentleg diskurs.

I den andre undersøkinga av Audunson, Hobohm og Mate (2020) er det gjennomført ein survey blant tilsette i bibliotek, arkiv og museum i Norge, Sverige, Danmark, Tyskland og Ungarn, knytt til korleis sektoren har tilpassa seg dei to trendane med sosial og digital vending. Funn viser at alle institusjonane hadde tilpassa seg den sosiale vendinga, og ei overvekt av dei spurde frå alle tre sektorane svarte at dei er engasjerte i å halde møte, seminar og offentlege debattar, og at dette er sentrale oppgåver i arbeidet deira. For biblioteka, som er det mest interessante i mitt prosjekt, er den sosiale vendinga tydeleg i alle dei undersøkte landa. Når det gjeld den teknologiske vendinga, synest biblioteka å ha tilpassa seg gjennom ulike typar av tenester. Dei fleste tenester med unntak av utlån av e-bøker føreset fysiske møte mellom bibliotekar og brukar i biblioteket. Tenester basert på kommunikasjon over digitale plattformer er meir sjeldan. Når det gjeld korleis ABM-institusjonane blir legitimerte, blir den tradisjonelle legitimeringa til dømes knytt til læring og kulturarv oppfatta som viktigast i sektorane i alle land. Når det gjeld dei viktigaste grunnane til å legitimere bibliotek, så er det, sett under eitt i dei fem landa, biblioteket si rolle som læringsarena og møtestad som blir oppfatta som viktigast, medan biblioteket som arena for offentleg samtale og kreativ makerspace blir oppfatta som minst viktig.

Resultata rundt kva som legitimerer folkebiblioteka, særleg i ein norsk kontekst, står i relasjon til korleis aktørane som er intervjuva i dette prosjektet meiner biblioteket bør prioritere mellom ulike oppgåver, og korleis dei definerer verdien av folkebiblioteket i dei to rurale lokalsamfunna Fjell og Voss. Det er relevant å vurdere om legitimering av folkebiblioteka i den rurale konteksten som dette prosjektet representerer, skil seg frå legitimering av dei meir urbane folkebiblioteka som forskinga i stor grad representerer på dette feltet.

Funn og analyse

I dette kapitlet blir funn i prosjektet presenterte og analyserte. Kapitlet består av fem underkapittel som presenterer ulike tema som skal belyse og svare på problemstillinga om korleis sentrale aktørar i dei to lokalsamfunna Fjell og Voss definerer biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit. Dei fem temaa er lokalsamfunnet, aktivitetar og arrangement, møtestad, arena for samtale og debatt, og prioriteringar og verdisetjing. Alle dei fem temaa har meir konkrete underspørsmål som gjer detaljerte svar rundt dei ulike temaa.

Det første temaet er *lokalsamfunnet* og er organisert i undertemaa *sosialt samhald og sosiale møtestader, utstrekning og nærleik til byen og samlokalisering*. Under dette temaet blei informantane stilte spørsmål rundt korleis dei oppfattar eigne lokalsamfunn/kommunar når det gjeld sosialt samhald og sosiale møtestader, og korleis dei opplever at kommunane sin nærleik eller distanse til byen, i tillegg til utstrekning, påverkar det sosiale og kulturelle livet i lokalsamfunna. Dei blei også spurde om korleis samlokaliseringa biblioteka har med kjøpesenter i Fjell kommune og kulturhus i Voss kommune blir oppfatta. Det andre temaet er *aktivitetar og arrangement* organisert i dei to undertemaa *brukargruppe og synlegheit*. Her blei informantane stilte spørsmål rundt kven dei opplever kjem på arrangementa i biblioteka, og i kva grad dei meiner at biblioteket si nye rolle som møtestad og debattarena er synleg i deira lokalsamfunn/kommune. Det tredje temaet er *møtestad* og er organisert i undertemaa *arrangementa som sosial møtestad og inkludering og integrering*. Under dette temaet blei informantane stilte spørsmål om i kva grad dei oppfattar arrangementa i biblioteket som ein sosial møtestad, og ein arena for inkludering og integrering. Det fjerde temaet er *demokratisk rolle* og er organisert i undertemaa *biblioteket som demokratisk debattarena, uavhengig arena og kommunal institusjon, og kva stemmer bør få sleppe til?* Her blei informantane stilte spørsmål om i kva grad dei oppfattar biblioteket som demokratisk debattarena, om dei oppfattar noko utfordring i at folkebiblioteket samstundes skal vere ein uavhengig arena og ein kommunal institusjon, og kva stemmer dei meiner bør få sleppe til i bibliotekrommet gjennom arrangementa. Det femte temaet er *prioriteringar og verdisetjing* og er organisert i undertemaa *prioritering av oppgåver og verdien av folkebibliotek*. Under dette temaet blei informantane stilte spørsmål om korleis dei meiner biblioteket bør prioritere mellom oppgåver for å møte lokale behov, og om det er nokre oppgåver som er viktigare enn andre. Dei blei også spurde om kva dei meiner er verdien av folkebibliotek.

Kvart temakapittel blir avslutta med ei oppsummering av funn i kapittelet og søker å finne ulikskap og likskap mellom dei to casa. Kapittelet med funn legg grunnlag for å kunne diskutere og konkludere om dei to casa i prosjektet og eventuell ulikskap mellom dei, samt sette dei inn i ein teoretisk samanheng om møtestad og arena for samtale og debatt.

Lokalsamfunnet

Temaet lokalsamfunnet dreiar seg om det som dannar konteksten i prosjektet, nemleg dei to lokalsamfunna som biblioteka operer innanfor, og kva faktorar eller mekanismar i desse lokalsamfunna som er like eller ulike. Eit av forskingsspørsmåla mine dreiar seg om i kva grad kommunane sine ulike karakteristika, til dømes nærleik til storbyen, kulturtradisjonar o.a., ser ut til å ha innverknad på korleis rolla som møtestad og debattarena blir utforma.

Temaet lokalsamfunnet har følgjande undertema:

- sosialt samhald og sosiale møtestader
- utstrekning og nærleik til byen
- samlokalisering

Dette kapittelet skal bidra til å svare på spørsmål rundt desse temaa gjennom å belyse dei frå ulike synspunkt og perspektiv ved dei fire utvala av bibliotekbrukarar, samarbeidspartar, politikarar og bibliotektilsette.

Sosialt samhald og sosiale møtestader

Under temaet sosialt samhald og sosiale møtestader vart bibliotekbrukarane, samarbeidspartar og politikarar spurde korleis dei synest det er med sosialt samhald og sosiale møtestader generelt i kommunen. Underspørsmålet dreia seg om biblioteket kan bidra til det sosiale. Dei bibliotektilsette vart spurde eit liknande spørsmål om korleis dei vil karakterisere lokalsamfunnet når det gjeld sosiale møtestader og sosialt samhald mellom folk. Som underspørsmål vart dei spurt kva utfordringar dei ser.

Fjell

Bibliotekbrukarar i Fjell om sosialt samhald og sosiale møtestader

Bibliotekbrukarane i Fjell er i stor grad positive til både sosialt samhald og sosiale møteplassar i lokalsamfunnet. Bibliotekbrukar 1 Fjell, bibliotekbrukar 2 Fjell og bibliotekbrukar 5 Fjell er alle pensjonistar og opplever at det er gode tilbod for dei.

Bibliotekbrukar 5 Fjell understrekar at dei også har tid til å nytte seg av tilboda, og at dersom du ikkje har tid til sosiale arrangement, nyttar det ikkje kor mange tilbod du har.

Bibliotekbrukar 1 Fjell går på trening i Sotra arena, og ho seier «Etterpå kan du gå på kafé, det har eg gjort mange gongar», og legg til: «Så er det eit foredrag litt seinare eller noko anna som skjer oppe i møterommet – veldig mykje variert.» Bibliotekbrukar 2 Fjell synest kommunen har kome seg veldig dei siste åra når det gjeld samhald og sosiale møtestader: «Det er jo det at vi har fått dette senteret, og så har vi fått biblioteket – at det skjer meir her.» Avstandane i kommunen kan likevel vere ei utfordring, og ho understrekar at for dei som bur litt utanfor Straume, t.d. på smågardane rundt omkring, må ein i bil for å nå tilboda. Ho meiner dette kan vere ein bøyg for enkelte: «Ja, dei som ikkje har sertifikat, og som er eldre enn oss, så er det jo det. Men ganske mange greier det, tenker eg.»

Bibliotekbrukar 3 Fjell og bibliotekbrukar 4 Fjell har begge barn, noko som betyr at deira sosiale arenaer ofte er knytte til barna sine aktivitetar. Men som bibliotekbrukar 3 Fjell også seier, det er fint å gå på kafé med venar. Dei opplever at det er mange tilbod både for barn og vaksne, særleg i Straume-området. Det er sosiale miljø knytt til arbeidsplassane, det er kristelege miljø og friluftsliv og golf. Bibliotekbrukar 4 Fjell seier: «Så det er slik som eg ser det, veldig gode tilbod, dersom du er interessert så klarar du å finne ein plass å finne samhald. For det er veldig mykje å velje mellom. Så dersom du veit kva du har lyst til å drive med, så trur eg det er moglegheit for å finne eit eller anna.»

Samarbeidspartar Fjell om sosialt samhald og sosiale møtestader

Samarbeidspartane frå Fjell meiner det er bra med møtestader i kommunen, til dømes gjennom frivilligheit, idrett og ungdomsklubbar, og at kommunen legg godt til rette for dette. Kjøpesenteret på Straume blir av mange framheva som ein møtestad, nærast som ein motor for det sosiale livet i kommunen. «Eg opplever at folk møtes på senteret», seier samarbeidspart 1 Fjell. «Dersom du går om formiddagen så finn du kjempemasse pensjonistar. Det er ein møtestad for veldig mange. Du ser pensjonistar men også småbarnsforeldre – dei kjem også. Alle dei andre går og handlar, men som møtestad så trur eg at det er dei gamle og dei yngste som har godt av at vi har dette senteret.» Fleire framhevar biblioteket som ein møtestad for folk i alle aldrar, også gjennom arrangement. Samarbeidspart 2 Fjell fortel at han «brukar no å seie at biblioteket er hjartet på senteret.» Det blir også peika på at Sartor og Straume-området har andre møtestader som pubar og kafear, noko det er mindre av i bygdene i kommunen.

Eit par av samarbeidspartane meiner at kommunen er stor, og at det er ulikskap i korleis sosiale møtestader og sosialt samhald mellom folk fungerer alt etter kor ein er i kommunen. «Eg trur det er meir samhald på Ågotnes enn det er på Straume, for Straume blir jo på mange måtar ein bydel av Bergen også – fordi det er så nærme Bergen», seier samarbeidspart 2 Fjell som gjennom jobben møter ungdomar begge stader. Han synest at folk er meir inkluderande på Ågotnes, og at ungdomen er mykje meir pratsame der enn på Straume. Han peikar også på at delar av striletradisjonen blir halden i hevd i utkantane: «Så er det ganske stor forskjell på dialekten faktisk, her på Straume snakkar dei jo rein bergensdialekt medan på Ågotnes er det litt meir strilemål framleis.»

Også samarbeidspart 3 Fjell meiner at møteplassar er ulike etter kor du bur i kommunen. Han seier: «Eg kjem jo frå heilt i sør i kommunen som no er ein utkant der det ikkje har vore noko utbygging og forandring. Der er dessverre dei sosiale møteplassane i ferd med å gå sund. Der er ikkje butikk, der er ikkje noko ungdomslag eller slike ting heller. Der er det ganske lite møteplassar.» Han peikar på at utviklinga over tid, med urbanisering og tilflytting, har endra kommunen og at «Fjell er ikkje det den ein gong var.»

Politikarar Fjell om sosialt samhald og sosiale møtestader

Politikarane i Fjell meiner at kommunen har mange gode møtestaden, men som politikar 6 Fjell seier, så må du kanskje oppsøkje dei aktivt. Kommunen gjer mykje for å legge til rette, men det vil alltid vere nokon som fell utanfor. Godt oppvekstmiljø der folk kjenner kvarandre, blir lagt vekt på, og det same blir god dugnadsand. Møtestader er knytte til institusjonar og frivillige lag og til idretten. Fritidsaktivitetar som kulturskule, musikkorps og kultur- og teateraktivitetar dannar slike møtestader. Eldre har gode tilbod med dagsenter og arrangement på Sotra arena. «Alle stader der du har kultur blir jo sosiale møtestader.... Og idretten har store møtestader. Og slik er det vel eigentleg i dei fleste andre frivillige organisasjonar», seier politikar 4 Fjell.

Fleire nemner endringane kommunen har opplevd med ekstrem vekst og tilflytting sidan byrjinga av 70-talet då Sotrabraua kom, og korleis dette har utfordra samhaldet og dei sosial møtestadene i lokalsamfunnet. Politikar 6 Fjell erfarer at det tette og gode samhaldet i bygdene i utkanten av kommunen blir meir og meir perifert dess nærare ein kjem sentrum. Ho seier: «Det er jo ein vekstkommune, det er jo veldig mykje tilflytting. Så det kan godt hende det at ikkje alle har så mykje røter her. Men så går det jo ein generasjon, så har ein plutselig røter.» Politikar 2 Fjell opplever at sidan så mange har kome flyttande frå Bergen til Fjell, har

dei framleis så nær relasjon til byen at dei heller vil feire 17-mai der i staden for å bidra på dugnad for den lokale feiringa. Politikar 4 Fjell som sjølv er tilflyttar, har opplevd kommunen som veldig flink til å integrere, og meiner at strilane har vore storsinna og tatt imot endringa med opne armar, tross utvatning av kulturen på berre nokre få år. Han meiner likevel at utfordringane i ein slik vekstkommune viser seg til dømes ved diskusjonar rundt grendeskular og det enorme engasjementet det skapar. Politikar 1 Fjell fortel at kommunen «har fått ei litt anna samansetning enn det vi hadde på 70-talet då vi hadde smågrender og alle kjende kvarandre, sånn var det då eg vaks opp, og alle gjekk på bedehuset og feira 17. mai og slikt.» Han meiner at det i dag er større grad av urbanisering i enkelte område. Dei har mista forholdet mellom grendene og noko av den kulturelle limen som var språket og dialekten. No er det gått over til ei bokmålsform lik den i byen: «Så litt av den delen som skilde oss tydeleg av tidlegare, den er forsvunne for å seie det enkelt.» Samstundes trur han eigentleg samholdet i kommunen er ganske bra, og at det å flytte ut dit gjer at ein må ta på seg ein viss strileidentitet.

Kjøpesenteret og Straume-området blir helde fram som ein viktig og naturleg møtestad for til dømes å ta ein kopp kaffi. Politikar 3 Fjell fortel at kollektivtilbodet dit er godt, slik at «det er jo mykje lettare å kome inn hit enn det er å kome til ein annan ven som bur i ein annan del av kommunen.» Politikar 1 Fjell meiner at den største endringa i sosiale møtestader kom då kjøpesenteret vart bygd i 1987, noko som hende i same periode som den store folkeveksten var i gong, og der det var lite kontakt mellom dei som hadde vakse opp i bygda og byfolket som flytta inn i byggefelta. Dei gamle møtestadene knytt til bygdene var forsvunne, men senteret vart ein stad der folk møttest og kom saman. Han fortel at mange sosiale funksjonar som folk oppsøker vart samla der, og nemner trygdekontor, likningskontor, bankar, forsikringsselskap og bibliotek.

Bibliotektilsette i Fjell om sosialt samhald og sosiale møtestader

Dei bibliotektilsette i Fjell meiner at det er mange tilbod i kommunen. Talet på frivillige organisasjonar er ekstremt, og det skjer mykje. Fleire nemner kjøpesenteret som ein trygg møtestad for folk i alle aldrar. Både bibliotektilsett 4 Fjell og bibliotektilsett 2 Fjell meiner kjøpesenteret bidrar med fine stader for folk å møtast, mellom anna med seniorsenteret for eldre og ein treffstad for ungdom. Bibliotektilsett 5 Fjell opplever at mange som er frå Fjell, har sine møtestader i sentrum. Ho har likevel inntrykk av at det er blitt eit breiare kulturtilbod og ein aukande aktivitet på sosiale møtestader i Fjell.

Biblioteket er lokalisert på senteret, og blir av fleire nemnd som ein viktig møtestad. I kontrast til mange andre tilbod kostar ikkje dette tilbodet noko, og bibliotektilsett 1 Fjell er opptatt av at biblioteket fyller behov og moglegheiter som folk ikkje finn andre stader: «Folk elles, dersom dei skal treffast, så er det gjerne på ein kafé eller eit eller anna. Då kostar jo det pengar. Når dei kjem her, kostar det dei ikkje ei krone, og det er mange som kjem inn for å treffast og snakkast.» Ein annan kontrast som biblioteket har til andre møtestader og tilbod i lag og organisasjonar, er at ein ikkje treng ei binding på førehand for å delta. «Det er jo mange møtestader, men dei fleste møtestadene er jo slik at du må vere medlem – eller du må på ein eller annan måte vere knytt til den institusjonen eller organisasjonen som har desse arrangementa», seier bibliotektilsett 3 Fjell. Ho meiner at utanom senteret er biblioteket den einaste staden der folk ikkje treng å ha ei binding på førehand for å bruke det, «og det er jo styrken vår, at vi er uavhengig og vi har eit lågterskeltilbod som alle kan kome til», seier ho.

Voss

Bibliotekbrukarane Voss om sosialt samhald og sosiale møtestader

Bibliotekbrukarane på Voss er i stor grad positive til både sosialt samhald og sosiale møteplassar i sitt lokalsamfunn. Bibliotekbrukar 4 Voss er pensjonist, og fortel at: «Då eg slutta å jobbe og flytta heim til Voss, så trur eg at den fyrste månaden så var eg ute tre-fire gongar i veka. For det er alltid eitt eller anna.» Idretten blir nemnd som ein møtestad for mange. «Og for sånne som meg så er det meir arrangement og festivalar og den type ting som er meir ein møteplass som appellerer til meg», seier bibliotekbrukar 3 Voss. Andre møtestader som blir nemnde, er kafear, kjøpesenter, festivalar, senioruniversitet, folkemusikkscena, jazzklubben og filmklubb. Det er senioruniversitet og dagsenter for eldre. Det er også større arrangement som Vossajazz og Ekstremsportveko. Det er faktisk så mykje som skjer at det ofte blir møtekollisjonar, og ein må velje mellom tilboda.

To av bibliotekbrukarane fortel trass i at dei meiner det er mange aktivitetar og godt samhald på Voss, at samfunnet er noko delt inn i grupper ut frå kva interesser ein har. Bibliotekbrukar 2 Voss seier at «eg trur nok det at jazz-elskarane heldt seg med jazz-elskarane, og at det er litt sånn, om ikkje klikkevis, så i alle fall dei med felles interesse heldt i lag, tenker eg.» Medan bibliotekbrukar 4 Voss seier: «Der er det også ein spesiell ting med Voss, at dei er meir kristeleg enn Austlandet, men mindre enn Vestlandet. Så har du folkemusikktradisjonen, så har du ekstremsport og ditt og datt – men det verkar faktisk som om desse forskjellige gruppene ikkje blir uvennar. Dei tolererer kvarandre sjølv om dei ikkje blandar seg så veldig

mykje.» Han meiner likevel det hadde vore meir positivt om dei ulike gruppene blanda seg noko meir.

Bibliotekbrukar 1 Voss har også nokre atterhald når det gjeld det sosiale livet på Voss. Ho meiner at det kunne vore fleire møtestader, og at dei som er der kunne vore meir brukt. Ho trur at «Voss er kjend for å vere litt innadvent i forhold til eigne innbyggjarar, at folk som har kjent kvarandre lenge ikkje så lett slepp innpå nye», og meiner at «det er ikkje heilt lett å kome som innflyttar til Voss og knyte nye band med dei som allereie bur her, innfødde Vossingar.» Likevel opplever ho at dette er i endring knytt til ekstremidrettsmiljøet som har ført til «andre nasjonalitetar, ein del gründerverksemd – folk som tør å starte opp med ting, som for eksempel Tre Brør, eller ... desse som leiger ut utstyr her borte. Så det er veldig mykje nyskaping som skjer, mykje positivitet.»

Samarbeidspartar Voss om sosialt samhald og sosiale møtestader

Samarbeidspartane frå Voss er delte når det gjeld synet på korleis dei opplever sosialt samhald og sosiale møteplassar i lokalsamfunnet sitt, og skil seg ut med å vere meir negative enn dei andre utvala på dette området. Dei fleste opplever at det er mange tilbod i kommunen, både når det gjeld idrett og kultur, og at tilboda dannar møteplassar. Samhaldet i bygda kjem til uttrykk gjennom dugnadsarbeid og frivillig arbeid, til dømes gjennom store arrangement som fotballcup som mange går saman om å få til. Det er også ein del kafear, og biblioteket blir nemnd som ein møtestad. Berre samarbeidspart 4 Voss er udelt positiv til det sosiale livet i kommunen som han seier er ein rik plass å bu. «Det er kjent for idrett her sjølvsagt og ekstremidrett og fotballcup og alt det der. Men det er jo ei veldig rik kulturbygd. Det er så mange kulturarrangement at det er jo kollisjon gjerne av kulturarrangement ofte», seier han. Dei andre samarbeidspartane meiner i hovudsak også at det er mange gode tilbod i bygda, men dei har likevel enkelte atterhald for korleis det sosiale livet fungerer. Samarbeidspart 5 Voss meiner at «det er ein del tilbod for dei som leitar og søker opp tilboda, men ikkje så mykje kulturtilbod for dei som er under åtte.» Ho meiner også at det er for få uorganiserte møteplassar.

Nokre meiner kommunen er prega av at den er stor, og for samarbeidspart 3 Voss betyr dette at han stort sett treffer dei same folka på sine møtestader, og at det er mange han aldri ser, og som truleg har andre møtestader, eller at dei er lite på arrangement på kulturhuset eller biblioteket. Samarbeidspart 2 Voss er inne på det same ved at han meiner at bygda er delt i mange grupperingar og mange forskjellige aktivitetar. «Vangen er kanskje den staden der ein

ser mest den oppdelinga i mange grupperingar som har forskjellige interesser og aktivitetar og slikt.... Vi er jo kjende for eit aktivt kultur- og idrettsliv, og då blir det fort forskjellige grupper», seier han. Han trur det er annleis i mindre sentrale strøk der han ser eit felles samhald som famnar fleirtalet.

Den siste av informantane, samarbeidspart 1 Voss, ser ikkje på Vossasamfunnet som verken samanspleisa eller særleg imøtekomande: «Det er eit samfunn som er veldig prega av jantelov, det er veldig mykje bygdedyr.... Det høyrst jo kanskje grusomt ut dette, men eg opplever heller ikkje samfunnet her som særleg imøtekomande.» Han understrekar at det ikkje er enkeltpersonar han meiner, men meir ei generell oppfatning han har. Han trur det heng saman med at gamle møtestader som mjølkerampa, postbutikken og kaien har falle bort, noko som kan bidra til å skape eit samfunn med lite samhald. «Du treffer kanskje berre folk på den digitale plattform, sosiale media og slikt. Du må reise til kjøpesenter for å treffe naboane dine kanskje. Då er jo biblioteket slik sett ein kjempebra møtestad», meiner han.

Politikarar Voss om sosialt samhald og sosiale møtestader

Politikarane på Voss er i stor grad positive til sosialt samhald og sosiale møtestader i bygda, når det gjeld både idrett og kultur. Samhaldet viser seg i sosialt engasjement gjennom dugnad og frivilligheit, knytt særleg til idrett, men også til større kulturtiltak og festivalar. Det er heller ikkje mangel på kafear, noko politikar 2 Voss skildrar med at «Voss har jo strukturar, eg lurar på om det er kome opp i ein 35 eller 40 kafear eller utestader, og det er jo klart at det nyttar jo Vossingane seg av. Så det er klart at vi har mange sosiale arena å møtast på.» Folk kjem også gjerne når noko blir arrangert, særleg dersom det har lokal tilknytning. Det er likevel nokre element rundt det sosiale livet i bygda som ikkje er heilt utan utfordringar. Politikar 1 Voss opplever at dei veldig mange ulike gode kulturtiltaka er litt som siloar, og at det ikkje er mykje som går på tvers av siloane. Ho seier at «med nokon er det fotball og ski for eksempel, og så har du dei som driv med handball, dei er for seg sjølve, og så har du dei som driv med korps, dei er veldig for seg sjølve. Og så ser eg at biblioteket her har mykje der dei dei prøver å dra ting inni kvarandre har eg sett, på ulike arrangement. Men elles så er det ein del sånn slusetenking. Men det er generelt for heile kommunen då.»

Fleire av informantane er inne på at grendeidentiteten er sterk på Voss, og den skildrar eit ulikt sosialt liv på bygdene enn i sentrum. Politikar 4 Voss fortel at ho ikkje sjølv bur i sentrum: «Derfor er det ikkje her i sentrum eg har mine sosiale møtestader, det har eg meir i mitt lokalsamfunn kan du seie.» Ho opplever at sidan kommunen er så stor, er det eit samhald

rundt på bygdene og eit anna i sentrum. Politikar 3 Voss meiner folk i bygdene føler meir ansvar enn i sentrum. «Og der tek dei meir ansvar føler eg, tenker som så at no er det min tur til å vere leiar for det og det laget. Og så er ein det nokre år, og så seier nokon annan at no er det min tur. Dei tek ansvar for sin del av grenda», seier han. Også politikar 5 Voss meiner at sosiale møtestader er prega av grendeoppdeling der mange små stader har sine grendehus og sosiale samlingar. Den same strukturen kan ein sjå på idrettsarena utanfor sentrum. Han med fleire trekker fram kulturhuset som eit av få møtepunkt: «Så dersom ein tenker meir på kommunen som sådan så er det ikkje så mange samlingsstader. Ein har det nye kulturhuset som har sine fasilitetar som er eit naturleg samlingspunkt for dei aktivitetane som soknar inn der – vere seg kulturskule og arrangement som sådan.»

Politikar 6 Voss meiner også at den einskilde bygdeidentiteten er sterk på Voss, men han legg til at også identiteten som vossing er sterk, og særskilt sameinar idretten og friluftslivet. Han seier elles at folk har ein veldig privat kultur, og at mykje er organisert uformelt i klikkar og små sosiale grupperingar. Det blir klaga på at Vangen er dødt etter kl. 17, sidan «Vossingane er ikkje noko folkeferd som ferdast i det offentlege rom,» Han legg til: «Det blir jo sagt av mange at det å kome på innsida på Voss, i miljøet der, er ikkje så enkelt.»

Både politikar 6 Voss og politikar 1 Voss meiner at Ekstremsportveko har vore ein døroppnar for enkelte miljø og har gjort at Voss har opna seg meir, og har gitt bygda mange unge og innovative folk som har starta opp nye bedrifter. Politikar 1 Voss seier at «før Ekstremsportveko kom hit så trur eg ikkje alle vossingar var så utadvent og klar for endring som dei kanskje er no etter 15 år med ekstremsport.» Medan politikar 6 Voss seier: «Så eg vil nok seie at i moderne tid så er Ekstremsportveko kanskje ein av dei viktigaste påverkarane når det gjeld det offentlege rom og det offentlege livet på Voss.»

Bibliotektilsette Voss om sosialt samhald og sosiale møtestader

Dei bibliotektilsette på Voss fortel om stor aktivitet i kommunen både når det gjeld kultur og idrett, og store arrangement knytt til dette. Det er mange sosiale møtestader, til dømes er det mange kafear i forhold til folketal. Bibliotektilsett 4 Voss fortel at kulturen på Voss er av både formell og uformell karakter: «Sånn formelt, her er jo masse konserter, festivalar, mange organisasjonar folk kan vere med på, her er jo masse idrettsaktivitetar. Idrettsaktivitetane kan ein jo seie er både formelle og uformelle, og for så vidt også festivalane – for då er det jo slik at folk møtest ute på gata, for då er jo alle i sentrum ein laurdag formiddag og møter folk. Og så er her mange kafear og...»

Nokre uttrykker skuffelse over at Kulturhuset og biblioteket ikkje blir meir brukt.

Bibliotektilsett 3 Voss er litt overraska over at bygdefolket ikkje er meir aktive når det til dømes gjeld å kome på arrangement i biblioteket. Bibliotektilsett 1 Voss fortel at då huset kom, var det ei forventning om at det skulle vere ei storstove, noko det av mange grunnar ikkje har blitt, til dømes knytt til korleis det blir drive. Det har vore mykje motstand mot kulturhuset sjølv no så mange år etter at det vart bygd.

Bibliotektilsett 4 Voss trur ikkje samfunnet i bygda er det lettaste å kome inn i når ein kjem utanfrå, noko ho trur botnar i at folk er skeptiske til nye ting. Ho seier at «det er klart at dei ikkje kastar seg over nye ting, det gjeld både det digitale og menneske og dei spør gjerne litt før.» Fleire av dei bibliotektilsette er inne på at folk driv med sitt i sitt nærmiljø eller nettverk, og at det er mindre aktivitet som er for alle. Bibliotektilsett 5 Voss meiner at det er veldig mange nettverk i kommunen og at kvar har sine basar som dei møtest på. Bibliotektilsett 2 Voss seier at trass i stor aktivitet i kommunen er det nok «mykje slik at folk er i sine organisasjonar, og vil ha det på sin måte kanskje, i sitt lokale. Det er litt slik.» Ho legg til at det er «Kanskje ikkje så mykje som går for alle, eller på tvers av det.»

Oppsummering av funn, sosialt samhald og sosiale møtestader

På dette temaet er det gjennomgåande stor positivitet i alle gruppene. Ei av gruppene skil seg ut som meir negativ enn dei andre gruppene, nemleg samarbeidspartane på Voss. Medan dei andre gruppene har ei overvekt av grunnleggande positivitet til sosialt samhald og sosiale møtestader i sin kommune, er det i denne gruppa berre ein som er grunnleggande positiv. Det blir i begge kommunar skildra liknande trekk ved sivilsamfunnet, med eit rikt kultur-, idretts- og organisasjonsliv med mykje å velje mellom for dei som er interesserte, og som skapar samhald og møtestader i lokalsamfunna. På Voss er det så mange arrangement at det blir kollisjonar og vanskelege val for publikum, medan det i Fjell blir understreka at kommunen er flink til å legge til rette for aktivitetar for alle aldrar.

I begge kommunar skildrar også informantane utfordringa knytt til mekanismar⁵² som fragmenterer samfunnet, skapar avstand mellom folk, og gjer det vanskeleg å samle samfunnet som ei eining. Desse mekanismane er relativt ulike i dei to kommunane og er slik med på å skape ulike behov for biblioteket sine tenester. I Fjell er grunnlaget for fragmenteringa knytt til demografi og utviklingsdynamikk, noko som har samanheng med stor tilflytting dei siste 40-50 åra. Informantane skildrar korleis dette har endra kommunen. Dei

⁵² Sjå også Tabell 3.1 Oversikt over mekanismar i dei to lokalsamfunna som kontekst på s. 31-32.

lange kulturelle tradisjonane knytt til strilekulturen og striledialekten blir skildra som utvatna og mindre til stades i samfunnet. Særskilt i dei meir sentrale delane av kommunen blir det opplevd ei aukande urbanisering av samfunnet, knytt til mindre samhald mellom folk og jamvel meir urbanisert ungdomskultur. Den nære tilknytninga til Bergen gjer at denne delen av kommunen får funksjon som ein bydel. På Voss ligg utfordringane rundt fragmentering i at Vossasamfunnet blir skildra som inndelt i siloar alt etter kva aktivitetar og interesse folk har, og at det er lite kontakt mellom desse gruppene. I tillegg har dei som bur på Voss tette nettverk som kan synast lite inkluderande, og der folk held på med sitt i sine grupper og områder. Det blir hevda at folk på Voss har ein privat kultur som er organisert i uformelle klikkar og sosiale grupperingar, gjerne botna i ein grunnleggjande skepsis mot det som er nytt. Vossasamfunnet blir også karakterisert som vanskeleg å kome inn i for nykomarar.

Fragmenteringa i begge dei to lokalsamfunna blir forsterka av det ein kan kalle ein sentrum og periferi-problematikk. I Fjell er det ei sentralisering rundt Sartor senter og Straume-området, med mange av aktivitetane i kommunen lagt dit. Dei lange avstandane i kommunen gjer det utfordrande for enkelte å nå tilboda der. Det blir hevda at bussruter gjer det mykje lettare å kome til Straume enn til ein annan kant av kommunen. Straume-området er den dominerande delen av kommunen samstundes som dei perifere delane av kommunen forfell og svekkast som lokalsamfunn. Her er dei sosiale møtestadene i ferd med å bli øydelagde. Det er ikkje lenger butikk eller ungdomslag, og det er stort engasjement rundt ønskje om å behalde grendeskulane. Samstundes blir det hevda å vere eit tett og godt samhald i bygdene i utkantane av kommunen, og den tradisjonelle strilekulturen med til dømes striledialekta er meir levande i desse delane av kommunen. På Voss bidrar dei lange avstandane til å skape sterk grendeidentitet i utkantane av kommunen med eit eige lokalt sosialt liv enn det som er i sentrum. Mykje aktivitet går føre seg på Vangen, men i kontrast til bygdene i Fjell er bygdelaga på Voss sterke og livskraftige, og i stand til å skape faktiske sosiale arena for innbyggjarane i dei meir perifere delane av kommunen.

Men det finst likevel samlande faktorar i begge kommunane. I Fjell blir Sartor senter skildra som ein stad der alle har ærend og alle møtest, og blir heilt frå 80-talet hevda å ha fungert som ein samlande faktor mellom dei som budde i grendene, og dei som var komne flyttande til byggefeltet frå byen. På Voss er det også faktorar som i større eller mindre grad er med på å samle samfunnet. Fleire ser òg på kulturhuset og biblioteket som ein samlande faktor, og peikar på at det her blir prøvd å få til arrangement og aktivitetar som går på tvers av grupperingane i samfunnet. Andre igjen uttrykker skuffelse over at kulturhuset og biblioteket

ikkje blir meir brukt. Indre motstand og stridigheiter i kommunen knytt til kulturhuset påverkar også truleg kva funksjon det har i bygda.

Utstrekning og nærleik til byen

Under tema utstrekning og nærleik til byen vart bibliotekbrukarane, samarbeidspartar og politikarar spurde om kva dei tenker om utstrekninga til kommunen, og korleis dette kan ha noko å seie for kor lett eller vanskeleg det er for folk å møtast. Dei vart også spurde om korleis dei opplever at avstanden til Bergen har verknad på det sosiale og på kulturarrangement generelt. Dei bibliotektilsette vart stilte eit noko meir ope spørsmål om det er nokre faktorar i eller rundt kommunen som påverkar korleis dei kan drive, for eksempel nærleik til byen, økonomi, folkesetnad, lokalisering osv. Svara til dei bibliotektilsette er derfor ikkje like konkret rundt kommunen si utstrekning og nærleik til byen som dei andre utvala, men dreiar seg om det same overordna temaet.

Fjell

Bibliotekbrukarar i Fjell om utstrekning og nærleik til byen

Bibliotekbrukarane i Fjell er delte når det gjeld kva tyding nærleiken til byen og kommunen si utstrekning har for lokalsamfunnet. Dei fleste synest det er positivt at kommunen ligg så nær Bergen, og at der er enkelt å nytte tilboda der, noko fleire av dei også gjer i stor grad. Av attraktive tilbod i byen er det dei kulturelle som blir nemnde, som teater, Litteraturhuset og smalare kinofilmar. Fleire skildrar nærleiken til byen som ei moglegheit og eit supplement til lokale tilbod. Mellom anna seier bibliotekbrukar 1: «For meg er det positivt med kort veg til byen, då kan eg gå på teater og det som eg vil som ikkje er her ute.» Medan bibliotekbrukar 5 Fjell meiner: «Det er jo greitt at ein har fått kino her, det er det. Men så er det det at om du skal sjå ein litt smal film som ikkje er amerikansk, så må du til Bergen. Men det er greitt nok det, at nokre gonger så dreg du til Bergen og nokre gonger så blir du her.» For bibliotekbrukar 3 Fjell er den korte vegen til byen eit argument for å bu i Straume-området: «Så for meg er det den fridomen til å kunne ikkje vere i eit sånt veldig lite lokalsamfunn der alle er med på alt heile tida, men eg kan kople meg på der kor eg vil. Og så er det nært byen sånn sosialt sett så eg kan treffe alle dei eg måtte ønskje, eller gjere dei aktivitetane eg vil.» Likevel trur eit par av brukarane at det sosiale og kulturelle livet blir påverka negativt av nærleiken til byen ved at tilboda der skaper konkurranse, og ved at meir lokale fotballag og ungdomshus fell vekk.

Fleire opplever tilbodet i Straume-området som såpass godt at behovet for tilbodet i byen derfor blir mindre. Bibliotekbrukar 4 Fjell fortel at ho og familien sjeldnare enn før tek ein

bytur sidan det lokale tilbodet er godt: «No er vi jo blitt veldig kulturelle her på Straume med kino og med alle desse butikkane og kafear og restaurantar og, altså eg reiser nesten ikkje til byen lenger for å seie det sånn.» Bibliotekbrukar 3 Fjell seier at ho trur det har danna seg eit nytt samhald med alle dei moglegheitene som Straume har, og seier: «Det er fint, eg trur Sartor eller Straume-parken har gjort veldig mykje bra. For dei har gjort ein del ting som kan lokke folk til å bli på Sotra i staden for å reise til byen, samlingsstader.»

Eit par av brukarane meiner det har negativ verknad på det sosiale at kommunen er så langstrakt. Det er lite bussar og lange avstandar, og folk vegrar seg kanskje for å reise til tilboda i dei meir sentrale delane av kommunen. Bibliotekbrukar 1 Fjell er blant dei som trur at avstanden kan vere ei utfordring for enkelte sidan «det er klart at for dei som bur litt lenger ut i distriktet og kanskje ikkje køyrer bil, så kan jo det vere. Det er ikkje så ofte bussar.»

Samarbeidspartar Fjell om utstrekning og nærleik til byen

Samarbeidspartane i Fjell anerkjenner nærleiken kommunen har til byen med både positive og nokre meir utfordrande sider. Fleire framhevar kor enkelt det er å kome seg til byen, og at dette trekker folk dit. Ingen av samarbeidspartane er bekymra for at dette har særskilt tyding for det sosiale og kulturelle livet lokalt, mykje grunna det breie tilbodet som har vakse fram i Straume-området. «Eg trur ikkje det har så mykje å seie at vi har Bergen nære, for vi har veldig mykje tilbod her ute òg. Folk er nøgde trur eg», seier samarbeidspart 4 Fjell.

Samarbeidspart 5 Fjell har opplevd mykje forandring dei siste åra, og meiner at «etter at det har kome fleire spisestader så trur eg at ein fer mindre til byen, det er kino, det er bowling, det er gokart, det er masse. Så dersom eg skal snakke ut frå mine barn, så er dei lite i byen, dei er stort sett her.» Sjølv reiser ho til byen av og til, men synest også det er greitt å berre ta seg eit glas vin på senteret dersom ein vil det, eller gå på kino. Det meste skjer likevel på Straume, og det kan vere utfordrande for dei som bur langt vekke derifrå å nå desse tilboda, som samarbeidspart 4 seier «så det er jo det å kome seg hit for dei som bur langt ute på desse øyene for eksempel, så er det jo litt vanskeleg om ein ikkje har bil.»

To av samarbeidspartane dreg fram nokre mindre heldige sider ved nærleiken til byen.

Samarbeidspart 1 Fjell fortel at stor tilflytting har endra lokalmiljøet i dei sentrale delane av kommunen slik at det i aukande grad blir urbant. Då ho flytta hit for 30 år sidan var det ein nynorskkkrins, og bygdefolket var veldig samansveisa, alle kjende kvarandre og det var stor dugnadsånd. Om dagens samfunn seier ho: «Det har kome mange som har flytta frå byen, mange nye, det blei bygd veldig mykje, dei blei eit fleirtal med bokmål. Det blei eit anna

miljø, det blei ikkje det same – slik som det var før. Bylivet påverkar, dei flyttar ikkje lenger ut, dei flytta her i dette området, og det påverkar korleis folk har det saman.... Det er ikkje negativt sånn sett, men annleis.» Ho opplever framleis den gamle og meir inkluderande bygdestemminga i utkantane av kommunen.

Samarbeidspart 2 Fjell opplever forskjell i ungdomsmiljøet i Straume-området og i utkantane. Han trur Straume er meir påverka av nærleiken til byen, til dømes med byungdom og byungdomsproblem, og seier: «Eg trur det er tilknyttinga til Bergen som er nærare her. Eg trur det er fleire som jobbar i Bergen. Eg trur det er enklare for både vaksne og ungar å reise til byen fordi det er så enkelt og tek ti minutt med buss. Medan på Ågotnes så er det litt meir styr, og det går ikkje så ofte buss for eksempel. Så eg trur det har litt å seie.» Han opplever eit anna lynne på Ågotnes, og trass i at det er ungdomsproblem også der, så er på ein annan måte enn på Straume. Han tenker at utstrekninga til kommunen gjer at primærnæringa og identiteten som fiskarbondeligg litt meir i blodet i utkantane av kommunen enn i sentrum rundt Straume.

Politikarar Fjell om utstrekning og nærleik til byen

Politikarane i Fjell meiner at det har verknad på lokalsamfunnet at dei ligg så nært Bergen, ein nærleik dei aller fleste av dei ser på som positiv. Det at det er kort veg og god kollektivtransport til byen gjer at tilboda der er tilgjengelege. «For det finnes tilbod i Bergen som vi ikkje har her ute, og då kan vi reise inn og så kjem vi heimatt. Så eg føler ikkje at det er ei negativ kopling at vi er knytte opp til ein stor by», seier politikar 5 Fjell. Også politikar 3 Fjell trur nærleiken påverkar, «gjerne i forhold til at det er lettare å kome til andre kulturaktivitetar som kino – vi har jo ein kino her men det er noko med det å dra inn til byen, og dersom ein skal på konsertar og slikt. Det er veldig mange litt større happeningar som skjer inne i byen og ikkje her ute.» Politikar 1 Fjell trur først og fremst påverknaden er stor fordi dei blir ein del av bustad-omlandet rundt sentrum: «Ja eg kan ikkje seie så mykje anna enn at posisjonen vår i forhold til sentrum av byen er viktig, og den kjem til å bli endå viktigare. Og den gjer jo at vi lever jo i eit sånt urbant-ruralt område, det er litt av alt. Vi er veldig tett på sentrum og alle dei goda som måtte ligge i det, og vi bruker jo sentrum også på mange måtar som del av vårt – så det gjer jo at mange av møteplassane våre ligg der også.»

Det blir understreka at Straume har utvikla seg til ein stad med mange gode tilbod lokalt, noko som kan skape mindre behov for å søkje til byen. «Ja, no har vi jo ordna det ganske bra, for no skjer det jo veldig mykje forskjellige ting på Straume. Det er gokart, det er kino og det

er alt mogleg. Det er også nokre gode spisestader. Så det er vel ikkje nødvendig å reise til byen eigentleg, dersom du skal ha det kjekt, i alle fall med sånne ting», seier politikar 2 Fjell. Politikar 4 Fjell meiner at det er høg standard på det lokale tilbodet med eit rikhaldig utval butikkar og ikkje minst kino. Saman med fleire er han òg inne på at tilboda lokalt og i byen komplimenterer og til ein viss grad også utfordrar kvarandre på ein positiv måte. Han seier: «Om du har lyst til å gå på torget ein laurdag så gjer du det. Men om du berre skal handle, så kan du like så godt gå her. Men skal du på museet så må du til byen, det er jo ein del ting som er i Bergen som ikkje er her ute likevel. Men i dei fleste tilfella så fangar det her ute mesteparten av behova.»

Politikar 5 Fjell meiner på si side at på same måte som nokre personar vil bli trekte mot by, byaktivitetar og bymiljø, vil andre blir trekte mot det motsette, å finne roen og fiske litt. Ho trur dette jamnar seg ut alt etter kva folk blir dregne mot. Politikar 6 Fjell trur dei lokale tilboda blir utfordra av at det er betre tilbod i nærleiken, men er ikkje udelt positiv til nærleiken til byen, og seier: «Eg tenker jo det at ein får større moglegheiter til å ta i bruk ulike kulturtilbod, samtidig så trur eg kanskje det gjer at det forringar tilbodet litt her, eg veit ikkje. For eksempel etter at det kom kino her ute, så har eg ikkje vore på kino i byen på fire år. Så du brukar jo tilboda som er der, og det er jo superviktig. Men du kan jo shoppa litt meir ulike tilbod.» Politikar 1 Fjell legg vekt på at nærleiken til byen ville vore ei større utfordring dersom dei ikkje hadde makta å skape så mykje lokalt. Han seier: «Sånn sett så trur eg vi skal vere veldig glade for at vi har klart å skape såpass næringsverksemd her ute, om det er handel, innanfor oljesektor, industri eller kva det måtte vere, så har det vore viktig for at ein skal føle at dette er eit eige samfunn.... Vi klarar å laga arbeidsplassane, vi klarar å skape det som skal til for at samfunnet skal klare seg sjølv. Og så blir byen bonusen vår då, for vi kan bruke dei littegrann og.»

Politikar 3 Fjell, politikar 4 Fjell og politikar 6 Fjell meiner alle at dei store avstandane i kommunen er ei utfordring. Politikar 3 Fjell meiner avstandane kan gjere det vanskeleg for dei som bur i ytterkantane å kome seg til Straume sidan det tek tid og kollektivtransporten ikkje er så god. Medan politikar 4 Fjell ser det som ei utfordring for kommunen med kollektivtilbod ut til alle grendene der det er færre som bur, til samanlikning med Straume der bussen går kvart tiande minutt.

Bibliotektilsette i Fjell om utstrekning og nærleik til byen

Dei bibliotektilsette i Fjell meiner nærleiken til Bergen, og det at det skjer så mykje der, gjer at dei har konkurranse når det gjeld arrangement i biblioteket. «I forhold til Bergen som ligg ganske nært, så er det sjølvsagt noko som påverkar oss. Det skjer jo mykje i Bergen. Det er jo ein måte å kunne nå gjennom i den jungelen, og å kunne gjere oss interessante i forhold til alle andre ting som skjer relativt nært på oss», seier bibliotektilsett 1 Fjell. Bibliotektilsett 5 Fjell trur at «det at vi er så tett på Bergen, gjer at folk orienterer seg mykje mot Bergen. Men det har jo blitt eit aukande tilbod her ute, så eg ser jo at det også endrar det.» Bibliotektilsett 3 Fjell ser det som ei stor utfordring for biblioteket at dei ligg så nært Bergen sidan «det skjer så mykje i Bergen – og det er vanskeleg å dra folk til arrangement, eller det har vore vanskeleg i alle fall. Og vi har sett at det har tatt lang tid å byggje oss opp som ein arrangementsarena, for folk har ikkje vore vane med at det skjer ting her – og folk har vore vane med å dra til byen på ting som har skjedd der.» Ho meiner likevel at det er lettare no, og at det kjem meir folk på arrangementa enn før.

Fleire peikar på at biblioteket er svært tilgjengeleg plassert på Straume. Bibliotektilsett 4 Fjell fortel at biblioteket har faste lånarar frå andre stader: «Nokon som eg veit kjem her fast, bur i byen, men grunnen er at dei likar seg her. Så eg tenker om folk kjem frå byen og bruker oss her, så er vi bra lokalisert.» Bibliotektilsett 2 Fjell er opptatt av at Straume der biblioteket ligg, er eit kommunesenter med mykje folk som soknar til området. Det at kommunen er så stor, gjer likevel at det kan vere vanskeleg med transport til biblioteket, til dømes for skuleklassar og barnehagar.

Voss

Bibliotekbrukarane på Voss om utstrekning og nærleik til byen

Bibliotekbrukarane på Voss er i stor grad positive til at Bergen ligg såpass nær. Fleire nyttar seg av tilboda der og synest det er godt å ha den moglegheita. «Eg tenker jo det at vi har eit endå større mangfald fordi det er så lett å reise til Bergen dersom du vil på teater eller andre konsertar eller framsyningar. Så det er i alle fall ikkje negativt», seier bibliotekbrukar 2 Voss. Medan fleire ikkje trur at Bergen stel publikum frå Voss, er bibliotekbrukar 5 Voss og bibliotekbrukar 1 Voss begge noko bekymra for konkuransen dette gjer for lokale tilbod. Bibliotekbrukar 1 Voss seier: «eg veit jo det at det er mange som reiser til Bergen for der er jo eit større og meir variert kulturtilbod. Men nettopp derfor så bør vi støtte opp om det som skjer i heimbygda vår når det skjer noko.»

Samstundes legg fleire vekt på at avstanden likevel er såpass stor at dei ikkje blir ein forstad til byen, og at folk likevel kjem på tilboda som blir arrangerte lokalt. Nokre trur at folk i stor grad også kjem andre vegen, frå Bergen til Voss, sidan bygda har så mykje å by på også når det gjeld kulturtilbod. Bibliotekbrukar 3 Voss trur nærleiken til Bergen skapar ein fin balanse: «Fordi det er såpass langt unna at Voss har ein eigen tydeleg identitet, men det er samstundes så nært at du kan berre ta ein svipptur den eine eller andre vegen – og det er ikkje heilt fjernt for bergensarar å kome til Voss heller.» Også bibliotekbrukar 5 Voss trur folk også reiser andre vegen, og at mange reiser til Voss og omegn, særleg om sommaren, for å oppleve kulturtilbod som er her, og for å sjå utviklinga av gondolbane og slikt. Bibliotekbrukar 4 Voss trur ikkje at Bergen stel noko publikum frå Voss. Han trur heller at både jazzklubben og folkemusikkscena gjerne kaprar folk som har hatt konsert i Bergen dagen før, for å få kostnadene ned.

Når det gjeld utstrekning av kommunen, blir det nemnd at dei store avstandane er med på å skape lokale sosiale og kulturelle arena. Trass dette meiner bibliotekbrukar 4 Voss at folk trekker mot sentrum etter gamal tradisjon. Bibliotekbrukar 3 Voss opplever bygda som spreidd der grendene har sterk identitet, og der det er noko kniving mellom sentrum og periferi. Bibliotekbrukar 2 Voss framhevar parkering som viktig i ein utstrekt kommune, og seier: «For Voss er så grisgrendt og lange avstandar i alle retningar så er det veldig mange som er avhengige av bil. Eg veit det i forhold til biblioteket no, så har det vore mange som har vore veldig irriterte.»

Samarbeidspartar på Voss om utstrekning og nærleik til byen

Samarbeidspartane på Voss har ulike syn på avstanden kommunen har til storbyen Bergen. Nokre meiner at byen er nær og synest det er positivt at det er lett å nytte tilboda der, men at det likevel skjer veldig mykje på Voss. Samarbeidspart 2 Voss seier: «Folk tek vare på det som skjer her sjølv om det er veldig mykje som kunne freiste i Bergen, som ein sjølv sagt nyttar seg av også. Men det er mitt inntrykk då at det har inga negativ tyding den nærleiken der.»

Andre legg vekt på at det er godt at avstanden er såpass stor slik at folk nyttar lokale tilbod i staden for å reise dit. Samarbeidspart 5 trur avstanden til byen gjer at det er lettare å få til ting på Voss, medan samarbeidspart 4 Voss hadde trudd at han ville kome til å reise ofte til Bergen då han flytta til Voss for ei stund sidan, men har opplevd at han ikkje har behov for det.

Samarbeidspart 1 Voss trur at dersom avstanden til Bergen hadde vore mindre, kunne folk ha

kome til å reise dit i staden for å gjere noko lokalt. «Eg trur det er bra at det ikkje er mindre avstand til byen, for då ville du fått for stor lekkasje», seier han. «Her er det sånn akkurat ein dryg time for å kome seg til byen. Om folk finn ein kino her som har omtrent det same, så går dei heller her i staden for å stikke til byen.»

Andre igjen trur ikkje kommunen har særleg konkurranse av byen når det gjeld kultur, og at nærleiken også er noko Voss kan dra nytte av. Samarbeidspart 3 Voss seier: «Det er jo folk som reiser på arrangement i Bergen, og det er nok folk som også reiser til Bergen berre for å ha det kjekt ein kveld Men du kan også sjå det andre vegen, det er mykje lettare for vossingar òg å få opp gode aktørar, utøvarar frå Bergen, når det berre er litt over ein time med tog.» Han «trur ikkje det er noko markant kulturtap til Bergen, at folk heller vil reise ned der på ting.»

Både Samarbeidspart 1 Voss, samarbeidspart 4 Voss og samarbeidspart 3 Voss opplever at det er mange lokale arrangement i utkantane av kommunen som kanskje hovudsakleg blir arrangerte for ein mindre del av kommunen. Samarbeidspart 3 Voss seier at «er det eit arrangement på Vossestrand så er det i hovudsak vosstrendingar som er der. Det vil eg absolutt tru.» Grendene utanfor sentrum har sterk identitet, og til dømes Vossastrand og Evanger er sterke og aktive lokalmiljø. Samarbeidspart 4 Voss meiner sentralisering i kommunen der distrikta ikkje blir godt tatt vare på, er ein grunn til at utkantane har sine eigne kulturarrangement. Samarbeidspart 3 Voss meiner det heng saman med gamal kommuneidentitet frå før samanslåinga av Evanger, Vossastrand og Voss i 1964. Han understrekar likevel at når ein har eit arrangement i sentrum, kjem det òg folk frå dei to andre grendene i kommunen.

Politikarar på Voss om utstrekning og nærleik til byen

Ei overvekt av politikarane på Voss meiner at Voss har godt med tilbod sjølve, men at den relative nærleiken til Bergen gjer tilboda der også tilgjengelege. Politikar 3 Voss fortel at folk på Voss seier «at dei har alt her i kommunen, og om det i tilfelle skulle vere noko dei manglar så reiser dei til Bergen. Men det er ikkje naudsynt, for ein har omtrent alt ein treng her i kommunen.» Også politikar 5 Voss meiner ein har det ein treng på Voss, men at når det gjeld kultur, er nærleiken til Bergen ein fordel: «Å kunne dra til Bergen for å delta på kanskje dei typar arrangement som det kanskje ikkje er grunnlag for å arrangere her ... om det er underhaldning eller konsertar eller kva det er.»

Eit par av politikarane meiner at arrangement i Bergen potensielt konkurrerer med lokale arrangement, og har derfor eit delt syn på nærleiken til Bergen. «Det er utfordrande å lage til eit stort arrangement her i bygda dersom eit tilsvarende arrangement går føre seg i Bergen. Då vil ungdomane og vaksne sikkert, føretrekkje å reise til byen», seier politikar 1 Voss, og legg til at det også er mange tilbod på Voss: «Ein blir så bortskjemd på kva som skjer at ein kan berre velje og vrake, pluss at det er ikkje lang veg til byen heller der du har mykje kulturtilbod.» Politikar 4 Voss meiner avstanden til Bergen er både positiv og negativ, og seier: «Det er lettare å nå kulturtilbod i Bergen no, det er jo berre ei togreise ein times reise unna.» Ho meiner vossingane er særleg villige til å reise til Bergen for å sjå lokale kjenningar. Sjølv om det er ein del pendling til Bergen, så kan ikkje Voss karakteriserast som ein forstad. Fleire understrekar at bergensarane også nyttar tilboda på Voss i stor grad. «Voss er ikkje noko utprega soveby på noko vis, og vi er jo ein turiststad på godt og vondt kan ein seie – og vi er jo på mange måtar ei leikegrind for bergensarar, jamfør Myrkdalen her oppe. Veldig mange har eit forhold til Voss», seier politikar 6 som meiner byen kan tilføre Voss mykje når det gjeld reiselivet. Også politikar 1 Voss legg vekt på at Voss er tilgjengeleg som eit stopp på toglinja, noko som gjer det lett for turistar og tilreisande å kome dit.

Fleire av politikarane meiner topografien i kommunen med i overkant av ein halvtimes reisetid til ytterpunkta er ei utfordring. Politikar 2 Voss fortel at om lag halvparten av innbyggjarane i kommunen bur i sentrum, og meiner det er ei sterk lokal sentralisering der det blir færre og færre folk som bur i dei meir perifere dalføra, noko som gjer at jordbruket gradvis forsvinn. Politikar 4 Voss meiner dei lange avstandane gjer at det blir eigne samfunn rundt grendehus og skular i forskjellige utkantar. Politikar 5 Voss meiner dette påverkar oppslutninga på arrangement som ikkje er highlight-arrangement. «Så når du har vore på jobb, reist heim og ete middag, og så skal du reise tilbake same stad for å delta på noko. Du kan gjere det innimellom, men det avgrensar seg kor mykje du deltek på i løpet av ein månad eller eit halvår», seier han.

Bibliotektilsette på Voss om utstrekning og nærleik til byen

Dei bibliotektilsette på Voss er noko delte i synet på kva påverknad avstanden til Bergen har. Bibliotektilsett 3 Voss meiner dei er heldige med plasseringa av bygda, og at det er så lett å kome seg til byen derifrå. Ho trur at: «Arrangementa kan vere lettare å få til her på grunn av nærleiken til byen, tog til hovudstaden – at det kan vere ei positiv plassering.» Bibliotektilsett 1 Voss meiner det er viktig for kulturlivet at dei ligg såpass langt unna Bergen, og at dei

hadde merka at Bergen var meir innanfor rekkevidde om dei var nærare byen. «Så noko av grunnen til at det skjer så mykje her, er at det er litt for langt. Ein kan ikkje berre svippe på kino eller teater i Bergen, ein må setje av dagen. Det er ein god ting, og gjer vel også at det er liv laga å ha ein del arrangement her,» seier ho. Bibliotektilsett 2 Voss trur ikkje folk heller reiser til byen enn å gå på arrangement til dømes på biblioteket. Ho meiner at «no er det gode med denne staden at det har eit veldig definert sentrum, og det er folk innstilte på sjølv om det er mange bygder i kommunen.» Konsekvensen av dette er at det gjerne er dei som bur nærast som kjem når det er arrangement på biblioteket.

Dei bibliotektilsette er uroa over at utstrekninga til kommunen kan vere ei utfordring, og at det er langt å reise for mange. «Det kan jo vere ein faktor for kvifor nokon ikkje ønskjer å kome», seier bibliotektilsett 3 Voss. Bibliotektilsett 4 Voss er bekymra for at biblioteket ikkje er så tilgjengeleg som det kunne vore sidan det ligg litt utanfor sentrum og ikkje har parkeringsplassar. «Ja, altså det er jo ein veldig stor kommune. Det er ikkje så veldig godt utbygd med offentleg transportmiddel. Så folk driv vel kanskje med sitt i sine bygder. Når du då berre har eitt hovudbibliotek, så er det klart at då blir ikkje biblioteket like mykje for alle i kommunen. Det blir dei som er i sentrum som får det privilegiet å bruke det mest», seier ho. Bibliotektilsett 5 Voss meiner på si side at: «Kommunen er jo veldig vidstrakt, vi har veldig mange dalføre – så derfor har vi jo bokbussen som er rundt til skular og sånt.»

Bibliotektilsett 1 Voss opplever at det er ei grunnleggande problemstilling med ein sentrum og periferi-problematikk i kommunen. Mange bur sentralt, og det er ein god del akademikarar i bygda sidan det inntil nyleg har vore fem vidaregåande skular der. Ho trur at ein del litt smale arrangement har late seg gjennomføre nettopp fordi det er såpass mange akademikarar i bygda, og som er eit godt publikum. Bibliotektilsett 5 Voss meiner bibliotektilbodet er påverka av at det er ei jordbruksbygd og ei idrettsbygd, samt at det er vidaregåande skular og veldig mange studentar, mange av dei fjernstudentar som treng hjelp frå biblioteket.

Oppsummering av funn, utstrekning og nærleik til byen

Når det gjeld utstrekning og nærleik til byen så er ei overvekt av informantar, både i Fjell og på Voss, positive til korleis avstanden eller nærleiken til storbyen Bergen påverkar lokalsamfunnet og det sosiale og kulturelle livet der. Dette trass i at det er vesentleg lengre reiseveg frå Voss til Bergen, enn frå Fjell til Bergen. Frå Vossevangen til Bergen er det om lag 1 time og 15 minutt med tog, og om lag 1,5 timar med bil. Frå Straume til Bergen er det

15-20 minutt med bil til sentrum. Frå utkantane i begge kommunar kan reisevegen vere lengre eller også kortare for enkelte på Voss.

Blant informantane frå Fjell er det knytt positivitet til nærleiken til tilboda i byen, særleg til dei kulturelle tilboda. Fjell blir karakterisert som eit bustadomland til Bergen, og eit urbant/ruralt område. Det er dei siste åra òg bygd opp gode sosiale og kulturelle tilbod lokalt, spesielt i Straume-området. Informantane skildrar dette som om det breie lokale tilbodet gjer at dei får mindre behov for å reise til byen, noko som også gjer dei mindre bekymra for at den korte vegen til sentrum har særskilt tyding for det sosiale og kulturelle livet lokalt. Tilboda i byen blir eit mogleg val og eit supplement til dei lokale tilboda. På Voss er også nærleiken til Bergen skildra som ei positiv moglegheit og eit tilsvarande mangfald som ein kan nytte seg av om ein ønskjer. Her er positiviteten til avstanden til Bergen også knytt til at det er bra at byen ikkje ligg nærare enn den gjer, fordi folk då truleg hadde reist dit i staden for å nytte lokale tilbod. Avstanden gjer at Voss får ein eigen identitet og ikkje blir ein soveby. Det blir understreka at det også er kort veg for bergensarane å kome til Voss, noko som gjer Voss til eit godt reisemål.

Når det gjeld utfordringar knytt til nærleiken til byen i Fjell, meiner enkelte av informantane at den korte vegen gjev konkurranse til lokale tilbod. Særskilt dei bibliotektilsette skildrar at det har vore tungt å byggje seg opp som arrangementsarena på grunn av dette. Det blir også nemnd at lokale fotballag og ungdomslag forsvinn fordi det er så kjapp veg til byen.

Nærleiken har også vore grunnlaget for tilflyttinga som har bidratt til urbanisering av dei meir sentrale delane av kommunen, og brote opp det nære og samansveisa bygdelivet som var der før, og som no lever vidare i utkantane av kommunen. At kommunen er så langstrakt, blir peika på som ein mogleg negativ faktor når det gjeld det sosiale livet i kommunen. Det meste av tilboda skjer på Straume, og det kan vere utfordrande for dei som bur langt vekke derifrå å nå desse tilboda.

Også på Voss er det enkelte utfordringar knytt til nærleiken til byen. Enkelte informantar meiner at byen stel publikum frå dei lokale arrangementa. Dei største utfordringane på Voss er likevel knytte til dei store avstandane i kommunen, og problemstillinga sentrum og periferi. Mykje av aktivitetane skjer i sentrum der om lag halvparten av innbyggjarane bur. Med lange avstandar er det vanskeleg for dei som bur langt unna å kome seg på aktivitetar i sentrum. Dei lange avstandane fører til sterke lokale grender som har aktivitetar og arrangement spesielt for sine lokale innbyggjarar.

Samlokalisering

Under tema samlokalisering blei bibliotekbrukarane, samarbeidspartar og politikarar spurde om kva dei synest om at biblioteket er samlokalisert med kjøpesenter i Fjell og med kulturhuset på Voss. Som oppfølgingsspørsmål blei dei fleste spurde om dette ut frå deira syn er positivt eller negativt. Dei bibliotektilsette vart spurde om kva innverknad dei vil hevde at samlokalisering med andre tenester (kommunale eller kommersielle) har på bibliotektenesta, og korleis biblioteket fungerer som offentleg arena.

Fjell

Bibliotekbrukarar i Fjell om samlokalisering

Alle bibliotekbrukarane i Fjell er positive til at Fjell folkeboksamling er samlokalisert med kjøpesenteret Sartor Storsenter. Fleire opplever at kjøpesenteret er ein stad ein likevel går sidan ein har andre ærend, og at biblioteket derfor blir meir tilgjengeleg og brukt ved at det er plassert nettopp her. Bibliotekbrukar 1 Fjell seier: «Det var jo bibliotek på Rådhuset før, og då var det veldig sjeldan eg var der. Eg trur det er viktig at det ligg ein stad som folk er. Eit handlesenter der må du trass alt gå ganske ofte.» Ho trur mange «slår ti fluger i ein smekk» og handlar etter at dei har vore på biblioteket. Bibliotekbrukar 4 Fjell seier: «Eg trur det er positivt fordi eg trur det er mange som brukar biblioteket nettopp fordi det er på kjøpesenteret», og legg til «for då er dei her likevel og det er veldig lokalt, ungane kan trekkast mot det – for dei veit at her er det spel og plutsleg så er det eit arrangement som du kan vere med på, og du kan kome utan å melde deg på. Så eg trur at det er positivt.»

Bibliotekbrukar 3 Fjell seier: «Eg synes det er heilt genialt.» Ho saknar likevel slik det var før då ein kunne parkere like ved inngangen til biblioteket og ikkje måtte gå gjennom heile senteret. «Eg tenker ikkje at det er negativt», seier bibliotekbrukar 2 Fjell. Også ho legg vekt på at ein kan gjere fleire ting samstundes når ein først er komen hit sidan det er så mange tilbod på senteret. Bibliotekbrukar 5 Fjell trur også plasseringa har innverknad på bruken av biblioteket, og seier; «For dersom biblioteket låg oppe på Rådhuset, så hadde det ikkje blitt så mykje brukt. Så plasseringa er grei.» Han meiner likevel at biblioteket skal vakte seg vel for kommersialisering sidan det er så knytt til senteret.

Samarbeidspartar i Fjell om samlokalisering

Alle samarbeidspartane i Fjell meiner lokaliseringa av biblioteket på senteret er bra, og at dette gjer at fleire bruker tenestene. Alle veit kor senteret er, og dei fleste går der uansett. Biblioteket er synleg i senteret, og det er praktisk og tilgjengeleg å besøke biblioteket, gjerne

på impuls. Samarbeidspart 2 Fjell seier: «Det er no i alle fall veldig enkelt å kome hit. Av og til så blir jo arrangementet annonsert på høgtalaranlegget. Så det er no berre positivt, tenker eg, at det ligg midt i Sartor senter.» «Veldig positivt», seier samarbeidspart 4 Fjell, «for alle veit kor Sartor er og alle er innom Sartor ein eller annan gong – i alle fall i løpet av månaden vil eg tru at alle er innom Sartor, og då er det lett å finne biblioteket òg.» Ho meiner dei er ganske synlege og sentralt plasserte. «Eg trur ikkje vi hadde hatt så mange besøkande som det er no om vi ikkje hadde lagt saman med Sartor, om vi hadde lagt aleine eller borte på rådhuset ... no er det lett å svippe innom når du først er på senteret», seier ho. Det einaste ho meiner kan vere negativt, er at biblioteket har eit stort lokale med høg leige.

Samarbeidspart 1 Fjell som driv med babysong meiner: «Vi må tenke med foreldra sitt hovud, det regnar, barnevogn og inn og ut av bilen og alt slikt. Det er faktisk lettare for dei å kome til senteret der er det garasje og heis. Så det tenker vi. Pluss at dei går og handlar, og dei set seg på kafeen etterpå – det er der dei møtest sånn elles også.» Samarbeidspart 3 Fjell trur samlokaliseringa gjer at fleire kjem innom. Han seier: «Eg trur det gjer det meir sannsynleg at det kjem meir spontant gjestar Eg trur det er bra.» Samarbeidspart 5 Fjell meiner det påverkar kor mykje biblioteket blir brukt: «Fordi det er så lett å berre stikke innom når ein er på kjøpesenteret.» Ho meiner at sidan biblioteket ligg litt i utkanten på senteret, ber dette med seg at dei ikkje «får slik at folk rek innom berre for å reke innom, eller for å lage noko trøbbel.»

Politikarar i Fjell om samlokalisering

Politikarane i Fjell meiner biblioteket er godt plassert på Sartor senter, og det er ei gjennomgåande oppfatning av at biblioteket må vere der folk er. Det er lett for folk å kome seg dit, og lett og stikke innom, gjerne i kombinasjon med andre ærend på senteret. Det er også sentralt når det gjeld buss. Politikar 3 Fjell seier: «Eg tenker at det kan vere litt greitt fordi det er lettare å kome seg hit – og så er det greitt at det er tilgjengeleg, at ein ikkje treng å gå ei ekstra mil for å kome seg på biblioteket. Det er rett her, og då kan ein på ein måte berre stikke innom dersom det er noko ein skal.» Politikar 5 Fjell meiner ein kan kombinere eit besøk på biblioteket med andre ting. «Det er mange ting, du kan handle, du kan gjere andre ting på senteret samstundes som du går på biblioteket», seier ho. «Det ligg jo veldig sentralt her, det går alltid ein buss hit. Så at det ligg her gjer kanskje at du når fleire, i forhold til dersom det hadde lagt borte på rådhuset, då hadde det ikkje vore så bra.» Også politikar 6 Fjell trur biblioteket blir meir tilgjengeleg på senteret ved «at du tek deg ein tur på kjøpesenteret og så ein tur på biblioteket, eller ein tur på biblioteket og ein tur på

kjøpesenteret. Så det trur eg eigentleg er ganske greitt, det er jo sentralt og publikumsvenleg og alt mogleg, så det tenker eg er ganske bra.»

Fleire legg vekt på at biblioteket må vere der folk er. «Det må no berre vere ein fordel, for det betyr jo meir folk enn dersom du hadde vore gøynd», seier politikar 4 Fjell, og legg til: «Det tenker eg er veldig positivt. Du må vere der folk er.» Også politikar 1 Fjell seier: «Eg har hatt ei klar oppfatning av at dersom biblioteket skal lykkast, så må det vere der folk er.» Han fortel om ei vellukka flytting av biblioteket frå rådhuset til senteret for nokre år sidan, noko som resulterte i stor auke i bruk av biblioteket. «Så det er noko med ‘convenience’ her ... dersom det ligg tett på dei oppgåvene du elles skal løyse, handle mat eller kva det er for noko, og du berre kan stikke innom. Men om du må gå ut og gå i 10 minutt, så gjer du det ikkje. Det trur eg er veldig viktig for biblioteket sin funksjon her at det er blitt så allment. Her går alle.» Han peikar på at det har vore eit bevisst politisk val å løfte biblioteket opp til ein del av senteret som over nitti prosent at befolkninga nyttar kvar veke.

Nokre få utfordringar ved plasseringa blir nemnde. Politikar 3 Fjell meiner plasseringa kan gje noko støy, og så kan det vere litt vanskeleg at det ligg så bortgøynd. «Men eg trur det er meir fordelar eigentleg enn det er ulemper, i alle fall frå mitt synspunkt», seier ho. Politikar 5 Fjell meiner derimot at plasseringa av biblioteket i utkanten av senteret er bra. Politikar 2 Fjell er uroa over det økonomisk aspektet og seier: «Det er jo ikkje positivt for kommunen sin økonomi, det kostar veldig mykje å leige der. Men absolutt ein fin plass, sentralt.»

Bibliotektilsette i Fjell om samlokalisering

Mange av dei bibliotektilsette i Fjell meiner lokaliseringa på kjøpesenteret gjer biblioteket tilgjengeleg, og meir brukt enn det elles ville ha vore. «Mange brukar jo senteret og då er jo biblioteket lett å trippe innom når det ligg såpass sentralt. Mange kjem jo kanskje med ungar og litt forskjellig, og dei synes det er kjekt å kome innom biblioteket», seier bibliotektilsett 2 Fjell. Han ser det også som ein fordel at ein kan gå tørrskodd frå parkeringa og til biblioteket og å kome lett til med rullestol. Bibliotektilsett 1 Fjell seier: «Det er jo generelt mykje folk på kjøpesenteret, for å handle og gjere mange forskjellige ærend – då er det positivt å vere der, og det er lett for folk å droppe inn på kort varsel, eller berre plutsleg bestemme seg ‘Åja, biblioteket, der skulle vi ha tatt oss ein tur.’ Det er positivt, eg tenker det er bra.»

Bibliotektilsett 5 Fjell meiner at det er ein vinn-vinn situasjon at biblioteket er lokalisert på kjøpesenteret: «Ja, ein fordel med det er jo at folk lettare stikk innom oss når dei er ute og

handlar likevel. Eg trur nok vi får litt større besøkstal når vi ligg inne i senteret, og ligg sentralt.»

«Eigentleg berre positivt synest eg. Eg føler ikkje at vi blir hindra på nokon måte ved at vi er i eit kjøpesenter, i forhold til å ta den offentlegheitsrolla», seier bibliotektilsett 3 Fjell om samlokaliseringa, og held fram: «vi får jo på ein måte ei marknadsføring gjennom senterets kanalar på ting som skjer hos oss – som er eit alternativ til det kommersielle som skjer på kjøpesenteret.» Ho understrekar at dei har eit veldig godt forhold til senteret, og opplever at dei har fleire fordelar med å vere på senteret enn ikkje å vere der.

Enkelte av dei andre tilsette ser utfordringar ved å vere lokalisert på senteret, knytt til at senteret nettopp er kommersielt, og at biblioteket ikkje er det. Bibliotektilsett 1 Fjell meiner at biblioteket må jobbe for å vere synleg i jungelen av butikkar, noko som kan vere ekstra utfordrande ved at biblioteket ikkje sel noko. Han seier: «vi er kanskje ikkje så synlege i den informasjonen som kjem frå senteret direkte. Det er jo ei utfordring. Samtidig så har ein jo eit godt forhold og samarbeid. Likevel kan ein sjå at ein gjerne ikkje bidrar til omsetning og overskot på same måte.» Bibliotektilsett 4 Fjell seier samarbeidet kunne vore betre og at «dei er ikkje så veldig gode venner med oss fordi vi har gratis tenester og dei skal selje. Før var det slik at dei ropte opp når det var arrangement på biblioteket, no roper dei ikkje. Dei skal ikkje ha folk til å gå ut av butikken, dei skal handle.» Bibliotektilsett 5 Fjell meiner det kan vere ei utfordringar at biblioteket mister litt av syne kor viktig det er å vere ikkje-kommersiell, og seier: «når eg ser på det biblioteket i byen, det å ha eit slikt praktbygg på ein måte, og vere litt åtskilt dei andre kommersielle kreftene i byen. Det gjev jo ein eigen autentisitet på eit vis. Det kan vere noko vi mister med å vere i eit handlesenter.»

Voss

Bibliotekbrukarane på Voss om samlokalisering

Bibliotekbrukarane på Voss er delte i korleis dei opplever samlokaliseringa mellom biblioteket og kulturhuset. Nokre synes det er berre positivt ved at ein får fleire tenester samla og slik kan ha synergieffektar av det. Bibliotekbrukar 1 Voss seier: «Eg meiner at det er positivt at ein finn alt i same bygg. Og Vaksenopplæringa som då har innvandraran her, det er jo ein kjempefin møteplass for dei å kome på biblioteket. I dag er det språkkafé slik at då er jo biblioteket ein sosial møteplass.» Også bibliotekbrukar 2 Voss er positiv til samlokalisering: «Fordi kinogjengarane oppdagar biblioteket og bibliotekgjengarane oppdagar kinoen, slik at du både får informasjon om kva som skjer på den andre plassen, men også det at du kan

kombinere fleire ting samstundes.» Bibliotekbrukar 4 Voss meiner samlokalisering er ein fordel dersom det hjelper til med å halde oppe ei skikkeleg bibliotekteneste, men han «trur ikkje at det har noko særleg effekt med at du får fleire eller færre med at du har det her.»

Bibliotekbrukar 3 Voss er derimot negativ til samlokalisering og særleg til at kulturhuset som bygg er lite imøtekomande. Ho skildrar opplevinga av huset slik: «det ber jo veldig preg av at det er mange forskjellige som brukar det – og nokre område av huset føler kanskje ingen eigarskap til. Når du kjem inn hovudinngangen, så er det så mange forskjellige ting Men samstundes er det jo eit veldig fint bygg, i alle fall frå den sida. Men frå framsida så synest eg ikkje at eg har lyst til å gå inn når eg ser inngangsportalen fordi eg synest ikkje det er eit godt bygg slik sett.» Heller ikkje bibliotekbrukar 5 Voss som elles verkar nøytral til samlokaliseringa av tenestene synest sjølve bygget er ideelt, og seier: «Det som også er litt minus her når du har ei diktlesing, og så plutsleg så er danseskular eller musikkskular ferdig – og så blir det då det maset eller bråket på ein sånn ting som eigentleg er så vakkert å berre høyre, det er jo så vakkert. Akkurat sjølve bygget der er ikkje heilt... det er noko der som uroar og som ikkje er bra.»

Fleire opplever at kulturhuset er mindre tilgjengeleg enn dei hadde ønskt, særskilt sidan det er dårleg med parkering. Til dømes meiner bibliotekbrukar 1 Voss at bygget kunne vore litt meir tilgjengeleg og innbydande på utsida med tilrettelegging for parkering av både bilar og sykklar. Bibliotekbrukar 3 Voss meiner rom for parkering utanfor hadde gitt ein signaleffekt over tid om at dei vil ha besøk, noko ho ikkje opplever at nødvendigvis blir signalisert i dag. Bibliotekbrukar 4 trur derimot ikkje at tilgjengelegheit betyr noko, og seier: «Det er klart at med jamne mellomrom så er det folk som klagar på at dei ikkje får parkere, men eg kan ikkje tru at det betyr så mykje eigentleg.»

Samarbeidspartane på Voss om samlokalisering

Om lag alle samarbeidspartane på Voss er positive til biblioteket si samlokalisering med kulturhuset, og trur at det gjer at fleire nyttar tenesta. Samlokaliseringa gjer at det er mykje folk på huset, og det er positivt at folk også nyttar biblioteket når dei er der for andre ærend som kulturskule eller kino. Samarbeidspart 2 Voss trur det betyr noko for publikumstilfanget og seier: «Kulturhuset er ein møtestad og ein stad som tiltrekker seg folk av ulike grunnar, forskjellige verksemder og arrangement. Eg trur det gjer at det kjem fleire.» Samarbeidspart 4 Voss som representerer Lyrikklaget, synest det er betre å ha arrangement i biblioteket på Kulturhuset i staden for i Sosialbygget som dei hadde tidlegare: «Kanskje det at folk forbant

Sosialbygget der med eldre folk, og at dei trudde at når det er der så er det noko for eldre. Kanskje det var ein del som tenkte sånn. Men sånn tenker dei ikkje om biblioteket, det er for alle.»

Samarbeidspart 1 Voss meiner det er positivt at kulturhuset samlar fleire som driv om lag med det same, og trur at det kan vere med på å synleggjere, forklare og vise ei felles kulturell retning. «Du har kulturhus, du har biblioteket, du har kinoen, du har kulturskulen, du har vaksenopplæringa – alle ting som skjer drar i den retninga, og dersom ein kan dra i same retning så er det veldig bra», seier han. «Eg trur det blir veldig naturleg for folk å stikke innom på kulturhuset», seier han vidare. «Vi merker jo at våre brukarar dersom dei har litt tid før og etter det som vi skal, så heng dei i biblioteket. Stikk ned og låner seg nokre bøker, og så sit dei her og les litt. Det er veldig bra. Det same ser du når folk skal på kino og har tid til overs, dei tek ein tur i biblioteket – dersom biblioteket er ope då.» Også samarbeidspart 3 Voss trur samlokaliseringa med kulturhuset gjer at det kjem fleire folk inn sidan her er musikkskule og norskopplæring for framandspråklege: «Det er klart at dei er innom og brukar det. Og det er klart at når vi som foreldre leverer ungar på pianotime, og dei skal vere opptatt ein halvtime... dersom biblioteket er ope då så er det ein veldig nærliggande plass å gå inn og lese ei avis og gå og sjå etter bøker.» Han meiner likevel at dersom biblioteket og kulturhuset låg midt på Vangen, gjerne også kombinasjon med ein kafé, ville det blitt meir brukt. Han seier: «tenk så flott det hadde vore og hatt dette midt på Vangen, tenk og hatt det ein plass der det var parkeringsplassar. Tenk kor mykje lettare og mykje meir bruk du hadde fått.»

Samarbeidspart 5 Voss som i prinsippet er positiv til samlokaliseringa, meiner det negative ryktet som kulturhuset har hatt heilt sidan det var nytt, er ei utfordring. Ho seier at «det som er dumt med det er jo at det fargar så mykje av alt det bra som går føre seg her.» Ho meiner det er viktig å prøve å løfte fokus vekk frå det, og at kulturhuset skal vere ein positiv plass å kome.

Politikarane på Voss om samlokalisering

Politikarane på Voss ser positive effektar av samlokaliseringa mellom bibliotek og kulturhuset i kommunen sjølv om eit par av dei har atterhald. Dei fleste meiner samlokaliseringa skapar lette overgangar mellom tenestene på huset, og at det fører til at biblioteket blir meir brukt fordi ein likevel er på huset i andre ærend. Politikar 1 Voss er blant dei som synest biblioteket har ei bra plassering i kulturhuset, «for då har ein jo familiar og ungar som er innom heile dagen, og du har folk som går i biblioteket.» Også politikar 3 Voss

trur samlokaliseringa er positivt for begge partar og meiner at: «Det er det at det er så lett å gå frå den eine til den andre plassen. At du er kjend med det. Det er heilt naturleg å gå her, og å stikke innom også for så vidt.» Politikar 4 Voss seier: «Ja, eg tenker at det er positivt, for då kjem det fleire innom og ser, og kjem på å bruke det. Når du er her i andre samanhengar så kjem du også på å bruke biblioteket. Så det trur eg er positivt. Og så er det så ope og lyst og fint, det ser freistande ut å gå inn der.»

Politikar 6 Voss meiner samlokaliseringa mellom biblioteket, vaksenopplæring og kulturskulen har gjort at «det har skjedd ting her på huset som har fungert bra saman og det har vore ein suksess.» Til dømes har vaksenopplæringa vore flinke til å bruke biblioteket, noko han synest er veldig bra. Også politikar 5 Voss meiner at samlokaliseringa mellom biblioteket og kulturhuset heilt klart påverkar bruken av biblioteket, til dømes med at barn som skal på kulturskulen, nyttar biblioteket før eller etter slik at den generelle bibliotekbruken aukar. Han seier: «Hadde ein vore ein annan stad så hadde ein ikkje deretter reist på biblioteket. Så det er heilt naturleg sidan du er på same staden, og så ser du kva som skjer og så følgjer du med på ting, og så får du kanskje med deg ting. Desto meir pulsen slår inni bygget, jo meir som skjer, dess større blir snøballen. Så det trur eg er viktig.»

Det kjem likevel fram nokre utfordringar med plasseringa av biblioteket i kulturhuset. Politikar 4 Voss synest at når ein kjem her midt i rushet av andre grupper, så kan ein føle seg litt trakka ned: «Det hender jo når du kjem at det er så mykje folk at du lurar på om eg kjem midt oppe i noko eg ikkje skal. Så det kan vere negativt.» Men ho trur det er berre innimellom at det er slik. Politikar 6 Voss meiner kulturhuset «er ganske krøkkete utforma med tanke på at dette skal vere ein møtestad, for det finst jo ikkje noko hjarte i bygget, noko kafé eller noko som samlar alt.» Han er kritisk til kulturhuset både når det gjeld mangel på planlegging, kommuneleiinga sine intensjonar for økonomisk plussdrift og bråk og konflikhtar knytt til huset. Trass i at kulturhuset har lidd under dette, meiner han ikkje dette har ramma biblioteket i noko særskilt grad. Biblioteket som har sitt eige lovfesta livsgrunnlag, har «berre måtta leve sitt eige liv, og det har for så vidt ein del andre instansar gjort òg. Så det har vore bra.»

Politikar 5 Voss peikar på at det har vore mykje indre stridigheiter og diskusjonar i kommunen om kulturhuset. Sjølv om dette kanskje ikkje har noko med biblioteket å gjere, kan dei bli ein del av det: «Uavhengig av kor grensene går mellom avdelingane så vil ein bli sett på som ein heilskap utanfor bygget. Og det kan kanskje ha vore med på å gje nokre negative døanningar som ein ikkje har tenkt på ved ein samlokaliseringseffekt.» Men dette vil

jo gå begge veier, seier han, og dersom det er positiv omtale, vil ein nyte godt av det: «Det er pro og cons rundt akkurat samlokaliseringa. Så i gode dagar så er det positivt, og dersom det er nedgåande spiral, så blir det litt negativt rundt det. Men eg trur ikkje nødvendigvis at biblioteket som institusjon tek skade av det på noko som helst måte.»

Bibliotektilsette på Voss om samlokalisering

Dei bibliotektilsette på Voss synest samlokaliseringa med kulturhuset i stor grad er positivt og fører til auka bruk ved at det er fleire tenester på huset. Bibliotektilsett 4 Voss meiner det er ein genial idé å ha kulturskule og bibliotek saman. «Av og til har jo kulturskulen også små konsertar i nærleiken av biblioteket, det er jo veldig kjekt,» seier ho. «Og så er jo det dette med at foreldre og barn kan vere her og vente og låne med seg. Så det har eg lagt merke til heile tida at er veldig fint.» Bibliotektilsett 2 Voss meiner det fører til auka bruk sidan fleire kjem innom, og seier: «Vi ser jo at når kulturskulen er her på ettermiddagen, så kjem det jo både ungar og foreldre – og mange kjem jo her, og sit her og gjer lekser før dei skal på kulturskulen, eller spring litt omkring etter å ha sete i ro heile dagen. Og så kjem jo kanskje foreldra og sit og ventar på dei, og går i biblioteket. Og så har vi jo vaksenopplæringa Og så er det jo kino her og litt andre arrangement, og litt møte og konferansar. Og då kjem jo folk også ofte inn i biblioteket.»

Bibliotektilsett 5 Voss og bibliotektilsett 3 Voss er begge litt meir delte i synet på samlokaliseringa som bibliotektilsett 3 karakteriserer som følgjer: «Det har veldig mykje å seie, positivt og negativt.» Av positivt nemner ho at vaksenopplæringa og kulturskulen er i same huset, samt kinoen. Av utfordring så kan det bli ein del uro i huset, og sidan det er så ope, så ber lyden godt. Bibliotektilsett 5 Voss seier: «Det kan jo hende at det kjem ein del innom her som ikkje ville ha kome innom dersom vi hadde vore berre for oss sjølve. Samstundes så har vi jo mista ein del fordi vi har flytta såpass ut frå sentrum.» Til likskap med fleire andre tilsette ser også ho støy som ei utfordring i det opne bygget når det er fleire arrangement samstundes. Bibliotektilsett 3 fortel at lyden ber godt i huset «så når det er andre ting som skjer her så høyrer vi det godt, og det kan bli til plage for dei som jobbar her ... og for dei som brukar biblioteket.» Bibliotektilsett 4 Voss seier på si side at: «Vi har jo til tider eit stort støyproblem, huset er ikkje bygd med føresetnad for veldig mykje arrangement. Sjølv om vi gjer jo ein veldig stor innsats med å bere stolar, og så hender det at vi nyttar nokre andre smårom i kulturhuset og har arrangement på.»

Bibliotektilsett 1 Voss fortel at ho hadde ei forventning om at kulturhuset «skulle vere ei slik stor eining der alt kunne gå på kryss og tvers.» Ho vart litt skuffa over at ho opplever at kulturhuset mest er eit kommunalt utleigeobjekt, og at kulturhusleinga ikkje var interessert i ting som ikkje gav mykje inntekter. Ho fortel også at det er dyrt å leige lokale på kulturhuset slik at dei som vanlegvis ville ha nytta huset ikkje har kunna eller villa det. Ho meiner likevel at biblioteket har fungert som ein offentleg arena, sidan det er gratis å bruke det dersom ein samarbeider med biblioteket. «Eg ser litt bort frå resten av huset slik sett, eller eg har byrja å gjere det no. Det er biblioteket som er kulturhuset og det er det som fungerer», seier ho.

Oppsummering av funn, samlokalisering

Informantane er i stor grad nøgd med biblioteket si samlokalisering, med Sartor senter for Fjell sin del, og med Voss kulturhus for Voss sin del. I Fjell er positiviteten til samlokaliseringa med kjøpesenteret knytt til at det er praktisk og enkelt at biblioteket ligg der. Her ligg biblioteket sentralt, synleg og tilgjengeleg, det er god kollektivtransport dit, godt med parkeringsplassar, og enkelt med rullestol og barnevogn. Informantane synes det er viktig at biblioteket er der som det er folk, at alle veit kor Sartor er, og at alle nyttar seg av senteret. Biblioteket er derfor lett å stikke innom, gjerne på impuls, og det er lett å kombinere eit besøk på biblioteket med andre ærend på senteret. Det er ei oppfatning av at biblioteket blir meir brukt med den lokaliseringa det har på senteret, enn det hadde blitt dersom det til dømes var lokalisert på rådhuset som tidlegare.

På Voss er det stor positivitet knytt til biblioteket si samlokalisering med Voss kulturhus, trass i at positiviteten er noko mindre enn i Fjell, og at ein her òg finn eit par informantar som kan definerast som grunnleggande negative til samlokaliseringa. Når det gjeld positive faktorar, blir det trekt fram samlokalisering med vaksenopplæringa som bruker biblioteket mykje på dagtid, og kulturskulen der biblioteket blir brukt før og etter øvingar og for dei som ventar på kulturskuleelevar. Også kinoen blir av fleire trekt fram som ein positiv aktør for å dra fleire folk inn i biblioteket. Det er positivt at kulturhuset samlar fleire som driv om lag med det same, noko som kan synleggjere og gje felles retning. Samlokaliseringa skapar lette overgangar mellom tenestene på huset, og biblioteket blir meir brukt fordi ein likevel er på huset i andre ærend. Arrangement som blir lagt til kulturhuset eller biblioteket, blir oppfatta som i større grad for alle enn ved å nytte andre lokasjonar som kanskje signaliserer ei særskilt brukargruppe.

Når det gjeld dei mindre positive faktorane ved at Fjell folkeboksamling er samlokalisert med kjøpesenteret Sartor senter, blir det nemnd det at biblioteket ligg på senteret fører med seg høg husleige. Ei oppfatning som vi finn att hjå nokre informantar, er at koplinga mot dei kommersielle kreftene som kjøpesenteret representerer, er noko biblioteket bør vakte seg for. Særleg dei bibliotektilsette meiner at dette gjev utfordringar, knytt til å vere synleg samstundes som ein ikkje bidrar til overskot og omsetning. Det blir også stilt spørsmål ved om biblioteket mister av synet kor viktig det er å vere ikkje-kommersiell når dei er del av eit handlesenter. Når det gjeld utfordringar rundt samlokaliseringa mellom Voss bibliotek og kulturhuset, så har det vore mykje uro rundt kulturhuset sidan det vart bygd, og huset blir karakterisert som å ha eit negativt rykte. Enkelte av informantane meiner dette påverkar biblioteket som ein del av tenestene der, og at biblioteket kan oppleve negative samlokaliseringseffektar. Andre meiner det ikkje har påverknad på biblioteket. Enkelte av informantane uttrykker misnøye med og skuffelse over at kommunen og kulturhusleiinga er opptatt av å få inntekter på aktiviteten i huset, og at det gjer det svært dyrt å leige der. Andre meiner ein har mista brukarar ved å flytte ut av sjølve sentrum på Voss, og at både biblioteket og kulturhuset elles ville vore meir brukt om det var plassert meir sentralt. Også utforminga av sjølve bygget blir av enkelte opplevd som lite hensiktsmessig og til og med lite imøtekomande. Det opne bygget gjev utfordringar med støy ved at aktivitetar som går føre samstundes uroar kvarandre.

Aktivitetar og arrangement

Tema aktivitetar og arrangement dreiar seg rundt nokre moment ved korleis folkebiblioteka si rolle som møtestad og debattarena blir utført i dei to casebiblioteka som er med i studien, og korleis denne rolla blir oppfatta av ulike aktørar i lokalsamfunnet. Bibliotekarrangement blir i dette prosjektet forstått som organiserte og ofte offentlege aktivitetar i folkebiblioteka. Det skjer ei mengd med aktivitetar og arrangement i norske bibliotek for å etablere rolla som møtestad og offentleg arena som definert i biblioteklova. Slike aktivitetar kan til dømes vere opplesingar, foredrag, intervju, konsertar, teater, verkstader og kurs, i tillegg til debattar over ulike tema. Eit relevant spørsmål er i kva grad aktivitetane når ut til alle.

Tema blir utforska gjennom to undertema;

- Brukargruppe
- Synlegheit

Det første temaet dreiar seg om kven som faktisk kjem på bibliotekarrangementa i biblioteket, ut frå dei ulike aktørane i undersøkinga si oppfatning. Eit av forskingsspørsmåla mine dreiar seg nettopp om kven som kjem på arrangementa i biblioteka, og om i kva grad biblioteket som møtestad og debattarena er ein arena for alle grupper i lokalsamfunnet eller om nokre grupper dominerer. Folkebiblioteket er meint å vere for alle. Det er derfor interessant å få belyst om det reint faktisk når ut til alle med tilbodet sitt om arrangement og aktivitetar som er den måten folkebiblioteka svarar på sitt nye samfunnsoppdrag som møteplass og debattarena.

Det andre temaet dreiar seg om i kva grad dei ulike aktørane oppfattar folkebiblioteket si nye rolle som uavhengig møtestad og arena for offentleg rolle og debatt som synleg i deira kommune. Ved å seie noko om kor synleg denne rolla er i sine respektive bibliotek, seier også aktørane noko som kven biblioteket når ut til eller kven dei potensielt når ut til. Slik heng spørsmål om synlegheit saman med førre spørsmål rundt kven som kjem og kven som burde kome på arrangementa. Biblioteka si synlegheit er jo med på å legge føringar på kven som blir klar over tilbodet dei har om aktivitetar og arrangement som oppfyljing av den nye formålsparagrafen. Dersom dei når ut til mange, er dei potensielt ein arena for mange. Når dei ut til færre eller berre til særskilde grupper, kan det bety at dei som arena er innskrenka i forhold til potensialet dei har, og i forhold til at dei skal vere ein arena for alle.

Brukargruppe

Under dette tema blir det spurt noko ulike spørsmål ut frå kva ståstad dei fire ulike utvala har. Bibliotekbrukarane, samarbeidspartar og bibliotektilsette vart spurde om kven dei opplever kjem på arrangementa, om nokre grupper i lokalsamfunnet er meir representerte enn andre, og om det er nokon dei ikkje ser. Samarbeidspartane svarer ut frå arrangementa dei er med på å arrangere, relatert til målgruppe for arrangementet. Politikarane vart på si side stilte eit meir strategisk spørsmål rundt kven som burde kome på arrangementa, sidan ein ikkje kunne gå ut frå at dei frekventerer arrangementa i biblioteka. Politikarane vart gitt ei generell innleiing om tema med nokre funn frå intervjuet med dei bibliotektilsette.

Fjell

Bibliotekbrukarar i Fjell om brukargruppe

Bibliotekbrukarane i Fjell har ganske ulike meiningar om kven som kjem på arrangementa. Bibliotekbrukar 1 Fjell, og bibliotekbrukar 5 Fjell som begge er pensjonistar, opplever at det er godt vaksne folk som går. Bibliotekbrukar 5 Fjell som er einaste mannlege informanten i

utvalet frå Fjell, meiner det er jamn blanding av kjønn: «Eg ser det er ein del av enkelte kulturkjerringar. Og så ser eg vel først og fremst ein del eldre, godt vaksne, eg ser ikkje mykje ungdomar.» Han meiner det er ei ganske grei blanding av kjønn: «eg kan ikkje seie om det er 50/50, det er i alle fall ikkje overvekt av det eine kjønn, det er det ikkje. Det er ikkje nokon klar ubalanse.» Bibliotekbrukar 1 Fjell meiner det er ei overvekt av kvinner og seier: «Eg tenker umiddelbart på at det er mest godt vaksne, mest gråhåra damer.» Ho kjenner nokre av dei og meiner ein del er aleine, enker eller skilde. «Eg tenker at det kanskje kan vere ekstra viktig for dei som bur aleine», seier ho. Også bibliotekbrukar 2 Fjell seier: «Det er jo slik at det er mest damer, det er jo det. På veldig mykje arrangement, kulturelle også, så er det det.» Ho trur grunnen til dette er at damene er litt meir interesserte i kultur. Men ho registrerer at på språkkafeen er det etter kvart også ein del menn.

Bibliotekbrukar 4 Fjell går mest på barnearrangement med ungane sine. På dei arrangementa ho går på, er det ikkje eldre og ikkje så mange innvandrarar. «Det er jo jamaldrande då, sånn 35 til 50 kanskje. Det er nokre som er der som besteforeldre, eg har sjølv hatt mora mi med. Og så er det gjerne søsken som då er alt frå småbarn – ti til tjue kanskje.» Bibliotekbrukar 3 Fjell synest sjeldan det er unge folk på arrangementa ho går på, og meiner då: «Folk som ikkje bur for seg sjølve, dei som ikkje er studentar - vidaregåandeskuleelevar, ungdomsskuleelevar.»

Samarbeidspartar i Fjell om brukargruppe

For samarbeidspartane i Fjell så er det sjølvsagt slik at kva type arrangement dei er med å halde, avgjer kven som kjem. Samarbeidspart 1 Fjell som driv med babysong, fortel at på deira arrangement er det naturleg nok foreldre som kjem saman med babyane sine. Målgruppa er barn frå to til to månader, ei målgruppe dei opplever å nå. Det er overvekt av mødrer i forhold til fedrar som kjem, berre rundt 2 av 10 er fedrar. «Men dei som er der, dei tek eit bevisst val. Dei er ikkje tvungen som ‘no er det din tur å gå’ og slikt, dei er veldig bevisst. Dei tek den rollen. Når dei er i pappapermisjon så går dei på babysong. Så det er veldig bra», seier ho.

For quizen som samarbeidspart 2 Fjell er med på å arrangere, er målgruppa dei som er interesserte i pop og rock. «Det er ganske mange, det er ein 20-30 stykk som kjem, litt meir av og til, så det er rimeleg populært.» Han opplever på ingen måte at det er ei einsarta gruppe som kjem, for der er både veldig unge og veldig gamle som deltek, frå ungdomskuleelevar til pensjonistar. «Det er jo litt av greia at dersom du skal vinne den quizen så bør du eigentleg ha

folk frå dei fleste gruppene om du skal ha sjanse til å få ein veldig god score i alle fall. For alle kan ikkje vite alt.» Også samarbeidspart 3 Fjell arrangerer quiz, men av litt meir allmenn karakter. Arrangementet har ikkje noka særskilt målgruppe, og han fortel at publikum har vist seg å vere spreidd i alder, gjerne med ei hovudvekt i 50-åra. «Men heldigvis har det kome nokre ungdomar også, og eg prøver no etter kvart å variere spørsmåla litt for å få fleire ungdomar til å interessere seg,» seier han. Han opplever at det er ei overvekt av kvinner. «Eg trur det er fleirtal av kvinner, ganske sikker på det. Det er minst 60 % kvinner og mange slike reine jentelag», seier han.

Samarbeidspart 4 Fjell er involvert i språkkafé der målgruppa er innvandrarakar som går på vaksenopplæringa, og som skal lære seg språket. Ho fortel at det som regel er vaksne i 30-50-årsalderen som deltek, og at fordelinga mellom kvinner og menn er 50-50. Arrangementet er ikkje ope for ålmenta fordi det blir for mange og det ikkje går opp med talet på frivillige. Samarbeidspart 5 Fjell er involvert i eit samarbeid med biblioteket kalla Språkløype, der dei har bøker til låns i venterommet på helsestasjonen, samt at ungane skal hente bok på biblioteket. Dei rettar marknadsføringa mot 1- og 4-årskontrollen, og når derfor naturleg nok denne gruppa.

Politikarar i Fjell om brukargrupper

Når det gjeld kven folkebiblioteka burde prøve å nå ut til med sine arrangement, har politikarane i Fjell ulike innspel på det. Politikar 1 Fjell seier: «Vi har jo eit stort problem i samfunnet i forhold til folk som er einsame. Der tenker eg at biblioteket kan spele ei ganske viktig rolle i forhold til det. Dette er aukande, og det kjem til å auke noko enormt dei neste åra ... og det å kunne bistå med å gje kvalitet til kvardagen for mange av desse her, vil vere viktig.» Han meiner likevel at når det gjeld å nå ut til ungdomen, er det ei tapt sak å konkurrere med idrett, skule, kulturskule og speling. «Så eg tenker at eg ville lagt fokuset mitt på å skape eit rom der alle kan vere, og så får vi på mange måtar spissa mot dei gruppene som har dei største behova», seier han.

Fleire andre er også inne på at ungdom er ei viktig, men vanskeleg gruppe å nå. «Eg har jo mest lyst til å seie ungdom fordi du får meir igjen dersom ein klarer å få det til ein møtestad for ungdom. Vi vaksne står litt betre rusta til å... Så dersom eg skulle ha valt, så ville eg ha sagt det. Men det er kanskje også den vanskelegaste gruppa å få inn også», svarar politikar 5 Fjell. Politikar 6 Fjell meiner det er ungdomen biblioteket bør prøve å nå, men seier «Dei er vel ei tapt gruppe uansett, for anten kjem dei tilbake hit som studentar, eller så som foreldre,

eller ikkje i det heile tatt.» Politikar 3 Fjell trur at dersom ein skulle nå betre ut til ungdomen, måtte arrangementa vore meir tilpassa, «for mange av arrangementa har kanskje vore retta mot dei eldre og dei som har funne sin stad i verda.» Ved å invitere folk som er meir aktuell for aldersgruppa, kunne dei fått auge på kor mykje bra som skjer. Ho meiner elles at biblioteket bør sikte seg inn på å nå dei nyetablerte som gjerne òg er barnefamiljar.

Innvandrarar er ei gruppe som blir nemnd av fleire. Politikar 4 Fjell meiner biblioteket særskilt bør prøve å nå nye landsmenn og skape tryggleik for dei. Han synest at det er «veldig viktig når det kjem nye landsmenn, dei kan ha hatt det tøft og traumatisk og alt dette her, det å prøve å få dei inn i trygge omgjevnader så fort som mogleg. Det må jo vere ein suksessfaktor i staden for at dei held seg aleine og at dei ikkje føler eit tilhøyr.» Han meiner også at pensjonistar er ei viktig gruppe. Politikar 2 Fjell meiner biblioteket særleg bør prøve å nå innvandrarar, men eigentleg alle.

Bibliotektilsette i Fjell om brukargruppe

Dei bibliotektilsette i Fjell meiner at det i stor grad kjem an på typen av arrangement kven som kjem. Bibliotektilsett 2 trur at innhaldet på arrangementa inviterer enkelte til å delta medan andre blir utelate alt etter interesse og meistring. Til dømes seier han: «Vi har jo alt frå quiz og der vil jo sikkert dei som synest dei er flinke og slik... det vil jo utelate folk som ikkje har heilt trua på seg sjølve.» Han fortel at enkelte av arrangementa er for meir særskilt interesserte som ølbrygging, og utelet dei som ikkje likar det. Bibliotektilsett 5 Fjell seier at det kjem an på tema på arrangementet kven som kjem. Ho fortel at «vi hadde eit arrangement på 3D-priniting, og der såg vi at der kom mennene. Medan andre kurs, meir slike handverksmessige kurs, der var kvinnene.» Ho meiner det er middelaldrande middelklasse som brukar biblioteket til arrangement; barna når dei også ut til gjennom barnehagane og Sommarles-fest. Dei som er vanskelege å få til å kome på arrangement, er ungdom. «Av og til er det lett å tenke at eit stort tal deltakarar er suksess, men vi evaluerer jo ikkje kven dei er», seier ho.

Dei andre bibliotektilsette har også ei oppfatning av at det er mange vaksne og eldre som nyttar arrangementa, i tillegg til barn. På tross av at bibliotektilsett 4 Fjell meiner dei blir brukt av alle, meiner ho at dei eldre er mest aktive. «Men sjølvsagt, dersom det er barnearrangement, så kjem det mammaer og pappaer og heile familien», seier ho, og legg til at det kjem an på tema for arrangement. I tillegg er tidspunkt avgjerande. Dersom dei bommer på det, så kjem det ingen. Ho seier at ungdom er ei gruppe som ikkje kjem på arrangement.

Bibliotektilsett 1 Fjell meiner at «Dersom ein har arrangement for barn og barnefamiliar, så kjem jo dei. Men også sjølvstamt saman med besteforeldre og slikt. Så eg føler vi når bra ut til dei. Andre arrangement så kan jo det vere meir vaksne og til dels godt vaksne personar som kjem.» Han fortel at dei har hatt fleire arrangement om psykisk helse, og då har det kome mange som dei ikkje har sett i biblioteket elles. «Så det er jo akkurat det å dreie det rundt i forskjellige retningar. Så sant vi får ut informasjon, så kjem folk», seier han. Han ser lite innvandrarak på arrangementa. Bibliotektilsett 3 Fjell seier at det fram til ganske nyleg stort sett har vore eldre som deltek på arrangement, barn er også lette å få til å kome. «Men vi ser at det kjem jo veldig an på kva type arrangement vi har. Det er jo veldig viktig å ha ulike typar arrangement som drar ulike grupper folk, for å på ein måte dra dei vidare i andre arrangement som vi har», seier ho. Ho fortel at dei har opplevd akkurat dette ved nokre arrangement om psykisk helse der det har kome mykje meir unge folk enn det plar, noko som har dradd dei vidare på andre arrangement i biblioteket. Utfordringa er å trekke ungdom inn i biblioteket. Dei har hatt ein del arrangement for denne målgruppa, men utan at det har kome mange.

Voss

Bibliotekbrukarar på Voss om brukargruppe

Bibliotekbrukarane på Voss meiner det er mange ulike grupper av menneske som kjem på arrangement, men heller mot ei overvekt av kvinnelege deltakarar. Bibliotekbrukar 3 Voss meiner at det er vaksne damer som går på arrangement i biblioteket, veldig sjeldan dei yngre. Gutar ser ho ikkje i det heile: «Men det forventar eg heller ikkje, det er jo ikkje så mykje eldre damer på gatebiltreff heller.» På spørsmål om ho meiner publikummet er kjønnsdelt, svarar ho: «Det er meir aldersdelt enn kjønnsdelt synes eg. For det er jo ein del vaksne mannfolk som kjem også. Men skal du sjå på det veldig svart/kvitt, så er det vaksne damer som går på arrangement på biblioteket Ungdom finst ikkje på dei arrangementa eg har gått på då.» Ho understrekar likevel at ho sjølv ikkje brukar å gå på arrangement retta mot ungdom.

Bibliotekbrukar 2 Voss har vore på barnearrangement, og der har det stort sett vore besteforeldre eller foreldre med barn. «Men», seier ho, «på dei andre så er det alltid ei overvekt av damer dersom det ikkje er noko heilt spesielt. Men det gjeld i veldig mange samanhengar synest eg.» Også bibliotekbrukar 4 Voss, den einaste mannlege informanten blant brukarane på Voss ser ein del damer på arrangementa og summerer opp publikum der slik: «Kulturkjerringar, ikkje kommunepolitikarar, lite ungdom.»

Bibliotekbrukar 5 Voss synest derimot ikkje det er ei einsarta gruppe som går på arrangement i biblioteket: «Det er ikkje i ein bås, det vil eg ikkje seie. Men det er gjerne folk som likar å lese og likar å vere oppteken av litteratur og musikk og slikt.» Også bibliotekbrukar 1 Voss synest at det er stort mangfald i kven som kjem på arrangement i biblioteket. Samstundes seier ho: «Ja, for eksempel det var ei som hadde spesialisert seg på søvnproblem, og som snakka om søvnproblem og søvnforskning. Då møtte det veldig mykje folk, det var heilt fullt. Og då ser eg jo det at, ja kanskje det er litt mange damer, og litt vaksne folk – på slike arrangement.»

Samarbeidspartar på Voss om brukargruppe

For samarbeidspartane på Voss er det typen av arrangement som avgjer kven som kjem. Songstunder for småbarn som samarbeidspart 5 Voss er med på å arrangere, har ei ganske tydeleg målgruppe. Ho seier: «Ja, dei har skrive ungar i alle aldrar, men det passer best for 2-6 år, trur eg.» Mange besteforeldre kjem med barnebarna sine og foreldre med barna. Ho opplever det som særskilt lågterskel for fedrar å kome, slik at det ofte er mange av dei. Samarbeidspart 1 Voss representerer kulturskulen og er med på å arrangere ulike arrangement på biblioteket, hovudsakleg konsertar. Han opplever at dei famnar veldig breitt når det gjeld målgruppe, at dei når ut til dei målgruppene dei set, og at det kjem bra med folk. Publikum vekslar etter kva type arrangement det er, heilt frå vaksne og godt vaksne til ungdomsskulealder.

Samarbeidspart 2 som representerer eit musikkakademi, er med på å arrangere elevkonsertar i biblioteket. Dei har ikkje noko særskilt målgruppe med arrangementet, men annonserer og held ope for alle. Konsertane blir haldne på dagtid som lunsjkonsertar i halv tolv – tolvtida, noko som er med på å styre og avgrensar kva publikum som har høve til å kome. «Det som er spesielt med det biblioteket er jo at det er i kulturhuset, og at det er mange andre aktivitetar der, ikkje minst denne vaksenopplæringa som dei har. Veldig mange asylsøkjjarar og innvandrarar tar norskundervisning for eksempel. Så publikum har jo bestått mykje av dei, ein stor del av publikum. I tillegg til at det har vore ope for alle elles», seier han. Enkelte pensjonistar kjem også, og nokre gonger er det særskilde grupper som har vore inviterte, mellom andre ei skuleklasse frå musikklinja på gymnaset.

For samarbeidspart 3 Voss og samarbeidspart 4 Voss er det ei overvekt at godt vaksne folk som kjem på arrangementa. Samarbeidspart 3 Voss som representerer mållaget, fortel at dei har inga særskilt målgruppe, men fritt fram for alle. Samstundes veit dei, avhengig av type

arrangement som dei har, kven som kjem til å kome. «Ja, og det er litt sånn at vi veit at når dette er eit arrangement med ein eller annan av desse, sei Sørbø, så veit vi at dei to kjem alltid, og ho kjem alltid og han kjem alltid.» Med unntak av eit arrangement med Edvard Hoem er det stort sett pensjonistar som kjem. Det betyr også at dersom dei hadde sett opp eit arrangement med ein yngre forfattar som skriv på ein måte som ikkje når dei eldre lesarane, trur han ikkje at det hadde kome mykje folk.

Samarbeidspart 4 Voss representerer lyrikklaget som har ulike arrangement i biblioteket og derfor ulike målgrupper. På skrivekurset deira er det ei brei målgruppe, ope for alle aldrar. Når det gjeld dei andre arrangementa, seier han: «Heile tida som eg har vore med, 16 år som eg har vore med i lyrikklaget, så har det vore ganske mange litt godt vaksne, eldre, pensjonistar i stor grad. Vi har kanskje følt det som eit lite problem at vi ikkje fekk yngre folk med.» Grunnen til at dei vel å ha arrangementet på biblioteket er at «vi trur at vi får inn eit litt anna publikum, og gjerne også noko yngre folk. Og slik har det nok også verka. Men det er ikkje mykje yngre folk på dei møta der. Det er sjeldan faktisk. Det er godt vaksne folk og ein god del eldre.»

Politikarar på Voss om brukargruppe

Fleire av politikarane på Voss meiner biblioteket bør prøve å nå ut til ungdom med arrangementa sine. For politikar 4 Voss gjeld dette særskilt ungdom før dei er gamle nok til å gå på festar. Ho hevdar at: «Det er ei aldersgruppe der frå konfirmasjonsalder og fram til 20 som det eigentleg er veldig lite tilbod for. Så det burde absolutt vere ei gruppe som er aktuelle. Dei har eigentleg ikkje mykje tilbod synest eg.» Politikar 5 Voss er oppteken av unge menneske som byrjar å gjere seg opp egne meiningar. «Det er klart at dersom dei skal ha glede av eit folkebibliotek inn i framtida, så må dei kanskje vere aktive brukarar av det i ungdomstida. Greier man det så får man ein framtidig aktiv brukar», seier han. «Då er det kanskje eit krevjande segment å få i tale og få med på ting, men lukkast ein med det så kan ein greie kva som helst tenker eg.» Også politikar 6 Voss meiner biblioteket bør prøve å nå ungdomen. Han har trua på at workshops med tema ungdomen synest er aktuelle, kunne fått dei til å kome på biblioteket.

Politikar 3 Voss er opptatt av breidde og meiner det er viktig for biblioteket å samarbeide med andre lag og organisasjonar for å nå ulike brukargrupper: «Då når dei jo, la oss seie ekstremsportarar då for eksempel. Og musikkinteresserte, i alle fall i ein særskilt sjanger. Det er vel det eg kan kome på dersom det skulle vere noko nytt.»

Barn og innvandrare er i fokus hos eit par av politikarane. «Eg tenker dei ungane som ikkje er her med foreldra sine, som ikkje har foreldre som er opptekne av lesing og litteratur. Og innvandrare,» seier politikar 1 Voss. Medan politikar 2 Voss meiner biblioteket særskilt bør prøve å nå innvandrarbarn: «Det er jo mykje lettare for oss, med språk, å lære ungane våre leseinteresse. Men det er klart når du kjem med innvandarforeldre som jo ikkje snakkar norsk sjølve... på integreringsfeltet så er det jo viktig at ein legg til rette for det.»

Bibliotektilsette på Voss om brukargruppe

Dei bibliotektilsette på Voss er så godt som gjennomgåande einige i at ungdom er vanskeleg å få til å kome på arrangement, medan den eldre garden kjem i stor grad. Bibliotektilsett 3 Voss seier at det er veldig tydeleg for henne at ungdomane ikkje kjem på arrangementa sjølv om dei har prøvd å nå ut til dei. «Men dei som er mest representerte, eg kjenner dei ikkje så eg kan ikkje seie kor i samfunnslaget dei ligg til dømes, men det er jo helst eldre folk. Dei får vi med på ting. Så dei er jo godt representerte på arrangementa,» seier ho. Bibliotektilsett 5 Voss meiner dei har ei ungdomsgruppe som ikkje kjem, og at det er mykje godt vaksne som kjem: «Det er no dei vanlege, det er jo litt gjengangarar, slike som er med i debattar, følgjer med på det som skjer i kommunen og er oppegåande – ofte pensjonistar.» Ho trur grunnen til dette er at dei har hatt mange arrangement der tema mest er for vaksne, trass i at dei har mange ulike arrangement.

«Ja, det er ei gruppe vi aldri får kloa i, det er dei mellom – kanskje heilt ned i 10, 10 til 30 nesten trur eg. Og vi ser på arrangementa at det er myrull som ein kallar det, så det er dei eldre med fine kvite hovud», seier bibliotektilsett 1 Voss. Ho seier det er mange pensjonistar som brukar arrangementa både i biblioteket og andre stader i bygda, og lurar på om det kan vere ei generasjonsgreie «at dei er vaksen opp med at dersom det kom ein forfattar til bygda så måtte ein gå, og det var litt sånn storhending.» «Eg tenker man når mykje pensjonerte lærarar, og dei finst det jo mykje av sjølv sagt. Men kvifor når ein ikkje pensjonerte sjukepleiarar i så stor grad?» spør bibliotektilsett 4 Voss. Ho trur at det er mest damer som kjem, og at dei når mest dei som bur i sentrum sidan det er ein stor kommune og langt å reise for enkelte. Dei dårlege parkeringstilhøva utanfor gjer at ho trur at dei kanskje når best dei som er gode til beins. Dei som ikkje kjem så mykje på arrangement er innvandrare. Ungdom har også vore vanskeleg å få inn.

Bibliotektilsett 2 Voss meiner det kjem mange eldre på arrangementa i biblioteket, frå 50 år og oppover. Og så kjem det ungar og barnefamiliar, særskilt kjem mange av dei på

songstundene som biblioteket har på laurdagar. Biblioteket har også hatt nokre særskilde psykiatriarrangement, og på dei har det kome andre grupper, med hovudtyngde av unge damer frå 20 til 40 år. «Så der har nådd ei anna gruppe enn dei som går og høyrer på for eksempel våre lokale diktarar og slike kulturarrangement som vi har, litt sånn meir trauste kulturarrangement. Det likar jo dei litt eldre», seier ho. Det kjem nokre eldre menn på arrangementa, men ho meiner det kjem lite menn i 30-40-50-års alderen.

Oppsummering av funn, brukargruppe

Når det gjeld kva brukargruppe som generelt kjem på arrangement i biblioteket, meiner informantane frå utvala bibliotekbrukarar og bibliotektilsette at det er dei tre gruppene eldre, kvinner og barn som er ivrigast til å nytte biblioteket som arrangementsarena. Det er to ting som går att som meir eller mindre er avgjerande faktorar rundt kven som kjem på arrangementa. Det eine er kva tidspunkt arrangementet blir haldne på, her blir det hevda at dersom tidspunktet er feil, kjem det ingen. Den andre faktoren som verkar avgjerande for kven som kjem, er knytt til kva tema som arrangementet dreiar seg og eller kva målgruppe den rettar seg mot. Særskilt i Fjell er denne faktoren synleg i svara til informantane. Det kan synast som at tema for arrangementet er med på å styre både alder og kjønn på dei som deltek. Det blir hevda at enkelte tema i hovudsak trekker mest kvinner medan andre tema meir trekker menn. Når det gjeld eldre, er dette ei gruppe som jamt over blir rekna som å delta mykje.

At tema og målgruppe for arrangementa er med på å styre kven som kjem, blir særskilt tydeleg når samarbeidspartane i prosjektet fortel kven som kjem på deira arrangement. Her blir det stadfesta at innvandrarar kjem på språkkafé, og barn og foreldre kjem på barnearrangement, medan enkelte arrangement har større breidde i kven som kjem. I begge kommunar har dei bibliotektilsette gjort erfaringar med at nye tema dreg heilt nye folk inn i biblioteket. Enkelte har også kome att på andre arrangement, og det kan synast som dei har oppdaga biblioteket som arrangementsarena. Dei som ikkje kjem på arrangement i biblioteket, er i hovudsak definert som ungdom og innvandrarar. Enkelte samarbeidspartar opplever likevel at ungdom kjem på konsertar og på quiz i biblioteket, i tillegg til at innvandrarar kjem på språkkafé. Igjen ser ein at tema er med og styrer kven som kjem. Samstundes fortel dei bibliotektilsette om mange forsøk med arrangement der ungdom er målgruppa, utan at dei har lykkast med at dei har kome i noko særleg grad.

Når det gjeld politikarane sine svar rundt kven biblioteket bør prøve å nå ut til med sine arrangement, er det noko ulikt kva politikarane i Fjell og politikarane på Voss meiner. Den gruppa politikarane meiner aller helst bør kome i biblioteket, er ungdom. Den andre gruppa dei meiner burde kome, er innvandrarakar, medan den tredje gruppa er barn. Det er eit noko større fokus på barn og unge på Voss samanlikna med Fjell. Når det gjeld eldre, er dette ei gruppe som berre blir nemnd av eit par politikarar i Fjell. Blant politikarane i Fjell som meiner biblioteket bør nå ut til ungdomen, blir det nemnd at denne gruppa treng ein møtestad, men at arrangementa då må tilpassast denne målgruppa. Fleire seier at dei ser det som ei tapt sak å få tak i ungdomen då det er for mykje som skjer og lokkar dei. På Voss blir det blant politikarane derimot sagt at det er lite som skjer for denne gruppa, og at dersom dei skal ha glede av folkebiblioteket i framtida, bør dei bruke det i ungdomen. Når det gjeld å nå ut til innvandrarakar, grunngjev politikarane dette med å skape tryggleik for dei som kanskje har hatt det tøft, og det er òg særskild ønske om å nå ut til innvandrarbarn med foreldre som ikkje sjølve snakkar norsk. Barn og barnefamiliar er også i fokus med grunngjeving i kor viktig det er med lesing og litteratur.

Synlegheit

Under dette temaet blei dei tre gruppene bibliotekbrukarar, samarbeidspartar og politikarar spurde om dei oppfattar folkebiblioteket si nye rolle som uavhengig møtestad og arena for offentleg samtale og debatt som synleg i kommunen. Dei fleste bibliotekbrukarane blei også spurde om kor og korleis dei finn informasjon om arrangement i biblioteket. Dei bibliotektilsette blei ikkje spurde om dette sidan det kan vere vanskeleg for dei som er så nære på bibliotekenestene, å svare på kor synleg dei er i lokalsamfunnet. Spørsmålet skal vere med på å gje delsvaret på den meir generelle problemstillinga i prosjektet, nemleg korleis sentrale aktørar i lokalsamfunna definerer biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit, samt forskingsspørsmålet om kva utfordringar rundt offentlegheit og møtestad biblioteket si rolle blir knytt til.

Fjell

Bibliotekbrukarar i Fjell om synlegheit

Eit fleirtal av bibliotekbrukarane i Fjell meiner at biblioteket kunne vore flinkare til å annonsere og gjere folk klar over arrangementa i biblioteket. «Det er kanskje mange som ikkje veit om det, det vil eg tru. Dei er kanskje litt lite synlege ja, dei burde kanskje gjort endå meir for å reklamere for seg sjølve», seier bibliotekbrukar 1 Fjell. Ho meiner dei kunne ha

nytta lokalavisa betre, men understrekar samstundes at det kan godt hende dei allereie gjer det. Ho opplever at det kan vere ei utfordring at ein må på nett for å få greie på kva som skjer. «Eg trur det er ein barriere for mange ja», seier ho. Sjølv brukar ho å nytte seg av den trykte arrangementskalenderen til biblioteket, i tillegg til informasjon på nett. Men den viktigaste pådrivaren er ei venninne som er aktiv til å ringe og få henne med seg. Bibliotekbrukar 5 Fjell meiner biblioteket kanskje burde ha annonsert endå meir. Han brukar å oppdage arrangementa gjennom oppslag når han er der for å låne bøker. Han har også nytta seg av det trykte programmet til biblioteket, og nyttar Facebook, der han også har blitt invitert med av kjende.

Bibliotekbrukar 3 Fjell trur ikkje folk flest har fått med seg endringa som har skjedd i biblioteket. Ho synest biblioteket er dårleg på reklame, og seier: «No er det ein plakat i vindauget der og då skal du vere interessert i å gå på biblioteket. Det er det å fange dei som kanskje elles ikkje går dit då, som ikkje følger Facebook-sida deira eller går jamleg på biblioteket med ungane sine.» Sjølv brukar ho å bli merksam på arrangementa på Facebook, gjerne ved at venar og familie deler og spør om nokon vil vere med. På tross av at bibliotekbrukar 4 Fjell meiner biblioteket har vorte betre dei siste åra, trur ho dei kunne ha marknadsført seg endå meir: «Der som eg bur så heng det ikkje plakatar på kva som skal skje i biblioteket for eksempel, så dei hadde jo nådd ut til endå fleire dersom det hadde hengt oppe på oppslagstavler rundt omkring – eller dersom skulane kunne ha levert ut flyers for eksempel.»

Bibliotekbrukar 2 Fjell synest derimot at biblioteket er synleg i rolla, og seier: «Ja, der synes eg eigentleg at dei som jobbar her er flinke. Dei er jo veldig flinke til å informere og alt slikt, eg synest det er bra.» Ho brukar å finne informasjon om arrangement på biblioteket sin nettstad, og så ser ho plakatar når ho er på biblioteket.

Samarbeidspartar i Fjell om synlegheit

Blant samarbeidspartane i Fjell⁵³ er det stor einigheit i at biblioteket er synleg som arrangementsarena. Samarbeidspart 2 Fjell seier: «Dei er jo veldig flinke til å bruke sosiale media, så dei er synlege. Eg får jo med meg, klart no er jo eg ven med dei då på Facebook og slikt. Men det er klart at du får det med deg om du vil, det hjelper jo sosiale media, spesielt Facebook, til med.» Samarbeidspart 3 Fjell seier: «Folk snakkar om biblioteket. Folk som kanskje ikkje går så mykje og låner bøker og slik som dei gjorde i gamle dagar, dei går her og

⁵³ Samarbeidspart 1 Fjell vart ikkje spurt dette spørsmålet.

går på arrangement.» Han legg til: «Men eg kan tenke meg at dei som brukar biblioteket mest, dei både låner bøker og les aviser og går på arrangement. Eg trur det er slik, eg veit ikkje om du kan kalle det ein synergieffekt.»

Samarbeidspart 4 Fjell er samd i at biblioteket er synleg i rolla som møteplass og debattarena. «Dei er veldig flinke til å ha informasjonsskjermer rundt om på senteret, i treningshallen og i biblioteket om kva som skal skje ... dei lagar desse små faldarane om kva som skjer dei neste tre månadene. Så eg synes dei er flinke til å annonsere», seier han. «Eg har i alle fall lagt merke til sjølv, personleg, at det kjem meir foredrag,» seier samarbeidspart 5 Fjell. Om ho hadde hatt tid, ville ho ha deltatt meir på arrangementa.

Politikarar i Fjell om synlegheit

Politikarane er delte i oppfatninga av biblioteket si synlegheit som arrangementsarena.

Politikar 1 Fjell opplever at biblioteket er synleg i rolla, og at dei gjer ein god jobb for å halde seg synleg. Samstundes understrekar han at dette er ei personleg oppleving, og at han ikkje tør svare på korleis den allmenne oppfatninga er. Politikar 5 Fjell meiner at biblioteket er mykje meir synlege enn før sidan dei har jamlege arrangement. Ho har sjølv vore på nippen til å gå nokre gonger, men har ikkje fått det til: «Men eg kjem nok til å gå på noko. Då ser eg det gjerne i lokalavisa eller på Facebook at det skal vere noko som biblioteket arrangerer, og då tenker eg 'åh, så bra'.»

Fleire politikarane meiner biblioteket ikkje er så synleg i rolla. Politikar 4 Fjell meiner at «det er ein veg å gå med å greie å gjere tilboda meir synlege i alle dei kanalar som det kan vere – alt frå lokalavisa til Facebook eller Twitter eller kor det kan vere. Poenget er det at for å fange interesse så må folk vite om det.» Han trur at dersom det er slik at biblioteket fangar barnefamiliar og eldre, er det fordi dei er genuint interesserte i å finne informasjonen sjølve. Politikar 2 Fjell meiner biblioteket ikkje er synleg i det heile tatt: «Å få meir synlegheit er viktig, å få det meir fram. Det blir ein marknadsføringsjobb eigentleg, og det må jo kommunen... det kan bli veldig dyrt eigentleg, men det går jo an å gjere det billig også.»

Andre igjen er meir delt i synet. «Ja og nei, eg trur altså som sagt at dersom ein hadde marknadsført seg betre, om ein hadde vore meir aktiv på sosiale media eller i lokalavisa for eksempel – så trur eg dei hadde blitt meir synlege for då hadde fleire folk visst om at det skjedde ting her,» seier politikar 3 Fjell og held fram: «No må ein jo ganske aktivt oppsøke arrangementa sjølve, ein får ein slik arrangementsbrosjyre med ting som skjer her.» Ho trur biblioteket kanskje kunne fått marknadsført seg litt gjennom kanalane til kjøpesenteret, noko

ho trur ville gjort underverk. Politkar 6 Fjell seier: «Dei er jo sikkert det [synlege], men eg er tydelegvis ikkje i den målgruppa for eg får ikkje med meg ting som skjer.»

Voss

Bibliotekbrukarar på Voss om synlegheit

Bibliotekbrukarane på Voss er i stor grad einige om at biblioteket er synlege som arrangementsarena. Bibliotekbrukar 1 Voss seier: «Ja, det meiner eg at dei er, for dei som bur på Voss veit jo om biblioteket.» Sjølv brukar ho å finne annonsar i avisa Hordaland på kva som skjer. Ho synest det er lett å finne det der. Også bibliotekbrukar 2 Voss meiner biblioteket er synleg i rolla, og sjølv nyttar ho ulike kanalar for å finne informasjon: «Eg trur nesten ikkje dei har det i avisa lenger, men eg er ven med dei på Facebook så eg får mesteparten av tinga derifrå. Men så er det også noko som heiter 'Kva skjer på Voss' eller noko slikt.» Ho nyttar i tillegg Voss kulturkalender og biblioteket si eiga nettside.

Bibliotekbrukar 5 Voss meiner biblioteket når ut til folk om arrangementa gjennom trykksaka dei lagar og annonsar i lokalavisa. Sjølv er ho ikkje på Facebook, men trur at mange, særskilt dei unge, finn informasjon der. Bibliotekbrukar 4 Voss meiner også at biblioteket når ut til folk flest med at dei har arrangement: «Ja, det er i alle fall ikkje boksamlinga sin feil dersom folk sit heime.» Han fortel at biblioteket er med både i kommunen si samla utlysing, samt at dei gjerne har eiga lysing i lokalavisa og på nett.

Bibliotekbrukar 3 Voss er litt mindre begeistra enn dei andre for biblioteket si synlegheit: «Dei har jo arrangement her, men eg synest ikkje dei er noko spyspiss akkurat, dersom det var det du tenkte på.» Ho brukar å få med seg at det skal vere arrangement i biblioteket, gjerne grunna annonsar på Facebook.

Samarbeidspartar Voss om synlegheit

Samarbeidspartane på Voss er noko delte i synet på om biblioteket er synleg i rolla som møteplass og debattarena. Fleire meiner biblioteket er synleg, til dømes meiner samarbeidspart 1 Voss at biblioteket er flink til å synleggjere rolla. Samarbeidspart 4 Voss seier seg einig i dette: «Ein ser jo på annonsar på arrangement og slikt, så figurerer jo biblioteket som hovudarrangør og medarrangør i mange tilfelle.» Sjølv ser han hovudsakleg annonsering i lokalavisa eller på Facebook. Også samarbeidspart 3 Voss synest biblioteket når ut til dømes gjennom brosjyrar med program for neste halvår. Han meiner dette særleg er takka vere biblioteksjefen sitt arbeid: «Eg synest det er heilt glimrande, eg har veldig sans for biblioteksjefen som verkeleg vil dette her, søker mykje pengar og vil få det til.»

Samarbeidspart 2 Voss har eit meir delt syn. Trass i at han meiner biblioteket er synleg når det gjeld arrangement og trur dei klarar å nå ut til folk med det, seier han òg at dei: «Kunne nok har vore enno meir synlege. Slik som våre konsertar for eksempel, det gjer dei jo kjent til ein viss grad. Men av og til føler vi at vi må plusse på litt, kanskje legge litt ut på Facebook og sånn for å trekke litt meir folk. Så slik kunne dei kanskje vore litt meir synleg.»

Samarbeidspart 5 Voss tenker biblioteket kan vere betre på marknadsføring, og at måten dei annonserer hendingar, til dømes på Facebook, kan vere lite informative: «For det kan stå sånn ‘no kjem den og den’ – personar som eg aldri har høyrst om. Og ‘vi er så heldige som har fått den personen’. Kva skal han snakke om? Er han forfattar eller er han forskar eller kva det går i? Ja, så av og til tenker eg at kanskje dei skulle ha jobba litt med ingressane sine.»

Politikarar Voss om synlegheit

Politikarane på Voss er også delte i synet på i kva grad det lokale folkebiblioteket er synleg som møteplass og debattarena. Nokre meiner biblioteket er synleg. «Heilt klart. Men meir mot det smale vil eg tru, men du ser jo tilløp til andre ting også. Så kanskje ein skulle forsterke den rolla», seier politikar 6 Voss. Han fortel at det skjer mange arrangement på Voss, og at mange har godt oppmøte. Han trur det er viktig at biblioteket finn si rolle og legg til rette, og nyttar synergien dette gjer. Politikar 5 Voss synes at rolla er synleg, men så deltek han også på ein del arrangement. Han meiner det er ei utfordring i Voss kommune at det skjer så mange ting kvar einaste dag, og at mykje kolliderer: «Du må liksom vise deg fram dersom du skal få nokon til å kome på ditt arrangement i forhold til dei andre. Og det er sikkert ikkje så lett.»

Han opplever at biblioteket har oppslag på kulturhuset, og at dei nyttar lokalavisa. Politikar 2 Voss er usikker på i kva grad den nye rolla er synleg: «Eg veit ikkje om det har noko med at det kom omtrent samstundes med at ein fekk eit nytt bibliotek. Sånn at om det var det nye biblioteket som kom eller det var ein ny policy, det er litt uvisst.»

Dei tre siste politikarane meiner biblioteket kunne vore meir synlege. «Ikkje synleg nok, den kan godt vere synlegare», seier politikar 1 Voss om den nye rolla til biblioteket. Ho meiner det er viktig at biblioteket samarbeider med lokale organisasjonar, men at dei ikkje tek over noka rolle frå andre i kommunen. Også politikar 4 Voss meiner det kunne ha vore meir synleg: «Du høyrer no om arrangement for ungar og litt for eldre og slike ting, men dei kunne vore meir synlege og gjort det oftare tenker eg – dersom dei har kapasitet til det.» Politikar 5 Voss er endå ein som meiner rolla ikkje er så veldig synleg, og seier: «Med dei arena som eg er i sjølve, så føler eg at den ikkje er så synleg. Det føler eg. Den kunne vore mykje meir.»

Oppsummering av funn, synlegheit

På spørsmål om biblioteket si nye rolle som møtestad og debattarena er synleg i deira kommune, er det ei overvekt av positive informantar som på dette spørsmålet er bibliotekbrukarar, samarbeidspartar og politikarar. Dei informantane som meiner biblioteket er synleg i rolla som møtestad og debattarena, opplever at biblioteket gjer ein god jobb med nettopp å halde seg synleg. Bibliotekbrukarane som jo faktisk då nyttar biblioteket som arrangementsarena, fortel at dei kanalane dei hovudsakleg nyttar for å få informasjon om dette er lokalavisa, trykt arrangementskalender, biblioteket sin nettstad og Facebook. Dei informantane som meiner biblioteket ikkje er synleg, eller i større grad kunne ha vore synleg, grunnjev dette med at biblioteket nettopp kunne vore flinkare til å annonsere og gjere folk klar over arrangementa i biblioteket. Dei kan rett og slett vere betre på marknadsføring. Enkelte trur at dette gjer at folk flest ikkje har fått med seg endringa som har skjedd i biblioteket.

Relativt mange seier at dei finn informasjon om arrangementa på Facebook. Utfordringa ligg i at enkelte bibliotekbrukarar opplever det som ein teknisk barriere å bruke Internett, og informasjonen på Facebook eller på nett blir altså ikkje tilgjengeleg for alle. Det blir hevda at du truleg må vere særleg interessert i å finne informasjon om arrangement i biblioteket for å faktisk finne den, og at du meir eller mindre må aktivt oppsøkje den. Du må allereie like biblioteket på Facebook, og det er truleg også ein fordel allereie å vere brukar av andre bibliotektenester sidan plakatar og informasjon, særleg i Fjell, er å finne i sjølve bibliotekrommet. Nokre av informantane kjem med idear til korleis biblioteket kunne vore meir synleg enn dei opplever dei å vere i dag. Eit forslag i begge kommunar er eit utstrekt samarbeid med lokale organisasjonar og institusjonar slik at biblioteket kan nytte synergien av alt det andre som skjer i kommunen.

Møtestad

Møtestadkonseptet er viktig som teoretisk omgrep i dette prosjektet, anten som eit offentleg rom, tredje staden eller lågintensiv møtestad. Møtestad er ein del av prosjektet mitt som er teoritestande då eg ser desse ulike teoriane rundt møtestaden opp mot kva som faktisk skjer i biblioteka under arrangement og aktivitetar som ein måte å oppfylle endringa i formålparagrafen. Møtestadkonseptet viser direkte til formuleringa i biblioteklova som slår fast at bibliotek skal vere uavhengige møtestader, og viser også direkte til problemstillinga i prosjektet mitt som er å definere korleis sentrale aktørar i lokalsamfunna: bibliotekarar,

brukarar, lokale politikarar og representantar frå sivilsamfunnet definerer biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit. Funn i dette kapittelet skal vere med på å svare på denne problemstillinga, i tillegg til dei to forskingsspørsmåla om kva utfordringar rundt offentlegheit og møtestad biblioteket si rolle blir knytt til, og kva oppfatning aktørane i lokalsamfunna har av korleis biblioteket kan bidra til å realisere mål med omsyn til lokale møtestader/lokal offentlegheit. Dei to temaa som informantane er spurde om rundt møtestadkonseptet, er følgjande;

- Sosial møtestad
- Inkludering og integrering

Det første temaet dreiar seg rundt spørsmål om i kva grad biblioteket fungerer som ein møtestad under arrangement, i kva grad det er ein sosial møtestad og i kva grad folk interagerer med kvarandre eller nyttar bibliotektenester samstundes som dei er der. Det andre spørsmålet dreiar seg om i kva grad biblioteket bidrar til inkludering og integrering. For å sikre ei felles oppfatning av kva møtestad betyr i biblioteksamanheng, fekk både bibliotekbrukarane, samarbeidspartar og politikarar ein mindre introduksjon til konseptet før spørsmåla vart stilte.

Sosial møtestad

Under dette temaet blei bibliotekbrukarane, samarbeidspartar og bibliotektilsette spurde om folk minglar og snakkar saman med folk dei kjenner eller ikkje kjenner frå før. Dei vart også spurde om det er slik at dei kjem direkte til arrangementet og går att, eller om ein nyttar biblioteket før og etter arrangementet. Samarbeidspartane vart spurde spesifikt om det arrangementet dei er med på å gjennomføre i biblioteket. Politikarane vart spurde eit meir generelt spørsmål om møteplassen utan at dette med arrangement nødvendigvis blei nemnd. Arrangement er likevel eit tydeleg tema i svara som blir gitt.

Fjell

Bibliotekbrukarar i Fjell om sosial møtestad

Alle dei intervjuar bibliotekbrukarane i Fjell meiner at arrangementa i biblioteket fungerer som ein sosial møtestad, og mange uttrykkjer òg at det er behov for ein slik møteplass i kommunen. Sjølv om dei alle er positive, varierer det litt i kva grad dei sjølv føler behov for å mingle eller bli kjende med folk. Til dømes meiner bibliotekbrukar 5 Fjell og bibliotekbrukar 1 Fjell at det sosiale ikkje er så viktig for deira del. «Eg trur det er behov for det», seier

bibliotekbrukar 5 Fjell, men legg til at for hans del så er det interessante tema som gjer at han går på arrangement, det sosiale er ein bonus. Når det gjeld mingling, seier han at det stort sett er det: «Det blir mingling i pausen, så går me.» Han synest det er litt tilfeldig i kva grad ein snakkar med folk i samband med arrangement, ut frå kven som er der. På arrangementa om kvelden er biblioteket stengt, og då blir det ikkje så lett å nytte bibliotektenester.

Bibliotekbrukar 1 Fjell trur biblioteket kan vere ein viktig sosial arena for mange og opplever at folk snakkar saman på arrangementa. For hennar del er ikkje arrangementa ein arena for å bli kjent med nye menneske. Men ho snakkar gjerne med folk, særleg når det er i mindre grupper: «Eg har jo snakka med folk som eg ikkje kjenner, men ikkje sånn for å bli vener, for å få noko meir kontakt. Det har eg ikkje.» Dei fleste gongene kjem ho til arrangementet og køyrer heim att like etterpå, gjerne i kombinasjon med å handle litt mat. Ho seier at ho «kan hugse berre ein gong at vi tok ein kaffi rett etterpå, på ein kafé her rett ved sidan av. Så det er jo ypparleg.»

Fleire av bibliotekbrukarane synest det er lett å snakke med folk når dei er på arrangement. Bibliotekbrukar 3 Fjell meiner biblioteket dekkjer «eit behov som ikkje sporten dekkjer eller som ikkje kafeane dekkjer.» Sjølv likar ho variasjon i tema og synest det er hyggeleg å treffe på folk og lett å snakke med folk. «For min del så er det litt sånn levande bøker», seier ho om arrangementa i biblioteket og held fram: «Eg synest det er fint då at det kjem eit menneske og fortel om noko som er viktig for dei.» Ho opplever at det er god stemning på arrangementa og set pris på at dei har litt servering. Samstundes tenker ho at nokre tema som til dømes eit arrangement ho nemner om kjønnskifte, kan vere såpass vanskeleg for enkelte at dei har nok med å kome, og at dei då ikkje snakkar med folk. Bibliotekbrukar 2 Fjell synest ikkje det er vanskeleg å snakke med andre dersom dei har felles interesse, slik ho meiner det ofte er når dei er på same arrangement: «Ja, men det er jo dersom det arrangementet og dei folka er der, så er dei jo på det same som deg – og då er det lett å snakke med dei.» Ho opplever arrangementa som ein sosial møteplass både for seg sjølv og andre. «Eg gjer eigentleg det», seier ho, «spesielt på språkkafeen så trur eg det er lett for forskjellige menneske å kome ... For dei norske også tenker eg. Det er eigentleg ein fin møteplass.» Ho seier at det er litt ulikt korleis ho nyttar biblioteket før og etter arrangement: «Av og til går eg berre for å høyre på det og berre går att, men av og til så går ein litt rundt og brukar litt tid.»

Bibliotekbrukar 4 Fjell definerer biblioteket som eit treffpunkt. Ho opplever det som ein stad det er rom for alle, og ein stad for etnisk mangfald. Ho og familien er faste brukarar av biblioteket, og det er ikkje aktuelt å kome like før eit arrangement og gå att: «Nei, vi kan ikkje

gå inn på bibliotek utan å gå ein god runde. Vi har ein fast runde, vi byrjar med barnebøkene og så går vi innover i lokalet. Så vi brukar å kome litt før Arrangementet brukar jo å vere litt inne i lokalet, og då er det heilt naturleg for oss å stoppe opp og kikke.»

Samarbeidspartar i Fjell om sosial møtestad

Alle samarbeidspartane i Fjell er positive til at arrangementet dei er involverte i på biblioteket, fungerer som ein sosial møtestad. Korleis og i kva grad arrangementet fungerer sosialt, heng saman med karakteren på arrangementet. For samarbeidspart 4 Fjell som er med på å arrangere språkkafé, er det tydeleg at dette er ein sosial møtestad. Det er ein arena der innvandrarar blir inkluderte. Ho seier: «Vi har jo fleire som kjenner kvarandre av dei frivillige som kjem saman og så går dei på dette saman. Eg veit ikkje om dei treffest så veldig mykje elles, men det er i alle fall ein måte som dei treffest på som venninner og gjer ein felles aktivitet.» Innvandrarane som kjem har tilbodet gjennom norskkurset som dei går på, og ho meiner dei fleste kjem til arrangementet og går att. «Det verkar som at mange er litt sånn at no er dei på skulen, og dei vil helst kome seg heim», seier ho. «Så eg ser ikkje at det er nokon som blir sitjande igjen, dei vil heller gå tidlegare.»

Babysongen som samarbeidspart 1 Fjell er med på å arrangere, har absolutt ein todelt karakter, meiner ho. Det er musikkprosjekt med god kvalitet, og så er det den sosiale biten med «at dei har moglegheit til å bli kjent med nye folk, dei ein sit ved sidan av – og så sit dei med kaffi saman etterpå, så det blir eit miljø.» Ho ser at ein del kjem like før arrangementet, men trur det er fordi det er knapt med tid for småbarnsforeldre. Etter arrangementet har dei ei kaffistund der folk blir kjende. Ho seier «dei snakkar ikkje berre med dei som dei kjenner frå før, så dei blir kjent med nye kontaktar – og vi er ikkje med på den kaffidelen, for vi går frå jobb til jobb. Vi tenker at det eigentleg er greitt at vi trekker oss ut, så blir dei aleine og må snakke saman – at ikkje det er vi som fører samtalen.» Samarbeidspart 5 Fjell samarbeider med biblioteket om tilbod for barn i regi av helsestasjonen. Ho meiner at biblioteket generelt har ei viktig rolle som møtestad: «Eg tenker jo at det er ein plass som kan vere ein fin laurdagsaktivitet, det kostar ingenting og gjer ungane kjende med bøker, at dei får glede av det.»

Både samarbeidspart 2 Fjell og samarbeidspart 3 Fjell arrangerer quiz i biblioteket, og dei meiner begge at quizen fungerer som ein sosial møtestad. «Ja det vil eg jo påstå, for dei fleste som er der er der jo kvar gong. Så det har vorte slik at du vil ikkje gå glipp av det på ein måte», seier samarbeidspart 2 Fjell. Han opplever at folk snakkar med kvarandre, og mange kjem til biblioteket i god tid før arrangementet. «Vi brukar å ha det klokka sju og biblioteket

stenger jo sju, men folk kjem i alle fall seks og gjerne før seks. Så det er mange gode diskusjonar om pop og rock før, og så blar dei gjerne litt i bøker ser eg», seier han, og legg til: «Dei som er på lag vil jo kjenne kvarandre dei fleste då, men som sagt så er det mange som kjem igjen gang på gang. Så det verkar som dei har ein god tone seg imellom også.» «Absolutt», svarar samarbeidspart 3 Fjell på spørsmålet om quizen han er ansvarleg for, er ein sosial møteplass. «Fordi at folk går der ikkje berre for quizen sin del, dei går der for å treffe vener og for å snakke med folk. Det er no forresten eit element på alle quizar som eg kjenner til.» Han opplever at dei som kjem på quizen, kjem direkte til den, utan å bruke tid i biblioteket først. «Sånn fungerer det», seier han og legg til: «Og i og med at biblioteket er stengt, så blir det ikkje til at dei går og gjer noko anna etterpå. Det brukar å ta eit par timar, klokka ni går vi heim.»

Politikarar i Fjell om sosial møtestad

Alle dei intervjuja politikarane i Fjell meiner det er behov for biblioteket som sosial møtestad i deira kommune. Dei fleste er også positive til korleis biblioteket i kommunen allereie er ein slik sosial møteplass. Politikar 2 Fjell meiner at det er eit veldig stort behov for at biblioteket er ein møteplass for informasjon, kulturforskjellar og språk. Trass i at ho er positiv, er politikar 5 Fjell opptatt av potensialet av biblioteket som møtestad, kanskje i større grad enn ho faktisk opplever det som ein møtestad i dag. Ho seier: «Rammene ligg der og føresetnaden er til stades, men ein må kanskje velje nokre satsingsområde slik at det ikkje blir for utspedd, for lite.» Ho tenker at samarbeid med andre organisasjonar er ein nøkkel for å få det til og understrekar at tilbodet må gjerast meir kjent.

Enkelte politikarar er beint ut entusiastiske fordi dei opplever biblioteket som ein møtestad som bidrar til sosialt samhald i kommunen. Politikar 6 Fjell synes biblioteket som møtestad er fantastisk og meiner det er behov for ein slik lågterskel-møtestad i kommunen: «Det er det eg tenker er botnlinja her på eit vis. Og så er det jo dette med kva kulturtilbod du har lyst til å vise, det kan vere store ting – innsamling til juleaksjonar eller kva vi hadde for nokre år sidan. Og så kan det vere diktopplesing av lokale forfattarar, sant? Det kan vere så utruleg mykje.» Ho er oppteken av gratisprinsippet, særleg for sårbare grupper som ikkje har dei same moglegheitene som andre. Politikar 3 Fjell trur biblioteket har ei viktig rolle som møtestad i kommunen: «Ja, dei har jo det, for dei har jo ting som skjer her, dei har jo quiz mellom anna, og det er jo folk som møter opp, så det er jo noko som fungerer.» Ho opplever særleg dette når det er arrangement i biblioteket, for det kan kanskje vere litt vanskeleg å møtest der på eige initiativ – «litt sånn, skal vi gå å henge på biblioteket?»

«Det viser jo igjen det som vi såg då vi gjekk inn her. Det var folk i skranken som fekk hjelp, og det var dei som du såg som sat med språkkafé», seier politikar 4 Fjell til spørsmålet om han opplever biblioteket som ein sosial møtestad, og held fram: «Ja, jo meir eg reflekterer på det no, så ser eg det som utruleg viktig, at dei har ei veldig viktig rolle. Så det gjeld eigentleg å ta rommet og ta moglegheitene som er der.» Han er særleg opptatt av inkludering og har fått auga opp for språkkafé. Politikar 1 Fjell meiner biblioteket er komen langt i prosessen med å vere ein sosial møtestad, mellom anna gjennom arrangement. Han meiner at det er heilt klart behov for at biblioteket har ei slik rolle i kommunen, og seier: «Ei av dei største utfordringane ser vi no i lokalsamfunnet, det er å finne lokale som folk kan møtast – rett og slett å finna rom. Og dette er jo eit sagn i dei nye bustadblokkene som blir bygde. Folk ønskjer å sitje ein stad og strikke ... sånn er det berre. Det er nokre unntak, sjølv her hos oss er det det. Men det å finne desse romma, det er snakk om fysiske areal som ein kan ha dette møtet på – det trur eg blir meir og meir viktig framover.»

Bibliotektilsette i Fjell om sosial møtestad

Dei bibliotektilsette i Fjell er positive til både bibliotek generelt og arrangement spesielt som sosial møtestad. Dei opplever stor grad av samtalar og møte mellom folk. Bibliotektilsett 4 meiner biblioteket er «ein stad som folk kjem for å treffast og kommunisere. Av og til finn dei sjølve fram til oss som ein plass å treffast.» Ho opplever at folk ikkje alltid ønskjer at biblioteket skal gjere noko for dei, men at dei føler seg trygge på biblioteket, og at dersom dei treng noko, tek dei kontakt sjølve. Ho synest det nokre gonger kan vere ei utfordring å trekke folk. Enkelte arrangement som litterær matpakke har ikkje ei stor deltakargruppe, men dei som går er trufaste og kosar seg. Ho trur at dersom deltakarane på arrangementa er norske, treffer dei folk dei kjenner i motsetnad til utlendingar som er lite å sjå på arrangementa.

«Det er ein veldig god møtestad det med arrangement, fordi folk som har same interesser kjem saman – og dei spinn vidare på det, så kjem det nye ting ut av det. Det trur eg har vore veldig bra», seier bibliotektilsett 3 Fjell. Ho meiner at arrangementa samlar folk som ikkje har møtst før, og at det oppstår god kontakt og idear. Ho synest det sosiale knytt til arrangementa er veldig bra og seier: «Det er alltid lenge frå arrangementet er formelt over til folk forsvinn ut. Folk blir ståande å prate, og eg synest det har vore ein veldig god sosial arena.» Ho synest det verkar som at folk både pratar med kjende og på tvers av grupper: «Dersom folk har kommentert eller stilt spørsmål undervegs, så er det gjerne folk som går bort til den personen og vil snakke med den etterpå. Eg synest ofte det er litt på tvers etter arrangementa, det synest eg. Det er veldig mykje snakk etter arrangementa.» Ho meiner at sjølv om det er ein del som

brukar biblioteket før dei går på arrangement, og til dømes låner bøker, så er det svært sjeldan at det blir lånt ut noko under arrangementet, trass i at dei prøver å stille fram litteratur eller materiale som er knytt til tema som arrangementet dreiar seg om. «Eg trur det er noko med at når folk er på arrangement, så klarar dei ikkje flytte fokus over på at dei skal noko anna», seier ho.

Når det gjeld dette med å ta i bruk dei meir tradisjonelle bibliotektenestene samstundes som det er arrangement, er det fleire som har meiningar om det. «Det er kjekt å sjå at mange etter eit arrangement stoppar opp og snakkar med andre, eg observerer jo at dei snakkar om ting som har med arrangementet å gjere, men også det sjølvstakt at dei plutselig treffer på nokon dei ikkje hadde sett på ei stund. Det er jo også positivt. Du har jo begge delar, dei som hastig går vidare også. Men eg synest det er positivt mange som stoppar opp og synest det er kjekt å bruke lokalet både litt før og etterpå, det er det», seier bibliotektilsett 1 Fjell som meiner at folk treffer kvarandre på tvers av grupper, til dømes når det gjeld debatt der temaet skapar eit felles engasjement.

Bibliotektilsett 2 Fjell opplever at ein del av deltakarane på arrangement brukar bibliotekrommet samstundes: «Vi har kanskje eit arrangement med ein forfattar eller noko slikt, og då vil jo folk gjerne låne bøkene – det gjer jo ein del, og det blir venteliste. I forkant så marknadsfører vi jo litt.» Slik opplever han òg at det er med andre arrangementstema. Dei genererer interesse for bøker om temaet. Når det gjeld det sosiale, meiner han at det er litt ulikt: «Då er det mest kanskje i pausen, men også når dei kjem – for vi har ofte sett fram noko frukt eller sånn og då pratar no folk litt. Men ein del kjem og nokre går jo med ein gong då, det gjer dei jo. Men det er alltid nokre som står igjen.» Også bibliotektilsett 5 Fjell er inne på servering som ein sosialisierende faktor. Ho meiner at mange opplever arrangementa som eit sosialt treffpunkt: «Det gjer vi jo litt aktivt i forhold til å servere litt kaffi og te. Berre i det møtet over kaffi- eller tekoppen ser vi at det oppstår samtalar ja.» Ho legg vekt på at det at biblioteket er gratis og tilgjengeleg for alle, og at det gagnar heile samfunnet: «Vi kan verkeleg ha ei rolle berre med å vere eit menneske som møter alle på lik fot, og er like hyggeleg mot alle Og det er jo den mellommenneskelege dialogen som skjer der som eg meiner er med på å skape eit fellesskap.»

Voss

Bibliotekbrukarar på Voss om sosial møtestad

Alle bibliotekbrukarane som er intervjuja på Voss, er positive til at arrangementa i biblioteket fungerer som ein sosial møtestad trass i at det er nokre utfordringar. Ei av desse er at

biblioteket er stengt under kveldsarrangementa, noko som kan verke avgrensande på det sosiale. Bibliotekbrukar 4 Voss meiner at arrangementa fungerer fint som ein sosial møteplass, og at det er noko mingling: «Ein snakkar då som regel litt med folk før og etterpå, men ikkje så mykje. Du veit, dei som går på tilskipingar her dei kjenner eg litt, eller veit kven dei er, ein god del av dei i alle fall.» Han meiner folk ikkje nyttar biblioteket i samband med arrangementa og seier «Ein går heim, her skal det stengast.»

Bibliotekbrukar 5 Voss set pris på det sosiale i samband med arrangementa og synest det er har stor tyding med pause og servering undervegs. Ho meiner folk pratar med dei ein kjenner, og at det er ein bra møtestad, særleg når det er pause og kaffistund midt i arrangementet. Det fører ofte til mingling ved at folk må «bevege seg litt, fram og hente kaffi og då får du litt sånn ‘åh, er du her og’...» Ho synest det er kjekt å treffe folk og prate, og for henne er den sosiale biten viktig. Ho synest òg det er lett å prate med folk ho ikkje kjenner når ho er på arrangement: «Jada, eg har jo ikkje problem sånn Ein snakkar då gjerne om ‘åh, dette var fantastisk’ eller ‘dette var flott’ eller ‘eg hørde litt dårleg’ eller. Det blir jo litt sånn daglegdags. Men i alle fall for meg så er det veldig viktig å ha desse arrangementa.»

Fleire av dei andre bibliotekbrukarane saknar større grad av servering i biblioteket i samband med arrangement, og meiner dette har stor tyding for det sosiale. Bibliotekbrukar 1 Voss opplever arrangement i biblioteket som ein sosial møteplass, men ikkje alltid: «Det er jo sosialt for dei som møter då, men du kan seie – ja kanskje ikkje alltid.» Ho trur nemleg ikkje at folk minglar i samband med arrangementa: «Dei kjem inn og set seg ned og så går dei igjen Og det er litt synd, ein kunne jo ha brukt det og opna opp for litt meir sosialt ved sidan av arrangementet.» Ho meiner det kunne ha vorte betra med ein kafé i biblioteket eller i kulturhuset, noko dei har ønskt seg og sakna sidan det opna. Bibliotekbrukar 2 Voss trur det er låg terskel for å kome til biblioteket, og meiner at arrangementa kan vere ein sosial møtestad: «Ja, det gjer eg absolutt, men det er jo frivillig å kome hit så nokon har jo tatt eit val før dei kjem så langt.» Ho snakkar med kjentfolk når ho er på arrangement, og kan også snakke med folk ho ikkje kjenner sjølv om det kunne vore lagt betre til rette for det. Ho seier: «Det er vanlegvis ikkje så mykje mingling. Dei fleste arrangementa er slik at du kjem når det byrjar og går når det er slutt.» Ho trur likevel at det er noko potensial her og «tenker på biblioteket i Bergen der dei har kafé og servering og slikt, at det kunne vore veldig kjekt om det hadde vore boklanseringar med eit glas vin. Då trur eg kanskje det hadde blitt litt meir mingling og slikt også.»

I tillegg til eit ønskje om servering er bibliotekbrukar 3 Voss heller ikkje heilt nøgd med stemninga i biblioteket. Ho synest biblioteket er ein møtestad sidan «du kjem jo og ser kven som er der og orienterar deg litt om folk og fe.» Ho opplever likevel ikkje mingling i samband med arrangementa og meiner det hadde vore meir sosialt dersom det var skjenkebevilling: «Men det er vel meir det at etter at ting er ferdig så går ein herifrå, så då blir det ikkje så sosialt som for eksempel dersom det er ein konsert så går ein ut i baren etterpå. Då går ein til ein annan stad.» Ho har heller aldri nytta biblioteklokalet i samband med arrangement sidan «dei arrangementa er jo på kvelden, så då er jo biblioteket uansett stengt før – så då kjem du jo ikkje før for å gjere eit eller anna.» Ho synest ikkje det er så imøtekomande stemning på biblioteket, og at det ikkje alltid er så hyggeleg å kome dit sjølv om ho understrekar at dette definitivt er med unntak. Dette er ei personleg oppleving ho har som lånar som gjerne smittar over på opplevinga av å vere på arrangement.

Samarbeidspartar på Voss om sosial møtestad

Samarbeidspartane som er intervjuja på Voss er også alle positive til at arrangementet dei er involverte i på biblioteket, fungerer som ein sosial møtestad. Samarbeidspart 5 Voss driv med småbarnssong i biblioteket. Ho meiner arrangementet er ein veldig viktig sosial møteplass: «Foreldra møtest jo og pratar, så det er jo veldig bra sånn. Det er jo mange som berre sit heime med ungane sine i alle fall dersom dei er veldig små, og kjem kanskje ikkje frå Voss – og så kjem dei her og møter andre ungar og foreldre i ein litt meir avslappa plass enn garderoben i barnehagen. Så er det nokon som eg ser går i lag vidare på kafé.» Ho passar på å gje barn og vaksne litt oppgåver slik at dei kan samarbeide: «Eg seier ‘kan de dele på desse instrumenta? For eg har ikkje tid til å gå rundt til alle.’ Så då ser eg jo at dei samhandlar litt.»

Samarbeidspart 1 Voss og samarbeidspart 2 Voss samarbeider kvar for seg med biblioteket om konsertarrangement, og meiner begge at det kan fungere som sosial møtestad.

Samarbeidspart 1 Voss som representerer Kulturskulen, meiner dei som kjem på arrangementa ofte kombinerer det med bruk av biblioteket: «Nokon legg jo alltid inn litt tid ekstra for å ta seg ein runde i biblioteket når dei først er der. Så eg trur no, eg innbillar meg at dei i biblioteket må kunne sjå på utlånsstatistikken sin når det har vore der.» Han trur også at folk snakkar saman gjerne om dei felles opplevingane: «Eg trur dei snakkar litt med dei som dei kjenner. Dei snakkar gjerne med sidemannen òg,» seier han. «Men det er eit eller anna med det at når du har opplevd noko i lag, kulturelt, så har du ofte behov for å dele dine egne oppfatningar med både kjende og ukjende. Så eg merkar dei snakkar i alle fall veldig mykje når dei er på veg ut.» Samarbeidspart 2 Voss representerer eit musikkakademi og seier: «Ja,

det vil eg seie,» til spørsmålet om konsertane dei er med på i biblioteket er ein sosial møteplass. «Klart for dei som i utgangspunktet er på huset, og har dette som ein del av ein pause på dagen, så blir det ein liten sosial hending. Og elles for publikum som kjem utanfrå så blir det jo det. Då blir det eit møtepunkt.» Han har ikkje noko presist bilde av om folk nyttar biblioteket i samband med arrangementet, men trur det både er dei som gjer det, og dei som kjem like før arrangementet og går like etter. Han er òg usikker når det gjeld kor mykje folk pratar saman. «Men i og med at det har kome såpass mykje publikum som det har ein del av desse gongene, og både frå huset og utanfrå – og så er det såpass uformell ramme, ope lokale og sånn. Så det ligg veldig til rette for å møtast og pratast og eventuelt få nye kjennskapar», seier han.

Både samarbeidspart 3 Voss og samarbeidspart 4 Voss har arrangement i biblioteket som inneber pause og kaffi, noko dei begge legg vekt på som ein faktor for sosial aktivitet. Samarbeidspart 3 Voss meiner at arrangementa er med på å gjere biblioteket til ein møtestad: «Til ein viss grad vil det jo vere det, at her kjem folk saman, det er foredrag om ein eller annan forfattar. Så har vi med noko kake eller bollar, kaffi og te og slikt – og så set du og snakkar. Du kan jo snakke om kva som helst, du kan jo snakke om Voss cup eller ny gondolbane, kva du vil – men klart du snakkar litt om det du har høyrte på.» Når det gjeld arrangementa han er involvert i, i regi av Mållaget, opplever han at dersom han er programleiar, kjem gjerne heilt framande folk bort og snakkar til han om det arrangementet handlar om. «Men», seier han, «eg trur ikkje det er så ofte at du har eit foredrag her, og så sit det to her og så etterpå så plutselig slår dei seg i hop for å snakke om eit eller anna. Det trur eg ikkje skjer så ofte.» Dei som skal på arrangement går jo gjennom biblioteket på veg bort. Han meiner enkelte går rett og finn seg ein stol medan andre går og ser litt på bøker. Noko vanleg bibliotekbruk ser han ikkje: «Dersom biblioteket stenger sju så byrjar arrangementet sju, så det er jo ikkje lagt opp til noko utlån eller aktivitet i samband med desse arrangementa.» Samarbeidspart 4 Voss som representerer lyrikklaget, meiner folk treffest på arrangementa deira. Han seier: «Vi har kaffipause og då står folk og pratar. Når det er bokkveld her så er det utstilling, og då står folk og pratar om og kring utstillinga. Det har tiltrekt som møteplass i samband med arrangementa våre også, sjølv om ein ikkje har anledning til å stå å snakke med kvarandre heile tida.» Han trur folk stort sett kjem direkte til arrangementet, men ser òg at folk går litt rundt: «Før vi byrjar så er det jo ope for publikum å låne bøker og slikt, så då er det folk som går omkring og ser i reolane. Men dei som er på arrangementet, dei kjem vel for arrangementet – og ... ja pratar litt med kvarandre før dei går

heim då.» Han trur dei som er på arrangement for det meste snakkar med kjenningar, men meiner samstundes og har personleg erfaring med, at arrangementa kan vere ein arena for å bli kjend med nye folk på Voss.

Politikarar på Voss om sosial møtestad

Dei intervjua politikarane på Voss er alle positive til biblioteket si rolle som møtestad. Nesten alle meiner òg at det er behov for biblioteket som sosial møtestad i deira kommune. Den einaste blant politikarane som er noko delt i høve behovet, er politikar 2 Voss. Sjølv om han meiner biblioteket har ei rolle å spele som sosial møtestad, tenker han både og rundt kva behov det er for at biblioteket skal vere ein slik sosial møtestad, men trur det er viktig for heilt små ungar: «Det er klart at når eg er på biblioteket så er det for å låne bøker, eventuelt for å lese i nokre tidsskrift og aviser som eg elles ikkje ville gjort. Men eg er kanskje ikkje rett målgruppe, kvit mann som pushar 50 er jo liksom den mest utskjelte gruppa ein har her. Og for meg reint personleg så er det kanskje ikkje det viktigaste.»

Politikar 4 Voss meiner derimot at det er behov for at biblioteket er ein slik sosial møtestad her i kommunen, «for dei har noko på tvers som ikkje alle andre har, så det synest eg er veldig positivt.» Ho opplever at biblioteket kan bidra til sosialt samhald: «Ja, det synes eg – i og med at dei er flinke til å lage arrangement til alle aldersgrupper. Så det er no veldig mange som er innom her i løpet av ein månad, tippa eg.» Ho meiner lokalet med den flotte utsikta bidrar med ei fin ramme for den sosiale aktiviteten. Også politikar 6 Voss opplever at biblioteket bidrar til sosialt samhald og meiner det er eit tydeleg behov for at biblioteket har denne sosiale rolla. Han har inntrykk av at det er aukande bruk av biblioteket, og seier: «det er mange som finn tilhald her ser eg. I sum så trur eg at, og med dei verkemidla og dei areala ein har til rådvelde, så reint bortsett frå opningstider, så trur eg dei gjer så godt som det er mogleg.» Han legg til at han trur biblioteket blir drive på ein bra måte, og at dei «har veldig mykje ulike program. Eg ser desse barneprogramma trekker veldig mykje folk.»

«Eg synes det er veldig verdifullt,» seier politikar 3 Voss om biblioteket som møtestad. «Eg har også registrert at dei har samlingar for innvandrarar, og språkkafé for eksempel. Så dei prøver å gjere noko for mange. Og så har dei jo enkelte arrangement for barn, teater eller noko liknande. Og så har dei prøvd seg med dataopplæring for eldre, eller ukyndige i alle fall. Så eg synest dei har vore veldig flinke til å satse breitt, eg synest det.» Han meiner absolutt det er eit behov for at biblioteket har denne rolla: «Eg trur ikkje det er andre, ja det finst vel kanskje andre som tenker litt i same retning Men biblioteket er, skal vi kalle det meir nøytralt – så dei kan så absolutt tenke slik og arrangere slike samlingar.»

Også politikar 5 Voss trekker fram språkkafé som eit særst bra konsept som han trur viser fram mangfaldet som bur i folkebiblioteket. Han meiner kulturopplevingane og aktivitetane trekker mange ulike typar av grupper som gjer det mogleg å lære seg å kommunisere, noko han meiner er grunnleggande viktig. «Så det synest eg er fint, og absolutt ei rolle som møtestad», seier han. «Men eg trur framleis den må vere organisert, eg trur ikkje ein kjem – ja kanskje nokon kjem hit, det tør eg ikkje seie – men mi kjensle er at det er organiserte aktivitetar som gjer at det blir ein møtestad.» Han trur dette kan byggjast vidare på, og at rolla og synlegheita kan bli sterkare gjennom mange gode arrangement.

Politikar 1 Voss meiner den store utfordringa ligg i å gjere tilbodet kjend og få folk til kome i ein kommune der både ungar og vaksne er svært travle med andre aktivitetar, men: «Når det blir kjend at biblioteket kan tilby denne typen ting, så blir det jo absolutt eit knutepunkt for kommunen.» Ho trur det er behov for ein slik møtestad i kommunen «fordi vi har veldig mange i kommunen som ikkje har råd til å delta på mange aktivitetar og som treng eit tilbod. Det er ikkje alle som driv med idrett i stor skala og kan ta nytte ut av det, men som treng ein annan stad å møtast.»

Bibliotektilsette på Voss om sosial møtestad

Dei bibliotektilsette på Voss er for det meste positive både til bibliotek generelt, og arrangement spesielt som sosial møtestad. Bibliotektilsett 5 Voss opplever at arrangementa er ein sosial arena, og at enkelte også nyttar bibliotektenester samstundes. Ho seier: «Dei er no sosiale, og mange kjem til arrangementet – kjøper billetter, set seg ned, småpratar og så går dei att etterpå. Men du har jo også sjølv sagt dei som brukar biblioteket før og kanskje etterpå – alt etter når på døgnet. Så du har begge delar. Men på arrangement er det mest dei som kjem før arrangementet, det er mi oppfatning.» Også bibliotektilsett 3 Voss meiner det er både og korleis folk nyttar bibliotekrommet i samband med arrangement: «Det er jo klart dei som kjem berre for arrangementet sin del, men det verkar no på meg som både sosialt og det å låne bok og lese avis medan dei er her, at det er begge delar. Og det verkar på meg at det er litt viktig for dei som kjem på arrangement å få litt tid både før og etter til å bruke litt biblioteket òg då.» Ho opplever også at det oppstår samtalar mellom folk frå ulike grupper, til dømes i samband med eit arrangement om middelhavsflyktingar der det oppstod samtalar mellom innleiaren, syriske flyktingar som var tilhøyrarar, og andre tilhøyrarar i etterkant. «Det tenkte eg var interessant og veldig positivt», seier ho.

Bibliotektilsett 4 Voss meiner at «Dei fleste arrangementa her gir jo moglegheit for litt sosialt fellesskap.» Ho meiner biblioteket som skapar av fellesskap er noko som skjer indirekte ved

at enkelte arrangement som til dømes Strikk og lytt, er uformelle og gjer det lett å prate med framande. «Då er det jo litt sånn uformelt, eller det er jo formelt samstundes som det er uformelt. Så det har jo for så vidt biblioteket vore med på», seier ho. Ho trekker fram tydinga av servering av kaffi og kake i samband med enkelte arrangement: «Klart at det også blir jo ein møtestad der folk kan vere fri til å prate litt.» Når det gjeld arrangement, opplever ho at: «Nokon kjem litt før, dei fleste kjem akkurat. Vi har som regel stengt etter arrangementet, så då må dei gå for å seie det slik. Men vi må jo rydde opp og slikt, så då er dei jo her så lenge da. Men det er gjerne slik at dei pratar litt etterpå ja, det er det.» Ho trur både framande og folk frå ulike gruppe pratar saman. Bibliotektilsett 2 Voss meiner servering har betydning, og fortel at nokre arrangement legg til rette for det sosiale, og seier: «lyrikklaget og mållaget har jo alltid kaffi, så då er det jo pause så folk får snakke. Så dei meiner jo sjølve at det er veldig viktig, for dei meiner at folk treng å snakke med kvarandre, og det er kanskje mange som sit aleine.» Ho opplever at det går føre seg sosiale møte mellom dei som kjem på arrangement i biblioteka, då dei gjerne kjem litt før og sit og pratar. Dei nyttar ikkje bibliotekenestene sidan biblioteket er stengt under arrangementet. Nokre av arrangementa er også i andre rom på kulturhuset sidan dei har problem med støy og med prosjektor. Ho trur folk som kjenner kvarandre frå før, snakkar med kvarandre, men ser liten grad av møte mellom ulike typar grupper av folk.

Bibliotektilsett 1 Voss trur at biblioteket er ein stad det er hyggeleg å gå til, men er i motsetnad til dei andre tilsette, ikkje sikker på at ho ser det som ein møtestad. Ho opplever det som ei utfordring at ein del av bibliotekarane blir rekna som å vere sure: «Det er det mange som seier, og det synest eg er litt trist – og heilt unødvendig at dei føler, sjølv vaksne.» Ho meiner oppfatninga om dette er ei blanding av ei stemning som har breidd seg, og realitet. Ho trur det kan ha noko med form å gjere, og tilvent oppførsel knytt til bygda generelt. «Men», seier ho, «bortsett frå det så har biblioteket laga til at det skjer noko for barn kvar laurdag formiddag, og det har blitt ein enorm suksess». Ho fortel at det er stort oppmøte og at folk blir verande, for å prate og for å låne bøker: «så det er ein veldig reell møtestad akkurat dette på laurdagane.» Ho legg til at dersom det hadde vore ein kafé hadde det i større grad vore ein møtestad. På kveldsarrangement er det annleis sidan biblioteket er stengt. Då berre kjem folk og går igjen.

Oppsummering av funn, sosial møtestad

Det er svært stor grad av positivitet hos informantane i begge kommunar når det gjeld i kva grad biblioteket og særleg arrangementa i biblioteket fungerer som ein sosial møtestad. Blant

informantane i Fjell blir det positive mellom anna knytt til biblioteket og arrangementa som sosial møtestad ved at biblioteket er ope, tilgjengeleg, gratis og dekkjer eit behov som ikkje kafeane dekkjer. Medan informantane på Voss mellom anna legg vekt på at biblioteket er ei uformell ramme der det blir lagt opp til sosialt samspel, og gjerne også det å få nye kjennskapar. I begge kommunar blir det skildra at det i stor grad skjer mingling og prat i samband med arrangementa.

Samarbeidspartane i Fjell skildrar korleis arrangementa dei er med på å arrangere, er ein god sosial arena, og her kjem det fram at karakteren på arrangementet verkar inn på i kva grad dei er ein slik arena. På språkkafeen er til dømes sjølve konseptet at deltakarane skal kome saman for å prate og konversere. På babysongen er arrangementet eit delt konsept mellom det musikalske og det sosiale. Det er eit eige poeng at deltakarane når sjølve arrangementet er over, sit saman med ein kaffikopp og blir kjende med kvarandre. På same vis er det med quizarrangementa eit viktig element at folk kjem saman for å treffast og for å pratast. Dette kjem òg fram ved at ein av quizarrangørane fortel at folk gjerne kjem for å preike ein time før arrangementet startar. Samarbeidspartane på Voss har same positive oppfatning av arrangementa som sosiale arena. Under småbarnssongen møtest foreldra og pratar saman. Her hender det at dei går vidare på kafé saman etter arrangementet. Dei samarbeidspartane som har konsertar i biblioteket, meiner at publikum på arrangementa gjerne pratar saman om felles opplevingar, både med dei som dei kjenner og før, og gjerne også med framande. Dei fortel at det er mange samtalar som går føre seg på veg ut av lokalet.

Eit par av bibliotekbrukarane i Fjell uttrykker at dei har ei oppleving av at dei som går på same arrangementa som dei sjølve, gjerne har same interesser som ein sjølv, og derfor er lette å snakke med. Ein av dei andre bibliotekbrukarane i Fjell meiner at dersom arrangementa har sensitive tema, blir det moglegvis vanskeleg å snakke med andre som er der. Denne kommentaren fall som eit innspel til eit arrangement som handla om kjønnskifte.

Eit viktig spørsmål er om publikum på arrangementa i hovudsak snakkar med dei som dei allereie kjenner frå før, og slik kanskje forsterkar nettverka som allereie finst i lokalsamfunnet, eller om dei også snakkar med folk dei ikkje kjenner frå før, og slik sett får ein vidare kjennskapskrets og potensielt kan oppleve samtalar med framande. Her er det ulike oppfatningar, men dei som meiner at dei hovudsakleg snakkar med kjenningar eller observerer at andre gjer det, er i mindretal. Blant desse informantane blir arrangementa opplevd som sosiale og ein pratar med dei ein kjenner. Det blir elles opplevd lite prat mellom

ulike typar av grupper, og ein av samarbeidspartane på Voss seier at han trur ikkje folk plutsleg finn ein annan og held fram samtalar utanom ramma til eit arrangement. Her er òg ei lita gruppe som ikkje meiner at den sosiale biten i samband med arrangement er så viktig for dei personleg.

På den andre sida er det ei større gruppe som meiner at dei også snakkar med ukjende på arrangementa, eller opplever at folk frå ulike grupper snakkar saman. I denne gruppa seier informantane at dei snakkar med kjende, men at dei òg kan snakke med folk dei ikkje kjenner. Det blir observert at folk snakkar både med kjende og ukjende under arrangementa, gjerne om dei felles kulturelle opplevingane, og ein av samarbeidspartane frå Voss har ei personleg erfaring av at arrangement er ein arena for å bli kjend med nye menneske. Samarbeidsparten som driv babysong i Fjell, opplever at foreldra som er til stades ikkje berre snakkar med dei som dei kjenner frå før, men får også nye kjennskapar. Det er også bibliotektilsette som er inne på dette temaet. Eit par tilsette frå Fjell meiner at folk treffest på tvers av gruppene, og at arrangementa dreg saman folk som ikkje har møtst før. Medan nokre tilsette frå Voss trur både framande og folk frå ulike grupper pratar saman i samband med arrangementa og opplever at det går føre seg samtaler mellom ulike grupper.

Nokre tema knytt til arrangementa som møteplass er vinkla både positivt og negativt av informantane. Eit av desse er servering. Når det gjelder det positive, blir det i begge kommunar og aller mest på Voss lagt vekt på betydinga av servering i samband med arrangement, og korleis dette opnar opp for sosial samhandling.⁵⁴ Serveringa blir skildra som å gje fridom til å prate og blir trekt fram som eit godt tidspunkt for mingling. Møtet over kaffi- eller tekoppen gjer at det oppstår samtalar. På den andre sida kjem det fram eit sagn om servering blant nokre av informantane på Voss, knytt nettopp til at dette hadde opna for meir sosial samhandling. Eit anna tema som blir vinkla både positivt og negativt, er knytt til kor ope og tilgjengeleg biblioteket er som arena. Her blir karakteren ved biblioteket som ein open arena sett i samanheng med sosialiseringa. Biblioteket er for alle og gratis. Men i begge kommunane blir det vist til at under kveldsarrangement er biblioteket som oftast stengt, og altså det motsette av ope og tilgjengeleg. Dette betyr at det er avgrensa kor mykje ein kan prate saman etter arrangementet, men også at det blir vanskeleg å nytte andre bibliotektenester i samband med arrangement.

⁵⁴ Blant informantane er det totalt ni som trekker dette fram som positivt. I Fjell er det ein bibliotekbrukar, ein samarbeidspart og to tilsette som trekker det fram, medan det på Voss er ein bibliotekbrukar, to samarbeidspartar og to bibliotektilsette som gjer det same.

Eit tredje tema som blir nemnd i både positiv og negativ forstand, er stemninga på biblioteket som grunnlag for å vere ein møtestad. Her er det også forskjell mellom kommunane der det i Fjell berre er knytt positiv stemning til biblioteket som arrangementsarena, medan det på Voss også er nokre negative røyster. God stemning blir nemleg skildra av to bibliotekbrukarar frå Fjell som ein positiv faktor med å gå på arrangement i Fjell folkeboksamling. På den andre sida skildrar to av informantane frå Voss at dei opplever ei litt mindre hyggeleg stemning på biblioteket, noko dei meiner ikkje fremjar møteplasskonseptet.

Inkludering og integrering

Under dette temaet blei bibliotekbrukarane spurde om i kva grad dei opplever arrangementa på biblioteket som ein inkluderings- og integreringsarena, om dei opplever at det er minoritetar på arrangementa og om dei trur det er ein arena for utanforskap.

Samarbeidspartnarane vart spurde i kva grad dei opplever arrangementet som dei er med på å arrangere, som ein inkluderings- og integreringsarena, og det vart presisert at ein då meiner både for minoritetar og for utanforskap elles i samfunnet.

Politikarane vart spurde eit noko vidare spørsmål om i kva grad biblioteket kan ha ei rolle som arena for integrering og inkludering og eventuelt korleis. Dei fekk gjerne eit tilleggsspørsmål som gjekk på om biblioteket kan spele ei rolle for dei som av ulike grunnar er utanfor i samfunnet. Spørsmålet var ikkje nødvendigvis knytt direkte til arrangement sjølv om heile settinga for å spørje er den nye formålsparagrafen. Enkelte av respondentane svarar også med tanke på dei arrangementa som finn stad i biblioteka sjølv om dei fleste ser meir på biblioteket sitt heilskaplege tilbod.

Dei bibliotektilsette vart spurde om kva moglegheiter og utfordringar dei ser for biblioteket til å vere ein arena for integrering og inkludering av ulike grupper i lokalsamfunnet, til dømes for menneske som er utanfor eller minoritetar. Dei bibliotektilsette vart ikkje spesifikt spurde om arrangement som ein arena for inkludering og integrering, men fleire av dei kom inn på temaet.

Fjell

Bibliotekbrukarar i Fjell om inkludering og integrering

Bibliotekbrukarane i Fjell meiner i hovudsak at arrangementa på biblioteket sånn generelt sett ikkje er særskilt inkluderande eller integrerande. Ei av utfordringane som blir peika på, er kor synleg dette tilbodet er til dømes for minoritetar. Bibliotekbrukar 5 Fjell meiner at dersom biblioteket vil ha tak i minoritetsgruppene, må dei ha meir internasjonal litteratur. Ein bør

også vurdere korleis arrangementa blir annonserte fordi «dersom du skal ha tak i den gruppa, så trur eg ein måtte ha annonsert på ein annan måte også. For dersom dei ikkje brukar biblioteket så ser dei ikkje oppslaga her heller.» Også bibliotekbrukar 3 Fjell er opptatt av korleis arrangementa i biblioteket kan bli meir synleg for ulike minoritetar. «Eg vil ikkje seie at det er veldig mange i publikum som er minoritetar. Men veit dei om det? Det er jo det store spørsmålet», seier ho. Når det gjeld utanforskap og bruk av biblioteket, trur ho at både tema og kven du er spelar inn. Ho «tenker at biblioteket er veldig inkluderande, men dersom du ikkje i utgangspunktet brukar biblioteket, så er det nok litt sånn ‘kva er dette for noko’?»

Fleire av bibliotekbrukarane løftar fram språkkafé som eit godt arrangement for inkludering og integrering. Bibliotekbrukar 1 Fjell seier: «Så mange innvandrarakar har eg ikkje sett her, men det er jo språkkafé då, så der har jo dei ein arena saman med andre innvandrarakar då – og norske.» Bibliotekbrukar 2 Fjell meiner at arrangementa på biblioteket burde fungere som ein møtestad for minoritetar og dei som gjerne er utanfor i samfunnet: «Eg synes jo det burde kunne det, men det er jo ein del du kunne sakne – når du tenker deg om.» Ho opplever språkkafé som eit veldig bra tiltak, og som tidvis krevjande for henne som frivillig: «Men det er givande, det er det. Og du treff veldig mange hyggelege norske folk også veit du, som ikkje du kjenner frå før. Så det er lærerikt tenker eg.» Ut over språkkafeen ser ho veldig lite til innvandrarakar på arrangementa i biblioteket. Ho seier: «Det tenker eg ofte er litt trist, og eg føler at det burde vi gjort noko med. Men dei kan vere andre stader som ikkje eg er.»

Bibliotekbrukar 4 Fjell har ei meir positiv innstilling til biblioteket som ein stad det er rom for alle, og ein stad for etnisk mangfald: «Eg føler ikkje at det er nokon fordømmar når eg kjem på biblioteket, det opplever eg på arrangement, dei som jobbar her står gjerne og tek imot deg.» Ho karakteriserar det å gå på arrangement i biblioteket slik: «Å møte folk på ein stad som det ligg til rette for at du kan prate og det er god stemning», og legg til: «Det er lett å kome i kontakt med folk, for det er ikkje noko ramme for korleis det skal vere og kva du skal snakke om. Det er avslappande, og når du kjem der med barn så blir jo det eit naturleg samtaleemne anyway.»

Samarbeidspartar i Fjell om inkludering og integrering

Dei intervjuja samarbeidspartane i Fjell svarar svært ulikt på kor inkluderande og integrerande arrangementet dei er med på å gjennomføre er, alt etter kva type arrangement det er.⁵⁵ Enkelte av dei spurde opplever nettopp at arrangementet dei har i biblioteket, er ein inkluderings- og

⁵⁵ Ein av dei intervjuja vart ikkje spurd konkret om dette då samarbeidet ikkje inneberer eit faktisk arrangement i biblioteket.

integreringsarena. Den som er aller tydelegast på dette er samarbeidspart 4 Fjell som er involvert i språkkafé, eit arrangement som også av fleire andre spurde blir dradd fram som nettopp ein slik arena. Ho fortel at det er særskilt for minoritetar og innvandraranar at språkkafeen eksisterer sidan den er del av norskkurset deira. Språkkafeen er «jo for innvandraranane, at dei blir inkluderte i samfunnet. Alle blir jo tatt med på den språkkafeen», seier ho. Også samarbeidspart 1 Fjell som driv med babysong, opplever at dei i stor grad når ut til innvandraranar, men det er nokre som er vanskelege å nå: «Eg ser at det er faktisk ingen flyktningar, dei som er i ein vanskeleg situasjon. Dei innvandraranane som jobbar, dei er det mange av. Det er veldig mange utanlandske, det er nesten fleirtal av og til – for gruppa varierer veldig frå veke til veke kven som kjem.» Ho opplever at det kan kome heile grupper med mødrer med bakgrunn frå ein særskild nasjonalitet, men at alle likevel snakkar med alle, og at dei har eit felles tema i barna: «Det er på tvers. Alle snakkar med alle. Eg ser mødrene, dei går bort til kvarandre og ‘kor gamal er han?’ Det er inngangen.»

Både samarbeidspart 2 Fjell og samarbeidspart 3 Fjell er engasjerte i quizarrangement i biblioteket. Ingen av dei opplever at denne typen arrangement dreg til seg minoritetar, og synest det også kan vere vanskeleg å sjå om folk er utanfor. Samarbeidspart 3 Fjell seier at «etniske minoritetar ser eg ikkje, og elles om andre er utanfor, det kan eg ikkje bedømme.» Han kjenner ikkje alle som kjem sjølv om han blir kjend med dei etter kvart, og han opplever at dei som kjem tilsynelatande er ganske veltilpassa i samfunnet. Heller ikkje samarbeidspart 2 Fjell ser mykje til minoritetar eller dei som er utanfor på quizen han er med å arrangere. «Det er jo ikkje masse av dei, men det er klart at ein del av dei som kjem, kjem jo aleine», seier han. Han legg til: «Då plasserer vi jo dei litt rundt omkring i lag, og dersom det kjem ein 3-4 aleine så plasserer vi dei på eitt lag gjerne. Og dei kjem ofte høgt opp, for når du tør å gå på noko slikt aleine så har du ofte litt peiling. Så det er litt artig å sjå desse her som aldri har møtt kvarandre og som plutselig vinn kinobilletter i lag eller ei bok i lag som dei må dele på.»

Politikarar i Fjell om inkludering og integrering

Politikarane i Fjell har mange ulike tankar rundt biblioteket som arena for integrering og inkludering. Nokre peiker på språkkafé som eit viktig arrangement i denne samanhengen. Mellom andre meiner politikar 4 Fjell at det er eit særst godt tiltak for å forstå kvarandre og for språkforståing, noko han meiner kan gjere ein stor forskjell. Han seier: «Og så er vi jo veldig enkle menneske, når vi først har fått ein relasjon til dei, så kjenner du dei og bur i same kommune, og dei er snille og greie – ja då når dei har lært bokstavane eller orda, då er gjerne det neste at dei reiser på fisketur saman. Det opnar seg mykje, men det er viktig med

fundamentet – at det ikkje berre går på fingerspråk. Det kan bli litt slitsamt.» Politkar 3 Fjell meiner at biblioteket kan spele ei rolle: «Ja, eg veit at dei har språkkafé her av og til og det fungerer jo veldig greitt fordi då kan dei få sjanse til lære norsk og sånn, og snakke med etnisk norske personar. Slik sett er det veldig bra at dei har slike arrangement, for det blir jo meir inkluderande dersom man kjem over den dørstokkmila – og på ein måte blir litt meir integrert med ein gong.» Ho meiner også at biblioteket kan spele ei rolle for folk som av ulike grunnar er utanfor i samfunnet, sjølv om ho ser at det kan vere utfordrande «særskilt dersom ein tenker på risikoutsette ungdomar – som kanskje eksperimenterer litt meir enn dei burde dersom ein kan seie det sånn. Så er det litt vanskeleg å seie ‘kom på biblioteket’ i staden for å gå på terminalen liksom. Det er ikkje ein naturleg møtestad på ein måte. Men med riktig marknadsføring og slikt så kan det jo bli det – berre ein tek til med arrangement som siktar seg litt meir mot dei, så ser eg at det kan fungere faktisk.»

Fleire av dei andre politikarane meiner også at det er ei utfordring å nå ut med tilbodet for å kunne fungere som ein arena for inkludering og integrering. Politkar 2 Fjell trur utfordringa ligg i å informere om tilbodet. Han er særskilt oppteken av barn, og at biblioteket er eit gratis lågterskeltilbod der dei kan møte andre barn. Også politkar 5 Fjell trur biblioteket kan spele ei rolle, men at det kan vere vanskeleg å nå ut med tilbodet: «Eg trur ein må gjere fleire ting for å få større effekt. Korleis kan biblioteket klare å tenke litt nytt også, i forbindelse med å klare å få folk til å kome. For det er ikkje alle som vil kome på språkkafé. Korleis skal vi prøve å få desse unge, einslege, mindreårige gutane til biblioteket? Då må ein gjerne gå og spørje dei. Kva skal til for at de skal synast det er gøy her? Og så kan ein kanskje prøve å få nokre vaksne ungdomar her i ei gruppe saman med ungdomar frå andre land – og påverke positiv integrering. Men då må ein møte dei ungdomane der dei er og i det dei synest er gøy, elles så gidd dei ikkje.» Ho meiner det er same utfordringa til dømes når det gjeld einsame menneske, og trur dei nærast må få ein direkte invitasjon for å kome.

Politkar 1 Fjell meiner biblioteket si rolle på dette området heng saman med om dei klarar å vere interessante: «Dersom ein skal bruke biblioteket til å dra til seg særskilde grupper, så trur eg ein må skape tema som er interessante for dei uansett om det er minoritetar eller konservative gamle mannfolk som skal på plass her.» Han legg til at «Dersom vi tenker oss biblioteket som ein samfunnsaktør som ønskjer å setje søkjelyset på tematikkar i samfunnet for å få folk til å snakke om det eller å bry seg om det – så ligg på mange måtar heile grunnen open for dei, for det er ikkje veldig mange andre som gjer det tenker eg.» Politkar 6 Fjell er på si side opptatt av biblioteket som ein gratis kulturarena også i høve integrering og

inkludering, og seier: «tenk berre å kome her og så tek du med deg ungane dine og så kan du gå ein stad og bli underhalde og få ei god kulturoppleving – og så er det gratis og det er ope for alle, og kven som helst kan kome. Eg synest det er heilt supert.» Når det gjeld biblioteket si rolle for utanforskap, meiner ho at det er ein stor fordel at biblioteket er ope og tilgjengeleg «og du kan stikke innom dersom du vil – og du skal ikkje undervurdere effekten av det.»

Bibliotektilsette i Fjell om inkludering og integrering

Dei bibliotektilsette i Fjell er alle positive til biblioteket som ein arena for integrering og inkludering, men dei har ein del ulike betraktningar rundt korleis biblioteket er ein slik arena. Bibliotektilsett 5 Fjell ser rolla biblioteka har for integrering og inkludering både som positiv og negativ. På plussida er ho opptatt av folkehelse og «at det har så mykje ikkje-materiell verdiskaping å møte menneske som er annleis enn oss sjølve. Så då er jo det møte med andre kulturar, og folk som har falle utanfor.» På minussida er konflikhtar rundt ulike forventningar om kva biblioteket skal vere. Eit dilemma i denne samanhengen er støy opp mot eit tradisjonelt syn på biblioteket som ein stille lesestad. Når det gjeld utanforskap, meiner ho at arrangement rundt psykisk helse som dei har hatt, har dradd ein del menneske som ho ikkje før har sett i biblioteket: «Så det var ei ny gruppe som kom inn, pluss dei som er meir vanleg å ha på kulturelle arrangement – at det då blei eit møte der som eg synest var spanande fann stad», seier ho.

Bibliotektilsett 2 Fjell meiner språkkafeen er eit godt og velfungerande døme på korleis biblioteket fungerer som arena for integrering og inkludering. Han fortel også om eit samarbeid med inntakskontoret: «Vi hadde jo ein stor fest, ein Syria-dag, og det var jo ein stor suksess. Det var sikkert ein par hundre menneske, og dei hadde laga mat.» Generelt meiner han dei ser lite til sine nye landsmenn på arrangementa i biblioteket: «Vi har jo prøvd og det har kome nokon, men då har vi måtta vore litt på dei på førehand.» Han trur det er vanskar for dei med transport og ungar og slikt, fordi dei er busette litt rundt i kommunen. Bibliotektilsett 4 Fjell skildrar brei bruk av biblioteket sine tenester, også for den relativt store brukargruppa av personar som ikkje er fødte i Noreg. Ho trur òg enkelte kjem berre for det sosiale, men at ein del eigentleg berre treng kontakt med folk. Generelt trur ho det er veldig få utlendingar som kjem på arrangementa i biblioteket. Ho har likevel opplevd at enkelte kjem heilt aleine og verkar å ha det hyggeleg, men at dei ikkje kommuniserer med nokon. Som fleire andre dreg ho fram språkkafé som eit arrangement som nettopp går ut på å kommunisere.

«Eg føler at biblioteket bidrar til integrering i samfunnet fordi det er gratis å kome inn her, det er gratis å få lånekort, og ein kan låne masse forskjellige bøker og anna utan at det kostar

noko,» seier bibliotektilsett 1 Fjell. Han er også opptatt av at biblioteket gjev tilgang til datamaskiner, og hjelper med digitale utfordringar både for innvandrarar og andre som har utfordringar, og legg til: «Vi er jo tilgjengelege for alle og prøver å hjelpe så godt vi kan. Eg trur det kan vere eit positivt innslag dersom nokon har ein tung dag. Vi merkar at det er personar som berre kjem inn fordi dei har behov for nokon å snakke litt med, så det er jo noko vi prøver å ta oss tid til.» Bibliotektilsett 3 Fjell meiner biblioteket har ei viktig rolle å spele i høve integrering og inkludering: «Og det er jo ikkje berre det formelle med dei tenestene og tilboda som vi har – altså både det at alt er gratis og at vi har tilbod om datahjelp eller språkkafé og slike formelle tilbod», seier ho. «Men berre det at folk kan møtast der. Det er ikkje mange stader der innvandrarar og eldre folk kjem saman og berre sit i same lokalet og kjem naturleg i snakk. Den uformelle arenaen er mykje meir viktig enn vi trur. Der trur eg biblioteket har ei veldig viktig rolle.»

Voss

Bibliotekbrukarar på Voss om inkludering og integrering

Bibliotekbrukarane på Voss er delte i synet på kor inkluderande og integrerande biblioteket er som arrangementsarena. Kva tema som blir presenterte på arrangementa knytt til i kva grad det høver for minoritetsgruppe, er i fokus hos bibliotekbrukar 3 Voss. Ho tenker arrangementa sikkert kan vere ein inkluderingsarena, men på dei arrangementa ho har vore på har det vore mest norske folk, men så har også arrangementa vore på norsk og med lokale tema. Ho seier: «Men eg synest kanskje det er litt mykje å forvente at det skal treffe så mange forskjellige, det same arrangementet. For dei har vel språkkafé og slike ting som er litt meir tilrettelagt for til dømes innvandrarar. Men eg går jo ikkje på det, så då er det ikkje så rart at når eg går på eit arrangement som hyllar ein lokal forfattar på vossamål – ein kan ikkje forvente at det skal kome flyktingar frå Syria på det ... for dei er jo retta mot slike som meg dei arrangementa, og då er det jo slike som meg som kjem tenker eg.»

Bibliotekbrukar 4 Voss er opptatt av synlegheit, men han er også ein av fleire som er usikker på kor lett det er å kome i kontakt med andre Vossingar. Han ser ikkje minoritetar på arrangementa i biblioteket, men trur likevel dei kan fungere som arena for inkludering og integrering. Han seier: «du veit du må jo oppdaga biblioteket. Men eg trur at det i alle fall ikkje er ein plass der du blir frosen ut.» Han vil tru det er lett å kome aleine på arrangement i biblioteket, men ein annan ting er om folk gjer det: «Så eg vil tru det må vere lett å kome her, men om det er lett å kome i snakk med dei innfødde, det er det gjerne ikkje. Men det er no det at for å gå på noko her, og andre stader også, så må du jo vere litt interessert på førehand. Du

kan ikkje skape ånda, du kan heller ikkje tvinge folk til å kome.» Også bibliotekbrukar 2 Voss er tvilande til kor lett det er å kome i kontakt med dei lokale vossingane. Ho meiner absolutt at arrangement kan vere ein arena for integrering og inkludering, men trur ikkje alle vossingar er så flinke til å kome på slikt. Det er mykje dei same folka som kjem til dømes på språkkafeen. «Det er mange av dei same som går att, og det er mange gamle lærarar.» Slik meiner ho òg at det er på andre arrangement som er dreidd mot integrering. Ho er usikker på om dei som føler seg litt utanfor i samfunnet, ville tore å kome aleine til eit arrangement. I teorien kan ein tenke at det kunne vere ein integreringsarena også for dei, men: «Alle stader kor det er mange framande folk, altså du skal vere ganske tøff», seier ho. Bibliotekbrukar 5 Voss seier om minoritetar at: «Dei har jo på nokre arrangement inkludert ein del av dei, og då får dei vel eit fritt tilbod om det er nokon som vil vere med og slikt.» Også ho meiner folk flest kunne vore meir kulturelt interesserte og meir engasjerte i å kome på arrangement.

Bibliotekbrukar 1 Voss har derimot opplevd at arrangement ho har vore på som inkluderande, særleg der det har vore pausar med servering av kaffi og kaker, «og folk blir oppfordra til å kome fram og presentere dikt dei har laga.» Det har vore veldig koseleg sjølv om det kunne ha vore større breidde blant publikum. Ho seier: «No er det jo slik at dei er ganske opp i åra dei som er med der då, men det kunne jo eigentleg ha passa for mange fleire tenker eg, uansett alder.»

Samarbeidspartar på Voss om inkludering og integrering

Dei intervjuja samarbeidspartane på Voss svarar svært ulikt alt etter kva type arrangement dei er med på å gjennomføre.⁵⁶ Samarbeidspart 5 Voss driv med songstund for småbarn. På spørsmål om det er minoritetar på hennar arrangement, svarar ho: «Det kjem nok mest vestlege. Eg høyrer at dei snakkar både engelsk og dansk og nederlandsk. Når eg først begynner å snakke med dei, så 'oi' for dei ser ut som vossingar då. Så det er jo veldig kjekt – men det er veldig mykje vossingar.» Ho trur at noko av grunnen til at det ikkje er ei meir mangfaldig gruppe, er at arrangementet kunne vore betre marknadsført. Ho seier at «eg har ikkje gjort noko for å nå dei. Men det skjer at det kjem nokon, for all del, det er ikkje heilt fritt. Men om det er planlagd eller tilfeldig, det veit eg ikkje.»

«Vi ser jo ikkje så mange innvandrarak på desse arrangementa», seier samarbeidspart 3 Voss som er med på arrangement i regi av mållaget. Han synest det er vanskeleg å vete kvifor det er slik. «Eg veit ikkje om det er litteratur som er ukjend for dei. Eg håpar det er det som gjer det,

⁵⁶ To av dei intervjuja svarar ikkje konkret på dette tema.

og ikkje at dei ikkje er integrerte nok – at dei forstår kva dette handlar om.» Han ser likevel at minoritetar nyttar både biblioteket og kulturhuset elles. Han trur ikkje det er noko problem å kome aleine på deira arrangement, noko folk også gjer, og då treffer dei gjerne kjende. Heller ikkje samarbeidspart 4 Voss som er med på lyrikkarrangement i biblioteket, trur at arrangementa deira fungerer som arena for inkludering og integrering, og seier: «Dei arrangementa våre trur eg ikkje har verka så veldig sånn, det trur eg ikkje.» Han har heller ei oppleving av at det er strikkekafeen og språkkafeen som har ein slik funksjon i biblioteket.

Politikarar på Voss om inkludering og integrering

Politikarane på Voss er i stor grad positive til biblioteket som ein arena for inkludering og integrering, men fleire er likevel opptatt av at enkelte gruppe er vanskeleg å nå. Av desse er politikar 2 Voss som absolutt meiner at biblioteket kan vere ein arena for inkludering og integrering for minoritetar og utanforskap, men at nokre grupper er tunge å nå fram til. Han seier at «det er fort at dei som nyttar seg av tilbod vere seg innan kultur eller idrett er ressurssterke uansett. Men det er uansett viktig å legge til rette for det.» Også politikar 6 Voss meiner enkelte grupper kan vere vanskeleg å nå for biblioteket. Han trur det har betydning at vaksenopplæringa er på bygget, og han trur dei som er der føler seg heime i biblioteket. «Eg ser berre positivt med det. Men korleis dette med arrangement og slikt fungerer med integreringa, det er eg meir usikker på.» Når det gjeld utanforskap elles, meiner han at: «Det er jo heilt opplagt at biblioteket blir mest brukt av visse samfunnslag, det er det jo ikkje tvil om. Og der er jo enkelte grupper kanskje samla. Eg veit ikkje kva ein skulle begynne å låne ut eg, for å få tak i desse rånarane. Det er slike grupper som sjølvsagt ikkje føler at kulturhuset eller biblioteket er... altså dei finn du inne på parkeringsplassen på kjøpesenteret.» Han trur desse gruppene nyttar kulturhuset til kino, men ikkje anna. Han meiner utforminga av huset set grenser for kva som er mogleg å få til.

Nokre av respondentane har derimot eit positivt syn på biblioteket sitt potensial som fysisk stad. Politikar 5 Voss meiner heilt klart biblioteket kan spele ei rolle: «Du har på ein måte fasilitetane til å handtere det. Det er ein fin stad å vere. Du skapar det naturlege stoppepunktet med bygget som sådan. Du skapar ein arena i dette bygget her som du ikkje hadde skapa dersom du sat i eit klasserom på ein eller annan barneskule Her er du på ein måte i ein arena som er nøytral, men med positivt forteikn.» Også politikar 3 Voss opplever at biblioteket har gode føresetnader sjølv om han ikkje har opplevd biblioteket som ein slik arena for inkludering og integrering. Han seier at han «synest biblioteket er viktig og kanskje ein naturleg og lettare stad å gå for mange. No har dei jo vaksenopplæringa i same huset slik

at dei er kjende med biblioteket og lokalet her, slik at det vil vere nokså naturleg for mange å gå her – på det som blir arrangert.»

«Det har vel vore veldig mykje av desse framandspråklege, dei har lokala sine her. Eg ser jo at dei har aktivitetar også når eg er innom her. Så den rolla er dei nok veldig gode på. Og det kan dei nok heilt sikkert få til i andre samanhengar også. For det er heilt sikkert mange som kunne tenke seg å bruke det meir», seier politikar 4 Voss. Politikar 1 Voss trur absolutt at biblioteket har stort potensial for å vere ein arena for integrering og inkludering, men er usikker på kva måte: «Det trur eg er veldig nyttig, men kva og korleis det har eg ikkje gjort meg opp noko tankar om kva dei kan gjere. Men heilt klart at det er ein viktig arena å kome og både kunne praktisere språk, å få oppleve ein annan kultur, og kanskje få informasjon om ein annan kultur. Her er det jo veldig roleg, og om du skulle ha noko type sosial angst eller noko, så vil det vere ein veldig trygg arena å kome til. Så det trur eg absolutt det er eit stort potensiale for.»

Bibliotektilsette på Voss om inkludering og integrering

Dei bibliotektilsette på Voss er einstemmige om at biblioteket er ein god arena for integrering og inkludering. Bibliotektilsett 5 Voss meiner språkkafeen er både eit bra og populært tilbod. «Der er ei fast gruppe meir eller mindre som kjem kvar gong, og dei knyter band og det utviklar seg litt sånne ringverknader av det», seier ho. Når det gjeld utanforskap elles, trur ho det er viktig at dei kan kome til biblioteket og til dei tilsette. Biblioteket er ope og det er ikkje nokon som blir ekskluderte.

Også bibliotektilsett 1 Voss meiner språkkafeen er eit veldig fint tiltak. Ho meiner òg det er positivt at vaksenopplæringa held til i same hus sidan elevane tidleg lærer seg å nytte biblioteket, både for bøker og datatilbod. Ho tenker at tilbodet kunne vore utvikla til dømes med arrangement retta mot barn: «det kunne med fordel vore retta meir mot ting som gjer at dei også har lyst til å gå i biblioteket med barna sine. Nokon bruker det jo aktivt for å lære barna sine norsk, dei mest ambisiøse.» Ho meiner det er vanskeleg å vete kven som er utanfor i samfunnet, og korleis ein skulle få dei til å kome i biblioteket. Ho meiner likevel at eit arrangement dei hadde om helse og kosthald trekte «mange som nesten ikkje går ut eingong, elles.» Ho trur at grunnen til dette er at arrangementet var «retta mot grunnleggande ting som dei som ikkje heilt taklar tilværet, slit med.»

«Vi har jo vaksenopplæringa i same huset, så vi har hatt mange prosjekt i lag med dei – når det gjeld innvandrarar spesielt, flyktningar. Så der har vi hatt både skrivegruppe og

skrivekurs, fotokurs, og vi har hatt informasjon i biblioteket og informasjon i klassane og språkkafé har vi jo. Så det har vi jobba mykje med. Og så har vi alle barnarrangementa gratis, slik at det ikkje skal vere noko hinder for deltaking», seier bibliotektilsett 2 Voss. Ho synest det fungerer godt mot vaksne, men opplever at det er meir problematisk å få ungane inn i biblioteket. Når det gjeld utanforskap elles, synest ho det er vanskeleg å seie. «Du har jo desse mennene som kjem her, og som er no ofte aleine. Eg veit ikkje, kanskje dei har det fint, kanskje ikkje. Det er ikkje godt å vite. Men vi prøver å ha ein låg terskel.»

Også bibliotektilsett 3 Voss meiner det er heldig at dei har vaksenopplæringa i same hus slik at elevane blir vane med å vere på biblioteket gjennom skulegangen og «då får vi naturleg ein del av dei som kjem innom – og dei har kanskje ein lågare terskel for å kome innom fordi dei er på huset.» Ho meiner det kan vere utfordringar med at alle skal møtast under same tak i og med at «det er jo ikkje ein storby dette her – folk kjenner jo kvarandre, og ein blir møtt med fordommar, det er ikkje alt som går så glatt som eg skulle ønskje då.» Når det gjeld utanforskap i samfunnet, tenker ho at det er fint at alle er inkluderte, og at det er låg terskel for å kome inn. På biblioteket er det ei fast gruppe med avislesarar som ho synest verkar ikkje å kjenne kvarandre frå før, og som er frå alle samfunnslag. Ho seier: «Det er gjerne folk som ikkje har så mykje anna å fylle dagen med, og pensjonistar som berre har lagt det inn i ei dagsrutine å gå inn på biblioteket og lese avisene. Så alle skil seg ikkje sånn ut, og det synest eg er fint då.»

Dette med å ha vaksenopplæringa i same hus legg også bibliotektilsett 4 Voss vekt på. Ho meiner at det er språkkafé som dei har i samarbeid med språkopplæringa, som har vore mest vellukka. Generelt kan det vere noko utfordrande med støy, og at enkelte er noko høgrøysta. «No er det jo ikkje lenger slik på biblioteket at det skal vere hysj hysj, men det er jo klart at det er litt dumt når nokon ikkje nyttar biblioteket fordi det er så mykje støy at dei ikkje kan sitje i ro her.» Når det gjeld utanforskap elles, seier ho: «Det første eg kjem på då er at dei kan kome hit og låne med seg gratis det dei vil. Vi er jo på mange måtar ganske romslege Ja, og så det at dei kan kome hit utan at nokon spør kvifor dei er her.»

Oppsummering av funn, inkludering og integrering

Når det gjeld den generelle oppfatninga av biblioteket som ein inkluderande og integrerande arena, slik det her blir framstilt av politikarar og bibliotektilsette, er det stor positivitet til at biblioteket er ein slik arena. Til dette temaet blir det i Fjell lagt vekt på at biblioteket er ope, tilgjengeleg og ein gratis kulturarena for alle. Det blir også trekt fram at dei bibliotektilsette hjelper med ulike oppgåver, til dømes knytt til datahjelp, digital dugleik og tilgang til

datamaskiner. Verdien av biblioteket som ein stad å vere og ein stad å møtast, blir også vektlagt når det gjeld denne brukargruppa. Fleire bibliotektilsette trur at enkelte kjem berre for det sosiale, for å ha kontakt med folk og for å snakke. Biblioteket står i denne samanhengen fram som ein uformell arena der ulike grupper møtest på tvers av ulikskap, til dømes ved at eldre og innvandrarakar brukar same biblioteklokalet og eventuelt også kjem i snakk.

På Voss blir biblioteket sagt å vere ein nøytral arena med positivt forteikn og ein stad der ein kan få informasjon og lære seg språk og kultur. Ei stor gruppe informantar understrekar at det er heldig at biblioteket er lokalisert i same bygning som vaksenopplæringa. Dette fører til at biblioteket tidleg blir introdusert som eit tilbod til den gruppa som går der, og dei nyttar biblioteket mykje og ofte, særleg på dagtid. Informantane meiner at samlokaliseringa skapar moglegheiter, og at biblioteket i større grad blir ein integrerings- og inkluderingsarena sidan dei er i same bygg.

Når det gjeld utanforskap, blir det lagt vekt på at biblioteket er ein stad folk kan kome der ingen blir ekskludert, der ingen spør og med ein låg terskel for bruk. Dei eldre mennene som kvar dag kjem for å lese avisa i lokalet til Voss bibliotek, blir nemnde som ei særskilt gruppe. I begge kommunar blir språkkafé trekt fram som eit positivt og velfungerande tiltak for minoritetar, og på same tid eit tiltak for språkforståing og å forstå kvarandre. Eit anna tema som er gjennomgåande for begge kommunane, er ein programserie om helse relaterte tema. Desse arrangementa drog nye folk til biblioteket, og det vart eit spanande møte mellom den nye gruppa og dei som er meir vanlege å sjå på arrangement. Nokre tema som er utfordrande i forhold til biblioteket generelt som inkluderings- og integreringsarena, er gjennomgåande for dei to kommunane. Ei av innvendingane går på at det kan vere vanskeleg å nå ut med tilbodet til grupper som treng å bli integrerte og inkluderte, og at marknadsføringa kunne vore betre. Det blir også stilt spørsmål til om det kan vere naudsynt med direkte invitasjon til enkelte grupper. Eit anna tema som blir nemnd av bibliotektilsette i begge kommunane, er støyproblematikk, gjerne knytt til ei grunnleggande problemstilling og støyande aktivitetar kontra behovet for stille lesestund i bibliotekrommet.

Når det gjeld arrangementa i biblioteket som ein arena for integrering og inkludering som bibliotekbrukarar og samarbeidspartane svarte på, kjem det fram at dette truleg ikkje er dei mest inkluderande og integrerande type aktivitetar. Ein god del informantar seier at dei ser lite til minoritetar på arrangementa. Det er gjennomgåande i begge kommunar at temaet for arrangementa er med på å avgjere kor inkluderande og integrerande dei er. Det store unntaket

når det gjeld arrangement som ein inkluderande og integrerande arena, er språkkafé som blir framheva som positivt av informantane med ei god spreiding mellom utvala og kommunane. Arrangementet skapar møte og samtalar mellom nye landsmenn som vil lære seg norsk, og norske som lærer vekk språket. Eit særskilt funn på Voss er at to av bibliotekbrukarane er usikre på kor lett det er å kome i kontakt med vossingane, og medan den eine meiner det likevel er lett å kome aleine i biblioteket, meiner den andre det er vanskeleg. Det blir i begge kommunar etterlyst betre synlegheit og marknadsføring til særskilte grupper dersom dette bildet skal endre seg, anten det gjeld overfor minoritetar, einslege eller andre grupper.

Arena for samtale og debatt

Temaet demokratisk arena er knytt til folkebiblioteka si rolle som arena for offentleg samtale og debatt, og til formålsparagrafen som definerer nettopp dette. Temaet er knytt opp til teorien i prosjektet som dreiar seg om folkebiblioteket som offentleg stad, og Habermas sin teori om offentlegheit og deliberasjon. Temaet skal bidra til å svare på problemstillinga i prosjektet som dreiar seg om korleis sentrale aktørar i lokalsamfunna definerer biblioteket som ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit. Det skal også bidra til å svare på forskingsspørsmåla som dreiar seg om kva utfordringar rundt offentlegheit og møtestad biblioteket si rolle blir knytt til, og kva oppfatning aktørane i lokalsamfunna har av korleis biblioteket kan bidra til å realisere mål med omsyn til lokale møtestader og lokal offentlegheit. For å bidra til å svare på dette er det følgjande tre undertema i kapittelet:

- Demokratisk debattarena
- Uavhengige arena og kommunal institusjon
- Kva stemmer bør få sleppe til?

Det første temaet dreiar seg om biblioteket si rolle når det gjeld demokrati og offentleg samtale, særskilt knytt til debatt i biblioteket. Det andre dreiar seg om eventuelle utfordringar med at biblioteket er kommunale og samstundes skal ha ei uavhengig rolle som møtestad og debattarena. Det siste temaet om kva stemmer som bør få sleppe til, dreiar seg om korleis biblioteket skal gripe oppdraget som debattarena når det gjeld kven som bør sleppe til på den arenaen dei konstituerer gjennom denne rolla. I samheng med spørsmål om desse temaa i intervjurundane vart dei tre utvala bibliotekbrukarar, samarbeidspartar og politikarar gitt ein kort introduksjon til kva det å vere ein demokratisk arena betyr i biblioteksamheng.

Bakgrunnsinformasjonen vart gitt for å sikre at vi snakka om det same i tilfelle dei ikkje kjende til denne rolla for biblioteket.

Demokratisk debattarena

Bibliotekbrukarane og samarbeidspartar svarar her på konkrete spørsmål om dei har deltatt eller arrangert debatt i biblioteket, eller om det har vore debatt i samanheng med arrangement dei har deltatt på eller arrangert i biblioteket. Politikarane og bibliotektilsette vart på si side spurde eit spørsmål rundt kva oppfatning dei har av biblioteket som ein demokratisk arena knytt til samtale og debatt.

Fjell

Bibliotekbrukarar i Fjell om demokratisk debattarena

Sjølv om berre ein av bibliotekbrukarane i Fjell har deltatt på debatt i biblioteket, er dei alle positive til at biblioteket kan spele ei rolle når det gjeld demokrati og offentleg samtale. Den einaste som har deltatt på ein debatt, er bibliotekbrukarar 5 Fjell. Han seier: «Den synes eg dessutan var veldig fin, at det ikkje var to politikarar som stod der og skulle ta rotta på kvarandre – men at det var ein samtale.» Vidare meiner han at biblioteket kunne hatt fleire slike samtalar, men at han «føretrekker den forma som dei hadde her sist, at det er betre at dei har ein samtale om det ... slike politiske duellar blir gjerne berre slagord og å slå kvarandre i hel med argument.»

Bibliotekbrukar 4 Fjell seier: «Eg synes det er spanande for biblioteket skal jo vere for alle, og i ein debatt om politikk eller samfunnsspørsmål så er det veldig mange forskjellige meiningar – og eg tenker det kan vere trygt for nokon å kome ein stad der det faktisk er lov å seie det, i trygge rammer då.» Ho er særskilt opptatt av å få ungdommen engasjert og meiner at biblioteket bør legge opp eigne diskusjonar for dei som gjerne er opptatt av andre ting enn dei vaksne. Medan bibliotekbrukar 3 Fjell seier: «Det er jo ein veldig naturleg stad at det er. Eg tenker jo at biblioteket er ein nøytral grunn når det gjeld politiske standpunkt og også religiøst standpunkt. Så eg synest det er ein fin stad å ha det.»

Mange av bibliotekbrukarane har opplevd at arrangementet dei har vore på, har enda i spørsmål frå salen og ein samtale mellom publikum og innleggshaldar, men ingen av dei vil karakterisere dette som debatt eller diskusjon. Bibliotekbrukar 1 Fjell meiner at: «Når det er forfattarar på besøk her så trur eg nok at det blir stilt ein del spørsmål til forfattaren etterpå og slikt.» Men ho kan ikkje hugse at det har vore diskusjon. Heller ikkje bibliotekbrukar 2 Fjell

har opplevd at det har vore diskusjon, men meiner det godt kunne ha vore det.

Bibliotekbrukar 3 Fjell har heller opplevd folk som er nysgjerrige. «Det har vore ein samtale med folk som lurar på ting og sånn ‘det var godt du spurte’, men meir undrande enn kritisk», seier ho, og legg til at det kanskje har noko å gjere med typen arrangement ho har vore på. Ho nemner eit arrangement om transkjønna som ho var på, og seier at dersom du er «veldig kritisk til transkjønna, tenker eg at då kjem du kanskje ikkje der aleine og set i gang ein diskusjon. Men det hadde vore spanande det også tenker eg.»

Samarbeidspartar i Fjell om demokratisk debattarena

Ingen av arrangementa som biblioteket har gjennomført med samarbeidspartane i Fjell, vil dei karakterisere som debatt. Berre ein av samarbeidspartane, samarbeidspart 4 Fjell, har opplevd at arrangementet dei har vore med på å avvikle, har resultert i noko form for diskusjon. Ho er med på å arrangere språkkafé der sjølve konseptet er at dei skal snakke saman, og kvar gong blir det gitt eit nytt samtaletema som skal drive samtalen framover. Ho opplever ikkje at det blir store ueinigheiter og debattar, men understrekar at «dei [er] veldig flinke til å snakke saman, og både innvandrare som kjem på dette og dei frivillige – alle saman deltek.» På spørsmål om ho meiner samtalan på språkkafeen kan virke demokratiserande, svarar ho: «Dei blir jo opplyste då, så på den måten er det veldig demokratiserande. Dei veit kva som finst av tilbud, og dei veit litt meir i staden for å måtte gå inn på nettsidene for å sjå, som ikkje er så lett for dei kanskje som det er for norske som kjenner til alt og kan lese seg til det. Når dei får det enkelt forklart av ein som snakkar litt laust, så er det enklare for dei å forstå.»

Nokre av samarbeidspartane vart spurde om kva dei generelt meiner om at biblioteket skal ha ei demokratisk rolle i høve samtale og debatt. Spørsmålet vart ikkje stilt til alle då det vart opplevd som lite relevant til dømes der samarbeidsparten hadde arrangement for små barn, eller dersom arrangementet var av ein slik art at det ikkje er naturleg med diskusjon. Døme på det siste er quiz som samarbeidspart 2 Fjell er med på å arrangere i biblioteket. Han seier: «Ein kan gjerne diskutere kven som var best vokalist i Led Zeppelin, altså det er dei viktige tinga i livet. Men klart det er jo ikkje demokratisk viktig det ein snakkar om då, såpass ærleg må ein vere.» Samarbeidspart 1 Fjell som arrangerer babysong i biblioteket, seier at sjølv om det ikkje er samtale og diskusjonar i samband med arrangementet ho har i dag, er dette noko som kanskje kunne utviklast. Blant dei som fekk spørsmålet om biblioteket si demokratiske rolle, eller som på eige initiativ reflekterte over biblioteket som demokratisk arena, er det eit gjennomgåande positivt syn på dette. Samarbeidspart 3 Fjell likar å høyre på debattar sjølv. Han synest «at på same måte som at nokon skal kome og snakke om boka, så er det veldig

kjekt dersom biblioteket kan arrangere ein debatt. Men då er det veldig viktig at ein får ulike syn fram, at det ikkje blir ein sånn skinndebatt – dersom folk er altfor like. Ein skal ikkje vere redd for å få litt temperatur.»

Politikarar i Fjell om demokratisk debattarena

Fleire av politikarane er positive til at den demokratiske rolla til biblioteket kan ha ein verdi i kommunen. På spørsmål om dette svarar politikar 3 Fjell: «Ja, det trur eg faktisk. Som sagt at det er eit lågterskeltilbod er veldig greitt, det blir på ein måte mindre offisielt.» Ein annan som er positiv er politikar 6 Fjell som synest det er naturleg for ein institusjon som er kommunal eller statleg å fremje demokrati gjennom samtale og debatt. Ho synest det er positivt at det er kome ei lov for å sikre dette, men trur kanskje at denne rolla allereie var gjeldande i biblioteket før det.

Politikar 4 Fjell er positiv og er i tillegg opptatt av korleis rolla skal utspelast. Han meiner fleire syn må kome fram i debattar, også i biblioteket: «Dersom du har ting som er veldig spissa då, så synest eg det var ei god løysing at dei som er på andre sida også får vere til stades, slik at det kan bli ein sakleg debatt om det.» Han brukar som døme debatten som går om miljø, olje og gass, der mange seier at ein må stoppe med olje sidan den forureinar. Bildet er derimot mykje meir nyansert, meiner han, og det er ikkje berre å skru att sidan olje blir brukt både i plast, medisin og i industri. Han ser dette som eit døme på ei ypparleg sak å diskutere i biblioteket, og seier at det må «vere samfunnet vi lever i som må vere agendaen for det som er riktig å ta opp. Det er det som folk bryr seg om.» Også politikar 1 Fjell har synspunkt rundt korleis rolla bør spelast ut. Han meiner at dersom biblioteket skal ha noko funksjon som demokratisk arena, må det ha potensial for at folk flest kjem innom. «Vi må få litt tilbake av Speakers Corner, at nokon skapar interesse med å få ut ein bodskap», seier han og legg til: «Vi har fått eit så komplekst samfunn at ein klarar nesten ikkje å følgje med, i alle fall ikkje i forhold til det digitale. Det går så fort og ungdomen flyttar seg momentant – berre i løpet av nokre veker så har dei flytta seg frå det eine mediet til det andre Og oppe i dette her så forsvinn jo litt av dei gamle formene som vi hadde, så då er spørsmålet om vi skal stå og halde på det, eller om vi skal tilpasse oss den farten som samfunnet har no. Vi klarar ikkje å følgje med lenger.» Han meiner at det som kanskje er problemet, er at biblioteket må finne sin plass blant alle desse aktørane som slåst om merksemda.

Blant politikarane er det fleire som ikkje er udelt positiv. Ein av desse er politikar 2 Fjell som synest debattar om kritiske ting kunne ha vore på kommunehuset. Han trur ikkje mange vil ha

debatt i biblioteket, og har aldri høyrte om det. Han seier: «Eg tenker at nokre ting kan dei ta på biblioteket, og nokre ting kan dei ta på rådhuset. Dersom det er store debattar, for eksempel diskusjon om ny Sotra-bru, så må dei ta den debatten i kultursalen.» Ein annan som er noko skeptisk til biblioteket si demokratiske rolle er politikar 5 Fjell. «Dersom du skal begynne som bibliotek å opne for at å vere ein arena der alle skal få lov til å bruke møtelokalet, det trur eg blir way to much», seier ho. Ho trur ikkje det er lurt å opne opp for det, då det før eller sidan vil gjere at ein kjem i ein ubehageleg situasjon med organisasjonar som ikkje vil fremje biblioteket sine verdiar. «Men dermed er det ikkje sagt at ein ikkje skal... alle skal jo få lov til å kome til biblioteket, men det må vere noko som styrer det ut frå det som biblioteket er tenkt for. Å respektere andre sine meiningar ligg jo i eit demokrati.» Ho synest det er positivt at det ligg makt hos biblioteksjefen til å vurdere kva som passar inn.

Bibliotektilsette i Fjell om demokratisk debattarena

Dei bibliotektilsette i Fjell som vart spurd eit meir generelt spørsmål rundt kva oppfatning dei har av biblioteket som ein demokratisk arena knytt til samtale og debatt, meiner alle at biblioteket kan spele ei rolle for demokrati og offentleg samtale. Bibliotektilsett 3 Fjell meiner absolutt at folkebiblioteket kan spele ei rolle og seier at «vi ser det jo no i samband med kommunesamanslåinga at det blir veldig viktig både å skape gode arenaer og debattar, og dette med å få ut informasjon til alle.» Biblioteket har tatt på seg å arrangere ein del debattar i forkant av kommunesamanslåinga for å få folk engasjerte, og for å ta opp tema som er viktig å diskutere. «Det er jo ein måte å gripe tak i ting i lokalsamfunnet – at biblioteket spelar ei rolle der», seier ho.

Bibliotektilsett 5 Fjell meiner biblioteket kan spele ei rolle som offentleg arena på fleire måtar. «Den eine tingen er jo den munnlege samtalen som går føre seg i biblioteket, både under arrangement og etter arrangement», seier ho. «Men kanskje endå meir i høve det skriftlege, at vi kan stille kjelder tilgjengeleg for folk gratis – både gjennom nyhende og annan litteratur.» Ifølgje bibliotektilsett 2 Fjell har det møtt ganske mykje folk når det har vore arrangert debattar i biblioteket der. Han er litt usikker på om dei klarar å nå godt nok ut til folk, men trur dei gode fasilitetane i biblioteket spelar ei rolle. «Det blir meir og meir kjend. Folk kjem», seier han, og legg til at han trur at det er temaet som avgjer om folk kjem, og då er det kanskje noko som engasjerer, slik at det kjem mange spørsmål frå salen.

Sjølv om dei er positive til biblioteket si rolle som demokratisk arena, peikar eit par av dei tilsette også på enkelte utfordringar knytt til rolla. Bibliotektilsett 4 Fjell meiner at

folkebiblioteket kan spele ei rolle for demokrati og offentleg samtale, men er usikker på i kor stor grad. Ho meiner biblioteket er ope og respekterer alle typar grupper, og at alle er velkomne, og seier: «Så eg trur det påverkar, at vi kan påverke. Kanskje ikkje på veldig høgt nivå, på statleg nivå, men små bitar, puslespel.» Bibliotektilsett 1 Fjell ser det som ei mogleg utfordring at biblioteket skal vere nøytralt, og at ikkje folk skal oppleve det som partisk. «I ein slik samanheng er det jo greitt at når ein har debattar, så er den som leier debatten ikkje av dei som jobbar på biblioteket – at vi arrangerer det og legg til rette for arrangementet og avviklar og slikt», seier han og legg til: «Eg trur det har litt med at folk oppfattar biblioteket som uavhengig. Det trur eg er viktig. Det skal jo vere ein debatt, og då skal ikkje biblioteket fargelegge det.» Han er opptatt av fordelene med at biblioteket er lett tilgjengeleg og at det er lett å droppe inn. «Det er meir informasjon som kan bli tilgjengeleg, men også dette å ha offentlege debattar på aktuelle tema som engasjerer, det kan ein jo sjå på saker og ting som dei slår opp i lokalaviser – å ha debattar rundt det på biblioteket, det er absolutt noko som engasjerer og som biblioteket vil kunne bidra til», seier han.

Voss

Bibliotekbrukarar på Voss om demokratisk debattarena

På Voss er det to av bibliotekbrukarane som har vore på debatt i biblioteket. Bibliotekbrukar 3 Voss kan ikkje minnst kva debatten dreia seg om. Bibliotekbrukar 1 Voss hugsar også lite av debatten då det er lenge sidan, men ho hugsar at det dreia seg om idéhistorie, og at det var ope for at folk kunne kome med innspel. Ho er i grunnen usikker på om ein kan seie at det var ein debatt, og hadde ei mindre god oppleving med støy og dårleg lyd.

Fleire av brukarane opplever at det er spørsmål og svar i samband med arrangement, men har ikkje opplevd at det har vorte diskusjonar og debatt. Bibliotekbrukar 4 seier: «Så veldig mykje debattar er det ikkje, men du har som regel opplysende foredrag og gode spørsmål.» Bibliotekbrukar 1 Voss har same opplevinga av at det ikkje er diskusjonar i samband med arrangement. «Nei, eg vil ikkje seie det», seier ho og legg til: «Litt, ein kan kome med spørsmål, men ein kan ikkje seie at det blir diskusjon ut at det.» Slik er det òg for bibliotekbrukar 2 Voss som seier det ikkje har vore diskusjon i samband med dei arrangementa ho har vore på: «Men av og til så er det slik at det er kanskje ein frå biblioteket eller kanskje ein utanfrå som stiller spørsmål til ein forfattar eller sånn.» Heller ikkje bibliotekbrukar 3 Voss kan hugse at det har vore diskusjon, men seier at: «eg har absolutt inntrykk av at det har vore litt spørsmål, i alle fall på nokre ting. Dersom det er ein

presentasjon av noko kunstnarisk så er det jo sjeldan at det er så mykje spørsmål. Men når det er meir debatt eller slik som det med psykisk helse, då er det litt meir spørsmål.»

Samarbeidspartar Voss om demokratisk debattarena

Eitt av arrangementa som biblioteket har gjennomført med samarbeidspartane på Voss vil kunne karakterisere som debatt. Den same samarbeidsparten er også dei einaste som har opplevd diskusjon i samband med at arrangementet deira blir avvikla i biblioteket.

Samarbeidspart 3 Voss som representerer mållaget, opplever nemleg at sjølv om det som er av samtalar etter foredragskveldane vanlegvis ikkje har debattform, kan det vere debattar i samband med arrangementa deira. Han seier: «Det blir jo opna for spørsmål, så det kan vere debattar. Men det er jo sjeldan. Du har jo vore på slike arrangement sjølv, publikum stiller eit spørsmål og forfattern eller foredragshaldaren svarar. Og neste mann som tek ordet blant publikum snakkar om noko heilt anna, det er ikkje slik at dei tek opp tråden og har ein lang debatt gåande. Det kan eg ikkje hugse har skjedd.» Han fortel òg om ein debatt om målpolitikk som dei arrangerte for nokre år sidan. Då var både pandedeltakarane og publikum heilt einige: «Så det var tenkt som ein debattkveld, men det var ikkje nokon debatt.»

Samarbeidspart 1 Voss er generelt positiv til rolla, og seier at han veit at biblioteket har mange forfattarmøte og debattar som ikkje kulturskulen som han representerer, er med på. Han seier: «Eg synest det verkar som dei er flinke til å dra fram litt debattar, og gjerne også ta dei litt ubehagelege diskusjonane. Det er fint det, og det synest eg er ei viktig oppgåve som biblioteket skal ha. Ja, det er bra.» For samarbeidspart 5 Voss som driv med songstund for småbarn, er det ikkje naturleg å tenke diskusjon i samband med arrangementet. Ho har likevel erfart biblioteket si debattrolle som bibliotekbrukar og seier: «Eg har i grunnen mest erfart foredrag. Der er ein meir slik ‘har de spørsmål?’ Men det er vanskeleg for folk å berre stille spørsmål, så det må organiserast på ein annan måte om det skal vere det – og settast opp på ein annan måte.»

Samarbeidspart 2 Voss som er med på arrangere konsertar i biblioteket, har heller ikkje opplevd nokon debatt, men det har vore nokre samtalar rundt konserten der «ein i etterkant snakkar saman om det ein har opplevd, det er veldig vanleg.» Han er positiv til at biblioteket skal ha ei rolle som skal styrke demokratiet. Samstundes så ser han at det stiller krav til bibliotek som arrangør, større krav enn slik til dømes dei samarbeider om arrangement i dag. «Slik som her, det samarbeidet med konsertane som vi står for, så er det jo relativt enkelt for dei. Vi kjem på ein måte med innhaldet og dei behøver ikkje å tenke så mykje på det. Men om

dei skal i gang med debattar, så må dei jo ha mange idear og tankar om kva ein skal gjere.» Samarbeidspart 4 Voss synes det er veldig bra, og ei viktig rolle for biblioteket å vere ein arena for samtaler og debatt. Det er likevel ikkje så mykje verken diskusjon eller spørsmål i samband med dei arrangementa han er med på å arrangere med lyrikklaget, men det er opning for spørsmål. Han peikar vidare på kor viktig enkeltpersonar kan vere i eit lokalsamfunn, også når det gjeld det å arrangere debattar. «Eg hadde ein god ven som ikkje lever lenger som hadde mange debattar om samfunnsproblemer her. an var drivkraft for å halde i gang det der med debattar det var viktige samfunnsdebattar som vart reist av han, og det gjekk føre seg her.» Han legg til at biblioteket derfor har vore brukt som debattarena tidlegare, men at «det er kanskje litt personavhengig. Eg trur kanskje han som dreiv med det for nokre år sidan, eg trur det i stor grad var på eige initiativ.»

Politikarar på Voss om demokratisk debattarena

Dei aller fleste politikarane på Voss synest det er positivt at biblioteket skal ha ei demokratiserende rolle gjennom samtale og debatt. Politikar 3 Voss seier: «Det skal vel vere ein slags opplæringsarena for demokrati også tenker eg, og det har det nok ikkje vore så mykje av.» Han opplever at det er lite slike typar debattar i kommunen totalt sett. «Eg registrerer at dei har noko dei kallar for litteraturhus i Bergen og Oslo, der det skjer slike debattar og samtalar – så det kunne no hende kunne vore her på huset også,» seier han, og ser for seg mange ulike relevante tema.

Fleire er ikkje berre opptatt av måten rolla blir utført på, men knyt den til lokalsamfunnet og dei behova som er der. Både politikar 5 Voss og politikar 6 Voss peikar på korleis biblioteket potensielt kunne ha spelt ei meir sentral rolle i den lokale samfunnsdebatten. Politikar 5 Voss meiner at biblioteket som demokratisk arena kan vere bra for å fremje engasjement både rundt politikk og rundt lokalutvikling og samfunnsutvikling og «då er det ikkje så farleg om du har raud eller grøn farge på pinnen for å seie det på den måten.» Han meiner at her har nok biblioteket ei rolle med å skape engasjement for samfunnsutvikling, og også litt å gå på med korleis ein skapar slikt engasjement. Politikar 6 Voss saknar at biblioteket kunne ha spelt ei rolle som debattarena for lokale saker, anten det gjeld kor fotballbanen i Prestegardsmoen skal ligge, eller etikk i offentleg forvaltning. Her kunne biblioteket «gripe fatt i og vore ei forlenging av den debatten ut i ålmenta.» Han ser for seg at biblioteket kunne ha spelt ei rolle, men at det er ei rolle som dei ikkje grip: «Så eg føler på ein måte at det er ikkje alltid dei utnyttar det mementoet som er der når det gjeld demokrati og medverknad. Så der har dei nok noko å gå på.»

Enkelte politikarane har atterhald i forhold til biblioteket si rolle som debattarena. Politikar 4 Voss meiner at det bør vere plass for at biblioteket er ein debattarena, og ho er for så vidt positiv. Ho meiner det er greitt at biblioteket kan vere med på å fremje demokrati, i og med at dei har ulike arrangement og at det er plass til mange her. Det ho likevel er noko usikker på, er kor hensiktsmessig biblioteklokalet er til dette formålet. Politikar 2 Voss stiller seg nøytral til tema og seier: «Nei, om biblioteksjefen skal ha ei redaktørrolle så er ikkje det noko å formidle rett og slett.» Ein av politikarane, politikar 1 Voss, er ikkje så positiv til den delen som dreiar seg om debatt. Ho seier: «Eg kunne jo på ein måte ønskje at biblioteket berre held fram med å berre vere ein nøytral plass, for med ein gong biblioteket skal inn i noko av dette her så rører det noko med den enkelte sjefen eller bibliotekaren rundt omkring – når ting blir for ekstreme. Og då har dei jo på ein måte måtta gitt eit standpunkt på noko. Så akkurat det med debattar og den type ting, dersom det er noko som er nytt no, så meiner eg at det burde vore halde utanfor. For då gjer du noko med den nøytrale sonen med berre å gå inn eit rom og berre blir tilbydd den aktiviteten eller den aktiviteten, då blir plutselig biblioteket forbunde med noko anna Nei, det bør eigentleg haldast utanfor, det er nok av andre stader å halde debatt.» Ho uttrykker bekymring for at rolla som demokratisk arena for samtale og debatt vil påverke biblioteket negativt, både fordi det kan gjere biblioteket til ein mindre demokratisk arena, og at det kan vere ei oppgåve som er krevjande å setje rammer for. Samstundes er ho positiv til at det går føre seg samtalar i biblioteket, noko ho opplever som annleis enn debattar: «For det er noko anna, å invitere til ein samtale – altså det debattklima kan vere ganske tøft innimellom. Nei, eg kjenner at eg ikkje er heilt klar for den.»

Bibliotektilsette Voss om demokratisk debattarena

Dei fleste bibliotektilsette på Voss er positive til biblioteket som demokratisk arena. Bibliotektilsett 4 Voss ser ikkje på dette som ei ny rolle og meiner det har vore debatt i biblioteket i mange år. Ho gjev som døme eldre menn som sit på biblioteket og les aviser og diskuterer og seier «det er jo klart at ein har jo kanskje noko indirekte også der, som kanskje ikkje er så synleg – at folk tileignar seg kunnskap og les om bøker som dei seinare kan bruke. Til dømes alle lesesirklane som finst, vi skaffar jo bøker til ganske mange – og mange låner jo utan å seie noko til oss om det. Det er klart at det også blir jo ein form for debatt.» Sjølv om dei har hatt meir av den meir formelle typen av arrangert debatt tidlegare, har det vore lite av det siste året. Bibliotektilsett 5 Voss vektlegg det skriftlege materialet i tillegg til faktiske debattar når det gjeld rolla som demokratisk arena. Ho meiner at biblioteket kan spele ei demokratisk rolle «for i eit offentleg bibliotek så skal det vere rom for alle meiningar å kome

fram. Det skal ikkje vere nokon avgrensingar uansett kva synsretning ein har. Så det er absolutt plass for det og behov for det.» Ho meiner at det først og fremst er viktig at biblioteket stiller materiale til rådvelde, men også opne for debattar med vinkling av ulike synspunkt.

Sjølv om dei er positive, tek enkelte av dei bibliotektilsette atterhald til korleis og på kva måte biblioteket kan ha ei slik rolle, då dei ser ein del utfordringar knytt til rolla. Bibliotektilsett 3 Voss ser det som ei utfordring i å bli synleg. Ho «tenker jo at biblioteket er ein naturleg stad å ha slike ting, det er ein naturleg debattarena. Utfordringane er jo dette med midlar og at lokalpolitikarane eller dei som og bruker biblioteket til slikt... å få debatten ut blant folk, kanskje ikkje viljen alltid er der til det heller.» Bibliotektilsett 2 Voss meiner biblioteket kanskje ikkje kan spele denne rolla heilt aleine og seier: «Eg tenker at det ofte må skje i samarbeid med andre for eg trur ikkje biblioteket har musklar til det aleine. Det trur eg ikkje.» Ho trur biblioteket kan vere ein arena for demokrati på fleire måtar. «Det er jo berre med å eksistere og med å drive med det vi driv med i dag», seier ho. «Men dersom du skal få meir debatt og slikt, så trur eg du må samarbeide med lokale krefter, andre organisasjonar.» Ho peikar samstundes på at denne typen samarbeid er sårbart. Biblioteket hadde samarbeid med eldsjeler som kalla seg Debatt Voss der dei samarbeidde om mange debattar. Men då den mest aktive i gruppa døydde, fall samarbeidet saman. «Så vi har ikkje klart å få i gang att slike ting, sjølv om vi samarbeider jo med andre organisasjonar», seier ho. Bibliotektilsett 1 Voss legg vekt på tilgjengelegheit som ein viktig del av det å vere ein arena. Ho meiner det er fint at biblioteket skal vere ein debattarena, men meiner det er vanskeleg å krevje dette av alle bibliotek då «det er jo veldig prispiggitt alle dei ulike tilsette og kor stor plassen er.» Samstundes anerkjenner ho den statlege satsinga på biblioteket som offentleg debattarena. Ho ser ikkje noko problem med dette bortsett frå at biblioteket er for lite tilgjengeleg og har for avgrensa opningstider.

Oppsummering av funn, demokratisk debattarena

Når det gjeld å vere ein arena for samtale og debatt, svarar både bibliotekbrukarane og samarbeidspartar på konkrete spørsmål om dei har deltatt eller arrangert debatt i biblioteket, eller om det har vore debatt i samanheng med arrangement dei har deltatt på eller arrangert i biblioteket. Det er svært få erfaringar å spore blant informantane i dei to utvala når det gjeld dette. Dei få erfaringane som er gjorde, er det ein bibliotekbrukar i Fjell og to bibliotekbrukarar på Voss som har gjort som deltakarar. Ein samarbeidspart på Voss har vore

arrangør for ein debatt der det var såpass stor einigheit mellom partane at det ikkje vart særleg diskusjon.

Av samarbeidspartane er det ein i kvar kommune som har opplevd debatt i samband med arrangement dei har vore med på å halde i biblioteket. Det er elles ei gjennomgåande oppfatning blant både bibliotekbrukarar og samarbeidspartar at det ofte er mange spørsmål i samband med arrangementa, men at dette har form som ein samtale og ikkje som debatt eller diskusjon. Fleire gjev uttrykk for at dei meiner det hadde vore interessant og jamvel spanande med litt temperatur på diskusjonen under debattar og samtalar i biblioteket. Informantane er generelt positive til at biblioteket kan spele ei rolle når det gjeld demokrati og offentleg samtale, sjølv om her er nyansar i korleis dei meiner biblioteket best kan spele ei slik rolle, og i utfordringar ved det å skulle gjennomføre rolla.

Politikarar og bibliotektilsette vart stilte eit spørsmål rundt kva oppfatning dei har av biblioteket som ein demokratisk arena knytt til samtale og debatt. Haldninga er særskilt positiv blant dei bibliotektilsette der berre ein av dei ti informantane er noko delt i synet. Blant politikarane er det større grad av negativitet knytt til biblioteket si rolle som demokratisk arena enn blant dei bibliotektilsette. Blant politikarane i Fjell er det noko meir skepsis til rolla som debattarena enn på Voss. Blant dei bibliotektilsette er det omvendt med ein på Voss som er delt i synet, og alle i Fjell som er positive.

Langt dei fleste, både blant politikarane og dei bibliotektilsette, synest at det er positivt at biblioteket skal ha ei demokratiserande rolle gjennom samtale og debatt. Fleire av dei bibliotektilsette fokuserer på samlinga til biblioteket og dei samtalane som går føre seg i rommet, samstundes som dei også er opptatt av arrangement. Eit felles tema både for politikarar og bibliotektilsette er at dei er opptatt av korleis rolla blir spelt ut, og då gjerne vurdert opp mot lokalsamfunnet som biblioteket opererer i, og dei behova som er der.

Sjølv om dei er positive til biblioteket si rolle som demokratisk arena, peikar eit par av dei tilsette også på utfordringar knytt til rolla. På Voss blir det sagt at det er ei utfordring å bli synlege i rolla, medan det i Fjell blir sett som ei mogleg utfordring at biblioteket skal vere nøytralt, at ikkje folk skal oppleve det som partisk. To av politikarane frå Fjell er delte i synet medan to andre politikarar, ein frå kvar kommune, er direkte negative. Den eine politikaren frå Fjell synest debattar om kritiske ting kunne ha vore på kommunehuset. Politikaren frå Voss uttrykker på si side bekymring for at rolla som demokratisk arena for samtale og debatt

vil påverke biblioteket negativt, både fordi det kan gjere biblioteket til ein mindre demokratisk arena, og at det kan vere krevjande å setje rammer.

Ein av dei bibliotektilsette på Voss understrekar at den demokratiske rolla til biblioteket ikkje er ny, og nemner som døme dei eldre mennene som kjem i biblioteket kvar dag og leser aviser og diskuterer saker. Ein bibliotektilsett og ein samarbeidspart fortel om ei eldsjel som var motor for debattar på biblioteket på Voss. Han har no gått bort, noko som gjorde at heile miljøet rundt debatt fall saman.

Uavhengig arena og kommunal institusjon

Under dette temaet vart informantane spurde om eventuelle utfordringar med at biblioteket er kommunalt og samstundes skal ha ei uavhengig rolle som møtestad og debattarena. Det var politikarar og bibliotektilsette som vart spurde sidan dette tema er relatert til deira roller i lokalsamfunnet.

Fjell

Politikarar i Fjell om uavhengig og kommunal

I Fjell er politikarane delte i synet på om det er ei utfordring eller ikkje at biblioteket skal ha ei uavhengig rolle samstundes som det er ein kommunal institusjon. Halvparten av politikarane meiner det ikkje skapar utfordringar. Ein av desse er politikar 4 Fjell som tenker det blir feil dersom det at biblioteket er ein kommunal institusjon skal styre tema for kva som skal debatterast. Også politikar 6 Fjell er positiv, og seier: «Eg trur det er litt det med demokrati også at ein kan vere ein kommunal institusjon samstundes som ein er ei uavhengig stemme, så eg trur i grunnen ikkje det er noko stor motsetnad.» Heller ikkje politikar 1 Fjell ser nokre utfordringar med desse rollene i sin kommune. Han meiner det skal vere mest mogleg ope og inkluderande på alle moglege måtar og seier: «Eg tenker at dersom du skal diskutere noko interessant så må du jo diskutere dei vanskelege tema. Å snakke om sildefisket i 1946 er sikkert kjempefint, men snakkar du om innvandring og den problematikken som er knytt til å stenge grensene, så er det mange som vil kome og seie noko om det Så lenge folk held seg innan grensene for ytringsfridom, så tenker eg at det er tilstrekkeleg.»

Den andre halvparten av politikarane ser det som utfordrande eller potensielt utfordrande for biblioteket å vere uavhengig samstundes som dei er kommunale. Politikar 2 Fjell trur at politikarane ville hatt noko å seie: «Det kjem nok an på kva det er sikkert. Så bør det vere

situasjonsbetinga kva dei skal snakke om.» På spørsmål om han ser nokre potensielle utfordringar på dette, svarar han: «Det kan bli det ja, med den nye lova som opnar for det.» Også politikar 3 Fjell ser at det kan vere ei utfordring. «Ja, det kan jo vere vanskeleg for dei skal jo vere ein arena for alle, medan det kommunale vil jo gjerne fremje side som gjer at dei ser bra ut – på ein måte nytte det litt som propaganda då, dersom det gjev mening.» Ho legg til at «kommunen er jo styrt av ulike parti og partia har jo gjerne ulike meininger – men kommunen vil jo gjerne fremje det som er best for seg sjølv, og det trur eg kan bli utfordrande dersom andre er ueinige i det. Litt slik ‘vi er ikkje einige i det du seier, så du får ikkje lov til å kome hit’ på eit vis.» Den tredje politikaren som er noko skeptisk til motsetnader i folkebiblioteket sine roller, er politikar 5 Fjell. Ho ser potensielle utfordringar med interessekonflikt som igjen kan påverke bevillingar til biblioteket. «Så det er jo klart ein er jo styrt av kommunen», seier ho og legg til: «Så kan det jo kome det som lova er kome opp med, ein må jo ha pengar til å ha desse arrangementa, og det er ikkje gitt at ein får.» Ho meiner at dersom interessekonfliktar oppstår, er det gjerne botna i manglande kommunikasjon, noko ho likevel ikkje har sett døme på i eigen kommune.

Bibliotektilsette i Fjell om uavhengig og kommunal

Dei bibliotektilsette i Fjell er delte i synet på om det er utfordringar knytt til at biblioteket er ein kommunal institusjon samstundes som det skal ha ei uavhengig rolle. Enkelte er opptatt av at biblioteket er ein open arena. Bibliotektilsett 4 Fjell seier at «eg tenker at det er heilt naturleg at biblioteket er kommunalt og ikkje privat. Dersom vi skulle vere privat, kunne det bli veldig påverka av eigaren Så eigentleg sidan vi er kommunale, så er vi meir opne og demokratiske, og mindre påverka av ein person.»

Ei overvekt av informantane ser også utfordringar ved å vere ein uavhengig arena.

Bibliotektilsett 2 Fjell er usikker på om folk er klar over at biblioteket er kommunalt, og seier: «Eg trur ikkje folk tenker på det, det er ikkje sikkert dei trur vi arbeider i kommunen Eg har følelsen av at folk trivest når dei kjem inn på biblioteket, eg trur ikkje det spelar noko rolle. Vi har jo ein del kommunale tenester som vi tilbyr.» Når det gjeld avgrensingar elles, dreiar dette seg ikkje om avgrensingar i tema, men meir det at biblioteket får for lite midlar, og at det ikkje er lov å få skjenkebevilling i offentlege bygg.

Bibliotektilsett 5 Fjell ser både moglegheiter og utfordringar med å vere uavhengig samstundes som ein er kommunal. «Moglegheit hadde vi eit eksempel på her etter klimadebatten som var her, då var det jo folk som såg moglegheit for å ha høyringsrunde her

– som eit arrangement, bruke dette som ein arena for det. Så det ser eg som ein positiv bruk av biblioteket. Eg har ikkje noko å uttale på det negative for det har eg ikkje følt på. Men no har vi jo fått tilbakemelding på at vi skal ha mindre arrangement fordi vi skal vere meir involvert i kommunesamanslåinga. Så det er jo noko eg er spent på. Kva skal vår tid brukast til som erstatning for å utvikle arrangement?»

Også bibliotektilsett 3 Fjell og bibliotektilsett 1 Fjell ser utfordringar knytt til den nær føreståande kommunesamanslåinga. «Utfordringa er kanskje det å vere den uavhengige arenaen, at vi ikkje skal la oss styre for mykje av kommunen sin agenda – men det er vi jo veldig merksame på», seier bibliotektilsett 3. Ho synes det er ein vanskeleg balanse sidan det har vore aktuelt med servicetorg når dei tre kommunane: Fjell, Sund og Øygarden slår seg saman i 2020. «Men det skapar jo ein litt problematisk situasjon», seier ho, «for vi skal ikkje vere kommunen sitt talerøyr utover, vi skal vere heilt uavhengige.» Ho legg til: «Det er det ikkje alle politikarar som forstår den rolla vi har. Det er veldig mange som stussar når vi seier at vi skal vere uavhengige – for vi er jo kommunalt finansiert, og vi er ein del av kommunen. Men vi har trass alt ei lov i ryggen som seier at det skal vi vere.» Bibliotektilsett 1 Fjell meiner at biblioteket ikkje får noko føringar på kva tema dei kan ta opp, men at det likevel kan vere ei utfordring å bevare biblioteket sin frie posisjon sidan «framfor ei slik kommunesamanslåing som jo er aktuell fleire stader, så kan ein jo få ei bestilling frå kommunane – at ein ønskjer å ha informasjon som skal ut, eller eit arrangement eller debatt eller noko slikt, rundt visse ting.» Likevel synest han det er positivt å kunne bidra til dette sidan det er noko folk vil setje pris på i ein slik samanheng.

Voss

Politikarar på Voss om uavhengig og kommunal

Blant politikarane på Voss er det ingen som ser nokre store utfordringar ved at folkebiblioteka er kommunale samstundes som dei skal vere uavhengige arena. Politikar 6 Voss seier at «det er i prinsippet ikkje noko som skulle gjere dette konfliktfylt eller problematisk.» Samstundes så fortel han at det er ei problematisk driftssituasjon og mykje konfliktar mellom kommuneleiing og kulturhusleiing, og at kulturhusleiarane derfor har kome og gått. Heller ikkje politikar 2 Voss og politikar 4 Voss ser dei store utfordringane. «Det kan vere det, men samstundes så trur eg ikkje at ein vil vere så hårsår at ein vil hevne seg på biblioteket ved å ikkje gje løyvingar fordi dei drar opp ei problemstilling», seier politikar 2 Voss. Også han fortel om omfattande utfordringar på Kulturhuset elles. «Det bør no ikkje vere det i alle fall, det synest eg ikkje», seier politikar 4 Voss og legg til: «Det kan jo sjølvsagt kome til ting som

ein ikkje tenker på i utgangspunktet, men eg synest ikkje det bør vere det. Kommunen skal jo ha eit tilbod for alle, og det skal jo også kulturhuset ha – så det burde jo kunne foreinast.»

Trass i at dei ikkje opplever det som ei utfordring at folkebiblioteket skal både vere ein uavhengig arena og ein kommunal institusjon, ser eit par av politikarane nokre potensielle utfordringar. Politkar 1 Voss meiner det kan vere ei potensiell utfordring for mindre kommunar korleis relasjonane er mellom folk. Ein vil vere avhengig av at folk kjenner kvarandre og om kor godt likt personane er i lokalsamfunnet. «Det kan få ein større påverknad av om den personen blir invitert til å vere med på ting eller ikkje. Så det er det eg tenker litt på», seier ho, men legg til at ho ikkje trur det vil vere problematisk på Voss.

Politkar 3 Voss har ikkje tenkt på eller opplevd noko motsetnad mellom folkebiblioteket sine roller. Han tenker at dei kan bli «styrt gjennom dei økonomiske løyvingane sjølvst, det er vel det som er den avgrensande faktoren her.» Han har likevel ikkje opplevd dette og ser det heller ikkje som potensielle motsetnader. Politkar 5 Voss meiner at for «99 % av politikken i Noreg så er det heilt uproblematisk. Det er desse ‘outlayerne’ i forhold til normalen som vil vere problematisk.» Han held fram med å seie at: «Om man brukar det til å ha debatter der dei partia som er representerte i kommunen deltek og slikt, det er heilt uproblematisk. Den kan du ta så langt du ønskjer. Men det er på ein måte desse tinga som beveger seg kanskje utanfor det vi likar å seie er normalt, dersom det er ei grense for det.» Når ein kjem med ytringar som ligg utanfor denne grensa, vil det vere problematisk, men ikkje så lenge ein held seg innanfor.

Bibliotektilsette på Voss om uavhengig og kommunal

Dei bibliotektilsette på Voss er i stor grad positive til at biblioteket er ein kommunal institusjon samstundes som det skal ha ei uavhengig rolle. Bibliotektilsett 1 Voss kan ikkje sjå nokon konflikt mellom å ha offentlege debattar og samstundes vere kommunal. Tvert om så seier ho at «det er ein slags nøytralitet kanskje. Dersom eit politisk parti arrangerer ein debatt, så veit du kanskje kva du får eller ikkje, men dersom det er eit kommunalt bibliotek, så gjev dei eit slags skinn av eller garanti kanskje for nøytralitet eller objektivitet.» Bibliotektilsett 5 Voss seier om biblioteket at «det er ope og då tenker eg at det treng ikkje vera noka hindring for begge delar. Men som bibliotek skal vi jo ikkje drive aktiv politikk, men vi har jo rom for det då.» Bibliotektilsett 4 Voss er opptatt av at ein bør ha ei profesjonell tilnærming til å velje ut folk til arrangement slik at ein får fram ulike syn: «Det er klart at det kan vere vanskeleg, men samtidig trur eg ikkje at det bør stoppe biblioteka frå å arrangere noko. Ein bør heller berre prøve å få nokon herifrå og nokon derifrå, og få ulike synspunkt.»

To av dei bibliotektilsette meiner biblioteket som debattarena og demokratiske rolle gjennom dette, ikkje er så tydeleg for biblioteket i deira kommune. Bibliotektilsett 3 Voss meiner at det gjerne ikkje er på biblioteket at debatten blir sett, eller at det er der debatten går føre seg.

«Debatten skjer gjerne på eit kommunehus eller i lokalavisa eller på internett. Slik at biblioteket blir jo litt gløymt i forhold til det», seier ho. Bibliotektilsett 2 Voss meiner at folk gjerne ikkje ser på biblioteket som ein stad der det skjer debattar fordi det ofte blir arrangert andre stader enn i biblioteket. «Eg trur ikkje dei tenker på biblioteket som den plassen dei kan ha ein debatt sjølv om vi har hatt mange», seier ho, og fortel at debattane gjerne går føre seg i lokalavisa. Ho seier samstundes at «eg føler at vi har ei veldig fri rolle. Det er ikkje nokon som blandar seg inn i kva vi gjer.» Ho meiner det er ein fordel for biblioteket å vere kommunalt og har ikkje opplevd nokre utfordringar med dette, for «kva skal du vere dersom du ikkje er kommunal? Det er jo det vi er vane med.»

Oppsummering av funn, uavhengig og kommunal

Informantar meiner i stor grad at det er uproblematisk at biblioteket er kommunalt og samstundes uavhengig. Blant det positive som blir trekt fram av politikarane, er i Fjell at det er lite motsetnad mellom rollane i eit demokrati, at biblioteket må vere så ope og inkluderande som mogleg, og at biblioteket kan sikre ytringsfridom og vere ei uavhengig stemme. På Voss seier politikarane òg at biblioteket skal ha eit tilbod for alle, og at dei ikkje kan sjå noko som kan gjere dette problematisk eller konfliktyfult, i alle fall så lenge ein held seg innan grensene for ytringsfridom.

Når det gjeld utfordringar, har politikarane ulike perspektiv på dette. I Fjell er det enkelte politikarar som ser utfordringar her. Dei trur mellom anna at politikarane ville ha noko å seie alt etter kva tema det er snakk om å ta opp, og at kommunen vil ønskje å fremje tema som er litt som propaganda, og som fremjar det som er best for dei sjølve. Det blir også peika på potensielle utfordringar med interessekonflikt som igjen kan påverke bevillingar til biblioteket.⁵⁷ På tross av at ingen av politikarane på Voss er negative til rollene til biblioteka, ser nokre av dei likevel potensielle utfordringar. Det blir peika på at det kan vere problematisk dersom biblioteket opererer med ytringar som ligg utanfor det som kan karakteriserast som normalt. Det blir også peika på at kjennskap og kor godt ein er likt i lokalsamfunnet, kan styre

⁵⁷ Ein av politikarane i Fjell, politikar 2 Fjell, som her uttrykker skepsis, er ein av dei same som er skeptisk til rolla biblioteket har som demokratisk debattarena i førre temaavsnitt. Politikar 5 Fjell er her skeptisk og delt i synet på tema demokratisk debattarena.

moglegheiter i mindre kommunar som Voss. Det blir også nemnd at økonomiske løyvingar kan vere ein avgrensande faktor, og at det slik kan vere potensielt styrande for biblioteket.⁵⁸

Blant dei bibliotektilsette er dei positive faktorane som blir nemnde i Fjell at biblioteket er ein open arena, og at det er naturleg at den er kommunal. På Voss seier nokre av dei tilsette at dei ikkje kan sjå nokon konflikt eller noko som hindrar biblioteket i å ha begge roller. Biblioteket står for nøytralitet og objektivitet, og dei er opptekne av å sikre ei profesjonell tilnærming til arrangement der ulike synspunkt kjem frå. Eit par bibliotektilsette frå Fjell ser utfordringar med at biblioteket har desse to rollene, knytt opp mot den nært føreståande kommunesamanslåinga. Det blir sett på som ei utfordring å bevare biblioteket sin frie posisjon i denne prosessen, og at biblioteket kan få bestillingar frå kommunen om informasjon som skal ut eller arrangement eller debatt om særskilde tema. Eit par bibliotektilsette på Voss meiner biblioteket som debattarena og demokratiske rolle ikkje er så tydeleg i deira kommune. Dei meiner debatten helst går føre seg i lokalavisa, og at folk flest ikkje tenker på biblioteket som ein stad for debatt.

Kva stemmer bør få sleppe til?

Under dette temaet vart informantane spurde om korleis biblioteket skal gripe oppdraget som debattarena når det gjeld kven som bør sleppe til på den arenaen dei konstituerer gjennom denne rolla. Her var det bibliotekbrukarar og politikarar som vart spurde, medan dei bibliotektilsette vart stilte eit liknande spørsmål rundt korleis ulike syn blir representerte i samtale og debatt i biblioteket. Samarbeidspartane vart ikkje spurde om dette då spørsmåla dei fekk i stor grad var relaterte til arrangementa dei var delaktige i, og ingen av desse var debattarrangement.

Fjell

Bibliotekbrukarar i Fjell om kva stemmer som bør sleppe til

Blant bibliotekbrukarane i Fjell er det enkelte som meiner alle eller dei alle fleste bør kunne få ytre seg i bibliotekrommet. Ein av dei som meiner at alle bør sleppe til, er bibliotekbrukar 2 Fjell som seier: «Nei, må vi ikkje sleppe til alle til ein viss grad anten vi likar det eller ikkje.» Likevel seier ho at: «Eg veit at det er nokon eg ikkje hadde likt hadde fått kome til, då hadde eg reagert.»

⁵⁸ Ein av politikarane på Voss, politikar 1 Voss, som her uttrykker skepsis, er den same som er skeptisk til rolla biblioteket har som demokratisk debattarena i førre temaavsnitt.

Dei fleste informantane har nokre restriksjonar for kva ein kan ytre seg om, eller korleis ein bør få ytre seg. Bibliotekbrukar 5 Fjell synest i prinsippet alle skal sleppe til, men ser at det kan vere eit problem med dei som er svært langt til høgre. «Og så har du denne diskusjonen, du kunne jo fått at dei som ønskjer å omvende homofile hadde bedt om eit rom – skulle dei fått lov til det?» seier han, og legg til: «Det er ein veldig vanskeleg diskusjon generelt sett om det skal teiast i hel eller om ein skal la dei få kome fram og møte dei med motargument. Eg meiner det siste er best, men det er ikkje lett.» Bibliotekbrukar 4 Fjell meiner at det i utgangspunktet skal vere likt for alle og at «dersom nokon først skal få kome med sine meiningar, så må jo andre få lov også.» Ho legg til at dette føreset at «det ikkje krenker andre, og skjer under ordna forhold. Eg tenker jo folkeskikk, at ein er høflege og held oss til saka. Så tenker eg at alle skal få lov til å kome, men ein treng jo ikkje henge ut folk og ikkje vere snill med kvarande, ein må ta det på ein sakleg måte.» Dersom nokon kjem berre for å tale si sak, synest ho poenget forsvinn; «Då blir det gjerne ikkje ein diskusjon sant, då blir det eit klubbmøte på ein måte.» Ho tenker at særskilt ungdom og folk med funksjonsnedsetjing kan vere viktig å gje ekstra plass i den offentlegheita som biblioteket representerer.

Bibliotekbrukar 3 Fjell synest det er viktig at biblioteket skal presentere det nøytrale, og ikkje la nokon forkynne noko. Ho seier at «eg tenker jo det at om det er kristendomen, om det er islam eller om det er høgreekstremisme, så tenker eg at den forkynninga har jo ingenting der å gjere.» Dersom det derimot er informasjon, synest ho at det er spanande, sjølv om det hadde vore Vigrid. «Det hadde jo vore meir interessant enn dersom dei kjem for å prakke på nokon andre meiningane sine. Det er det eg har problem med. Og eg tenker at biblioteket har den nøytraliteten.» Ho legg òg vekt på at det er positivt med fleire syn på ei sak, og at det blir diskusjon. «Kom med meiningane dine! Og så kan nokon få lov til å sei imot», seier ho. Bibliotekbrukar 1 Fjell meiner at det er fleire grupper som særleg treng å sleppe til og bli høyrde: «Folk med psykiske problem, det er sånn hysjhysj heile tida, barn og barn sin situasjon, innvandrarakanskje også – det trur eg nok.» Når det gjeld kven som ikkje burde få plass, seier ho at «eg synest jo ikkje at sånne mørkemørkeblå burde få plass då, det synest eg jo ikkje – sjølv om det er yringsfridom her i landet.»

Politikarar i Fjell om kva stemmer som bør sleppe til

Blant politikarane i Fjell er det fleire som meiner at alle eller dei aller fleste bør kunne få ytre seg i bibliotekrommet. Politikar 2 Fjell er svært open og seier: «Eg meiner alle kan få seie kva dei vil. Dersom dei vil stå på eit bibliotek og ha debatt om Jesus eller alt mogleg, så kan dei berre få lov til det. Eg har ikkje så mykje problem med det.» Politikar 3 Fjell synest at så

lenge det er innan grensene for ytringsfridomen, og at ein ikkje seier noko ulovleg, må alle kunne seie meininga si om den er populær eller ikkje. «Eg trur det er viktig at alle bør få kome til, men at ein nyttar lova, lov om ytringsfridom som ei ramme då for kva som er tillate og ikkje tillate», seier ho, og legg til at «eg trur at dersom det skal vere ein arena der ein skal snakke og debattere så er det viktig at alle får kome til, til og med dei som ikkje får nytte stemma si så mange andre stader. Så kan ein heller ha ein motpart eller noko som kan debattere mot vedkomande.» Også politikarar 1 Fjell er for at av at alle skal få lov til å seie meininga si, noko han også meiner folk gjer. Han meiner det digitale har endra korleis folk ytrar seg, og seier:

«Hadde du spurt meg for kanskje ti år sidan, så hadde eg sagt at her må vi vere forsiktige med å la folk kome til orde, for det kan vere ting her som kan vere i strid med lova – hatefulle ytringar som vi ikkje ønskjer skal kome til orde. Men så har Facebook endra dette her, og Twitter ikkje minst – Donald Trump kan seie akkurat kva pokker han vil. Det kunne han sikkert frå før av også, men han gjer det på ein heilt ny måte. På Facebook har du jo dei mest hatefulle ytringane, mykje mobbing, så spørsmålet blir om vi har tatt vekk nokre grense no som gjer at det kanskje kan vere greitt at vi har ein plass der folk kan stå ansikt til ansikt – for det er litt annleis å seie tinga ansikt til ansikt i eit ope rom når det er folk til stades enn å sitje heime. Eg trur desse grensene dei er tatt vekk, det er ein del som tillèt seg kva som helst – langt ut over kva som er straffbart. Eg veit og at dersom du konfronterer dei så har dei kanskje ei litt anna tilnærming, dei trekker seg fort. Sånn sett så har ein kome der at folk bør få lov å stå opp og seie kva dei vil, om det er ein passiv halvpart eller på biblioteket så synest eg det er greitt, så lenge det ikkje går ut over enkeltmenneske og er straffbart.»

Han meiner elles at det er eit svært vanskeleg tema, ikkje berre for biblioteket, men for heile samfunnet, kven som skal få ytre seg, og at vi kanskje gjer noko gale dersom vi seier at nokon ikkje får ytre seg. Han forstår at det er nokre utfordringar her som det må setjast rammer for, men seier at «akkurat her er eg ganske liberal i forhold til at vi er komen så langt på veg no at her må det frie språket få lov til å utvikle seg, og få seie kva ein vil», og legg til at ein har jo noko lovverk som regulerer dette. Han foreslår likevel at biblioteket kanskje kan seie at dei ikkje ønskjer reint politisk valkampanje og propaganda.

Enkelte av politikarane har nokre modifikasjonar når det gjeld kven som bør sleppe til i bibliotekrommet med si stemme. Politikar 6 Fjell meiner at det er både mangt og mange biblioteket bør gje opning for skal bli høyrte. Ho er først og fremst opptatt av at biblioteket er

ein arena som når ut til mange, og at det er greitt til dømes å presentere kommunale planar i biblioteket, der det er mogleg å nå ut til fleire. «Det er jo fint og flott med ytringsfridom, men det betyr ikkje at du treng å tillate alt», seier ho og legg til: «Alle skal jo få lov å ha ei stemme, men spørsmålet er jo kor.» Når det gjeld kva stemmer som ikkje høyrer heime i biblioteket, så meiner ho at det er ekstremistar og ekstreme ytringar. Samstundes trur ho ikkje det finst lokale grupper som ønskjer å innta biblioteket med ekstremistiske handlingar. Politikar 5 Fjell har ei anbefaling for kven som særleg bør sleppe få til: «Når det gjeld særskilte stemmer, så tenker eg dei svakaste gruppene i samfunnet, at dei bør bli høyrde høgare enn dei andre gruppene.»

Politikar 4 Fjell har ei noko restriktiv haldning til kven som bør sleppe til i bibliotekrommet. Han meiner at når det gjeld kva stemmer ein bør unngå, er det lett å tenke på dei som er høgreekstreme og populistiske, og at «ønskjer vi å høyre dei meiningane, blir det store konfrontasjonar av det.» Han meiner folk skal få lov til å uttrykke seg, men at vi skal vere forsiktige med korleis ein bruker det offentlege biblioteket som arena. Han meiner andre arena kan brukast, «For det er veldig synd dersom du mister noko Du får veldig snevre grupper. Då kan du lett miste mange andre, du kan miste tillit og miste andre grupper som egentleg er vel så viktig skal bli høyrde.» Redaktørrolla er viktig, men bør ikkje vere for snever, hevdar han. Han meiner også det bør vere grenser for kva ein har lov til å seie: «Det er ikkje bra når maktpersonar eller offentlege folk kan seie nesten kva som helst og så blir det forsvart med at det er jo ytringsfridom.» Han meiner det ein seier må tole offentlegheitas lys, og viser til dei som skjuler seg bak anonymitet i digitale plattformer.

Bibliotektilsette i Fjell om ulike syn under debattar

Dei bibliotektilsette i Fjell uttalar seg om i kor stor grad dei opplever at ulike syn av ei sak blir presenterte under ein debatt, samtale eller arrangement som har eit spesifikt tema. Dei tilsette har mest konkrete innspel til korleis dei tenker rundt debatt. Bibliotektilsett 2 Fjell seier at han «føler at vi er nøye på det med å setje saman panel og det, at det skal vere ulike, det har fungert greitt.» Han fortel at dei hadde eit arrangement om nynorsk med Vagleik Brekke, og at det då var både bokmål- og nynorskbrukarar representerte, noko som fungerte greitt. Bibliotektilsett 1 Fjell meiner at det viktigaste er å få ein god debattleiar fordi: «Det er jo det som er alfa og omega, å få ein som kan stille litt utfordrande spørsmål til fleire partar i ei sak.» Bibliotektilsett 5 Fjell fortel at det har vore lite debattar i biblioteket, og ho føler ho har lite erfaring med det. «Ein ting er å arrangerer eit foredrag der informasjonen går ein veg, og med tilbakemeldingar som går tilbake. Det er ikkje det same som at utgangspunktet er ein

debatt», seier ho. Bibliotektilsett 4 Fjell meiner at dei gjerne ser på kva som er aktuelt i dag, og følgjer med på kva som skjer. Dette gjer at det blir varierende tema. «Det var for eksempel eit sånn klima-arrangement vi hadde, etter den kvalen som blei funne, og som folk blei påverka av akkurat på den tida, det blei veldig aktuelt.»

Bibliotektilsett 3 Fjell går meir inn på kva som er utfordrande med debattrolla til biblioteka, og meiner det er ei utfordring å finne ein balansegang når det gjeld debattar. Ho seier: «Eg veit ikkje, men vi er kanskje litt redd for å ha provoserande, eller altfor oppheita debattar. Så vi er litt forsiktige kanskje.» Ho fortel at dei har snakka om det internt i samband med debattar dei skal ha rundt kommunesamanslåinga, at dei ønskjer at det skal samle folk. «Men samstundes skal det jo vere ein debatt, du skal jo ha ulike syn, elles er det jo ingen vits. Så det er ein veldig vanskeleg balansegang det der», seier ho. Det har ikkje vore nokre debattar ved biblioteket der det har vore veldig oppheita diskusjonar, og ho tenker at dei kanskje skulle hatt meir av det, at dei kanskje må provosere litt, også når det gjeld kommunesamanslåing: «For det er jo dumt å gøyme unna ueinigheita.»

Voss

Bibliotekbrukarar på Voss om kva stemmer som bør sleppe til

Blant bibliotekbrukarane er det ulike syn om kva stemmer som bør sleppe til og ikkje i bibliotekrommet, og fleire av dei anerkjenner at det kan vere vanskelege avgjersler.

Bibliotekbrukar 3 Voss og bibliotekbrukar 1 Voss synest begge at alle i prinsippet bør få sleppe til i bibliotekrommet. Bibliotekbrukar 3 Voss synest ikkje berre eitt parti skal sleppe til aleine, men synest «biblioteket kunne kome litt på banen politisk med å arrangere eller lage fleire, ikkje nødvendigvis direkte politiske debattar, men samfunnsrelaterte – som ikkje berre er kultur og underhaldning. Det gjer dei nok også til ein viss grad, men det kunne dei ha vore meir på synest eg.» Ho meiner ikkje at ein skal sleppe til organisasjonar som ikkje forhold seg til norsk lov, og som er ekstremt diskriminerande, men: «Det skal ganske mykje til synest eg dersom du skal nekte nokon å snakke», seier ho og legg til: «men eg synest kanskje ikkje arrangørar skal ha einerom dersom dei har ei veldig politisk slagside – og då gjeld det jo egentleg alle. For då blir det oppfatta som at biblioteket stiller seg bak det, uansett om det er KrF eller FrP.» Bibliotekbrukar 1 Voss er skeptisk til ekstreme grupper, men synest alle burde få sjansen til å høyrast i biblioteket sidan «det skal vere for alle.» Når det gjeld kven som særskilt bør blir høyrst i biblioteket så legg ho vekt på innvandrarar og flyktningar: «Eg saknar

jo det at dei er meir synlege i Voss kommune, så dei burde nok få sleppe til på biblioteket ja», seier ho.

Bibliotekbrukar 4 Voss er opptatt av at biblioteket ikkje representerer enkeltsyn på saker. Han seier: «Elles så er det ytringsfridom, men du kan vel setje grense med det å oppfordre til vald, ulovlege organisasjonar. Det er sjølvsagt veldig vanskelege avvegingar kven du skal sleppe til.» Han legg vekt på biblioteksjefen si redaktørrolle, og at han/ho står sterkt til å nekte dersom noko ikkje passar. «Han synest «at regelen bør vere at biblioteket ikkje driv utleige av møterom, dei inviterer inn andre til å snakke.» Når det gjeld kven som får for lite plass i den lokale offentlegheita, legg han vekt på innvandarkultur. Han meiner at det er gjort ein del forsøk på å gje plass til dette i kinovestibylen og ute på kulturhuset. Bibliotekbrukar 2 Voss har ikkje tenkt på at biblioteket har ei spesiell oppgåve med å målbera alle grupper av menneske, men at dei kanskje har det. Ho meiner høgreekstremer skal få minst mogleg å seie. Ho meiner at biblioteket målber nokre grupper i alle fall, til dømes gjennom foredrag om psykisk helse. På spørsmål om det er grupper ho meiner får for liten plass i det offentlege rommet, svarar bibliotekbrukar 5 Voss psykisk utviklingshemma, eldre og innvandrarak og flyktningar. Ho er opptatt av «først og fremst at det skal gagne alle dette lokalet, som eit gode. Men av og til så må dei gjerne reinske opp og diskutere.» Ho meiner biblioteket kunne vore ein naturleg plass for diskusjonar, samstundes så er det «klart at eg hadde nok reagert dersom det hadde vore demonstrasjonar og hoiing og slikt.» Ho trur likevel ikkje dei ekstreme vil søkje til biblioteket, men heller finne ein annan plass.

Politikarar på Voss om kva stemmer som bør sleppe til

Fleire av politikarane meiner biblioteket generelt må vere opne for dei aller fleste stemmer, sjølv om dei meiner det må setjast rammer. Fleire er inne på at det kan vere ei komplisert oppgåve for biblioteksjefen å bestemme. Politikar 4 Voss meiner at så lenge folk er fredelege skal biblioteket sleppe til dei fleste. Ho seier at «det fremmer vel demokratiet det, dersom dei fleste gruppene får lov til å bruke biblioteket. Men om det bør setjast nokre generelle reglar, det bør det heilt sikkert gjerast, og det er det no gjerne også. Men kor grensa skal setjast, den er vanskeleg – for den er nok litt partiavhengig og alt mogleg. Det er nok veldig ulikt kva vi meiner om slikt.» Også politikar 5 Voss meiner at ein i utgangspunktet ikkje bør gå aktivt inn å hindre nokon i å bli høyrte, men synest samstundes det er ei krevjande rolle å styre det. Han undrast på om ein er «rigga til å kunne ta på seg, for det er jo ganske sånn krevjande rolle å vere den som seier ja eller nei dersom ein skulle kome i ein slik situasjon då.» Han meiner det må gjerast ein jobb med å tydeleg definere korleis ein skal bruke det offentlege rommet, kva

kriterium ein legg til grunn, og «på ein måte kva slags type demokrati som kan kome ut frå lokalet her», slik at det blir ein logisk og rettferdig stad. Han synes det er utfordrande om enkelte stemmer særskilt bør bli høyrte og seier: «Ein har ytringsfridom, og så har ein religionsfridom – veldig mange ting som trass alt er der», seier han. «Men så går det nokre grenser for kva ein skal bruke, kanskje det kunne vore ei politiske høyring – for eg tenker om det blir eit problem så blir det fort også eit politisk problem. Det er jo eit kommunalt bygg, og ein del som ligg i det også frå den kanten.»

«Vi har jo ytringsfridom og organisasjonsfridom, og dei grensene går vidt», seier politikar 6 Voss om biblioteket som offentleg rom. Han meiner det må vere lov til å uttrykke meiningane sine, og tenker at ein skal legge opp til ein open samtale som kan vere frisk og freidig, men aldri krenkande i forma. «Det må den ikkje vere», seier han. «Og det skal heller ikkje vere slik at du skal stimulere til ein offentleg samtale som berre er ute etter å dyrke motsetnadene.» Han meiner det ikkje er enkelt for biblioteksjefen å forvalte ansvaret på kven ein skal sleppe til i bibliotekrommet, men at ein «må heile tida igjen sjå på det store bildet, finne si rolle. Du kan stimulere utan å nødvendigvis vere leiande, du kan vere tilretteleggar utan å vere produsent. Og så må du berre ha det grunnleggande prinsippet i botnen, så ser du at no er det i ferd med å gå heilt over stag, så må du kunne setje foten ned. Men elles stort sett så skal ein ha ei litt tilbaketrekt rolle i mange tilfelle.»

Enkelte politikarar er mest opptatte av kva grupper ein ikkje bør sleppe til i bibliotekrommet. Politikar 2 Voss har stor tiltru til biblioteksjefen si redaktørrolle når det gjeld samtale og debatt. Han kan ikkje førestille seg at ein ville starte ekstreme organisasjonar som til dømes Nordisk motstandsfront i kommunen. «For det er ikkje grunnlag for det», seier han. Han dreg parallellar til korleis nazismen under 2. verdskrig ikkje appellerte til bygdefolket på Voss i det heile tatt. «Og eigentleg så er bygdefolket her veldig kritiske, kritiske til innvandring også fleire, men å bli med i ein luguber organisasjon som det der trur eg ikkje det er noko grunnlag for.» Samstundes meiner han at det er eit paradoks «at ein slepp til folk som vil forby andre sin ytringsfridom og likevel kallar det for ytringsfridom.» Han har eit primærstandpunkt på at desse kreftene ikkje burde sleppe til i det heile tatt. Politikar 3 Voss meiner at ytringsfridom kan vere eit dilemma. Han seier: «Men det er klart at når dei kjem og har ein slags hatideologi, så bør dei ikkje få kome til orde i eit offentleg bibliotek vil eg tru. Dersom ein skal ha slike typar debattar, så bør det nok vere frå fleire sider.» Han meiner ikkje det er særskilde stemmer som det bør bli gitt rom for i biblioteket.

Eit par av politikarane er også bekymra for det større bildet av at biblioteket skal vere ein debattarena. Politikar 1 Voss uttrykker generell bekymring for rolla som demokratisk arena for samtale og debatt i biblioteket. Dersom det skal vere ein demokratisk debatt på biblioteket, meiner ho likevel at det då er viktig at alle stemmar får vere med, sjølv om det kan vere ubehageleg. Av stemmer som ikkje bør sleppe til er det som går på trakassering av andre menneske grunna legning eller hudfarge. Ho er opptatt av at det må vere rammer for debatten, og seier at «dersom alle skal vere med, så må det vere nokre retningslinjer innanfor debatten. Ein har jo aller helst lyst til å seie at ein ikkje vil ha dei med, for det er så ubehageleg, og ein vil ikkje at dei stemmane skal få noko fotfeste i samfunnet. Men samstundes så skal det jo vere demokratisk.» Også politikar 4 Voss er skeptisk til dei mest ekstreme gruppene i alle retningar, «og då er det jo ikkje berre kjekt at dei skal ta rom på ein slik offentleg stad – som kan verke som blir støtta av kommunen.» Men dei har jo ytringsfridom, så ho meiner det kan vere vanskeleg for biblioteket å løyse utfordringar med dette utan at det blir konflikt av det, og at ting kan bli verre. «Å nekte folk det kjem det som regel lite godt ut av, så ein bør vel prøve å finne ei minneleg løysing på ein eller annan måte», seier ho og legg til: «Men om det skal vere i eit kommunalt bygg. Det finnes jo andre bygg også slikt sett. Eg er veldig usikker på om dei mest ekstreme gruppene er lurt å sleppe til. Men då er det jo alt etter kva ståstad ein har, så det er veldig skummelt og seie slikt, for det er jo ulikt kva ein ser på som ekstremt.»

Bibliotektilsette på Voss om ulike syn under debattar

Dei bibliotektilsette på Voss uttalar seg om i kor stor grad dei opplever at ulike syn av ei sak blir presenterte under ein debatt, samtale eller arrangement som har eit spesifikt tema. Fleire tilsette fortel at dei er merksame på å få fram fleire syn når dei har arrangement og særleg debattar i biblioteket. Bibliotektilsett 2 Voss seier at dersom dei har debatt, prøver dei å få fram ulike syn, og at dette er noko dei er bevisste på, og som ho ikkje ser som noka stor utfordring. Ho seier: «Vi hadde jo den debatten om julegudsteneste for eksempel. Og då var det Humanetisk Forbund, og då hadde dei med ulike syn – og då var det jo veldig høg temperatur. Men så har vi også andre tema som vi har berre ein innleiar. Vi hadde jo for eksempel Mads Gilbert. Og så har vi gjerne eit anna arrangement ein annan gong som tek det frå ein annan vinkel.» Også bibliotektilsett 4 Voss meiner at når det gjeld debatt har dei belyst ulike syn, mellom anna i ein debatt om miljøvern og anna. «Det er klart at det spørst jo kven som tek ordet der og, og pratar mest», seier ho. I forhold til arrangement elles så trur ho ikkje dei har tenkt så mykje på å belyse ulike syn, det er meir slik at dei tek imot førespurnader og gjennomfører i høve til dei moglegheitene som det gjev.

Bibliotektilsett 5 Voss meiner at dei gjer ein god jobb med debattar, og at det ikkje byr på store utfordringar. «Nei, for då tenker eg at der som du skal ha ein debatt så må du jo sørge for at det er to sider. Vi hadde jo ein debatt der det vart veldig høg temperatur. Men då hadde vi ein veldig streng ordstyrar, så det gjekk jo veldig greitt. Det var ingen som var nøgd etterpå», seier ho og ler. Ho trur at det er viktig at ein veit kva ein gjer, at ein har balanse, ein ordentleg ordstyrar og ei innleiing, at det er kvalitet over arrangementet. Det kan vere krevjande å få til alt dette, men ho ser det ikkje som eit problem fordi det er mange dyktige folk i kommunen

Bibliotektilsett 1 Voss byrjar med å fortelje ei historie: «Eg berre kom på ei historie, var det Palestinakomiteen som hadde Mads Gilbert her? – og då kom det så utruleg mange folk. Han snakka frå Gazastripa. Så veka etter kom ein representant frå Israel-venane eller noko til biblioteksjefen og forlangte at dei òg skulle ha arrangement. Biblioteksjefen sa ‘ja klart det’, så dei fekk også ha arrangement – men det kom jo ingen. Så eg berre lurte på om han nesten forlanga at det skulle kome like mange og høyre på dei òg.» Ho seier at det blei eit døme på at biblioteket skal vere nøytralt, og at det er forventningar til at det skal vere det. «Så det kan man jo tenke på, dersom man skal vere ein politisk arena, så må ein vere mest mogleg nøytral.» Men ho fortel at det er lite politisk debatt i biblioteket. For ei stund tilbake var det eit lag som dei samarbeidde med som hadde ulike debattar med folk frå fjern og nær. «Det var jo veldig politisk vinkla vil eg seie, men det var jo eit frivillig initiativ slik at dersom nokon følte at dei måtte ha noko motstemme så er det jo ikkje biblioteket si oppgåve sjølv sagt å skape den balansen.» Ho trur at det er viktig at biblioteket slepp til det som oppstår, og som det er ei lyst hos folk til å gjere, og at det spring nedanifrå. Bibliotektilsett 3 Voss har lite konkret erfaring med debatt i biblioteket, men meiner generelt at det absolutt er ei utfordring i forhold til dette. Ho seier: «Det er jo det med å ønskje velkomen stemmer og meiningar som ein ikkje har sjølve, og som ein gjerne skulle ønskje ikkje kom fram. Det tenker jo eg er ei heilt openberr utfordring – både i store og små spørsmål. Det med å få mangfaldet sjølv om ein eigentleg ikkje vil høyre den sida av saka. Men det er jo vår oppgåve likevel. Då hadde ein ikkje oppfylt det ein skulle om ein let seg stoppe, tenker eg.»

Oppsummering av funn, stemmer som bør få sleppe til

Under dette temaet vart bibliotekbrukarar og politikarar spurde konkret kva stemmer dei meiner bør sleppe til i bibliotekrommet, og kva stemmer som ikkje bør sleppast til. Både blant bibliotekbrukarar og politikarane i Fjell er det fleire som meiner at alle eller dei aller fleste bør kunne få ytre seg i bibliotekrommet. Blant bibliotekbrukarane er det dei som meiner at

uavhengig om ein likar det, bør alle til ein viss grad få sleppe til. Blant politikarane er det også dei som meiner at alle kan få seie kva dei vil. Dei fleste informantane har likevel nokre restriksjonar for kva ein kan ytre seg om, men også på kva måte eller form ein bør få lov til å ytre seg. Både bibliotekbrukarane og politikarane peikar på dilemma om ting skal teiast i hel eller få kome fram og møte motargument. Blant informantane på Voss er det delte meiningar om kva stemmer som bør sleppe til og ikkje i bibliotekrommet. Blant bibliotekbrukarane er det fleire som anerkjenner at det kan vere vanskelege avgjersler når det gjeld å sleppe til ulike syn i bibliotekrommet. Eit par av dei synest i prinsippet at alle bør få sleppe til, i alle fall om dei held seg innan norsk lov. Andre peikar på at ytringsfridomen set grenser. Fleire av politikarane meiner biblioteket generelt må vere opne for dei aller fleste stemmer, sjølv om dei meiner det må setjast rammer. Ytringsfridom og religionsfridom gjer at ein står ganske fritt.

Rundt tema med kva stemmer som ikkje bør få sleppe til, gjev nokre av informantane uttrykk for ei restriktiv haldning til kva stemmer som bør sleppe til i bibliotekrommet, noko som særleg kjem til uttrykk hjå enkelte av politikarane. Ytringsfridom er eit fellestema som går att i svara frå mange av informantane. Det blir anten nytta som eit parameter for kven som bør få sleppe til i biblioteket, altså dei som held seg innafor ytringsfridomen, eller som eit parameter for dei som ikkje bør få sleppe til i biblioteket, altså dei som diskriminerer eller utfordrar ytringsfridomen på andre vis. To av politikarane frå Fjell er også opptatt av at det digitale samfunnet vi lever i, utfordrar ytringsfridomen. Eit anna tema som fleire er innom er redaktørrolla til biblioteksjefen, gjerne med ei anerkjenning av utfordringane som ligg i å ta avgjersler om korleis rolla som debattarena skal utførast i biblioteket. Enkelte av informantane uttalar at dei ikkje trur at ekstreme vil søkje biblioteket som arena for ekstremisme, medan andre peiker på at ved vanskelege saker vil det vere betre å nytte andre bygg enn biblioteket til å ha debatt.

Dei bibliotektilsette som står meir oppe i situasjonen med å velje ut kva stemmer som skal sleppe til i bibliotekrommet og ikkje, svarar her på korleis ulike syn på ei sak kjem fram under arrangement og debatt. Her kom nokre heilt konkrete innspel rundt korleis biblioteket løyser denne rolla praktisk sett. Fleire bibliotektilsette vektlegg særleg det å få fram fleire syn når dei har arrangement og særleg når det gjeld debattar i biblioteket. Frå Fjell kjem det også innspel frå tilsette at det viktigaste er å få ein god debattleiar, og at ein må vere nøye med å setje saman panel som er ulike. Frå Voss kjem det innspel om at det er viktig å ha kvalitet over arrangementa, og at dersom dei har debatt, prøver dei å få ulike syn, og at dette er noko dei er

bevisste på. Eit par av dei bibliotektilsette peikar på korleis tema blir planlagt. I Fjell blir det sagt at dei gjerne ser på kva som er aktuelt i dag, og følgjer med på kva som skjer. På Voss blir det sagt at dei trur at det er viktig at biblioteket slepp til det som oppstår, og som det er ei lyst hos folk til å gjere. To av dei bibliotektilsette har større refleksjonar rundt utfordringar ved å sleppe til ulike syn og stemmer i biblioteket enn resten av gruppa. Ein av dei tilsette i Fjell meiner det er ei utfordring å finne ein balansegang når det gjeld debattar, og trur kanskje biblioteket er litt for redd for å provosere med oppheita debattar. Medan ein av dei tilsette frå Voss meiner det kan vere vanskeleg å sleppe til meiningar ein ikkje skulle ønskje kom fram, men at ein ikkje hadde fylt rolla om ein ikkje gjorde det.

Prioriteringar og verdisetjing

Temaet prioriteringar og verdisetjing er sentralt i folkebibliotekets lovpålagte formål som møtestad og arena for samtale og debatt, og dette kapittelet søkjer svar på korleis dei fire utvala i prosjektet meiner det lokale folkebiblioteket bør prioritere mellom oppgåver, og korleis dei definerer verdien av folkebiblioteket. Temaet er knytt til problemstillinga i prosjektet som dreiar seg om korleis aktørane i dei to lokalsamfunna definerer biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit. Temaet er òg knytt til dei to forskingsspørsmåla om kva utfordringar rundt offentlegheit og møtestad biblioteket si rolle blir knytt til, og kva oppfatning aktørane i lokalsamfunnet har av korleis biblioteket kan bidra til å realisere mål med omsyn til lokale møtestader/lokal offentlegheit. Kapittelet skal bidra til å svare på dette spørsmålet gjennom følgjande to undertema:

- Prioritering av oppgåver
- Verdien av folkebibliotek

Ved å svare på korleis biblioteket skal prioritere mellom oppgåver, svarar aktørane samstundes på kva oppgåver dei meiner er viktigast at biblioteket held på med. Og ved å svare på korleis dei definerer biblioteket sin verdi, svarar dei samstundes på kva rolle dei meiner er viktig at biblioteket har. Både spørsmålet om prioritering og spørsmålet om verdisetjing er knytt til korleis folkebiblioteket blir legitimert av aktørane i lokalsamfunnet. Under spørsmålet om prioritering gjev dei same aktørane svar på kva kjerneoppgåver den einskilde forbinder med folkebiblioteket, knytt til kva dei meiner eit folkebibliotek bør vere og gjerne også til kva som identifiserer folkebiblioteket for den einskilde.

Prioriteringar av oppgåver

Når det gjeld å prioritere mellom ulike type tenester eller arena i biblioteket, vart dei tre utvala bibliotekbrukarar, samarbeidspartar og politikarar spurt om det er nokre oppgåver dei tenker er viktigare enn andre at biblioteket driv med akkurat i dette lokalsamfunnet.

Bibliotekbrukarane vart også spurt om nokre oppgåver er viktig for dei personleg, medan politikarane fekk eit tilleggsspørsmål om prioriteringar når det gjeld å løyse utfordringar. Alle tre gruppene vart så spurt om dei har nokre refleksjonar rundt korleis biblioteket her i kommunen bør prioritere for å møte dei behova som er her. Dei bibliotektilsette blei spurt om korleis dei meiner at biblioteket bør balansere og prioritere mellom ulike oppgåver for å bli den møteplassen /offentlegheitsarenaen som kommunen treng. Dei blei òg spurt om kva dei ville velje dersom dei måtte prioritere nokre typar av bibliotektenester framfor andre, om dei ville velje møtestad, debattarena, læringsarena eller kulturarena. Spørsmåla er mykje det same som for dei andre, ved at dei innbyr til refleksjonar rundt kva oppgåver biblioteket bør prioritere over andre oppgåver.

Fjell

Bibliotekbrukarar i Fjell om prioriteringar

Eit par av bibliotekbrukarar meiner at biblioteket bør prioritere likt mellom dei nye og meir tradisjonelle tenestene. «Sånn 50/50 ut mot det sosiale og det med å ta seg av bøker og låne og få dei inn att», seier bibliotekbrukar 1 Fjell. Medan bibliotekbrukar 3 Fjell «trur nok at biblioteket treng den 50/50-delinga. At ein treng å få nokre levande bøker inn og at ein treng å ha nokre debattar eller ha lesestund for barna i barnehagen.» Ho meiner biblioteka er utfordra ved at folk har råd til bøker og ved det digitale, og seier: «Eg skal ikkje seia at biblioteket har utspelt sin rolle, for det meiner eg definitivt ikkje, men eg trur at på grunn av den digitale alderen så må dei få folk til å like biblioteket på ein nye måte – og då gjerne engasjere dei med bøkene igjen.»

Andre meiner at dei meir tradisjonelle tenestene med bøker og litteratur er det som bør prioriterast høgast. Bibliotekbrukar 5 Fjell synest det er ein grei balanse mellom arrangement og dei meir tradisjonelle tenestene, men meiner at «dei skal prioritere bøker og litteraturformidling». Bibliotekbrukar 2 Fjell seier: «Det primære er litteraturen og bøkene og det er jo veldig viktig. Og så er det jo å bruke det då, som litteraturen, kanskje dei kunne ha brukt meir på bøker og opplesing og slikt.»

Bibliotekbrukar 4 Fjell meiner biblioteket bør prioritere service, og seier: «Eg tenker det å vere synlege for dei som brukar biblioteket, og vere tilgjengeleg. For det er eit såpass stort bibliotek og det er mange som treng hjelp til å finne riktig litteratur og gjerne har lyst på tips og råd. Så det trur eg er noko av det viktigaste, å møte kundane eller brukargruppa.»

Samarbeidspartar Fjell om prioriteringar

Fleire av samarbeidspartane i Fjell er opptatte av barn og unge når det gjeld tilgang til og formidling av litteratur som ei prioritert oppgåve for biblioteka. Samarbeidspart 3 Fjell meiner biblioteket ikkje må miste litteraturformidlarrolla og seier: «Så lenge det finst bøker så må biblioteket låne ut.» Han understrekar at dette er særskilt viktig når det gjeld ungar, gjerne som hjelp til skulane og særleg knytt til den digitale tida vi lever i. «Det er viktig, ungar må lese, eller bli lesne for. Dei må ikkje få alt inn som eit flimmer, dei må få tid til den opplevinga som berre ei bok som dei sjølve les eller som nokon les til dei, gjer.» Han meiner det er viktig at verda går litt langsamare i den hektiske og digitale kvardagen, og seier: «Eg trur det er så djupt i oss at akkurat dette må vi ha. Vi set ikkje lenger rundt leirbålet og høyrer ein gamling fortelje, men vi har det i nye former.» Også samarbeidspart 5 Fjell er opptatt av at biblioteket når ut til barn og unge «for å inspirere til leseglede og det å bli glad i bøker». Ho understrekar samstundes at foredrag, samlingar og arrangement til ulike aldersgrupper er viktig. Ho deler dermed haldningar med samarbeidspart 2 Fjell om at barn og unge bør prioriterast, og seier: «Formidling til barn og unge vil eg påstå er viktig. Det er jo klart at det å få lesevilje og -lyst tidleg er jo viktig.» Samarbeidspart 2 Fjell er også opptatt av politiske debatter og samtale i biblioteket og seier: «Eg tar ein Ole Brumm med ja takk begge delar eg. For eg synest ikkje det at dei har meir arrangement, meir formidling og meir samtale har gått ut over utlånet, snarare tvert om vil eg tru – for det vil kome brukarar her som ikkje ville gått i biblioteket elles, og då vil dei låne meir. Så eg tenker jo at den synergien der er viktig eg, at det hjelper kvarandre – begge delar på ein måte. Så det trur eg berre er positivt.»

Å nå ut til alle er viktig for dei to siste samarbeidspartane i Fjell som begge er svært positive til den meir sosiale rolla til biblioteket. Samarbeidspart 1 Fjell seier: «Eg er veldig glad for at den endringa har skjedd, at biblioteket har fått ei ny oppgåve, og opna dørene og utvikla seg kjempemykje.» Ho seier vidare at ho «synest dei bør prioritere å gje tilbod til alle. Det at det er så allsidig, det elsker eg – at det er strikkekafe for dei som likar å strikke, og det er bokforedrag.» Også samarbeidspart 4 Fjell meiner biblioteket bør prioritere «å nå ut til dei fleste grupper» noko ho meiner at det lokale biblioteket gjer, mellom anna med mange og varierte arrangement.

Politikarar i Fjell om prioriteringar

Politikarane i Fjell er delte i kva tenester dei meiner er viktigast at biblioteket yter, og som derfor bør prioritere høgast. Fleire meiner at det er viktig at biblioteket finn ein balansegang mellom dei ulike rollene. Politikar 3 Fjell meiner at biblioteket bør fungere som ein sosial møtestad særleg på kveldstid: «Folk likar jo å gå ut, men det er gjerne mange som slit med å finne noko som passar for dei – og dersom biblioteket då tilbyr det så er det lettare for dei som gjerne ikkje ville kome seg så mykje ut, å kome ut. At ein får folk opp av sofaen då rett og slett.» Ho meiner at samstundes som biblioteket er ein sosial arena, er det viktig at det er rom for lesing i ro og fred. Politikar 4 Fjell meiner òg at det er viktig at biblioteket finn ein balansegang mellom det sosiale og lesero, og seier at «så er det jo det i fellesskapet då, det er viktig å ikkje gløyme ‘nerden’ som har lyst til å lese aleine. Du må sjå alle.» Men han meiner at biblioteket bør prioritere det sosiale tilbudet: «Så dersom eg fekk personleg velje, så hadde eg satt det som nummer ein og utlån som nummer to.»

At det sosiale aspektet med biblioteket er viktigast er eit syn som politikar 5 Fjell deler. Ho seier at ein finn jo så mykje informasjon på nettet i dag, og at ho derfor trur at endringa i lova er viktig: «Eg ville køyrt enno meir på den utviklinga, på den møtearenaen – arrangement, få folk til å kome her! Då treffer dei andre folk også, og då blir det automatisk den møtestaden. Ja og så er det bøker og det i tillegg, men at kanskje den møtestaden blir enn så viktig som at vi leiger ut bøker.» Ho meiner biblioteket må vere villige til å tenke nytt samstundes som ein tek vare på kjerneverdiane, og møte lokale behov. Politikar 2 Fjell meiner at biblioteket bør prioriterer tenester til innvandrarar og særskilt legge til rette for språkopplæring for denne gruppa.

Politikar 6 Fjell meiner at biblioteket først og fremst skal vere ein kulturformidlar av litteratur, og det å hjelpe til med informasjon, for «det er jo ikkje alle som lever tett på internettet.» Ho synest også det er viktig med lesesal og rom for oppgåveskriving. I tillegg seier ho: «Og så er det jo eit eller anna med å ha ei bok du kan halde i, og at ungar får kome inn og sjå bøker og berre vere her – utan at dei er nøydte til låne ei bok. At dei berre kan vere her ein halvtime og sitje på eit fang og sjå i ei bok, eller berre ligge på golvet – det synest eg er det viktigaste.»

Politikar 1 Fjell sitt svar skil seg frå dei andre ved at han ønskjer ei ny teneste inn på biblioteket. Han seier: «Eg tenker at det viktigaste for biblioteket er å ha eit tilbod til dei som ønskjer å lese mykje for eksempel, men også dei som ønskjer å finne fram i jungelen av

offentlege tenester.» Han meiner det lokale biblioteket skal kunne yte ei slik førstelineteneste, og fungere som ein slags plattform for kommunale ytringar. «Ut frå det som er den politiske tankegangen, så ønskjer i alle fall dei fleste av oss at dei skal ha ein litt annan funksjon, og at den er vidare som eit utruleg viktig nav i samfunnet. Då blir eigentleg bøkene berre ein liten del av det.» Han meiner også at grunngevinga for å ha bibliotek blir tynnare med tilgang til dømes til gratisbøker på nett og Netflix.

Bibliotektilsette i Fjell om prioriteringar

Dei bibliotektilsette svara på kva dei ville velje dersom dei måtte prioritere nokre typar av bibliotektenester framfor andre, om dei ville velje møtestad, debattarena, læringsarena eller kulturarena. Mange synest det er vanskeleg å prioritere mellom dei alternative arenaene. Bibliotektilsett 5 Fjell veit ikkje kva for ein av dei fire arenaene som er viktigast, og meiner dei heng for mykje saman til å velje berre ein. Ho seier at «kulturarena er jo også ein læringsarena, er jo også ein debattarena.» Også bibliotektilsett 4 Fjell ville eigentleg prioritert alle dei ulike arena, men landar på at kultur er det som er aller mest viktig, og seier at «eg ville sikkert valt kultur fordi eg synest at den manglar no. Alt går den moderne veg, eg snakkar ikkje om det gamle, men digitalt. Sjølv sagt kan kultur bli digital også, men eg saknar litt levande kultur.»

Kultur er ein prioritert arena også for fleire av dei andre bibliotektilsette. Bibliotektilsett 1 Fjell seier: «Sjølv sagt, kulturarena er jo eit litt vidt omgrep, og inn under kulturarena så ligg det at det er viktig å bevare det utvalet ein har – altså ei brei samling. Det må jo alltid ligge i botn av det som er biblioteket, at ikkje biblioteket mister den biten. Samtidig er det viktig å ha eit breitt kulturelt tilbod, det er kjekt med arrangement med forfattarar og ein kan ha konsertar innimellom og slike ting. Det er ting som eg synest er viktig.» Han er også opptatt av koplinga til det kommunale, både gjennom ordførarprat i biblioteket og gjennom formidling av offentleg informasjon.

Bibliotektilsett 3 Fjell vil prioritere kultur som viktig i kombinasjon med møtestad, dette trass i at ho meiner alle dei aktuelle arena er viktige. Ho seier: «Eg tenker jo at vi først og fremst er ein kulturarena, det er jo det som ligg i botnen tenker eg då. Og er du ein møtestad så er du jo kanskje fleire arena samstundes også, det er jo ting som kjem naturleg der – når du er ein møtestad.» Ho er opptatt av at biblioteket ikkje skal ha arrangement som konkurrer med andre organisasjonar og institusjonar i lokalsamfunnet, men ha ting som er på sida av det andre tilbodet som finst, som er tilgjengeleg for alle, og som ikkje kostar noko. Bibliotektilsett 2

Fjell held på si side ein knapp på møtestad som prioritert arena: «Eg trur eg må seie møtestad faktisk. Eg ser jo kor viktig det er for alle utlendingane, dei møtest jo, vi har jo det språkkafé-opplegget. Så det trur eg er veldig viktig, at dei har ein stad dei kan møtast og snakkast.»

Voss

Bibliotekbrukarar på Voss om prioriteringar

Bibliotekbrukar 1 Voss meiner at det sosiale aspektet ved bibliotekenestene er viktig, og seier at «når det gjeld programmet deira, ting som skjer og som ein møteplass for debatt og diskusjon og presentasjon – så kunne det godt ha vore meir som skjer synest eg, fleire arrangement.» Andre informantar på Voss meiner at dei meir tradisjonelle bibliotekenestene med bøker og litteraturformidling er det som bør prioriterast høgast. Bibliotekbrukar 4 Voss meiner ein må prioritere «å drive gratis utlån, og å ha klassikarane på plass i hyllene i tillegg til nyare bøker, og å ivareta innlånsfunksjonen.» Han held fram med at det er dette som er hovudoppgåva: «Og så må dei då prøve dersom dei skal ta ein telefon til ein foredragshaldar, så må dei då passe det inn.» Fleire andre er einige i at dersom biblioteket må prioritere så er det litteratur og bøker som er det viktigaste. «Eg tenker jo bøker og utlån og innkjøp og formidling dersom du må prioritere. Men eg synest det er veldig kjekt at dei har alle desse andre aktivitetane også», seier bibliotekbrukar 2 Voss.

Bibliotekbrukar 5 Voss synest litteratur er viktig, og særskilt lyrikk. Ho meiner det er viktig at biblioteket prioriterer å vere formidlande, omgjengeleg og imøtekomande og at «(...) det skader jo aldri å bli møtt med litt smil og service og litt slikt.» Også bibliotekbrukar 3 Voss understrekar kor viktig det er at biblioteket er ein hyggeleg plass å kome til. Ho er opptatt av at biblioteket bør prioritere formidling av litteratur, og seier: «Eg synes det aller viktigaste er at når du kjem på biblioteket så føler du at du har lov å vere der. Det trur eg faktisk er veldig viktig. Og at dei som jobbar der er litt oppdaterte og interesserte i litteratur og har lyst til å dele det med andre. Det trur eg er ganske viktig, og det trur eg at eg ville ha prioritert først og fremst – at ein har lyst til å dele litteraturen med andre, og at når folk spør om noko at ein kanskje kan anbefale noko. Slike ting synes eg er vel så viktig som å ha arrangement, for då føler folk seg velkomen.» Når det gjeld arrangement, meiner ho at det må vere knytt til litteraturformidling sidan ingen andre driv med det.

Samarbeidspartar på Voss om prioriteringar

Mange av samarbeidspartane på Voss fokuserer på det litterære tilbodet til biblioteka, på leselyst, lesestimulering og formidling, og tilgang på bøker og litteratur.» Samarbeidspart 5

Voss er opptatt av at lesing bør prioriterast. «Formidling av leselyst, det må jo vere viktig. Lesesirklar kanskje. Men det er jo veldig bra desse samarbeida med skulen, at dei skal lese så og så mykje», seier ho og viser til leseaksjonar. Ho held fram med at i ei tid der du tileignar deg all kunnskap på Google, er det «desto større oppgåve for biblioteket å formidle at ein kan sjå ein heil film i hovudet sitt når ein les ei bok for eksempel.» Samarbeidspart 4 Voss meiner at biblioteka framleis bør ha det å stimulere til lesing som ei hovudsak, samt integrering: «Stimulere leseinteressa synest eg. Men eg synes også det er viktig dette med integrering, for det er eit samfunnsproblem. Og dersom biblioteket kan bidra til betre integrering, så er det også veldig bra å prioritere.»

Eit par av samarbeidspartane meiner breidda i tilbodet er viktig og riktig, men at ved ei prioritering så er litteratur viktigast. Ein av desse er samarbeidspart 2 Voss som seier at når det er snakk om prioritering, så kan du «seie at det er den viktigaste oppgåva dette med å gjere litteratur tilgjengeleg då, dette tradisjonelle, for det er det først og fremst dei som gjer, medan dette andre er det andre aktørar som kan ta seg av». Han er samstundes opptatt av breidde i tilbodet til biblioteket, og at «dei får med seg heile spekteret.» Samarbeidspart 3 Voss seier på si side at: «Alle oppgåvene vi har snakka om no er jo viktige. Formidling av litteratur, utlån av bøker, arrangement, møtestad. Men eg trur jo at dersom eg skulle velje ei av dei, så trur eg det vil vere ur-oppgåva med å låne ut bøker Og eg synest nok at det er det som bør vere hovudoppgåva for eit bibliotek.»

Samarbeidspart 1 Voss er den einaste som ville prioritert det sosiale høgast. Han meiner at det kan vere lurt å fokusere på den sosiale rolla meir enn den meir tradisjonelle, og seier: «Om ein ser på biblioteket, der sit det nokre tørrpinnar med eit stempel og stemplar bøker og er bibliotekar. Det har jo vore det tradisjonelle bildet. Slik er det jo ikkje lenger. Og då tenker eg at ein kanskje skal prøve å ikkje vektlegge det for mykje. Du skal ha det tradisjonelle, men gjerne vise at biblioteket er kome lenger, ein har ikkje stått i ro. Eg trur det kan vere ein fin approach.»

Politikarar på Voss om prioriteringar

Fleire av politikarane på Voss legg vekt på at bibliotektilbod til barn og unge bør vere ei prioritert oppgåve, hovudsakleg knytt til lesing og leselyst. Politikar 2 Voss meiner at tilbod til småbarnsforeldre bør prioriterast. Han trur det er vanskeleg for biblioteket både å danne ein sosial arena og drive med offentleg debatt. Medan politikar 5 Voss seier: «Ja, å skape leselyst og undring, for barn og unge, at det kan vere ein stad – den rolla ein kan hugse frå ein var

liten sjølv og var på biblioteket og kunne bla, ikkje på ein ipad eller ein dataskjerm, men faktisk kunne ta i og kjenne på: 'oi den var tjukk', litt sånn banalt kanskje men eg tenker det har ein misjon i den digitale tidsalderen vi lever i.» Han meiner at det er boka, filmen og andre media som skal danne grunnmuren medan det sosiale blir eit tillegg som bør sidestillast, og som biblioteket er avhengig av. Han «trur at dersom folks forventning til folkebiblioteket raknar, så vil på ein måte den sosiale arenaen også rakne som følgje av det første.» Også politikar 3 Voss meiner at tenester rundt litteratur er den viktigaste oppgåva til biblioteket. «Eg trur at bøker og utlån og eventuelt musikk eller lydbøker eller kva det måtte vere av slike ting, framleis bør vere hovudoppgåva», seier han og legg til at det er ei viktig oppgåve å ha samlingar for barn og unge, samt å ha fokus på å auke leselyst for den same gruppa. Han meiner òg at integrering er ei naturleg oppgåve for biblioteket å fokusere på.

Nokre av politikarane meiner biblioteket først og fremst bør prioritere studentar og elevar i sitt tilbod. Politikar 6 Voss meiner at samarbeid med vidaregåande skular bør prioriterast, og slik få ungdommen inn i biblioteket. Han seier at ein må «sameine dei tradisjonelle bibliotekoppgåvene der møtestaden naturleg blir forlenging av kjerneaktiviteten, utlån og bibliotek og kunnskap.» Også politikar 4 Voss synest biblioteket bør prioritere tilbod til skuleklassar og studentar og at det er ein god lesesal. Om den sosiale rolla til biblioteket seier ho: «Eg synes det er positivt, veldig positivt, men det må ikkje gå på kostnad av dei tinga som er naudsynt. Og nett desse to tinga [skule og studentar] synest eg er veldig naudsynt.» Sjølv om ho trur dei er få, synest ho også at det er viktig å hjelpe dei som framleis kjem for å låne ei bok.

Politikar 1 Voss meiner at dersom biblioteket skal prioritere, er det viktigast å vere ein kunnskapsbase. Ho seier at no når vi går så hardt inn i det digitale så er «det å ivareta det fysiske møtet mellom menneske, det å vere eit samlingspunkt der ein fysisk kan setje seg ned å lese bøker trur eg blir det aller viktigaste. For debattar og den type ting det kan du finne mange stader, men nett det unike med å stå og samtale med ein annan person om noko du har opplevd og lese, det får du ikkje når du les noko digitalt. Du får ikkje den diskusjonen som du får når du møter folk.»

Bibliotektilsette på Voss om prioriteringar

Dei bibliotektilsette på Voss svarar svært ulikt på korleis dei meiner biblioteket bør prioritere mellom dei ulike arenaene. Bibliotektilsett 1 Voss seier: «Det er mest naturleg å ha slike arrangement som har med bøker og kultur å gjere synest eg då. Men eg ser jo at det trekker

utruleg mykje folk det som går på helse – det er vel læringsarena.» Også for bibliotektilsett 2 Voss er det kombinasjonen av kultur og læring som er dei viktigaste arenaene. Ho seier at «vi har ganske mange fjernstudentar her som brukar biblioteket mykje, og så har vi sjølv sagt alle skulane og alt dette – og dei heilt minste og. Vi driv jo med læring, og ser jo på mange ting som læring. For eksempel så har vi jo songstunder for barn, det ser vi jo på som både kulturformidling og læring.» På spørsmål om kvifor desse arenaene er valde, svarar ho: «Ja, det er vel kanskje det som er lettast og mest kjent. Dei andre er kanskje meir utfordrande og vanskeleg å få i gong. Og så ser vi jo at mange folk er interesserte i det vi driv med, og så synest vi det er viktig å formidle det innhaldet vi har også, den litteraturen vi har på ulike måtar.» Bibliotektilsett 4 Voss er tydeleg på at ho vil at det er bøker som bør prioriterast i biblioteket. Ho synest elles at alle arenaene er viktige og trekker særskilt fram møtestad, og seier at «møtestad er viktig for det er jo ikkje så veldig mange stader lenger der folk kan møtast – før var det kanskje meir at ein kunne møtast på butikken, lokalbutikken. Det er ikkje så mange slike plassar igjen lenger, så det er viktig. Men berre møtestad blir for lite, då kunne ein like så godt hatt ein kafé. Så det kjem det inn dette både med læring og bøker, altså litteraturen.»

For bibliotektilsett 3 Voss er det kombinasjonen av kultur og møtestad som høgast prioritert. Ho er særskilt oppteken av tilbud til barn og unge då, for «det er viktig å introdusere barn og ungdom for biblioteket, og ha arrangement der dei kan kome. Det tenker jo eg er viktig, at barn og ungdom lærer seg å bruke biblioteket og føler seg heime.» Ho meiner at ideelt sett hadde det også vore bra om biblioteket var ein fungerande debattarena og ein naturleg plass der debatten går. For bibliotektilsett 5 Voss og ut frå den kvardagen ho forhold seg til, er det læringsarena som må vektast høgast sidan «vi har veldig mange fjernstudentar og diverse, og skule- og klassebesøk og slikt.» Ho synest elles både kulturarena og møtestad er viktig «som ein sosial arena der folk kan møtast, stikke innom for ein liten prat og gå igjen.»

Oppsummering av funn, prioriteringar

Når det gjeld å prioritere mellom ulike type tenester eller arena i biblioteket, er det mange informantar i utvala bibliotekbrukarar, samarbeidspartar og politikarar som meiner at biblioteket bør prioritere å vere anten ein tradisjonell arena, eller både ein sosial og tradisjonell arena. Det er nokon færre som meiner at biblioteket bør prioritere å vere ein sosial arena. Informantane i desse gruppene i Fjell meiner biblioteket bør prøve å finne ein balansegang mellom dei ulike rollene. Ein må finne ein balanse mellom det sosiale og lesero, mellom fellesskapet og den individuelle leseopplevinga. Ei gruppe meiner det sosiale aspektet

er det viktigaste, og at det bør prioriterast med å vere ein møtearena, ha arrangement og få folk til å kome. Andre informantar meiner at dei meir tradisjonelle tenestene med bøker og litteratur er det som bør prioriterast høgast, knytt til kulturformidling av litteratur og informasjon, og studentstøtte. Fleire er opptatte av barn og unge når det gjeld tilgang til og formidling av litteratur. Eit par av informantane meiner synleggjering og det å nå ut til brukarane, er den viktigaste prioriteringa. Ein av politikarane skil seg frå dei andre ved at han ønskjer at biblioteket også skal bli førstelineteneste for offentlege tenester.

Informantane i dei nemnde gruppene på Voss er ulike i synet på kva tenester biblioteket bør prioritere. Nokre av informantane meiner det sosiale aspektet ved bibliotektenestene er det viktigaste med meir arrangement, ting som skjer og som ein møteplass for debattar, diskusjonar og presentasjonar. Andre informantar meiner at dei meir tradisjonelle bibliotektenestene med bøker og litteraturformidling er det som bør prioriterast høgst. Eit par av samarbeidspartane meiner breidda i tilbodet er viktig og riktig, men at ved ei prioritering så er litteratur viktigast. Her blir det sagt at ein bør få med seg heile spekteret, og alle tenester som formidling av litteratur, utlån av bøker, arrangement og møtestad, men at ur-oppgåva med å låne ut bøker er hovudoppgåva.

Dei bibliotektilsette blei bedne om å prioritere mellom biblioteket som møtestad, debattarena, læringsarena eller kulturarena. Dei er i stor grad opptatte av biblioteket som kulturarena. Fleire ser også kulturarena som eit omfattande omgrep som grip om både den sosiale rolla og dei meir tradisjonelle bibliotektenestene. Den arenaen som færrest vil prioritere, er debattarenaen som berre blir nemnd av ein av dei bibliotektilsette.

Mange av dei bibliotektilsette synest det er vanskeleg å prioritere mellom dei alternative arenaene: møtestad, debattarena, læringsarena eller kulturarena. Kultur er ein prioritert arena for fleire av dei bibliotektilsette i Fjell. Kultur blir skildra som eit vidt omgrep som kan skildre den breie arenaen som biblioteket er med arrangement og konsertar og anna. Enkelte koplår også kultur med andre arena som til dømes møtestad. Blant dei bibliotektilsette på Voss blir kombinasjonen kultur og læring trekt fram, men også skular og fjernstudentar som del av tilbodet til barn og unge. Enkelte peikar på at det ville vore bra om biblioteket var ein fungerande debattarena. Andre vektlegg kombinasjon kulturarena og møtestad.

Dersom ein ser alle utvala samla, anten det gjeld å prioritere mellom ulike tenester eller type arena for biblioteket, er det verdt å merke seg at ingen er negative til den aukande sosiale rolla som biblioteket har fått, men færre av informantane vel denne tenesta eller arenaen som den

som bør prioriterast høgast. Sjølv om mange av svara dreiar seg om ein potensiell motsetnad i prioriteringar mellom fokus på litteratur eller arrangement, så ser ein del av informantane også samanheng og ikkje motsetnad mellom dei to rollene. Politikarane er generelt positive til endringa i formålsparagrafen. I dette utvalet er det i stor grad fokus på balansegangen mellom biblioteket som sosial arena og ein stad for ro og fred, og behovet for å ivareta begge delar. Det digitale som ramme for tenestene til biblioteket blir av mange presentert som eit behov for at biblioteket kjem dei digitale utfordringane i møte. Heile åtte informantar er inne på dette temaet som dei gjerne nyttar som ei grunngjeving eller delgrunngjeving for korleis biblioteket bør prioritere.

Verdien av folkebibliotek

Under temaet verdisetjing blei aktørane spurde om å definere verdien av folkebibliotek for eigen del, for lokalsamfunnet og også i ei generell tyding. Det kan vere interessant og relevant å sjå på korleis informantane balanserer mellom dei meir tradisjonelle bibliotektenestene og dei meir sosiale tenestene i korleis dei set verdi på biblioteket og bibliotektenesta. Alle dei fire utvala vart spurde om kva dei tenker er verdien av folkebibliotek. Bibliotekbrukarane vart i tillegg spurde om kva verdien av folkebiblioteket er for dei personleg. Dei bibliotektilsette vart spurt om kvifor ein bør nytte knappe kommunale ressursar på bibliotektenester. Politikarane fekk eit tillegsspørsmål om og eventuelt kvifor kommunane bør oppretthalde tilbodet om folkebibliotek.

Fjell

Bibliotekbrukarar i Fjell om biblioteket sin verdi

Fleire av bibliotekbrukarane i Fjell er klar på at det er bøker og lesing dei fyrst og fremst tenker på når det gjeld verdien av folkebibliotek, samstundes som dei også anerkjenner den meir sosiale rolla til biblioteket. Til dømes seier bibliotekbrukar 3 Fjell om verdien av folkebibliotek: «Eg tenker den moglegheita for alle til å lese bøker.» Og bibliotekbrukar 5 Fjell seier: «Verdien av folkebibliotek er at ein kan gå her og låne bøker gratis, og eventuelt andre ting – gratis. Og at ein kan gå på foredrag og arrangement – gratis. Det synest eg er flott. Men for meg er framleis bibliotek bøker.» Bibliotekbrukar 1 Fjell seier: «Det er ikkje vits i å kjøpe bøker synest eg, for eg finn dei her.» Ho held fram med å seie at «å opplyse folk er jo viktig, å underholde folk. Og så då ein møteplass, eg synest det er ein viktig bit av det, eg synest det.»

Eit par av dei intervjuja fortel at dei vart tidleg introduserte for biblioteket, og legg vekt på kva biblioteket har betydd gjennom livsløpet deira. Bibliotekbrukar 2 Fjell seier at biblioteket har betydd enormt mykje for henne, for «vi begynte å låne bøker på skulebiblioteket og det heng jo saman. Det var jo slik vi fekk tak i ei bok mykje, og skapte leseglede i deg.» Ho legg til: «I dag er det jo det at du føler at du høyrer heime her.» Bibliotekbrukar 4 Fjell seier: «Eg har alltid elska å gå på bibliotek. Eg hugsar når bokbussen skulle kome på skulen, det var berre det kjekkaste eg visste. Heile tida var eg i biblioteket, i bokbussen og kunne låne mange bøker – og likevel berre vente i bokbussen til neste klasse skulle inn.»

Blant dei yngste i undersøkinga er det fleire som har små barn, og nokre av dei set fokus på at det ikkje berre er verdien for dei sjølve som er viktig, men også bruken av biblioteket saman med ungene og som familie. Dei legg vekt på biblioteket både som ein stad å finne bøker og anna materiale, samt ein stad å kose seg og vere sosiale. Bibliotekbrukar 3 Fjell seier at «den minste elsker å låne bøker på biblioteket, kunne fint ha kjøpt dei til han, men har glede av å gå der og sjå dette havet av bøker – og så tek du med deg ei eller annan rar bok, og eg tenker; ‘kjem vi nokon gong til å lese den?’ Men eg tenker berre den gleden av å sjå gjennom og den verdien av å gå der å kose seg, som eg kallar det då. Eg likar at dei har filmar også for eksempel, sjølv om Netflix er kome.» Bibliotekbrukar 4 Fjell seier: «Biblioteket betyr mykje for meg for det første fordi eg likar å lese bøker, og eg har lyst til å vidareføre dei verdiane mine til ungene mine Når ungene mine spør kvar laurdag, ‘vi skal på biblioteket i dag sant?’, så betyr det mykje for oss. Så eg vil seie at det har ganske høg verdi for oss, både til bruk og det å kunne setje seg ned og kunne lese her. Ungane likar å teikne, det er mange ting å gjere her. Eg føler at vi finn ein ro her på ein måte, og det er veldig kjekt. I ein elles hektisk kvardag så er det noko sosialt og fint for meg og min familie.»

Samarbeidspartar i Fjell om biblioteket sin verdi

På spørsmålet om kva som er verdien av folkebibliotek, er dei intervjuja samde om at bibliotek er viktig, summert opp av samarbeidspart 2 Fjell med orda: «Det er heldigvis lovpålagt slik at ikkje politikarane får lov til å kødde med dei.» Ho synest det verkar som den nye samanslåtte kommunen vil prioritere biblioteket som møteplass, og fortel at: «Det første punktet i den nye samarbeidserklæringa er jo biblioteket, at det skal vere ein sosial møteplass. Det er veldig viktig.»

At biblioteket er for alle blir vektlagt, samt at det har ei utjamnande rolle. Samarbeidspart 5 Fjell seier at: «Verdien er kanskje at du når ut til mange og at du viskar ut ujamnskap, det er

ingen som ser ned på deg for å gå på biblioteket tenker eg, at det er noko alle gjer, uansett kva samfunnslag ein er i så er biblioteket noko som kan treffe alle.» Også det at tilbodet er gratis er noko som det blir lagt vekt på i tilgangen til alle. Samarbeidspart 3 Fjell seier det slik: «Med få ord: gratis kultur til folket».

Dette med verdien av folkebiblioteket som møteplass går også att hos fleire av dei intervjua. Samarbeidspart 4 Fjell set den sosiale rolla i samanheng med informasjonstilfang, og seier: «Det viktigaste er jo at det er ein sosial møtestad og at det er ein stad som du kan finne informasjon om så og seie alt. Og så er det ein informasjonsplass der du lett kan kome i kontakt med kommunen. Og så er det jo ein arrangementsplass, så det blir jo ein sosial plass for alle. Det synest eg er det aller aller viktigaste.» Samarbeidspart 1 Fjell seier: «Det er det med den møteplassen, det trur eg er det største verdien», og legg til at dette er ein verdi for folk som føler seg utanfor, eller pensjonistar og arbeidsledige: «Så tar dei ein spasertur til senteret og sit der og les ei avis og så går heim att. Så det behøver ikkje å vere så veldig komplisert, berre at ein har moglegheit til å vere blant folk – om ikkje dei snakkar med andre eller kanskje kjem i ein liten prat med nokon, men kome seg ut og sitje der... Det er veldig mange som sit der og les avis, gamle og unge Det er veldig mange både grupperingar og enkeltpersonar, nokre enkeltpersonar høyrer ikkje til noko gruppe – vil ikkje, kan ikkje. Men dei har ei moglegheit med å gå inn på biblioteket og lese ei avis og sitje, og så går folk rundt. Det synest eg også er viktig.»

Politikarane i Fjell om biblioteket sin verdi

Når det gjeld politikarar og kva dei vurderer som verdien av folkebibliotek, er det enkelte som uttaler at dei har lært noko om dette ved å svare på spørsmåla i forskingsintervjuet. Politikar 4 Fjell seier at «eg har jo lært mykje her, og eg ser jo verdien av det i aller høgste grad.» Han er begeistra for endringa som går føre seg i biblioteka og «at det har blitt ei dreining frå det tradisjonelle biblioteket til også eit offentleg rom der du kan få diskusjonar og alt det der, det er kjempebra.»

Også politikar 1 Fjell ønskjer endringa i folkebiblioteka velkomen og understrekar behovet for ei slik endring. «Eg tenker at dersom biblioteket fortset som ein bokstad så vil den forsvinne av seg sjølv veldig fort, eller at den verdien vil synke. Og det hadde det nok gjort også om det ikkje låg så sentralt til som det gjer, då trur eg allereie biblioteket hadde vore vekke. Så dersom biblioteket skal ha ein verdi så må det vere som møtestad, men dei må bygge det om, dei må få inn nye ting om dei skal oppretthalde verdien sin», seier han og held fram: «For vi har nok i dag eit altfor tradisjonelt syn på folkebiblioteket som institusjon tenker

eg då. Så har vi gjort nokre forsøk då i alle retningar, men i prinsippet så står jo folkebiblioteket som ein bauta framleis, og vi tel bøker – medan vi bør telje menneske og kva dei får ut av det, om det er ei bok dei låner eller dei snakkar med nokon. Eg tenker det har akkurat like stor verdi, minst like stor verdi å snakke. Der bør kanskje hovudoppgåva deira ligga.»

Fleire knyt verdien til at tilbodet i folkebiblioteka er gratis og for alle. «Det er fordi det skal vere tilgjengeleg for alle, og inkluderande, for det er jo eit problem», seier politikar 2 Fjell. Også politikar 6 Fjell legg vekt på verdien av tilgang til gratis bøker og andre media, og seier at «det er jo sjølvsagt det at det er eit gratis kulturtilbod for alle. Eg synes det at det er utruleg viktig at ungane blir glade i å lese og får gode bibliotekarar, det har veldig mykje å seie, med god formidlingsevne og god kunnskap – og som kan finne ting som treffer dei. For det er nesten som å finne ein god lege, for finn du ein bibliotekar så kan han gje deg mange gode opplevingar.» Ho meiner at det er utruleg verdifullt om biblioteket kan bidra i forhold til barnefattigdom gjennom det gratis og mangfaldige tilbodet det har.

Fleire av politikarane skildrar det som ein eigen verdi at biblioteket er der. Politikar 3 Fjell synest det er «kjekt å vite at biblioteket er her,» og «at ein har ein stad som ein kan møtast og få tak i bøker.» Ho seier vidare: «No er det jo sofagruppe her også der ein berre kan sitje og lese og slappe av medan ein gjerne ventar på bussen og ikkje har lyst til å gå i butikkar. For min del er det litt viktig at det gjerne er ein rolegare stad, for kjøpesenteret kan bli veldig kjasete.» Også politikar 5 Fjell meiner det er viktig at bibliotektilbodet er der, og at vi gjerne tek det for gitt. Ho legg vekt på mange ulike aspekt når det gjeld verdien at folkebibliotek, for «det har jo ein verdi heilt frå dei småungane som får tilbod om bøker, foreldre med dårleg økonomi som ikkje har råd til å kjøpe bøker – men dei kan gå og lære ... den verdien som møtestad den er jo viktig. Det kan vere det som reddar dagen til dei som har vore einsam ‘åh ja eg var på biblioteket og eg snakka litt med naboen eller med ho som arbeider der’. Og så har du jo verdien av når du treng ei bok, så kan du gå på biblioteket å få den boka – du treng ikkje kjøpe den. Det er jo eit fantastisk tilbod.»

Bibliotektilsette i Fjell om biblioteket sin verdi

Fleire av dei bibliotektilsette peiker på at verdien ligg i at bibliotektilbodet er ope for alle og gratis. Bibliotektilsett 2 Fjell seier: «Biblioteket skal jo vere for alle, det er jo eit gratis tilbod. Vi når jo alle sosiale lag, både våre nye landsmenn og vi når jo fram til skular og barnehagar, og vi får mykje besøk.» Bibliotektilsett 1 Fjell seier at «det er eit tilbod som er rett og slett ope slik at alle kan føle seg velkomen, og det er eit veldig breitt og godt tilbod som er gratis

... Det er informasjon og forskjellig, det er arrangement og mykje som er tilgjengeleg for alle, både gamal og ung.» Bibliotektilsett 3 Fjell knyt tilgangen for alle til demokrati og seier: «Eg er jo veldig opptatt av den rolla biblioteket har i demokratiet, at biblioteket skal vere den arenaen der alle kan kome og få både tilgang til alt som er av ressursar, informasjon og kunnskap som ligg ute, og som biblioteket gjer tilgjengeleg for alle. Det synest eg er biblioteket si viktigaste rolle. Men så er det jo sjølvstundt også dette med formidlinga av litteratur. Det er jo dei to aspekta.» Bibliotektilsett 5 Fjell understrekar den utjamnande og antikommersielle rolla, og seier: «Eg synest jo at biblioteket er ein enormt relevant institusjon i dag, rett og slett på grunn av dei kommersielle kreftene – at det er ein stad som skal fremje opplysning og kunnskap og informasjon og kulturelle verksemder uavhengig av klassebakgrunn og nasjonalitet.»

Bibliotektilsett 4 Fjell vektlegg biblioteket som «ein møtestad, ein familiestad å vere med.» Ho seier at det er mange ulike grupper som bruker biblioteket på ulikt vis: «Både arrangement, og ungdommane spelar på Playstation – innvandrarane bruker veldig mykje Playstation-spel, som dei har som gruppe. Dei trivst her, dei har funne ein plass der dei kan lære meir. Òg pensjonistar er veldig ofte her og bruker avisavdelinga, den er kjempepopulær her hos oss. Nesten kvar dag ser du dei same ansikta. Dei kan kjøpe avis, så eg trur ikkje det er på grunn av pengar at dei er her, dei går ut heimanfrå. Og det er ikkje berre det at dei sit og les, dei snakkar saman.»

Voss

Bibliotekbrukarar på Voss om biblioteket sin verdi

Fleire bibliotekbrukarar ser verdien av folkebiblioteket som ei moglegheit. Bibliotekbrukar 3 Voss seier at «det er ei lunge der ein berre kan vere utan å kjøpe noko, det er jo så verdifullt tenker eg. Og du treng ikkje å snakke med nokon dersom du ikkje vil. Du kan ha litt fri frå det sosiale sjølv om du er i det offentlege rom, og det synes eg er kjempeviktig. Og så kan du også gjere det litt meir sosialt om du vil, og spørje om ting. Elles så kan du berre finne dei bøkene du vil ha og plinge dei ut og gå – dersom det er det du vil. Eg trur det er litt det med at det er ein friplass der du ikkje skal kjøpe ting.» Bibliotekbrukar 4 Voss nyttar boksamlinga i biblioteket relativt lite, men legg vekt på moglegheitene som ligg i at biblioteket er der, og seier: «Det er det at dersom eg bestemmer meg for at no vil eg lese den og den boka, men eg vil ikkje kjøpe den, så veit eg at eg kan få den på dagen dersom det er ei vanleg bok, og at eg kan få ho etter toppen ei veke dersom det er ei uvanleg bok.»

Enkelte legg også vekt på verdien folkebiblioteket har for dei personleg. Bibliotekbrukar 1 Voss seier: «For meg har det veldig stor verdi.» Medan bibliotekbrukar 5 Voss seier at: «Eg synest det er veldig viktig at ein har eit bibliotek, det ville vore forferdeleg dersom det ikkje var bibliotek her på bygda.» Den generelle høge verdsetjinga blir òg sett i samanheng med verdien biblioteket har gjennom livsløpet, som for bibliotekbrukar 1 Voss som seier: «Eg er oppvaksen med folkebibliotek. Heilt frå eg var bitteliten så gjekk eg med foreldra mine til biblioteket på heimlassen min, eg hugsar eg leidde far min inn på biblioteket og vi lånte masse bøker. Foreldra mine, begge to, var veldig glade i å lese, og eg byrja tidleg å lese og låne bøker. Og så etter kvart så oppdaga eg det at det går jo an å låne musikk også, og filmar og lese aviser Nei, så biblioteket må vi ha. Det har ein stor verdi i samfunnet vårt.»

Den meir tradisjonelle rolla til folkebiblioteket, knytt til kunnskap, bøker, litteratur og lesing, blir av enkelte trekt fram som den viktigaste verdien av folkebiblioteket. Bibliotekbrukar 2 Voss seier at «eg synes jo det med tilgangen til bøker, det synes eg er kjempeflott, at det er gratis», medan bibliotekbrukar 5 Voss legg vekt på informasjonen ein kan finne i biblioteket, og seier: «med tida så har eg blitt litt meir historie- eller slektsinteressert, å gå tilbake i tid og kor ting var då og slikt. Elles så om det er blomar du lurar på eller, så kan du gå her.»

Samarbeidspartar på Voss om biblioteket sin verdi

Samarbeidspartane på Voss set verdien av folkebiblioteket høgt, eit par av dei knyt dette primært til bøker og litteratur. Samarbeidspart 2 Voss synest det kan vere litt vanskeleg å setje ord på verdien til folkebiblioteket fordi det er noko ein har med seg heile vegen, og som kan bli ei sjølvfølge. «Sjølvsagt, demokratisk sett», seier han, «med at alle har tilgang til litteratur uansett økonomi eller andre forhold som kunne gjere det vanskeleg å få tak i elles. Og personale som kan hjelpe til med å finne fram og i det heile tatt. Ja, eg ser jo på det som ein viktig verdi i samfunnet.» Samarbeidspart 3 Voss legg vekt på at tilbodet er gratis, og seier: «Det at det er gratis gjer jo at det er ope for alle. Eit bibliotek skal jo, går eg ut frå, ikkje vise vekk folk. Eg trur du skal ha gjort veldig mykje gale for å bli nekta i døra på eit bibliotek. Nei, verdien altså, det er jo noko av det grunnleggande ... det er jo ei fantastisk oppfinning å seie at her kan du kome å gjere deg så klok du vil utan at det kostar deg eit øre. Du treng ikkje kjøpe boka, du kan lese ho sjølv om du ikkje har pengar til det. Det er heilt fabelaktig. Så det er klart at verdien er stor.» Også samarbeidspart 4 Voss seier at: «Det må jo vere litteraturen framleis då Det er verdifullt både å auke litteraturinteressa og å ha litteratur til disposisjon.» Han er også opptatt av den meir sosiale rolla til biblioteket, og legg til at «den er

veldig viktig denne utvida rolla som dei har fått dei siste åra, at det er veldig bra at det vart det – at det er ein sosial møteplass og ein debattmøteplass.»

Den sosiale rolla til biblioteket står òg sterkt i kurs hos eit par av dei andre samarbeidspartane. Samarbeidspart 5 Voss seier: «Eg håper dei held på dette med møteplass, lågterskel, gratis.» Medan samarbeidspart 1 Voss ser verdien av folkebibliotek som kulturell og sosial, og set den i samanheng med integrering: «Opplysning, møtestad, konsertstad, utveksling av inntrykk – og særskilt dette at ein har mange kulturar som flyttar til landet. Då kan biblioteket vere ein samordnande faktor som kan bidra veldig positivt til integrering. Det går både på det sosiale og det kulturelle, det går på språk og mykje. Så eg trur verkeleg biblioteket kan bidra der, dersom dei får lov til det.»

Politikarar på Voss om biblioteket sin verdi

Nokre politikarar på Voss konstaterer rett og slett at biblioteket har stor verdi. «Ja, eg trur ikkje heilt ein kan forstå kor stor verdi det har», seier politikar 3 Voss. «Tenk om det forsvann då, då ville ein ha merka det i alle fall.» Medan politikar 5 Voss seier: «Verdien tenker eg er jo stor på mange måtar, eg ser jo at den kan bli enno større også innan enkelte område slik som diskusjonen vår har utvikla seg – ein ser moglegheiter som ein kanskje ikkje har tenkt på at ein kan tileigne biblioteket. Så stor verdi.»

Fleire av politikarane legg vekt på tilgang til bøker litteratur som ein viktig verdi for folkebiblioteka. Ein av desse er politikar 1 Voss som seier: «Den kunnskapen og fysiske databasen dersom det går an å kalle bøkene for det, det meiner eg er ein heilt uvurderleg kulturskatt som vi absolutt bør ta vare på. Vi må ikkje kvitte oss med biblioteka, dei sit på noko veldig viktig. Ein kan få musikk på Spotify og ein kan kvitte seg med eitt og hitt, men bøkene må vi ha.» Verdien av tilgang til litteratur blir hos politikar 6 Voss sett i kombinasjon med møtestadkonseptet. Han seier: «Eg tenker det at det å stille gratis til disposisjon det universet som litteratur og det trykte ord representerer, det er heilt unikt. Og det er ein slik verdi som er noko av det beste vi har med vårt samfunn. Det skal ein sjølv sagt halde fast på.» Han legg så til: «Og så synest eg også dette nye perspektivet med at du skal stimulere til annan aktivitet, og skape møtestader rundt desse verdiane, er viktig. Og det er på alle måtar. Det skapar fellesskap, det skapar demokratiforståing – eller kan skape demokratiforståing, og i det heile tatt representerer eit potensial som er der heile tida, og som er delvis utnytta.»

Fleire av politikarane er opptatte av den digitale settinga som biblioteket har i dagens samfunn. Politikar 2 Voss ser det digitale samfunnet som ei ramme for bibliotektenesta, og

seier at «det er jo klart at vi er i ei tid som er veldig mykje meir bilde, veldig mykje meir Youtube, og veldig mykje meir digitalisert – som jo set bibliotek under press. Det er jo vanskeleg å finne på ein måte rolla til bibliotek i tradisjonell forstand inn i eit nytt mediekonsum som jo handlar om raske bilete. Samstundes så er det jo klart at då må kanskje biblioteka gå ut av arenaen sin.» For politikar 5 Voss kan biblioteket danne ei motvekt til det digitale, og han ser verdien av å «skape ein skjermfri arena, der folk snakkar med folk og ein blar i dokument og ikkje nødvendigvis berre snakkar via å skrive i ulike kommentarfelt digitalt. Det å ha den arena også, det trur eg er viktig i dagens, eg heldt på å seie ‘Snapchat-liv’. Veldig mykje skjer digitalt, så eg trur det å ta tilbake debatten og ordskiftet slik sett meiner eg er ein god ting. Sjølv om eg er glad i alt som skjer digitalt også, så er det forskjell på det lokale perspektivet som vil kome her, og kanskje andre ting som man vil informere seg om digitalt. Så det trur eg, at ein framleis bør satse på biblioteket.» Politikar 4 Voss trur biblioteket har verdi, men må endre seg og finne nye roller grunna stor konkurranse, for det er «jo mange konkurrentar då med lydbøker og alt mogleg slikt, så det blir nok ikkje brukt på same måten som tidlegare sjølvsagt. Så derfor så er det nok viktig at dei finn seg litt andre arena med sånne sosiale møtestader då, det er greitt altså. Nei for eg trur ikkje at vanlege folk brukar biblioteket så mykje som dei har gjort tidlegare. Det kjem jo veldig mange pocket og billege utgåver dersom du berre venter, så det er mange konkurrentar til eit offentleg bibliotek. Eg synest det er veldig dumt dersom det forsvinn, så eg håpar at det ikkje gjer det. Men det er vel slik som med andre ting i samfunnet at ein må finne seg nye roller fordi samfunnet endrar seg. Så det må nok biblioteket også.»

Bibliotektilsette på Voss om biblioteket sin verdi

Dei bibliotektilsette på Voss har ulike syn på verdien av folkebiblioteket, men knyt det mykje til tilgjengelegheit for alle, samt kunnskap, informasjon og kultur. For bibliotektilsett 4 Voss og bibliotektilsett 2 Voss står kunnskap og kultur sterkt. Bibliotektilsett 4 Voss vektlegg biblioteket også som utjamnande faktor der «kven som helst skal få lov å kome og få kva som helst slags informasjon», og legg til: «Det er jo klart at Norge er jo eit rikt land no etter kvart, så det er klart at det er ein god del som kunne ha betalt for seg. Men framleis så har vi barn og studentar, og ikkje alle har like mykje pengar heller. Og det er klart at nokon dei lånar jo såpass mykje av bøker, og er her såpass mykje og lesar aviser og tidskrift at dei hadde jo ikkje klart seg økonomisk dersom dei skulle... Så er det jo elles ei viktig kjelde til kunnskap, informasjon, pluss verdien det er å lese skjønnlitteratur sjølvsagt.» Bibliotektilsett 2 Voss synes verdien av folkebibliotek er knytt til kunnskap og kultur, i kombinasjon med at

tenestene er gratis, og seier: «Eg tenker jo at bibliotek er både kunnskapsformidlar og kulturformidlar. Eg tenker at det er ein viktig møtestad og at det kan også vere ein viktig plass for samtale. Men både kulturformidling i vid forstand, og kunnskapsformidling – og sjølvstøtt at det er tilgjengeleg og gratis for alle, det er jo ein kjempestor verdi.»

Bibliotektilsett 3 Voss synest at biblioteket er unikt i samfunnet. Det er gratis med låg terskel for å gå inn og «kan bli brukt av alle, i alle samfunnslag.» Ho meiner at biblioteket er ein stad å vere utan å få nokre spørsmål, og legg til: «Og så er det jo det med at det er arrangement som stort sett er gratis, og der vi alle kan vere med. Det er ikkje tilknytt noko politisk eller religiøst, det er ikkje noko motiv bak å få folk til å kome, så då er det ope for alle. Og dermed blir det også unikt i forhold til arrangement og slikt at ein ikkje nødvendigvis har noko agenda bak kvifor ein vel dei arrangementa ein gjer – det skal vere for alle.» Den frie rolla til biblioteket blir også understreka av bibliotektilsett 5 Voss, som seier: «Ein bør jo ha bibliotek fordi det er den einaste institusjonen som er fri – og lovbestemt. Det er derfor dei nyttar knappe ressursar på det tenker eg, fordi dei må.»

Bibliotektilsett 1 Voss knyt rolla til demokratiet og seier: «Det er eit veldig demokratisk system, eg synes jo vi kan vere veldig stolte av det i Norge at vi har eit slikt system.» Ho legg til at tilgang til litteratur er viktig og at det er mange som kjem til biblioteket, særskilt innvandrarar, for å nytte Internett. «Og så er det ein møtestad», seier ho, «det er ein slik roleg stad ein kan gå.»

Oppsummering av funn, biblioteket sin verdi

Under spørsmålet verdisetjing blei aktørane spurde om å definere verdien av folkebibliotek for eigen del, for lokalsamfunnet og også i ei generell tyding. Informantane frå Fjell har ulike meiningar om kva som konstituerer verdien av folkebiblioteket. Ei stor gruppe av informantane legg vekt på at det er eit tilbod for alle, gjerne også i kombinasjon med at det er gratis og har ei utjamnande rolle. Enkelte framhevar biblioteket si tilgjengelegheit for alle, og verdien ved at det er inkluderande. Fleire legg vekt på at biblioteket er breitt, ope og gratis tilbod for alle uansett sosiale lag eller etnisitet. Biblioteket representerer ressursar, informasjon og kunnskap som alle kan bruke, noko som gjev det ei viktig demokratisk rolle, samt at det har verdi som antikommersiell arena. Fleire skildrar det òg som ein eigen verdi at biblioteket er der, som ei moglegheit for å slappe av på ein roleg stad, og når det gjeld tilgang til litteratur, møtestader og skulestøtte, samt at det er gratis og for alle aldrar. Blant dei yngste bibliotekbrukarane i undersøkinga er det fleire som har små barn, og nokre av dei set fokus på verdien av å bruke biblioteket saman med ungane og som familie. Ei gruppe informantar ser

den meir sosiale rolla som møtestad som den viktigaste verdien ved folkebiblioteket. Fleire av politikarane er svært positive til endringa mot meir sosiale folkebibliotek.

Informantane på Voss har ulike innspel og oppfatningar rundt verdien av folkebiblioteket. Enkelte konstaterer rett og slett at biblioteket har stor verdi. Verdien til biblioteket blir av fleire informantar knytt til at biblioteket er for alle, at det er tilgjengeleg, ope for alle og at det er gratis. Biblioteket blir av fleire sett på som å ha verdi som ei moglegheit. Den sosiale rolla til biblioteket står sterkt i kurs hos enkelte som møteplass og at det er lågterskel og gratis. Den meir tradisjonelle rolla til folkebiblioteket, knytt til kunnskap, bøker, litteratur og lesing blir også av mange informantar trekt fram som den viktigaste verdien av folkebiblioteket. Nokre av informantane meiner verdien av folkebiblioteket ligg både i bøker og litteratur, i kombinasjon med at det er ein sosial møteplass. Fleire av politikarane er opptatte av den digitale settinga som biblioteket har i dagens samfunn.

Drøfting

I dette kapittelet vil funn bli drøfta opp mot teori og tidlegare forskning på tema for å belyse problemstillinga og forskingsspørsmåla i prosjektet. Funna vil bli drøfta med utgangspunkt i dei fem hovudtemaa: lokalsamfunnet, aktivitetar og arrangement, møtestad, demokratisk arena og prioriteringar og verdisetjing. Funna vil bli sett i relasjon til lokalsamfunnet som konteksten for dei to casebiblioteka, knytt til likskap og ulikskap mellom dei to casebiblioteka og kommunane.

Lokalsamfunnet som føresetnad og kontekst

Dei to folkebiblioteka, Fjell folkeboksamling og Voss bibliotek, har ein felles kontekst i lov om folkebibliotek og endringa i formålsparagrafen som definerer at biblioteka skal vere uavhengige møtestader og arena for offentleg samtale og debatt. Denne rolla blir filtrert gjennom lokalsamfunna som rammar inn biblioteka, og som dannar ein lokal kontekst av eigenskapar og faktorar ved dei einskilde samfunna. Eit forskingsspørsmål i prosjektet dreiar seg om i kva grad kommunane sine ulike karakteristika, til dømes nærleik til storbyen, kulturtradisjonar o.a., har innverknad på korleis rolla blir utforma. Her søkjer ein svar på korleis dei ulike aktørane i lokalsamfunna opplever sosialt samhald og sosiale møtestader i sine respektive kommunar, og korleis dei opplever kommunens utstrekning og nærleik til byen. Ein vil òg sjå på korleis dei opplever biblioteket si samlokalisering med kjøpesenteret Sartor senter i Fjell og med kulturhuset på Voss.

Fragmentering og behov for samlande faktorar

Når det gjeld sosialt samhald og sosiale møtestader, er det generelt svært positiv innstilling til dette i alle utvala og i begge kommunane. Sivilsamfunna i dei to kommunane har relativt like trekk når det gjeld eit blomstrande organisasjonsliv og stor frivillig innsats. I begge kommunane skildrar informantane òg faktorar som er med på å fragmentere dei respektive lokalsamfunna. Desse faktorane er ulike i dei to kommunane, men skapar begge stader avstand mellom folk, og gjer det vanskeleg å oppleve lokalsamfunnet som eitt fellesskap. I Fjell er fragmenteringa knytt til demografi og utviklingsdynamikk. Stor tilflytting har brote opp tradisjonar og nettverk, og dei mest bynære delane av kommunen har aukande grad av urbanisering. Det blir hevda at det tette bygdelivet, sterke nettverk og strileidentiteten står sterkt i utkantane. Dei perifere delane av kommunen blir på same tid skildra som utarma med

nedbygging av tilbod og få sosiale møtestader. På Voss er det dei sterke og tette nettverka i lokalsamfunna som skapar stengsel ved at folk held seg til sine grupper og område. Det er ein privat kultur med uformelle klikkar og sosiale grupperingar der det er vanskeleg for nye innbyggjarar å få innpass. Vossasamfunnet blir skildra som inndelt i siloar alt etter kva aktivitetar og interesser folk har, og at det er lite kontakt mellom desse gruppene. Samfunnet blir sagt å vere privat og lite offentleg, og det er vanskeleg å få innpass i dei allereie veletablerte nettverka. I begge kommunane er lokalsamfunnet med andre ord delte inn i ulike grupperingar, noko som fragmenterer samfunnet og skapar fleire samtidige sosiale arena.

Både i Fjell og på Voss kan dei sterke nettverka i utkantane av kommunen vere sosial kapital av typen bonding (Halpern, 2005)⁵⁹ som fokuserer innover og har ein tendens til å forsterke det ekskluderande og homogene i ei gruppe. På Voss synest denne typen av bonding sosial kapital i stor grad også å vere gjeldande i lokalsamfunnet som heilskap. I begge casekommunane eksisterer det parallelle sosiale arena. På Voss er det etablert sterke lokale bygdelag i utkantane av kommunen som skapar gode sosiale arena for dei som bur i det avgrensa geografiske området. I Fjell er det sterke nettverk mellom folk i utkantane av kommunen, men samstundes er lokalsamfunna og dei sosiale møtestadene utarma. Aktivitetar og møtestader er i stor grad blitt sentraliserte til dei meir urbane områda rundt Straume. Denne ulikskapen mellom kommunane skapar ulik kontekst for dei to folkebiblioteka å operere innanfor, sjølv om det skapar eit liknande behov for biblioteka til å vere ein arena der folk møtest på tvers av grupperingar i lokalsamfunnet.

Det er positivitet både i Fjell og på Voss til korleis avstanden eller nærleiken til storbyen Bergen påverkar lokalsamfunnet og det sosiale og kulturelle livet der. Dette sjølv om det er vesentleg lenger reiseveg frå Voss til Bergen enn frå Fjell til Bergen. Kommunane har ein større by og tilboda der innan rimeleg nærleik, samstundes som dei lokale tilboda begge stader likevel er såpass gode at tilboda i byen blir meir som eit supplement. I Fjell er det lokale tilbodet utvikla dei seinare åra, og synest å bidra til auka lokal identitet og sosialt liv. I

⁵⁹ Sosial kapital kan definerast som “social organizations such as networks, norms and social trust that facilitate coordination and cooperation for mutual benefit” (Putnam, 1995, p. 67). Bonding sosial kapital står i motsetnad til bridging sosial kapital, som er ein type nettverk som ser utover og som inkluderer menneske frå ulike sosiale samfunnslag, og linking sosial kapital som er brubygging til menneske på høgare eller lågare sosialt nivå, eit slags spesialtilfelle av bridging (Halpern, 2005). Høgintensive møteplassar er truleg viktige for sosial kapital av bandtypen (bonding) medan lågintensive møteplassar er viktige for brubyggande sosial kapital (bridging) (Audunson, 2005b; Aabø & Audunson, 2012; Aabø et al., 2010). Lågintensive møteplassar med rom for diskusjon på tvers av sosiale og kulturelle grenser er viktige for demokratiet. Ei brei offentlegheit der menneske møtest og pratar saman på tvers av kva gruppe dei høyrer heime i, og respekterer kvarandre sine ulike verdiar, føreset tillit og sosial kapital av typen bridging. Fråvær av slike rom vil truleg også gjere det vanskeleg å gje den grad av kulturell toleranse som demokratiet føreset (Audunson, 2005b).

begge kommunane blir det likevel peika på at byen stel publikum og gjev konkurranse til lokale tilbod og arrangement. Fragmenteringa i dei to lokalsamfunna blir forsterka av det ein kan kalle ein sentrum og periferi-problematikk. På grunn av nærleiken blir Fjell ein del av bustadomlandet til Bergen. Det sosiale livet i kommunen er dominert av Straume-området der dei fleste tilboda er lokaliserte. Utfordringa med dette blir forsterka av lang veg for utkantane til tilboda i Straume-området. På Voss er det ei utfordring med dei store avstandane i kommunen. Mykje av aktiviteten skjer i sentrum, men samstundes bidrar avstandane til å skape sterk grendeidentitet i utkantane av kommunen. Desse grendelaga er, i motsetnad til grendene i Fjell, sterke og vitale og skapar eigne aktivitetar og arrangement for sine lokale innbyggjarar. Resultatet er eige lokalt sosialt liv utanom det som er i sentrum. Kulturhuset og biblioteket blir på si side mest for dei som bur i nærleiken og sentralt på Voss.

Fraser (1992/2010) skildrar offentlegheita, særleg i multikulturelle og egalitære samfunn som å ha ein pluralistisk karakter, med mange offentlege arenaer der deltakarane representerer grupper med ulik retorikk og ulike verdiar. Ho ser det offentlege som eit utal av konkurrerende offentlegheiter i staden for ei, og argumenterer for at medlemmer av underordna sosiale grupper har danna eigne alternative offentlegheiter. Slike «subaltern counterpublics» dannar parallelle diskursive arenaer der medlemmer av underordna sosiale grupper skapar og sirkulerer motdiskursar med alternative tolkingar av identitet, interesser og behov. Det kan tenkast at avstandane og dei sterke bygdene på Voss og delvis også i Fjell, er med på å skape ein slik type offentlig arena som er underordna sosiale grupper knytt til utkantbygdene. Ein av politikarane i Fjell uttrykkjer at utfordringa med stor tilflytting gjerne kjem fram i stort engasjement lokalt når det er snakk om å legge ned lokale grendeskular, og på Voss kjem det også fram at sentralisering og nedlegging av tilbod i utkantane er med på å forsterke lokal grendeidentitet. Slike faktorar kan vere med på å skape meir fragmenterte samfunn med mindre lokalsamfunn med sterk samkjensle og identitet. Desse gruppene uttaler seg og er engasjerte i lokale saker for eiga bygd eller grend, anten det er ungdomshus, grendeskular eller anna og fungerer som undergrupper av den lokale offentlegheita. Det moderne samfunnet blir skildra som å ha fragmenterende faktorar knytt til dømes til det digitale, multikulturelle og globale. Samfunnet har utfordringar som falske nyhende, overvaking og utholing av personvern, nedgang i sosiale rørsle (Tranvik et al., 2003) og framvekst av informasjonsstaten der det skjer overføring av makt frå borgar til stat (Braman, 2006). Andre utfordringar er fragmentering av offentlegheita med konspirasjonsteoriar og møtestader som blir trua og spalta om, samt ekkokammer. Alle desse faktorene vil vere

utfordrande både for mindre og større samfunn. Dei fragmenterande faktorane som her er skildra i Fjell og på Voss, er døme på korleis lokalsamfunn i tillegg kan ha meir lokale faktorar som fragmenterer lokalsamfunna, og som bidrar til å forsterke oppdelinga i mindre sosiale arena og undergrupper av offentlegheit.

På den andre sida fortel informantane også om nokre samlande faktorar i begge kommunane. I Fjell blir Sartor senter skildra som eit samlingspunkt, ein funksjon det har hatt sidan det opna på 1980-talet. Her møtttest og møttest framleis i dag strilar og tilflyttarar på ein felles arena. Fjell folkeboksamling er ein del av senteret og er slik sentralt plassert når det gjeld innbyggjarane sine sosiale treffpunkt. På Voss blir kulturhuset og biblioteket skildra som eit samlingspunkt fordi dei driv aktivitetar på tvers av dei etablerte og til dels ekskluderande nettverka i kommunen. Utfordringane i dei to lokalsamfunna skapar behov for at biblioteka skal fungere som samlande arena, og få folk til å treffast på tvers av tilhøyrande gruppe basert på nettverk eller tradisjonar.

Tilgang kontra nærleik til kommersielle krefter

I kva grad biblioteket kan fungere som ein samlande faktor heng også saman med plasseringa av bibliotektenesta i kommunen og med samlokaliseringa med andre tenester. Informantane er i stor grad nøgde med biblioteket si samlokalisering med Sartor senter for Fjell sin del og med Voss kulturhus for Voss sin del. Det er noko meir positivitet til samlokaliseringa i Fjell der plasseringa på senteret blir skildra som praktisk, enkelt, tilgjengeleg, sentralt og synleg. Senteret er ein stad folk likevel går, noko som gjer det lett å stikke innom biblioteket og å kombinere bruk av biblioteket med andre ærend. Informantane trur biblioteket blir meir brukt sidan det ligg på senteret. Av negative faktorar blir den nemnd at det er høg husleige. Det blir også peika på at det kan vere mindre heldig med koplinga mot kommersielle krefter på kjøpesenteret.

Det å fungere som ein tredje stad i Oldenburg sin forstand kan vere utfordrande dersom biblioteket er knytt til det kommersielle. Oldenburg (1999, p. 37) framhevar at dersom ein stad er ein typisk «inn»-stad der det kommersielle regjerer, vil den ikkje kunne fungere som ein tredje stad. Ein tredje stad har ofte ei ordinær og lite imponerande framtoning og held gjerne ein lav profil. Oldenburg kallar kjøpesenter for ikkje-stader der individualiteten til det einskilde mennesket forsvinn, og som reduserer menneske til klientar og kundar. Fjell folkeboksamling si tilknytning til Sartor senter kan derfor vere ei utfordring dersom biblioteket skal fungere som ein tredje stad. Også fleire av forskarane på bibliotek som offentleg arena er

opptatte av at biblioteket skal vere ein motsetnad til marknadskrefter. Alstad & Curry (2003) kritiserer kjøpesenter slik det som Fjell folkeboksamling er ein del av, som å vere tilsynelatande offentlege stader som likevel høyrer til det private rommet der eigarane kan ekskludere enkelte innbyggjarar. Dei meiner at dette er stader det folk er velkomne så lenge dei handlar eller tek seg eit måltid, men at bruken av slike stader ikkje er ein rett som ein har, men eit privilegium (Alstad & Curry, 2003, p. 2). Dette samsvarar med nokre av dei bibliotektilsette i Fjell si oppfatninga. Ein av dei fortel at biblioteket tidlegare kunne reklamere for deira gratis tilbod over høgtalarane i senteret, men at dette ikkje skjer lenger fordi dei vil halde folk i butikkane for å handle.

I følgje Alstad & Curry er det viktig at folkebiblioteket ikkje blir del av ein marknadsplass, men at dei må vere merksame på rolla si som offentlege arena og motstå kommersialisering. Frederiksen (2015) er opptatt av at folkebiblioteket må stå i kontrast til neoliberalisme og marknadskrefter der offentlege stader blir overtatt av privat eigarskap og kontroll. Ho nyttar kjøpesenter som døme på stader som blir tilpassa dei privilegerte og deira forbruk, samstundes blir dei ekskluderte som ikkje har ein akseptabel livsstil eller inntekt. Offentlege stader blir ikkje lenger stader der ein berre har lov til å opphalde seg. Johansson (2004) hevdar at handel og kapitalisme er på kollisjonskurs med offentlege stader i Habermas sin forstand, sidan marknadskreftene har fokus på publikum i staden for individ, konsum i staden for argumentasjon og mottak i staden for kommunikasjon. Ho meiner at biblioteket må ta ei rolle der dei kan bidra til å skape opne arena for deltaking og kritisk refleksjon, og ein open debatt i Habermas sin forstand.

Motsetnaden mellom kjøpesenter og folkebibliotek er stor. Sartor senter kan altså definerast som ein stad som hovudsakleg er for dei som har inntekt og pengar å bruke, og i mindre grad ein stad for dei som er utanfor denne privilegerte gruppa. Folkebibliotek er på si side definert som den mest tilgjengelege offentlege staden for dei som er ekskluderte frå andre offentlege stader. Biblioteka kan byggje bru mellom økonomisk og sosial ulikskap og respondere på lokalsamfunnet sine interesser, prioriteringar og behov (Frederiksen, 2015). Dei kan også fungere som sanne offentlege møtestader der ulike sosiale og politiske meiningar kan kome til uttrykk, og slik bidra til å gjenoppbygge politisk og sosial tillit, og styrke demokratiet (Alstad & Curry, 2003).

Med bakgrunn i dette kan ein lure på kor strategisk det er å plassere biblioteket på eit kjøpesenter slik som det er gjort i Fjell, tett på marknadskrefter som står i kontrast til

biblioteket si rolle som ein stad der alle er velkomne uansett økonomisk status, eller andre utfordringar som kan gjere at dei ikkje passar inn i ei kommersiell ramme. Det kan vere grunn til bekymring for at dei tette kommersielle banda kan utfordre biblioteket sin frie arena som gjev tilgang til alle, også med tanke på at biblioteket er omringa av senteret, og ikkje har ein eigen inngang berre til biblioteket utanom å vere innom senteret. Det er praktisk med ei plassering av biblioteket i senteret, men det kan også bety at enkelte marginaliserte grupper som ikkje er ønska på senteret, får vanskelegare tilgang til biblioteket. På den andre sida er det tydeleg at i Fjell er Sartor den verkeleg fungerande møtestaden i kommunen, ein stad der ein svært stor del av innbyggjarane går jamleg. Fleire av informantane peikar på at biblioteket bør ligge der folk er, og i Fjell er dette på Sartor senter. Senteret fungerer som ein møtestad for innbyggjarane i kommunen på tvers av bymann og stril, nye og gamle innbyggjarar, og på tvers av mindre sosiale undergrupper i den lokale offentlegheita (Fraser, 1992/2010) i kommunen. I tillegg til senteret er det utvida området rundt senteret, Straume-området, ein del av dei lokale tilboda som har dukka opp for innbyggjarane i kommunen dei siste åra. Ei utvikling som gjer at dei føler mindre behov for å reise til tilbod i byen, og som kanskje vil bidra til utvikling av sterkare samkjensle og felles identitet for kommunen sine innbyggjarar. Dette er ei utvikling som folkebiblioteket lett kan ta del i, og vere ein del av, med den lokaliseringa som det har i dag.

Ein kan derfor hevde at biblioteket i Fjell, ved å ligge på senteret, har ein unik sjanse til å operere nettopp der innbyggjarane i kommunen er å treffe. Lokaliseringa kan gje Fjell folkeboksamling ei ekstra viktig oppgåve med å fungere som ein inkluderingsarena for dei som ikkje får plass på den semioffentlege staden som senteret representerer, ein stad som gjerne blir oppfatta som ein offentleg stad, men som faktisk er private forbruksrom (Leckie & Hopkins, 2002, p. 329). Lokaliseringa gjev truleg god moglegheit til å inkludere dei som utan biblioteket moglegvis ville vore ekskluderte frå senteret, ved at biblioteket kan vere ein offentleg stad der det er lov til å berre vere, gjerne også utan mål og agenda. For å fungere som ein tredje stad er nærleik viktig, og at det er ein stad ein har tid til å bruke innimellom gjeremål knytt til jobb, familieliv, shopping og anna (Oldenburg, 1999). Fjell folkeboksamling gjev denne nærleiken til dei som nyttar Sartor for viktige gjeremål i kvardagen. Så kanskje ein kan seie at biblioteket får ein sjanse til å vere ei motvekt til dei kommersielle kreftene som rammar inn kommunen sin største sosiale møtestad, nettopp ved å vere plassert midt i den møtestaden som kjøpesenteret representerer? Lokaliseringa av biblioteket i Fjell er trass i dei tette koplingane mot det kommersielle kjøpesenteret derfor

ikkje ein eintydig negativ kontekst for biblioteket å operere i. Tvert om kan lokaliseringa på kjøpesenteret bidra til at biblioteket kan vere ein open og offentleg arena for alle i kontrast til den mindre opne offentlegheita på senteret, samstundes som dei når ut til folk der dei ferdist.

Dersom biblioteket lykkast med å etablerte ein sann offentleg arena, kan dei bidra til å rette opp igjen sosiale relasjonar (Frederiksen, 2015) og nettverk. Funna her viser at dette er noko kommunen kan ha behov for både ut frå fragmenterande faktorar som urbanisering, brot på kulturelle tradisjonar, og ulike sosiale arena og lokale offentlegheiter knytt til grender og problematikk med sentrum kontra periferi. Biblioteket kan då ha potensial for å fungere som ein møtestad. Ved å tillate og kanskje også aktivt invitere alle typar menneske inn i biblioteket, har det potensialet for å fungere som ein lågintensiv møtestad der ein blir utsett for ulike synspunkt, meiningar og perspektiv som er annleis enn dei ein sjølv har. Audunson (2005b) ser polarisering som ein motsetnad til deliberasjon. Dersom biblioteket er merksam på å vere for alle, også dei som ikkje høver heilt inn i kommunen sin største møtestad på Sartor senter, har biblioteket potensial for å i større grad å opne opp for deliberative prosessar og vere ein offentleg stad også i habermasiansk forstand. På ein slik stad kan folk bli informerte, myndiggjorte og kompetente til å delta i den offentlege debatten, og der kan også den faktiske debatten gå føre seg, i eit rom som inkluderer ulike typar offentlegheiter. Nettopp det å huse mangfaldige offentlegheiter, mangfaldige perspektiv og mangfaldige diskursar kan hevdast å vere biblioteka sin styrke (Buschman, 2003, p. 178). I eit fragmentert samfunn som i Fjell kan det vere naudsynt at dei ulike gruppene i samfunnet har biblioteket som ein stad å møtast, kommunisere og vere synlege for kvarandre for slik å hindre parallelle offentlegheiter (Audunson, 2017).

Synergi av samlokalisering med kulturelle krefter

På Voss er lokaliseringa av biblioteket som del av kulturhuset i kommunen trekt fram som positivt grunna samlokalisering med vaksenopplæring, kulturskule og kino. Informantane opplever at dette dreg fleire folk til biblioteket fordi dei likevel er på huset i andre ærend, og skapar lette overgangar mellom tenestene som er under same tak. Dei opplever også at arrangement i kulturhuset eller biblioteket er for alle. Ein av samarbeidspartane opplever at kulturhuset samlar fleire aktørar som driv om lag med det same, og at huset slik kan bidra til synleggjering og felles retning. Dette samsvarar med funn gjort av Einen (2012) om at samlokaliseringa på Voss har auka biblioteket si rolle som sosial fellesarena, lågintensivt møterom, sosial integreringsarena og eit offentleg rom der ein møter framande og dei som er

ulik ein sjølv. Samlokaliseringa styrker også biblioteket som møtestad ved at det får funksjon som ventearena og pauserom for elevar ved dei to undervisningsinstitusjonane i bygget.

Trass i potensialet som opnar seg med samlokaliseringa, er ikkje informantane berre positive til at biblioteket er del av kulturhuset. Av negative faktorar blir det hevda at utforminga av kulturhuset er lite hensiktsmessig, og til og med lite imøtekomande. Det er mykje støy generelt, av aktivitetar som går føre seg i bygget samstundes. Det er ei utfordring at huset er mindre tilgjengeleg sidan det ikkje er tilrettelagt for sykklar og parkering utanfor. Det blir nemnd at det har vore mykje uro rundt kulturhuset sidan det vart bygd, og huset blir karakterisert som å ha eit negativt rykte. Det er bekymring for at dette påverkar biblioteket som ein del av tenestene der, og at det kan gje negative samlokaliserings-effektar. Enkelte meiner også at ein mista brukarar ved å flytte ut av sentrum, og at både biblioteket og kulturhuset ville vore meir brukte om dei var meir sentralt plasserte.

Her har vi på den eine sida ei oppleving av at biblioteket blir meir brukt ved å vere plassert saman med andre tenester, og på den andre sida ei oppleving av at biblioteket blir mindre brukt på grunn av at det er plassert ute av sentrum og i eit upopulært bygg. Johansson (2004, p. 58) peikar på at nær geografisk plassering av folkebibliotek og kultursenter, gjerne også i kombinasjon med andre tenester kan skape levande arenaer for offentleg utveksling og erfaring på mange område. Nettopp ei slik positiv synergieffekt er det ein kan sjå i skildringane om meir bruk av biblioteket sidan ein likevel har ærend dit, lette overgangar mellom tenestene og felles retning med andre kulturaktørar som er samla på huset. Her kan ein seie at samlokaliseringa blir sett som å gje eit potensial for ei utvida kulturell rolle for biblioteket gjennom samarbeid og fellesskap med andre tenester. Samstundes er det ei misnøye knytt til dei same faktorane rundt samlokalisering grunna støy, dårleg tilgjenge til huset og tankar om ein synergieffekt av det negative synet på kulturhuset.⁶⁰ Og i denne misnøya blir det uttrykt tema som er viktige for at biblioteket skal fungere som ein møtestad, særleg dette med å vere tilgjengeleg er viktig dersom det skal ha potensial for å vere ein tredje stad, eller for i praksis å kunne vere ein tilgjengeleg habermasiansk offentleg arena for alle, også for dei ulike parallelle offentlegheiter som på Voss er etablerte gjennom avgrensa sosiale arenaer.

Eit par av informantane uttrykker misnøye og skuffelse ved at det er kommersielle krefter i sving på kulturhuset, og opplever at kommunen og kulturhusleiinga er opptatte av å få

⁶⁰ Sjølv om dei fleste informantane meiner at biblioteket blir lite råka av det negative synet på Kulturhuset.

inntekter på aktiviteten i huset. Det blir hevda at det er dyrt å leige lokale i huset for ulike aktivitetar, noko som gjer at mange organisasjonar unngår å leige der. Marknadskreftene som folkebiblioteket bør halde avstand til for å fungere som ein offentleg arena for alle (Alstad & Curry, 2003; Frederiksen, 2015; Johansson, 2004), er her i sving. Folkebiblioteket på Voss har derfor delvis same utfordringa som i Fjell med å vere merksam på at biblioteket ikkje blir del av noko som er styrt av økonomisk kapital, til dømes for å få tilgang til leige av møtelokale. Det er eit paradoks at bekymringane rundt dette synest å vere til stades på Voss på same vis som i Fjell, trass i at samlokalisering med andre kommunale instansar i eit kulturhus burde tilseie noko anna. Resultatet er at det å skape avstand til det kommersielle kan vere vel så viktig for at Voss bibliotek skal vere ein open og offentleg arena for alle i lokalsamfunnet som det er i Fjell.

Ei stor overvekt av informantane er likevel positive til samlokaliseringa av biblioteket. Dei uttrykker at biblioteket, og også delvis kulturhuset, er ein samlande arena der det går føre seg aktivitetar og arrangement som er for alle, og som går på tvers av grupperingane i lokalsamfunnet. Johnson & Griffis (2014) og Griffis & Johnson (2014) finn at bybibliotek er ei viktig kjelde til samanhengskraft medan meir rurale lokalsamfunn i mindre grad treng at biblioteket har denne funksjonen. Bakgrunnen er at det allereie er sterkare nettverk og høgare sosial kapital i rurale samfunn enn i urbane strok, noko som mellom anna kjem fram i tette samarbeid mellom organisasjonar i lokalsamfunnet. Også i mitt materiale kjem det fram at det er tette band mellom innbyggjarane på Voss, gjennom sosiale nettverk knytt til organisasjonar og aktivitetar. Hovudutfordringa er at desse nettverka kan synast lite bruyggjande mellom folk, men heller vere av den ekskluderande og meir private typen nettverk, eller siloar som dei blir kalla av informantane. Funn her kontrasterer derfor med Johnson & Griffis (2014) og Griffis & Johnson (2014) sine funn om mindre behov for at biblioteket skal vere samlande arena i mindre lokalsamfunn. På Voss synest det derimot å vere eit stort behov for at biblioteket skal fungere som ein bruyggjar mellom dei fraksjonerte sosiale arenaene i lokalsamfunnet.

Behov for å møte framande i ein rural kontekst

Ifølgje Johansson (2004) har biblioteket både moglegheit og plikt til å motverke utfordringar i samfunnet knytt til fragmentering. Eit hovudfunn her er at innbyggjarane i Fjell og på Voss treng eit bibliotek som arbeider på tvers av dei fragmenterande faktorane, som er inkluderande og der ein blir utsett for folk som høyrer til andre grupperingar enn det ein sjølv er del av, basert på geografi, fritidsaktivitetar eller sosiale og/eller tradisjonsbundne nettverk.

Både Sennett (2009) og Lofland (1998) legg vekt på at det offentlege rommet er knytt til ein urban kontekst, og at det er i bysamfunn ein kan treffe på framande eller berre kategorisk kjende som eit offentleg rom i deira tyding føreset. Funn i dette prosjektet viser at denne typen møte òg kan skje i meir rurale område, og ikkje minst at det er behov for at slike møte også går føre seg der. Det er sjølvstundt mykje større grad av framande å treffe i byrom, men fragmenteringa i samfunna både i Fjell og på Voss viser at det også i mindre lokalsamfunn vil vere folk som er framande for kvarandre (Sennett, 2009) i faktisk forstand, eller i form av å vere del av ein kategori eller gruppe menneske (Lofland, 1998) som ikkje er av den same gruppa eller kategorien som ein sjølv høyrer til.

Voss har eit relativt gjennomgåande ruralt lokalsamfunn. Trass i noko samling rundt Vangen som eit sentrum er det sterke lokale sosiale arenaer i perifere delar av kommunen. Det sosiale livet er i stor grad delt opp i siloar etter kva aktivitetar ein held på med, og det er tette, private band mellom folk. Fjell er eit lokalsamfunn med større ulikskap. Her er utkantane av kommunen rural med tette nettverk og levande strilekultur medan området rundt Straume og senteret der biblioteket er lokalisert, i stor grad er urbanisert med brot i tradisjonar og nettverk. Dei perifere delane av Fjell har få sosiale møtestader att medan dei sosiale møtestadene og aktivitetane i stor grad er å finne i det meir urbane Straume-området. Med bakgrunn i dette er det, på noko ulikt vis, behov for dei to biblioteka som samlande arenaer der innbyggjarar kan treffast på tvers av å vere framande eller kategorisk framande (Lofland, 1998; Sennett, 2009). I Fjell er det behov for møte mellom bymann og stril, for å byggje opp sosiale relasjonar og nettverk mellom desse, og for å støtte folk i ulike livsfasar (Frederiksen, 2015). På Voss er det behov for biblioteket som ein arena for møte på tvers av dei tette nettverka ein høyrer til grunna geografisk tilhøyr eller deltaking i fritidsaktivitetar, og på tvers av meir private tette nettverk av typen bonding (Halpern, 2005).

Sennett (2009) og Lofland (1998) sine føresetnader om at møte mellom framande må skje i byrom, ser altså i dette prosjektet ut til å kunne utvidast til også å gjelde meir rurale strøk. Funna i Fjell og på Voss viser at ein også i mindre lokalsamfunn kan vere både faktisk og kategorisk framande. Behovet og moglegheita synest med andre ord å vere til stades for at også mindre lokale folkebibliotek kan ha ei rolle som faktiske offentlege rom i Sennett (2009) og Lofland (1998) si tyding, i tillegg til å vere lokalsamfunnsrom (Lofland, 1998). Dei to folkebiblioteka i studien har, basert på behov i dei respektive lokalsamfunna, potensial for å fungere som eit offentleg rom og skape møte og samtalar mellom framande. Også i tydinga lågintensiv møtestad (Audunson, 2005b) kan folkebiblioteka fungere som ein stad som samlar

menneske frå ulike grupperingar i lokalsamfunna til ein samlande arena der ein møtest på tvers.

Kven kjem og kor synleg er den nye rolla?

Som aukande sosiale institusjonar har folkebiblioteka ei mengd aktivitetar og arrangement for å få folk til å møtast i bibliotekrommet. Som tidlegare vist til er det eit grunnleggjande prinsipp om at folkebiblioteket skal vere for alle, òg gjeldande dersom biblioteket skal vere ein møtestad der vi anten treffer på folk vi kjenner (Oldenburg, 1999) eller på framande eller berre kategoriske kjende (Lofland, 1998; Sennett, 2009), folk som er ulik ein sjølve (Audunson, 2005b) eller dersom biblioteket skal vere ein open og tilgjengeleg offentleg debattarena i habermasiansk forstand (Habermas, 1962/1991). Rolla som møtestad og debattarena har større fokus i Skandinavia enn elles i Europa, noko som ser ut til å ha ein effekt på bruken av biblioteka (Audunson, Aabø, Blomgren, Hobohm, et al., 2019). Eit av forskingsspørsmåla i dette prosjektet søkjer svar på kven som faktisk kjem på arrangementa i biblioteket. Sentrale avklaringar er i kva grad biblioteket som møtestad og debattarena er ein arena for alle grupper i lokalsamfunnet, og i kva grad nokre grupper dominerer.

Eldre, kvinner og barn kjem, i liten grad ungdom og innvandrarak

Når det gjeld kven som kjem på bibliotekarrangementa i Fjell folkeboksamling og på Voss bibliotek, meiner bibliotekbrukarar og bibliotektilsette i dei to kommunane at det heilt klart er dei eldre som deltek mest. Det er ei noko større gruppe blant informantane frå Voss som meiner dette enn frå Fjell, men eldre er vurdert som den største gruppa i begge kommunane. Den gruppa som blir oppfatta som å ha nest størst deltaking er kvinner, medan barn blir oppfatta som den tredje største gruppa. Funna tyder altså på at det er dei tre gruppene: eldre, kvinner og barn som er dei ivrigaste til å nytte biblioteket som arrangementsarena. Den motsette sida av kven som kjem på arrangement, er kven som ikkje kjem. Her opplever bibliotekbrukarar og bibliotektilsette at det i hovudsak er ungdom og innvandrarak som er lite å sjå på arrangementa i biblioteket.

Funna her skil seg delvis frå tidlegare funn om kven som bruker bibliotekenestene generelt, og altså ikkje berre som arrangementsarena. I rapporten *Hvem er de og hva gjør de? Brukeratferd i norske storbybibliotek* (Høimyr & Sentio Research Norge, 2017) kjem det fram korleis biblioteka i storbyane Oslo, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Tromsø og Trondheim blir brukte. Rapporten viser for det første at berre tre prosent av den totale aktiviteten brukarane hadde i biblioteka, var knytt til arrangement og opplæringsaktivitetar. Den

avdekker også kven som i alder og kjønn har vore mest på arrangement og opplæringsaktivitetar i dei gjeldande storbybiblioteka. Det var dobbel så mange kvinner som menn som var deltakarar på arrangement, og den største aldersgruppa for desse aktivitetane var i alderen 11-14 år, følgt av aldersgruppa 0-10 år og aldersgruppa 61 år og eldre som jamt store grupper. Her synest altså barn og ungdom å vere ei mykje større brukargruppe enn i funna i dette prosjektet, medan stor bruk av arrangementa av kvinner og godt vaksne samsvarar med funn som er gjort her. Rapporten *Undersøkelse om bibliotekbruk 2015* (Lagerstrøm & Revold, 2015, pp. 10-12) viser til funn om at kvinner i større grad enn menn er generelle bibliotekbrukarar, der halvparten av kvinner og ein tredjedel av menn seier dei har besøkt eit folkebibliotek fysisk det siste året. Fleire kvinner enn menn er også hyppige brukarar av biblioteket. Like under halvparten av kvinnelege bibliotekbrukarar har besøkt biblioteket meir enn fem gonger det siste året medan ein av tre menn har gjennomført like mange besøk. Her kjem det fram at det er dei yngste aldersgruppene som nyttar biblioteket mest, noko som delvis skil seg frå funn i prosjektet på kva aldersgruppe som nyttar biblioteket som arrangementsarena i størst grad. Drygt fire av ti personar på 44 år eller yngre har besøkt biblioteket det siste året medan dette talet er seks prosentpoeng lågare for dei eldre aldersgruppene. Det er relativt liten skilnad mellom aldersgrupper når det gjeld kor ofte biblioteket blir nytta, men noko fleire blant dei yngste hadde berre vore på eitt eller to besøk. Eit anna statistisk funn er at det er fleire hyppige bibliotekbrukarar blant personar med innvandrarbakgrunn enn i resten av befolkninga. I denne gruppa hadde nesten fire av ti (37 prosent) av dei som hadde besøkt biblioteket det siste året, vore på ti besøk eller meir. Når det gjeld å bruke biblioteket som arrangementsarena, viser funn i dette prosjektet derimot at denne gruppa er lite å sjå.

Tidspunkt og tema styrande for kven som kjem

Funn i prosjektet indikerer at det er to avgjerande faktorar når det gjeld kven som kjem på arrangement, og ein kan seie at dette er faktorar som folkebiblioteka meir eller mindre kan nytte som eit slags styrings- eller planleggingsverktøy for kven dei ønsker skal kome på arrangementa. Den eine faktoren er tidspunktet for arrangementet. Tidspunkt er avgjerande for ikkje å kollidere med andre arrangement, noko som særskilt blir nemnd som ein faktor på Voss der mengda kulturarrangement i løpet av ei veke gjer det vanskeleg for folk å velje. Ein av samarbeidspartane på Voss fortel at konserten dei er med på å arrangere, går føre seg på dagtid, og at dette er med på å avgjere kven som kjem. Og det seier seg jo sjølv at dei fleste innbyggjarar er i barnehage, skule eller på arbeid midt på dagen og ikkje har høve til å kome.

Pensjonistar og eldre som jo ser ut til å vere ei stor brukargruppe av arrangement, styrer derimot meir si eiga tid, og har som ein av dei pensjonerte bibliotekbrukarane i Fjell seier, faktisk tid til å kome på biblioteket, då også på dagtid.

Den andre faktoren som er med på å styre kven som kjem på arrangement, er kva tema arrangementet dreiar seg om eller kva målgruppe temaet rettar seg mot. Funn, særskilt i Fjell, indikerer at temaet for arrangementet er med på å styre både grupper i samfunnet, alder og kjønn på dei som deltek. Når det gjeld grupper i samfunnet, kjem det heilt klart langt fleire innvandrarakar på språkkafé enn på andre arrangement. Når det gjeld alder, er det naturleg nok hovudsakleg barn, gjerne i følgje med foreldre og/eller besteforeldre som kjem på barnearrangementa. Når det gjeld kjønn, blir det sagt at enkelte tema som til dømes handarbeid, i hovudsak trekker mest kvinner, medan andre tema som 3D-printing, meir trekker menn.

Her er det likevel grunn til å stoppe opp med eit par av funna når det gjeld fordeling av alder og kjønn på bibliotekbrukarane som er intervjuar i prosjektet. Ikkje berre er kvinner overrepresentert i utvalet med berre to av ti informantar som er menn, men også alder er noko skeivfordelt. Det er nemleg seks av ti informantar som er over 67 år og berre to informantar under 40 år. Dersom det er slik at temaet på arrangementet styrer alder og kjønn på dei som kjem, kan det vere ei svakheit i utval og funn akkurat her. Den einaste mannlege bibliotekbrukaren av dei intervjuar i Fjell opplever at det er ei jamn fordeling mellom kjønna på dei arrangementa han går på. Dette står i kontrast til eit av hovudfunna om at det er fleire kvinner en menn som går på arrangementa, og kan moglegvis bety at han vel arrangement som ein kan gå ut frå interesserer menn like mykje som kvinner. Medan ein bibliotekbrukar som er småbarnsmor og 35 år, fortel at ho ser lite eldre på arrangementa ho går på. Dette står også i kontrast til hovudfunna om at det er mest eldre som nyttar arrangementa i biblioteket, men er også naturleg sidan dei, i motsetning til småbarnsmora ikkje vil velje arrangement mynta på barn. Kan det då vere slik at det blir opplevd at mange eldre og kvinner nyttar arrangementa nettopp fordi eldre og kvinner er overrepresenterte i utvalet av bibliotekbrukarar som er intervjuar?

På den andre sida er det ikkje statistiske funn eg ser på i dette prosjektet. Dei som er intervjuar rapporterer berre frå dei arrangementa dei går på. Dette kunne ha vore ei større utfordring om det berre var bibliotekbrukarane som svarte på dette spørsmålet, men her har jo også dei bibliotektilsette kome med sine opplevingar av kven som går på arrangement. Og når det

gjeld eldre som er opplevd som den største brukargruppa av arrangement, er det langt fleire tilsette i begge kommunar som opplever at eldre er overrepresenterte enn det er bibliotekbrukarar som meiner det same. Når det gjeld kvinner, er det ingen av dei bibliotektilsette som nemner desse som ei stor brukargruppe. Alle desse innspela kjem frå bibliotekbrukarane der dei aller fleste er kvinner sjølve, og kan moglegvis tenkast å velje program som nettopp appellerer til kvinner, og som derfor kan vere ein av grunnane til at dei hovudsakleg opplever å treffe andre kvinner på arrangementa. Som ein av brukarane på Voss seier, så ser ho lite ungdom og gutar på arrangementa som ho går på i biblioteket: «Men det forventar eg heller ikkje, det er jo ikkje så mykje eldre damer på gatebiltreff heller.»

Ein kan altså tenke seg at funnet om at det er mest kvinner som går på arrangement i biblioteket, blir forsterka av den store delen kvinner i utvalet av bibliotekbrukarar. På den andre sida var nettopp grunnen til at det vart så mange kvinner i utvalet, at eg trefte på så mange kvinner på dei arrangementa eg nytta for å rekruttere informantar. Om det var typiske «kvinnearrangement» eg gjekk på, er eit anna spørsmål. Eit innspel som kjem fram, er at det blir hevda at meir «trauste» kulturarrangementa til dømes med lokale diktarar, er noko som dei eldre gjerne likar. Dette inntrykket blir forsterka av at dei to samarbeidspartane på Voss som har denne typen tema på sine arrangement, rapporterer at det er mest eldre som kjem, og at det er vanskeleg å appellere til eit yngre publikum. Det kan i denne samanhengen vere verdt å spørje seg kva type arrangement som det er mest av på biblioteket? Er det nettopp slike kulturelle og litterære arrangement som mest appellerer til eldre – og eventuelt også til kvinner eller «kulturkjerringar»?

Svara til samarbeidspartane på kva gruppe som kjem nett på deira arrangement, understrekar at temaet for arrangementet i stor grad vil vere med på å avgjere kven som kjem. Det er til dømes verdt å merke seg at både ungdom og innvandrarar her er nemnde medan dei er fråverande i oversikta over kven bibliotekbrukarane og dei bibliotektilsette opplever kjem på arrangementa. Likevel er det òg her eldre i tillegg til barn som er den største brukargruppa. Med bakgrunn i dette kan ein seie at enkelte av hovudfunna rundt kven som hovudsakleg går på arrangement i biblioteket, blir forsterka av samarbeidspartane sine opplevingar trass i ulike utgangspunkt for svara dei har gitt.

Eit felles funn i begge kommunar er at nye tema kan dra heilt nye folk til arrangementa. Begge biblioteka har hatt ei arrangementsrekke om psykiatri som har fungert på denne måten. Ikkje berre har heilt nye folk og grupper av menneske kome på arrangementa, men det er også

observert at nokre av dei har halde fram med å kome på andre arrangement i biblioteket i ettertid. Med bakgrunn i dette kan ein seie at breidde i tilbodet kan vere ein nøkkel til å opne opp biblioteket som arrangementsarena for nye grupper i lokalsamfunnet. Truleg vil arrangement utover dei mest vanlege temaa som enkelte informantar kallar «trauste», gje merksemd frå nye brukargrupper med det moglege resultatet at dei oppdagar biblioteket som arrangementsarena. Dette kan vere nøkkelen til å skape ein arena som i enno større grad er tilgjengeleg for alle, ein stad for å møte framande eller berre kategorisk kjende og dei som er ulik ein sjølv, eller ein stad å treffe og sosialisere med dei ein kjenner frå før, i tillegg til å gje grunnlag for ei breiare deltaking i den delen av arrangementa som dreiar seg om offentleg samtale og debatt.

I motsetnad til dette funnet står særleg skildringane til dei bibliotektilsette i begge kommunane om at dei har gjort mange forsøk på arrangement der ungdom er målgruppa, men utan at dette har lykkast. Også ein av samarbeidspartane på Voss meiner at dersom dei hadde valt ein ung forfattar som ikkje appellerer til eldre lesarar til eitt av sine arrangement, hadde kome lite publikum. Ein grunn for dette kan vere at det er den eldre garde som har etablert seg som eit fast publikum på arrangementa i biblioteka. Det kan vere at temaet på arrangementa generelt appellerer til denne gruppa av innbyggjarar, men det kan like gjerne vere at dei har tid til å gå, og kanskje truleg at dei har eit særskilt behov for biblioteket som ein sosial og kulturell arena, eit behov som det er naturleg at biblioteket responderer på.

Politikarane sine meiningar om kven som bør kome

Politikarane som ikkje kunne forventast å vere aktive brukarar av bibliotekarrangement, og som derfor ikkje kunne svare på kven som går på arrangementa, vart spurd kven dei meiner bør kome på arrangementa i biblioteket, og gjerne også om det er nokre særskilte grupper som biblioteket bør prøve å nå ut til. Den gruppa politikarane meiner aller helst bør kome i biblioteket, er ungdom. Innvandrarar kjem som nummer to og barn som nummer tre. For å sikre at vi snakka om det same tema, fekk politikarane ein introduksjon til kven som ser ut til å gå mest på arrangementa, basert på svara på intervjuet til dei bibliotektilsette. Her vart eldre og barnefamiliar nemnde som grupper som er hyppige brukarar, medan ungdom òg vart nemnd som ei gruppe det er vanskeleg å få tak i. Introduksjonen kan ha lagt noko føringar på kva gruppe politikarane snakka om i svara sine, og kan slik ha svekka funna noko med at dei blei ekstra merksame på enkelte aktuelle grupper. Utan introduksjonen hadde politikarane truleg stått friare til å snakke om brukargruppe. På den andre sida kan svara politikarane gav

ha blitt interessante nettopp på grunn av at dei hadde fått eit statusbilde av kven som kjem på arrangement i biblioteket. Dei hadde då ei relevant referanseramme å respondere innanfor.

Når det gjeld å nå ut til ungdom, kjem det fram litt ulike syn på dette i Fjell og på Voss. Det var fleire blant politikarane på Voss som ønskte at biblioteket skulle nå ut til ungdom, enn det var i Fjell. På Voss blir det nemleg hevda at det er lite som skjer for dei som er mellom 14 til 20 år, og at dersom ungdomen skal ha glede av folkebiblioteket i framtida, bør dei bruke det nettopp medan dei er unge. Politikarane i Fjell har derimot ei oppfatning av at dette ikkje er ei realistisk gruppe å nå ut til. Dei meiner at det er for mykje som skjer for denne aldersgruppa, og det blir meir eller mindre framstilt som ei tapt sak å nå ut til dei. Dette samsvarar med bibliotektilsette i begge kommunar sine skildringar av gjentatte forsøk på å nå ut til ungdom utan å lukkast. Også generelt er ungdom ei vanskeleg gruppe å nå ut til for folkebiblioteka. Unge menneske har travle liv med å balansere skule, fritidsaktivitetar og å ha eit sosialt liv. Biblioteket kjem derfor gjerne langt nede på prioriteringslista for mange av dei (Pisarski, 2014, p. 14). Medan små barn i stor grad nyttar biblioteket, minkar bruken etter som dei blir eldre (Evjen & Vold, 2018, p. 59). Ungdom er ikkje gamle nok for vaksne arrangement, men for store for arrangement retta mot barn (Pisarski, 2014, p. 13), og fell derfor lett mellom to stolar. Eit unntak er som før nemnd Biblo Tøyen som er eit eige bibliotek for barn i alderen 10-15 år (Evjen & Vold, 2018, p. 59), og som satsar på aktivitetar for å interessere nett denne målgruppa. Ungdom kan vere ei ressurskrevjande gruppe å nå, og fråfallet kan synast uunngåeleg utan å setje inn store løft og særskilt retta tiltak som på Biblo Tøyen. Det er likevel verdt å fundere på kva som er eit vellukka arrangement, også for ungdom. Er det nødvendigvis eit arrangement med stor oppslutning som er målet? Eller kan eit arrangement vere vellukka dersom fem tenåringar kjem og har ei god oppleving? Kanskje er det nett desse fem ungdomane som fell litt utanfor det pulserande livet av fritidsaktivitetar elles i kommunen, og som nettopp treng biblioteket sitt tilbod. Ved å fokusere på den einskilde ungdom sin relasjon til og nytte av biblioteket, kan ein endre korleis ein ser på kva som er eit vellukka arrangement. Suksess kan då bli sett i samanheng med kvaliteten på opplevinga for det einskilde barn eller ungdom heller enn i samanheng med eit stort tal deltakarar på arrangementa (Evjen & Vold, 2018, pp. 69-70). Då vil målet med å nå ut til ungdomen slik mange politikarar i prosjektet ønskjer seg, kunne bli sett i eit heilt anna perspektiv, knytt til arrangement for dei få ungdomane som faktisk møter opp, og den verdien dette vil ha for deira individuelle liv.

Grunngjevinga for at politikarane ønskjer å nå særskilt ut til innvandrarar, er eit ønskje om å skape tryggleik for dei som kanskje har hatt det tøft. Det blir særskild vist omsut for innvandrarbarn med foreldre som ikkje sjølve snakkar norsk. Grunngjevinga for å nå ut til barn og barnefamiliar har samanheng med kor viktig det er med lesing og litteratur. Eit interessant funn er at biblioteket tydeleg svarar på ei av utfordringane som ein politikar i Fjell ser i lokalsamfunnet. Han er opptatt av einsemd som ei aukande utfordring, og meiner biblioteket bør prøve å nå ut til dei som er einsame gjennom arrangement. På den andre sida fortel ein av bibliotekbrukarane at i den grad ho kjenner dei som ho ser på arrangement i biblioteka, er det mange som bur aleine, er godt vaksne og som kanskje er litt einsame. Dette kan tolkast som at biblioteket som møteplass appellerer til ei gruppe som treng biblioteket som ein sosial arena og møtestad. Biblioteket bør med sine arrangement prøve å nå ut til alle sidan det vil vere potensielt behov for tenestene i ulike grupper i samfunnet, anten det gjeld dei få ungdomane som elles fell utanfor tilbodet i kommunen, eller dei eldre innbyggjarane med god tid til å delta.

Er biblioteka synlege i den nye rolla?

Det er likevel ikkje gitt at dei som har behov for biblioteket som ein sosial møtestad, finn tilbodet av seg sjølve. Som vi har nemnd tidlegare kan breidde i tema vere ein måte å gjere nye brukarar merksame på biblioteket som arrangementsarena. Eit viktig spørsmål i denne samanhengen er då i kva grad dei to biblioteka i Fjell og på Voss er synlege i rolla som uavhengige møtestader og arena for samtale og debatt, til dømes når det gjeld å få merksemd om arrangement i biblioteket. Informantane som er potensielle deltakarar på arrangement representerte ved bibliotekbrukarar, samarbeidspartar og politikarar, er positive til kor synlege biblioteka er i rolla. Det er noko større positivitet å spore blant informantane på Voss enn i Fjell. Særskilt hjå bibliotekbrukarane er det tydeleg ei meir positiv innstilling til biblioteket si synlegheit på Voss enn i Fjell, noko som kan vere eit teikn på at Voss bibliotek lukkast betre med å nå ut til brukarane sine enn Fjell folkeboksamling.

Dei informantane som opplever biblioteket som synleg i rolla, meiner biblioteket gjer ein god jobb med å halde seg nettopp synleg. Bibliotekbrukarane sine kanalar for informasjon er hovudsakleg lokalavisa, trykt arrangementskalender, biblioteket sin nettstad og Facebook. I tillegg blir kulturkalender nemnd på Voss og plakatar i biblioteklokalet nemnde i Fjell. Fleire av informantane i Fjell fortel at dei er freista av tilbodet, men slit med å finne tid. Dei informantane som opplever biblioteket som lite synleg, eller at det i større grad kunne ha vore det, seier at biblioteket kunne vore flinkare på marknadsføring og på å annonsere og gjere folk

klar over arrangementa som skjer. Enkelte trur at folk flest ikkje har fått med seg endringa som har skjedd i biblioteket. Ein av politikarane i kvar av kommunane seier også at tilboda i alle fall ikkje har nådd dei, noko som jo kan vere ganske alvorleg, sidan dei begge sorterer under det utvalet eller den komiteen som har eit politisk ansvar for biblioteket som del av kommunal drift. Ei viss overrasking blant enkelte politikarar når dei høyrer om det utvida formålet til folkebiblioteka, samt at fleire uttrykker at dei har lært mykje nytt om biblioteket gjennom intervju situasjonen mellom meg som forskar og dei som informantar, er med på å forsterke inntrykket av at bibliotek ikkje er særleg synleg overfor det politiske nivået i nokon av dei to kommunane.

Facebook blir av mange nemnd som ein viktig informasjonskanal for å få med seg arrangementa som skjer i biblioteka. Men samstundes kan det å bruke internett, og dermed også Facebook vere ein barriere for mange eldre, noko ein av bibliotekbrukarane i Fjell fortel. Også ein av dei godt vaksne bibliotekbrukarane på Voss veit at det er mykje informasjon å finne om bibliotekarrangementa på Facebook, men er sjølv ikkje brukar. Ein annan av informantane på Voss meiner teksten biblioteket brukar for å skildre arrangement på Facebook, er lite informativ og lite eigna til å vekke interesse. Det kan vere grunn til å reflektere rundt Facebook som kanal for informasjon om kva som skjer i biblioteket, trass i at mange folkebibliotek nyttar Facebook for å annonsere arrangementa (Mathiasson & Jochumsen, 2019). For det første kan bruken av Facebook vere ein barriere ikkje berre for eldre, men også for andre som er lite digitale. Facebook er jo ein semioffentleg arena, men sidan den er privat eigd, kan den også ekskludere medlemmer ut frå eigne ønskje og prinsipp (Gripsrud, 2017; Jakobsen, 2016). På ein måte kan det synast som ei noko uheldig kopling mellom folkebibliotek som ein fri og offentleg arena på den eine sida, og Facebook som ein semioffentleg og potensielt ekskluderande arena på den andre sida. Samstundes er det ein arena som svært mange innbyggjarar brukar, og det kan slik sett vere naturleg at biblioteket er der innbyggjarane er når dei prøver å nå ut med tilbodet sitt. Facebook er heller ikkje den einaste arenaen som blir nytta.

Ei utfordring er at det kan synast som ein må vere særskilt interessert for finne informasjon om arrangement i biblioteket, og at ein nærast aktivt må oppsøkje denne informasjonen sjølv. Ein må til dømes like biblioteket på Facebook for å få informasjon om arrangementa (om du ikkje blir aktivt invitert av vener i alle fall). Enkelte informantar fortel også at dei ser informasjon om arrangement på plakatar i biblioteket når dei er der i andre ærend, noko som kan vere eit teikn på at biblioteket når best ut med informasjon om arrangementa til dei som

allereie er bibliotekbrukarar. Det kan med andre ord synast som om måten arrangementa blir marknadsførte på, gjer tilbodet mest synleg for dei som allereie er kjende med biblioteket sine tenester. Slik kan ein tenke seg eit sjølvforsterkande bruksmønster i biblioteket der dei som allereie nyttar biblioteket får enno fleire tilbod å velje mellom, medan dei som ikkje nyttar biblioteket sine meir tradisjonelle tenester, heller ikkje blir klar over at biblioteket tilbyr større breidde enn tidlegare. Når ein i tillegg har med seg ramma av to lokalsamfunn med store avstandar og fleire samtidige sosiale arena eller underoffentlegheiter, skapar det moglegvis endå større utfordringar med å nå ut til nye grupper, men truleg også eit større behov for at biblioteket gjer nettopp det.

Men kva meiner så informantane at biblioteket kan gjere for å bli meir synlege? Her kjem det i all hovudsak fram forslag til kanalar som biblioteket allereie nyttar i dag, som lokalavisa, sosiale media og samarbeid med skulane. Dette gjev inntrykk av at biblioteket trass i at dei nettopp brukar dei nemnde kanalane, likevel ikkje når ut med informasjonen. Det kjem også fram nokre forslag med ei viss grad av nyhende som meir ekspansiv bruk av plakatar, til dømes i bustadområde. I begge kommunane kjem det også forslag om utstrekt samarbeid med lokale organisasjonar og institusjonar slik at biblioteket kan nytte synergien av alt det andre som skjer. Dette er noko begge bibliotek i dag gjer i stor grad, men som moglegvis kunne ha vore utvida og utbygd i endå større grad, og som kunne ført til nye tema på arrangementa og auka merksemd om biblioteka som møtestad og arena for samtale og debatt i lokalsamfunnet.

Ein uavhengig møtestad

Møtestader blir gjerne knytte til behov for stader å samlast i eit moderne, globalt, digitalt og ofte fragmentert samfunn. Som vist tidlegare er denne dimensjonen med folkebiblioteket som ein offentleg sfære knytt til ulike oppfatningar av møtestader (Audunson, 2005b; Lofland, 1998; Oldenburg, 1999; Sennett, 2009, 2011, 2019). To av forskingsspørsmåla i prosjektet søkjer svar om møtestadkonseptet, nemleg kva utfordringar rundt offentlegheit og møtestad biblioteket si rolle blir knytt til, og kva oppfatning aktørane i lokalsamfunna har av korleis biblioteket generelt kan bidra til å realisere mål med omsyn til lokale møtestader/lokal offentlegheit. Vi skal her sjå på nokre aspekt ved det sosiale knytt særskilt til bibliotekarrangementa og vurdere dei opp mot det teoretiske møtestadkonseptet. Vi skal slik prøve å finne nokre svar på korleis og i kva grad bibliotekarrangementa kan karakteriserast som møtestader, kva type møtestad dei kan vere og om dei har karakter av å vere fleire typar møtestad samstundes.

Arrangement som møtestader

Når det gjeld i kva grad biblioteka generelt fungerer som sosial møtestader, viser funn i første kapittel at informantane i begge kommunane er svært positive til dette, og svara gjev meir detaljerte blikk på kor sosiale arrangementa blir oppfatta å vere. I Fjell blir positiviteten knytt til at biblioteket er ope, tilgjengeleg, gratis og dekker behov som kafeane ikkje dekker. På Voss blir den knytt til at biblioteket dannar ei uformell ramme der det blir lagt opp til sosialt samspel, og gjerne også nye kjennskap mellom folk.

Bibliotekarrangement blir i dette prosjektet forstått som organiserte og ofte offentlege aktivitetar i folkebiblioteka. Definisjonen opnar for at biblioteket skal fungere som offentleg arena i denne samanhengen, og gjev potensial for å vere både ein høg- og lågintensiv arena og offentleg rom. Den offentlege delen av definisjonen gjer òg at biblioteket har potensial som tredje stad. Den delen av definisjonen som likevel går på tvers av teorien om tredje stad, er det faktum at aktivitetane er organiserte. Typiske aktivitetar på ein tredje stad er tvert om ofte lite planlagde, uorganiserte og lite strukturerte og kan vanskeleg sjåast som eit resultat av ei planlagt og annonsert hending eller aktivitet på biblioteket. For Oldenburg betyr mangelen på planlegging og struktur at tredje staden får ein nyhende verdi som viser seg gjennom mangfaldige brukargrupper, rik mellommenneskeleg kontakt, i tillegg til uvisse rundt kva som skjer, kven som kjem til å vere der og kva ein kjem til å snakke om ved neste besøk. Dette vil ifølgje Oldenburg gjere ein tredje stad til ein stad der ein vil kunne gå aleine når som helst på dagen eller kvelden og likevel kunne rekne med å treffe kjende (Oldenburg, 1999, pp. 32-33). Definisjonen på arrangement i denne avhandlinga er knytt til planlagde aktivitetar og bidrar til at bibliotekarrangementa vanskeleg kjem inn under det ein kan karakterisere som ein tredje stad. Likevel skal vi sjå at det kan finnast andre opplevingar og delkarakteristikkar av arrangementa som likevel høver til konseptet.

Ein annan viktig karakteristikk på tredje staden er at samtale er ein hovudaktivitet, og ingenting markerer at noko er ein tredje stad meir enn at praten går lett, og at den er livleg, humørfylt, fargerik og engasjert. Fokus på samtale finn ein òg hos Sennett der dialogen mellom framande er ein viktig aktivitet i det offentlege rom. Ei overvekt av informantane fortel at det går føre seg mingling i samband med arrangementa ved at folk snakkar saman med dei som dei kjenner frå før, og gjerne også med dei som dei ikkje kjenner frå før. I svara frå samarbeidspartane kjem det fram at karakteren på arrangementet har verknad på i kva grad dei er sosiale og om folk pratar med kvarandre. Og det er tydeleg at mange av arrangementa har karakteristikk av å vere ein møtestad på dette punktet. I Fjell er til dømes språkkafeen eit

konsept der deltakarane kjem saman nettopp for å prate og konversere, og under arrangementet med babysong sit deltakarane saman med ein kopp kaffi og blir kjende etter at programmet er ferdig. På Voss kjem den sosiale karakteren fram til dømes på småbarnssong der foreldra møtest og pratar på ein lettare måte enn dei kanskje gjer i barnehagen. Dei dreg òg gjerne på kafé saman etter arrangementet. Når det gjeld denne typen møte der naboar treffest og pratar med kvarandre etter ei barneforestilling, kan biblioteket fungere som lokalsamfunnsrom (Einen, 2012; Aabø & Audunson, 2012) forstått som ei fellesskapskjensle mellom kjenningar og naboar som er involverte i mellommenneskelege nettverk i lokalsamfunnet (Lofland, 1998). Også på quiz-arrangement er det tydeleg at folk kjem saman for å treffast og prate, noko som gjer at deltakarane gjerne kjem ein heil time før arrangementet tek til berre for å prate saman.

Det sosiale kjem også fram på konsertar i biblioteket der publikum pratar saman om felles opplevingar, både med dei som dei kjenner frå før og gjerne òg med framande. På slike arrangement blir det observert mange samtalar på veg ut av lokalet. Her kjem det altså fram at bibliotekarrangementa genererer sosialt samvær mellom folk, at folk pratar med kvarandre både gjennom organiserte samtalar som på babysongen, ved å kome meir tilfeldig i snakk fordi ein er på same arrangement og har opplevd noko saman, og ved å aktivt oppsøkje den sosiale biten av arrangementet ved å kome ein time før arrangementet tek til nettopp for å prate. Slik prat eller mingling i samband med bibliotekarrangementa, kan sjåast som ein peikepinn på at arrangementa fungerer som møtestader, og at arrangementa på dette punktet kan seiast å ha potensial for å vere både tredje stader i Oldenburg sin forstand, og/eller offentleg rom i Sennett sin forstand og jamvel både offentleg rom og lokalsamfunnsrom i Lofland sin forstand. Men samstundes så er det få av arrangementa som har samtale, i alle fall i form av dialog som ein hovudaktivitet. Dette samsvarar med tidlegare funn om at prat heller ikkje er hovudaktiviteten i biblioteket generelt (Aabø & Audunson, 2012). Men her finst sjølvsagt unntak som til dømes språkkafé og reine debattar. På dei fleste arrangement blir samtalen mellom deltakarane likevel meir ein slags sideaktivitet som finn stad før eller etter arrangementet eller i pausar undervegs.

Som møtestad er det tydeleg at arrangementa bidrar til å løfte fram den sosial dimensjonen ved biblioteket. Det er likevel tydeleg at dette i hovudsak skjer gjennom dei uformelle treffa mellom folk før arrangementet tek til, men særskilt etter og under eventuelle pausar undervegs i arrangementet. Det er her spontane samtalar oppstår, møte skjer og kontakt blir skapt.

Samtale med kjende og ukjende

Ei relevant avklaring i høve kva type møtestad arrangementa har karakter av å vere, er om publikum snakkar med folk dei kjenner frå før, og slik kanskje forsterkar nettverka som allereie finst i lokalsamfunnet, eller om dei òg snakkar med folk dei ikkje kjenner frå før, og slik sett får ein vidare kjennskapskrets og potensielt kan oppleve samtalar med framande eller berre kategorisk kjende. Funna viser ei utbreitt oppfatning blant informantane om at dei fleste som går på bibliotekarrangementa ikkje berre snakkar med dei som dei kjenner frå før, men også med folk dei ikkje kjenner.⁶¹ Dei som hovudsakleg eller berre snakkar med kjenningar eller observerer at andre gjer det, er i mindretal. Desse informantane skildrar på mange måta arrangementa som å ha karakter av å vere ein tredje stad, ein stad ein treffer folk som ein kjenner. Skildringane høver også godt med Lofland (1998) sitt lokalsamfunnsrom knytt til nettverk mellom naboar og kjenningar i lokalsamfunnet. På slike tredje stader treffer ein kanskje nære vener, men ofte også vener som ein har mindre nære relasjonar til, i form av vere kjenningar (Oldenburg, 1999).

Dei fleste informantane har likevel ei oppfatning av at folk også snakkar med folk dei ikkje kjenner. I Fjell blir det formidla ei oppleving av at folk treffest på tvers av gruppene, og at arrangementa dreg saman folk som ikkje har møtst før. På Voss blir det skildra at både framande og folk frå ulike grupper pratar saman. Ein av dei tilsette fortel til dømes om eit arrangement om Middelhavsflyktingar der det vart gode samtalar mellom innleiar på den eine sida, og etnisk norske og flyktingar som var komne for å høyre på foredraget på den andre. Ein av samarbeidspartane på Voss har personleg erfaring med at arrangement er ein arena for å bli kjend med nye folk. Det blir sagt at Voss bibliotek har arrangement som går på tvers, og at aktivitetane trekk ulike typar grupper som gjer det mogleg å kommunisere på tvers som lågintensiv arena (Audunson, 2005b) eller som offentleg rom (Lofland, 1998; Sennett, 2009), noko som vi tidlegare har sett at det kan vere behov for i lokalsamfunnet på Voss som er oppdelt i åtskilde grupper ut frå aktivitetar ein er engasjert i.

Ein av bibliotekbrukarane i Fjell seier at ho gjerne snakkar med framande, men ikkje for å få meir kontakt ut over den tida dei er på arrangement. Denne måten å samtale med andre kan ha karakter av ein type interaksjon som Lofland kallar for «reservert hjelpsemd» sidan det viser til ein måte å interagere som er avgrensa og noko distansert, og kanskje nettopp blir gjort ut frå ein type hjelpsemd eller høflegheit. Det kan også ha karakter av biblioteket som eit

⁶¹ Det er like resultat i begge kommunar sjølv om nokre fleire informantar på Voss enn i Fjell har svara på spørsmålet.

offentleg rom i Sennett sin forstand, der ein interagerer med framande på ein måte som berre er mogleg fordi ein nettopp er framande for kvarandre som til dømes ei uformell utveksling, og gjennom å samtale med framande samstundes som ein heldt distanse (Sennett, 2019).

Eit anna døme på korleis folk snakkar saman på arrangement, er observasjonar som er gjort under konsertane på Voss bibliotek. Der snakkar folk til dømes med den som tilfeldigvis er hamna som sidemann under arrangementet. Felles kulturelle opplevingar som arrangementa ofte representerer, kan med andre ord vere ein dørøpnar for å kunne samtale med dei ein ikkje kjenner. Her kan det sjå ut som dei felles opplevingane fører til i alle fall mindre samtalar mellom dei som ikkje kjenner kvarandre så godt. Sjølv om dette truleg ikkje kan kallast ein dialog i Sennetts forstand av ein slik type som kan ha tyding for demokratiet, kan det seiast å representere det å bli utsett for framande eller dei som potensielt er annleis enn ein sjølv (Audunson, 2005b) gjennom felles opplevingar som biblioteket skapar gjennom arrangementa. Arrangementa kan her med andre ord sjå ut til å ha karakter av å vere ein lågintensiv møtestad.

Vekslande høg- og lågintensive møte på arrangementa

To av bibliotekbrukarane i Fjell uttrykker at dei har ei oppleving av at dei som går på same arrangementa som dei sjølv, gjerne har same interesser som dei og derfor er lette å snakke med. Desse opplevingane kan forståast som at det er ei noko einsarta gruppe som går på arrangementa, gjerne folk som er lik dei sjølv styrt ut frå at dei har interesse for same tema. Det som her blir skildra kan vere ein type høgintensiv møtestad som ifølgje Audunson (2005b) er den typen arena der vi bruker det meste av vår sosiale tid, og der vi er saman med folk som deler dei same interesser som oss sjølv. Vi har ein tendens til å oppsøkje slike stader der vi treffer dei som er lik oss sjølv, anten det gjeld kor vi bur, kva kafear vi går på eller kva organisasjonar vi er engasjerte i. Kanskje er det også ein særskilt type menneske som oppsøker arrangement i biblioteka? Slik som førre kapittel i drøftinga viste, kan det til dømes synast som om det i alle fall er ei slagside når det gjeld alder og kjønn for dei som nyttar biblioteket som arrangementsarena. Eit anna perspektiv er at det kan vere mange ulike typar menneske som går på arrangementa totalt sett, men at særskilde tema appellerer til særskilde grupper av menneske, og at dette kanskje er dei som høyrer til det same kulturelle, sosiale og etniske laget i samfunnet som det ein sjølv gjer. Eit døme på dette kan vere konserten som er skildra på Voss bibliotek, og kor lett det kan vere å snakke med ein tilfeldig sidemann om dei felles kulturopplevingane. Er det kanskje ikkje berre den felles opplevinga som gjer det lett å

snakke saman? Kan det vere lett å prate med dei som er på det same arrangementet fordi dei ein treffer er folk som er lik ein sjølv i verdiar og interesser?

Dersom arrangementa faktisk fungerer på denne måten, kan dei karakteriserast som høgintensive møtestader der vi møter folk som er lik oss sjølve, og ikkje som lågintensiv arena der vi møter dei som er ulike oss sjølve. I så fall kan biblioteket gjennom dette tilbodet bidra til auka fragmentering, skjerpe kulturelle og sosiale inndelingar i lokalsamfunnet og ikkje fungere som ein arena på tvers av sosiale og kulturelle inndelingar med kommunikasjon mellom ulike interesser og verdiar (Aabø et al., 2010), slik lokalsamfunna både i Fjell og på Voss ser ut til å trenge ut frå dei funna vi har sett som fragmenterer det sosiale livet i kommunane. Likevel blir det hevda at organiserte møte i biblioteket hovudsakleg konstituerer lågintensive offentlege møtestader. Grunnen til dette er at dei sjeldan inviterer deltakarar med særskilde verdsett, men som regel inviterer medlemmer av lokalsamfunnet på tvers av dette. I tillegg sørgjer ofte biblioteket for at ulike verdisyn er representerte når dei arrangerer møte (Aabø et al., 2010). Summen av dette skapar i alle fall eit stort potensial for at arrangementa i biblioteka er lågintensive, og at deltakarane som kjem der er ei blanding av ulike typar grupper i lokalsamfunnet. Det som er vanskelegare å styre er om det er ei einsarta gruppe som kjem på enkelte arrangement, og om desse arrangementa derfor får ein sterkare karakter av å vere høgintensive.

I tillegg til at samansetnaden til dei som deltek på arrangementa er med på å avgjere om det er ein låg- eller høgintensiv arena, er det eit anna funn som viser at tema for arrangementet også kan ha verknad på dette. Her synest det òg som at same arrangement kan ha ulik grad av offentleg eller privat karakter for den einskilde deltakar. Det er ei betraktning frå ein bibliotekbrukar i Fjell om eit arrangement med eit noko sensitivt tema som gjer dette synleg. Det aktuelle arrangementet handla om kjønnskifte. Sjølv om temaet kjønnskifte burde kunne diskuterast ope i bibliotekrommet, er truleg nokre av tilhøyrarane til stades ut frå ein privat situasjon, anten personleg eller familiært som gjer det potensielt vanskeleg å delta i eit offentleg ordskifte om emnet. Ein kan seie at sidan temaet kan vere svært personleg for dei av tilhøyrarane dette er aktuelt for, anten for eigen del, for ein nær ven eller familiemedlem, blir det for desse preg av å vere ein slags privat sfære, privat rom eller første stad midt i det offentleg rommet og det offentlege arrangementet. Dette er særleg aktuelt dersom dei det gjeld går saman med ein ven eller eit familiemedlem som deler denne private sfæren med dei i det offentlege rommet. Ein kan òg seie at temaet for enkelte av deltakarane kanskje er for sentralt i deira livsprosjekt (Aabø & Audunson, 2012) slik at arrangementet blir ein

høgintensiv arena for dei dette gjeld. For andre deltakarar kan same arrangement vere ein lågintensiv arena fordi emnet ikkje er personleg og del av den private sfæren for dei. Her kan det altså synast som om temaet kan vere ein styrande faktor for kva type møtestad arrangementet er, alt etter kor personleg eller upersonleg emnet er for den einskilde deltakar.

Mange av arrangementa som er studerte i dette prosjektet, kan karakteriserast som typisk høgintensive, nettopp ved å vere sentrale i livsprosjekt til dei som deltek (Aabø & Audunson, 2012), og slik vere stader der ein treffer folk som er lik ein sjølv. Døme på dette er småbarnsong på Voss der ei relativt homogen gruppe småbarnsforeldre vil gje barna sine gode musikalske opplevingar. Andre arrangement har derimot karakter av lågintensive møte der ein møtest på tvers av grupperingar i lokalsamfunnet. Her er babysong i Fjell eit godt døme. Også her har foreldra som møter opp intensjonar om å gje gode opplevingar til barna sine. Men her deltek både norske foreldre og innvandrarforeldre og blir kjende på tvers av etablerte nettverk og grupperingar. Også quiz-arrangementa er typisk lågintensive ved at dei bind saman faste, men svært ulike deltakarar utan at dei representerer nokon sin kjerneverdi. Dette tyder på at arrangementa i biblioteka konstituerer vekslende høg- og lågintensive arena alt etter kva deltakarar som er til stades, og kor nært temaet for arrangementet er deira livsprosjekt. Dette representerer eit liknande funn som det Aabø et al. (2010) fann om folkebiblioteka generelt som møtestad. Biblioteket blir generelt nytta til ei mengd ulike typar møter, og det er ein kompleks møtestad som blir vekslende brukt til lågintensive og høgintensive møte.

Open arena, servering og stemning som ramme rundt arrangementa

Informantane peiker på positive og negative faktorar når det gjeld biblioteket som arrangementsarena. Den første faktoren er biblioteket som ein open og tilgjengeleg arena, ein føresetnad for alle dei ulike konseptane rundt møteplass både som tredje stad (Oldenburg, 1999), offentleg rom (Lofland, 1998; Sennett, 2009, 2011, 2019) og lågintensiv arena (Audunson, 2005b). Men også for å vere ein arena for samtale og debatt (Habermas, 1962/1991) er dette essensielt. Biblioteket blir oppfatta som ein open arena med tanke på sosialiseringa som skjer, og det blir understreka at biblioteket er for alle og at det er gratis. Men biblioteket blir ikkje alltid opplevd som like ope. I begge kommunane fortel informantane at biblioteket som oftast er stengt under kveldsarrangementa, noko som legg band på kor mykje ein kan prate saman etter arrangementet. Deltakarane har ei kjensle av at dei helst bør kome seg av garde kjapt slik at biblioteket får stenge heilt. På den måten blir biblioteket ikkje så ope som arrangementsarena som det er elles. Dette kan vere med på å

reducere tydinga av arrangementet som ein reell møtestad, sidan det at folk pratar saman etter arrangementa er viktig for dei spontane og uformelle samtalane som bidrar til møtestadfunksjonen. I tillegg til å avgrense det sosiale samværet kan det at biblioteket er stengt under arrangementa, verke inn på kor lett det er å nytte andre bibliotektenester i samband med arrangementet. Her er det likevel nokre motstridande observasjonar ved at ei overvekt av informantane meiner at andre bibliotektenester blir brukte før eller etter arrangementet. Samstundes er det mange observasjonar av at folk kjem direkte til arrangementet og går att like etterpå.

Den andre faktoren dreiar seg om servering i samband med arrangementa. Servering av kaffi og te og gjerne også noko å bite i før og etter eller i ein pause midtvegs i arrangementet, blir skildra som ein døropnar for sosial samhandling. Det gjev fridom til å prate og blir trekt fram som eit godt tidspunkt for mingling. At ein beveger seg fram og tilbake og hentar kaffi, kan gjere at ein får auge på kven som er på arrangementet, og slik snakkar med fleire. Møtet over kaffi- eller tekoppen gjer at det oppstår samtalar. På den andre sida er det enkelte informantar frå Voss som etterlyser eller ønskjer meir servering i samband med arrangement. To informantar saknar moglegheita for ein kafé, noko som kan sjåast som ein kritikk av heile kulturhuset slik det står i dag der det er få moglegheiter for å etablere kafé.⁶² To bibliotekbrukarar saknar også at biblioteket har skjenkebevilling. Innspela synest å kome ut frå ei tru på at kafé eller skjenkebevilling i større grad hadde gjort biblioteket til ein møtestad under arrangementa. I skildringa av servering under arrangementa ser òg biblioteka ut til i større grad å få karakter av ein tredje stad med mindre planlagde aktivitetar og tilfeldige samtalar mellom folk. Servering og særskilt alkoholserving er også noko Oldenburg (1999) meiner er typisk for dei stadene som fungerer som tredje stader. Slik kan ein seie at dei som ønskjer seg servering og skjenkebevilling på Voss, etterlyser at biblioteket har ein sterkare karakter av å vere ein avslappa og uformell tredje stad i samband med arrangementa. Den meir uformelle minglinga ved servering kan òg forsterke karakteren av eit lokalsamfunnsrom (Lofland, 1998) der ein treffer kjenningar i lokalsamfunnet. Det kan truleg òg gje større moglegheit for å kome i prat med folk ein ikkje kjenner frå før, og slik forsterke arrangementa sitt potensial som lågintensiv møtestad (Audunson, 2005b) og offentleg rom (Lofland, 1998; Sennett, 2009) der ein blir utsett for dei ein ikkje kjenner.

⁶² Gjennom informantane har eg fått informasjon om at det ikkje kan etablerast kafé på grunn av avtale med næraste hotell om at kulturhuset ikkje skal gje konkurranse på dette området.

Den siste faktoren som er viktig i samband med arrangementa som møtestad, er stemninga på biblioteket. To bibliotekbrukarar frå Fjell skildrar god stemning som ein positiv faktor på arrangementa i biblioteket. Samstundes er det enkelte informantar som har eit meir negativt syn på stemninga på Voss, og som skildrar ei stemning som tidvis kan vere sur og som ikkje alltid er imøtekomande. Sjølv om det blir understreka at det er unntaksvis, smittar dette over på opplevinga av å vere på arrangement. Ein kan spørje seg om dårleg stemning kan ha samanheng med korleis dei bibliotektilsette pratar med brukarane, og om det samsvarar med Sennett (2019) si oppfatningar av gode samtalar mellom framande. På same vis som bibliotekaren i Medelin bør bibliotekarane lytte godt og vere merksame på kva folk meiner i staden for kva dei seier, nytte konjunktiv stemme for å invitere til samarbeid, følgje opp realitetar uavhengig av seg sjølve og drive med uformell utveksling. Å nytte denne typen dialogpraksis kan òg gje grunnlag for deliberative samtalar i det offentlege rommet. Men også dette innspelet kan lesast som eit ønskje om at biblioteket i større grad skal ha karakter av ein tredje stad. Oldenburg (1999) karakteriserer ein tredje stad som ein humørspreiar der den personlege verdien av eit besøk på staden er at dagen blir betre og humøret løfta. Det vil også gjerne vere ei leikande stemning på ein tredje stad, ei stemning som er heilt essensiell fordi den får folk til å ville kome tilbake dit. Så truleg er det nettopp eit slikt ønskje om ei lett og humørfylt stemning desse informantane ønskjer seg, ei stemning som gjer at dei ønskjer å kome attende til arrangement i biblioteket.

Inkluderande og integrerande arena

I kva grad biblioteket og bibliotekarrangementa er inkluderande og integrerande arenaer er også relevant når det gjeld korleis dei fungerer som møtestader. Dersom ein vil ha alle typar folk på arrangementa, er det eit poeng at alle bør oppleve seg som inkludert og integrert. Sidan politikarar og bibliotektilsette vart spurde om kor inkluderande og integrerande biblioteket generelt er, og bibliotekbrukarane og samarbeidspartane vart spurde om kor inkluderande og integrerande arrangementa i biblioteka er, kom det fram ein kontrast i materialet på dette punktet. Det var nemleg ein mykje større positivitet å spore når det gjaldt biblioteket generelt enn når det gjaldt biblioteket som arrangementsarena.

Biblioteket generelt blir skildra i svært positive ordelag når det gjeld inkludering og integrering. Det blir lagt vekt på at biblioteket er ein nøytral arena med positivt forteikn, og at det er ope, tilgjengeleg og ein gratis kulturarena for alle. Det er ein uformell arena der ulike grupper møtest på tvers av ulikskap, og det er ein stad der ein kan få informasjon og lære seg språk og kultur. I Fjell hjelper dei tilsette ofte innvandrarar med ulike oppgåver. På Voss blir

det sagt at det er heldig at biblioteket er lokalisert i same bygning som vaksenopplæringa. Når det gjeld arrangementa som inkluderande og integrerande arena, er det derimot mindre positivitet å spore hjå informantane. Ei overvekt meiner at arrangementa i biblioteket ikkje er ein slik type arena, og mange fortel at dei ser lite til minoritetar på arrangementa. Det store unntaket som blir nemnd i alle fire utvala, er språkkafé. Dette arrangementet blir trekt fram som eit positivt og velfungerande tiltak for minoritetar, og blir skildra som eit arrangement som skapar møte og samtalar mellom nye landsmenn som vil lære seg norsk, og dei norske som lærer vekk språket.

Eit teikn på kor inkluderande arrangementa er kan vere kor lett det er å kome aleine på eit arrangement. Det er noko motstridande svar her. Eit interessant funn er at på Voss blir det sagt at det kanskje kan vere lett å kome aleine, men det som ikkje er lett er å kome i kontakt med vossingane. Her kjem vi tilbake til funnet som er skildra under temaet lokalsamfunnet, om at det ikkje er så lett for nykommarar å få innpass i samfunnet på Voss. Dette gjer det moglegvis endå viktigare at biblioteket er ein integrerande og inkluderande arena også under arrangementa, men kan også bety at det er ei ekstra krevjande oppgåve for biblioteket å faktisk klare å få dette til.

I begge kommunar blir det etterlyst betre synlegheit og marknadsføring til særskilte grupper, og mange meiner at utfordringane aller mest ligg i å nå ut med tilbodet til grupper som treng å bli integrerte og inkluderte. Det er rett og slett ei undring over om minoritetar, einslege og andre grupper veit om at biblioteket har eit utstrekt program av arrangement. Det blir også sagt at arrangementa kunne vore betre tilrettelagt både når det gjeld form og innhald. Som ein av bibliotekbrukarane på Voss seier, kan ein ikkje forvente at syriske flyktningar kjem på eit arrangement på norsk om ein lokal forfattar som skriv på vossamål. Desse arrangementa kan i verste fall seiast å vere ekskluderande for enkelte. Men i kor stor grad kan tilrettelegging vere ei løysing for at det skal vere større breidde blant publikum?

Enkelte arrangement er særskilt tilrettelagt for til dømes innvandrarar som strikkekafé, og ikkje minst språkkafé. Ein kan få eit inntrykk av at enkelte av informantane peikar på dei særskilt tilrettelagde arrangementa som staden der ein kan forvente å finne innvandrarar og eventuelt andre minoritetar. Det kan også delvis synast som om det er ei oppfatning av at desse arrangementa skal ha ein integrerande og inkluderande funksjon, slik at dei andre arrangementa ikkje treng å ha den funksjonen. Både strikkekafé og språkkafé har form som gjev ein miks av innvandrarar og nordmenn. Samstundes peikar ein av bibliotekbrukarane på Voss på at det er mykje dei same folka som går att når arrangementa er dreidde mot

integrering, noko som betyr at dei innvandrane som kjem dit vil møte ein avgrensa del av innbyggjarane i lokalsamfunnet sitt. På desse arrangementa går det føre seg møte og ikkje minst samtaler mellom innvandrar og nordmenn. Dette kan kallast både ein lågintensiv møtestad (Audunson, 2005b) der vi møter folk med ulike verdiar og interesser enn oss sjølve, og det kan moglegvis også kallast offentleg rom i Sennett eller Lofland sin forstand, ved at ein treffer dei som er kategorisk kjende eller heilt ukjende for oss, og som ein kanskje ser på berre som ei gruppe og ikkje enkeltindivid. Den gjentakande karakteren av arrangementet som at det er relativt faste deltakarar som kjem kvar gong, er med på å styrke karakteren av arrangementet som tredje stad (Oldenburg, 1999). Samstundes risikerer desse tilpassa arrangementa å bli ein arena for dei få, og ikkje for den breie delen av befolkninga eller offentlegheita i kommunen. Men dersom ein skal nå ut til alle, må truleg einskilde arrangement vere smale og ikkje nå ut til breidda av befolkninga. Tidlegare studiar viser også at bibliotekarrangement særskilt retta mot innvandrar kan byggje tillit og gjere integrering mindre traumatisk, i tillegg til å bidra til læring og kunnskap, uformelle kontaktar og tillitsbygging mellom dei som deltek (Vårheim, 2011, 2014). Særskilde studiar på arrangement basert på samtale slik som språkkafear, viser også at denne typen program støtter læring, bidrar til integrering og utvidar sosiale nettverk (Johnston, 2016, 2018; Johnston & Audunson, 2019) med eit potensial for å utvikle vennskap og kjennskap og bidra til sosialt samhald (Johnston, 2019).

Arena for offentleg samtale og debatt

Som tidlegare vist til er Habermas og hans konsept om borgarleg offentlegheit sentral for å studere biblioteka som offentlege arena, og folkebiblioteka kan vere slike offentlege stader (Buschman, 2003; Johansson, 2004). Dei same to forskingsspørsmåla som var aktuelle i førre kapittel, er òg aktuelle i dette kapitlet, nemleg kva utfordringar rundt offentlegheit og møtestad biblioteket si rolle blir knytt til, og kva oppfatning aktørane i lokalsamfunna har av korleis biblioteket generelt kan bidra til å realisere mål med omsyn til lokale møtestader/lokal offentlegheit. I dette kapitlet er det fokus på folkebiblioteka og arrangementa som går føre seg der som offentleg arena. Som vist i teorikapitlet er dei eigenskapane vi leitar etter i biblioteket for at det skal vere ein offentleg arena at det skal gje tilgang til informasjon og kunnskap for å gje borgarane kompetanse til å delta i offentlege samtalar. Biblioteket må vere ein arena som er tilgjengeleg for alle, og biblioteket må også vere ein arena der det finn stad ein faktisk open, deliberativ og deltakande debatt på tvers av ulike typar offentlegheiter. I Fjell og på Voss er det òg lokale fragmenterande faktorar som skapar behov for biblioteket

som ein samlande arena der ein møtest på tvers av tilhøyr og eksisterande og til dels ekskluderande nettverk.

Få debattar og skepsis til rolla blant politikarar

Politikarane og bibliotektilsette vart spurd om kva oppfatning dei har av biblioteket som demokratisk arena knytt til samtale og debatt, og dei er i all hovudsak positive til dette. Haldninga er særst positiv blant dei bibliotektilsette med noko større skepsis knytt til rolla blant politikarane, særskilt i Fjell. Dei bibliotektilsette er opptatte av rolla som debattarena når det gjeld arrangement, men ser òg samlinga til biblioteket som ein demokratisk funksjon. Eit felles tema både for politikarar og bibliotektilsette er at dei er opptatte av korleis rolla blir spelt ut, og då gjerne relatert til lokalsamfunnet biblioteket opererer i, og dei behova som er der. På den eine sida er det vilje hjå dei bibliotektilsette til å samarbeide med lokale organisasjonar og å gripe tak i ting i lokalsamfunnet. På den andre sida blir det blant politikarane, særleg på Voss, etterlyst at biblioteket skal ha eit større engasjement rundt lokal samfunnsutvikling, ha samfunnet dei lever i på agendaen og gripe tak i rolla som ein debattarena for lokale saker. Relasjonen mellom folkebibliotek og lokalsamfunnet er sentral også for forskarar på feltet, som ein del av diskursarenaen «governance & management» som aktualiserer korleis biblioteka responderer på samfunnet dei er ein del av, og korleis dei handlar som dynamiske og opne system (Widdersheim, 2015). Buschman (2003) hevdar at biblioteket sitt hovudansvar i eit demokrati er å vere demokratisk knytt til lokalsamfunnet og engasjere seg i dialog rundt demokratisk offentlegheit. Medan Frederiksen (2015) ser folkebiblioteket som ei støtte til lokalsamfunnet, til dømes gjennom å gje tilgang til kunnskap og informasjon. Ho meiner bibliotek byggjer bru mellom djup økonomisk og sosial ulikskap, og bibliotekenesta blir lenka til lokalsamfunnet gjennom å respondere på lokale interesser, prioriteringar og behov.

Det er nettopp denne responsen på lokale behov og interesser som politikarane etterlyser og som dei bibliotektilsette ønskjer å svare på. Samstundes fortel dei tilsette i begge kommunane at dei har hatt svært få debattarrangement den siste tida, og svært få av informantane har tatt del i faktiske debattar i biblioteket. Statistikk⁶³ viser òg at både Fjell folkeboksamling og Voss bibliotek har langt færre samtale- og debattarrangement enn andre typar arrangement i biblioteket, og at det har vore få deltakarar på desse arrangementa. Ein føresetnad for å vere ein offentlig arena i Habermas si tyding, er å vere ein stad der debattar og samtalar går føre

⁶³ Sjå Tabell 3.3 Oversikt over arrangement ved Fjell folkeboksamling i 2018 og Tabell 3.4 Oversikt over arrangement ved Fjell folkeboksamling i 2018 på s. 35-36.

seg, ei moglegheit folkebiblioteket i større grad har fått gjennom endringa i formålsparagrafen i biblioteklova. I kva grad biblioteka grip tak i denne oppgåva avgjer korleis dei fungerer som deliberative arena. Forskarane skildrar korleis biblioteket si tilknytning til lokalsamfunnet kan ha tyding i demokratisk forstand, gjennom å opprette dialog (Buschman, 2003), vere nodar for gjenoppretting av sosiale relasjonar og å støtte folk i ulike livsfasar (Frederiksen, 2015). I Fjell og på Voss har biblioteka i liten grad gripe fatt i rolla, noko som gjer at lokalsamfunnet får mindre tilrettelegging for demokratiske prosessar. Biblioteka kan ikkje vere ein debattarena utan at det finn stad faktiske debattar der. Samstundes ligg det eit potensiale for biblioteka her nettopp ved å gripe fatt i oppdraget som arena for offentleg samtale og debatt og bidra til å utvikle ei livskraftig offentlegheit i lokalsamfunnet.

Ein grunn til at rolla som debattarena ikkje i større grad blir gripen, kan vere utfordringar som informantane peikar på. Dei bibliotekstilsette meiner det er ei utfordring å bli synlege i rolla, og også moglegvis i det at biblioteket skal vere nøytralt og ikkje bli opplevd som partisk. Ein av dei tilsette på Voss meiner det er vanskeleg å krevje at alle bibliotek skal utføre rolla då ein er prisgitt det lokalet og dei tilsette ein har. Dei utfordringane som dei tilsette her peikar på, er knytt nettopp til Habermas sin teori om at alle må få delta på den offentlege arenaen som biblioteket konstituerer, ein arena som er upartisk og mest mogleg nøytral. Eit anna spørsmål er om det faktisk er realistisk at folkebiblioteka er heilt fullstendig nøytrale arenaer. Jaeger et al. (2013, pp. 371-372) meiner proklamasjonane om nøytralitet ikkje stemmer overeins med røynda i biblioteka sine aktivitetar. Verken utval av bøker eller anna materiale er nøytralt, i tillegg til at folkebiblioteka har ei lang historie med å takle sensitive politiske tema. Ifølgje Buschman (2003, p. 180) treng heller ikkje biblioteka vere perfekte verken i balansen av stemmar og perspektiv i hyllene, i korleis ressursane blir fordelte eller når det gjeld å vere ein demokratisk og kommuniserande spegel på lokalsamfunnet.

Fleire informantar peikar på at biblioteket generelt er ein demokratisk arena gjennom til dømes tilgang til kjelder, nyhende og litteratur, men også gjennom samtalar som finn stad mellom folk i bibliotekrommet. Eit døme på dette er ei fast gruppe eldre menn som kjem dagleg til biblioteket på Voss, der dei sit saman, les aviser og diskuterer, og dannar slik ein stad der ein kan bli eksponert for andre verdiar og synspunkt enn sine egne (Audunson, 2005b; Fagerlid, 2020). Men også enkelte arrangement kan ha karakter av samtale og slik danne mikrooffentlegheiter med engasjement for samfunnet (Fagerlid, 2020) utan å vere formelle debattar. Eit døme på dette blir gitt av ein av dei tilsette på Voss som nemner lesesirklar som ein form for debatt. Eit anna døme er ein av samarbeidspartane i Fjell som er

med på å arrangere språkkafear. Sjølv om hovudformålet for arrangementet er å lære språk, har det form som ein samtale over eit gitt tema. Samarbeidsparten kallar arrangementet for «demokratiserande» ved at det er opplysende for dei som deltek. Men det er òg lett å sjå at sjølve samtalen i seg sjølv kan ha ein demokratiserande effekt ved at innbyggjarar som er ulike ein annan (Audunson, 2005b) og gjerne også framande for ein annan (Lofland, 1998; Sennett, 2009), snakkar om samfunnsrelaterte tema frå sine ulike perspektiv.

To av politikarane, ein frå kvar kommune, er direkte negative til biblioteket som debattarena. Ein av desse, politikaren i Fjell, synest debattar om kritiske ting kunne ha vore på kommunehuset i staden for på biblioteket. Medan politikaren frå Voss er bekymra for at rolla vil påverke biblioteket til å bli ein mindre demokratisk arena. Det blir hevda at det blir krevjande å setje rammer, og at dette er noko biblioteket ikkje bør drive med det. Det er lett å tolke dette som ein motvilje frå dei aktuelle politikarane til å la biblioteket få lov til å ta rolla som debattarena, og ei mistru til at det er ei oppgåve som biblioteket er i stand til å løyse. Ein slik politisk motvilje vil i så fall vere til hinder for at biblioteket får fritt spelerom til både å kunne utforme rolla og til å utføre den. Samstundes har temaet vore om kven biblioteka skal sleppe til eller ikkje, og i kva grad dette bryt med det biblioteket skal fremje, vist seg å vere problematisk. Organisasjonen Stopp islamiseringen av Norge (SIAN) har i fleire omgangar utfordra grensene for kva stemmer som skal sleppe til i biblioteket etter at den nye formålsparagrafen trådde i kraft. I mars 2020 fekk til dømes SIAN løyve til å leige lokale på Deichman Majorstuen for å halde eit møte utanom opningstid, noko som førte til stor debatt og enda med at møtet vart avlyst av sikkerheitsmessige omsyn. I desember 2013 fekk SIAN avslag på søknaden om å halde eit opplysningsmøte på Kristiansand folkebibliotek. Søknaden var innom Kulturstyret, Fylkesmannen og Sivilombudsmannen. Resultatet vart at SIAN fekk lov til å halde møte i folkebiblioteket under føresetnad av at møtet skulle ha ein uavhengig møteleiar, at ytringane som kom fram skal være lovlege, og at møtet ikkje skal være et vervemøte for organisasjonen. Denne siste saka, om SIAN si framferd i Kristiansand, vart politikarane som er informantar i dette prosjektet informerte om som del av introduksjonen til temaet under intervjuet. Det kan derfor vere at enkelte av politikarane har vorte noko skremde av utsikta av at det kan bli faktiske problem knytt til rolla som debattarena.

Men dersom skepsis og mistru frå politikarar er ei representativ haldning i kommunane, kan den ha verknad på i kva grad norske folkebibliotek gjennomfører faktiske debattar i biblioteket. Bibliotek og bibliotekarar møter heile tida det ein kan kalle den legitimerande dimensjonen av folkebiblioteka som offentlege stader, nemleg behovet for å vere talsmann for

profesjonen dei er ein del av, både overfor private aktørar, lokale organisasjonar og partnerar, og kommunale og statlege myndigheiter. Bibliotek blir ikkje betrakta som kritiske infrastrukturar og kan derfor bli oppfatta som ikkje naudsynte delar av samfunnet (Widdersheim, 2015, p. 242). Dersom utgangspunktet er motvilje og mistru blant enkelte av representantane frå lokale myndigheiter rundt rolla som arena for offentleg samtale og debatt, kan det vere ein tung jobb for dei tilsette å vere talsmann for betydinga av dette oppdraget i lokalsamfunnet.

Debattarrangement eller rom for debatt på arrangement

Ei viktig spørsmål i denne samanhengen er korleis rolla blir oppfatta som utspelt i dei respektive kommunane Fjell og Voss. Bibliotekbrukarane og samarbeidspartane vart spurde om dei hadde deltatt på eller vore med på å arrangere debatt i det lokale biblioteket. Svara viser at det ein liten del som har opplevd, deltatt eller arrangert debatt, men nokon fleire frå Voss enn frå Fjell. Den einaste samarbeidsparten som har vore med og arrangert debatt, fortel at det var så stor semje at det blei lite diskusjon. Her kan det synast som om det var mindre kontrovers rundt tema for debatten enn arrangøren trudde. Det blei ikkje ei ordentleg meiningsutveksling med ulike ståstader slik ein debatt bør ha for å ha karakter av å vere ein debatt i habermasiansk forstand. Tre bibliotekbrukarar som har deltatt på debattar, har vekslende erfaringar med deltakinga, alt frå ei bra oppleving til ei dårleg oppleving knytt til støy. Den eine bibliotekbrukaren i Fjell var nøgd med at debatten hadde form som ein samtale og ikkje ein politisk duell. Dette kan tolkast som at det var lite temperatur i debatten, og at den heller hadde form av å vere ei informativ samtale. Dersom det betyr at dei ulike debattantane fekk nok taletid til å kome med sine argument utan å bli avbrotne, og at det var ei lyttande haldning frå andre partar si side, må ein vel kunne seie at dette var ein type debatt i Habermas si ånd der målet er ein resonneringsprosess der ulike sider av ei sak kjem fram. Men dersom det betyr at det var stor semje som i debatten som samarbeidsparten på Voss skildrar, har det mindre grad av å vere ein debatt i habermasiansk forstand. Totalt sett er det få konkrete opplevingar av å delta eller arrangere debatt blant informantane. Det betyr at det er eit tynt grunnlag for å diskutere faktiske debattar i biblioteka, noko som styrkar synet av at dei to biblioteka i liten grad har gripe tak i rolla som debattarena.

Ein annan måte å få til meiningsutveksling i biblioteket er å lage rom for samtale og/eller debatt etter at eit arrangement er ferdig, med utgangspunkt i temaet som har vore presentert. Det er ei gjennomgåande oppfatning i begge utval og begge kommunar at det ofte er mange spørsmål i samband med arrangementa, men at dette har form som ein samtale og ikkje som

debatt eller diskusjon, og det kan heller ikkje karakteriserast som demokratiske prosessar. Her er det også relevant å sjå på korleis faktorar i lokalsamfunnet legg føresetningar for rolla. Det kom tidlegare fram at begge biblioteka som oftast var stengde under kveldsarrangement, og at deltakarane oppfatta det som at det var ei forventning om at dei tilsette ønskte å få lokalet lukka og låst straks etter arrangementet. Dette la dempar for å prate og vere sosiale med dei andre deltakarane. Ein kan tenke seg at dette også er ein faktor når det gjeld å få til ein faktisk diskusjon i etterkant av eit arrangement. Sjølv om det skulle vore grobotn for ein diskusjon, er det kanskje få som vil føle at dei kan setje i gang med det dersom det ligg ei forventning i lufta om å forlate lokalet relativt kjapt. Det er tydeleg at det ligg eit potensiale for biblioteka her når det gjeld å få ei sterkare rolle som debattarena. Ein at av samarbeidspartane på Voss peikar på at det moglegvis bør organiserast. Kanskje med ein ordstyrar og moderator som kan invitere alle inn i samtalen og få i gang diskusjonen? Då kan ein kanskje oppnå å skape ei stemning og ei trygg ramme for å ytre meiningane sine, inspirert og informert av det foredraget som ein nettopp har høyrte på, og biblioteka kan kome nærare formålet med å vere ein arena for offentleg samtale og debatt som del av arrangementa.

Uavhengig rolle og kommunal institusjon

Den uavhengige rolla er viktig når det gjeld folkebiblioteka som demokratisk arena, og bidrar til å oppfylle yringsfridom og sikre ein open og opplyst offentleg samtale (Prop. 135 L (2012–2013)). Det er eit relevant spørsmål om det er utfordringar knytt til at folkebiblioteket samstundes er ein kommunal institusjon. På same tid som biblioteka er politisk nøytrale offentlege stader og har ei utjamnande rolle mellom menneske (Frederiksen, 2015), peikar Johansson (2004) på at det er eit dilemma for biblioteka å vere offentleg finansierte samstundes som dei skal vere nøytrale og objektive. Ho meiner biblioteka må vere på vakt mot å ende som ein type museum som tek vekk myndigheitene sitt ansvar for dokumentasjon og lik tilgang for alle. Jaeger et al. (2013) kallar det eit apolitisk paradoks at biblioteka hevdar å vere sentral for demokratiet samstundes som dei hevar seg over politikkens verd som alle andre offentlege institusjonar er ein del av. Biblioteka vil ikkje ha noko med politikk å gjere, men det er politiske avgjersler som formar kva biblioteket kan gjere. Dei hevdar òg at proklamasjonane om nøytralitet samstundes ikkje stemmer overeins med røynda i biblioteka sine aktivitetar. Blant bibliotektilsette og politikarane som svarar på spørsmålet er det derimot ei overvekt som meiner det er uproblematisk at biblioteket er ein kommunal institusjon og samstundes skal ha ei uavhengig rolle. Det er likevel enkelte som ser utfordringar, og funna

indikerer at det er ein større del av informantane frå Fjell enn frå Voss som ser desse utfordringane.

Når det gjeld biblioteket som uavhengig arena og kommunal institusjon, meiner dei bibliotektilsette i Fjell at det er positivt at biblioteket er ein open arena, og at det er naturleg at den er kommunal. Dei bibliotektilsette på Voss kan heller ikkje sjå noko konflikt eller noko som hindrar biblioteket i å ha begge roller. Biblioteket står for nøytralitet og objektivitet meiner dei, og dei er opptatte av å sikre ei profesjonell tilnærming til arrangement der ulike synspunkt kjem fram. Her skildrar dei tilsette ein arena som er i tråd med Habermas sine prinsipp om å vere open og tilgjengeleg for alle, og som samstundes er i tråd med folkebiblioteka sine kjerneverdier ved å vere ein arena for alle uavhengig av til dømes samfunnslag, etnisitet, politiske overtyding, religion. Skildringane viser ikkje til noko dilemma av å vere offentleg finansierte og samstundes kommunal institusjon (Johansson, 2004). Det er sjølvstøtt positivt at dei bibliotektilsette ikkje opplever noko dilemma eller konflikt om dette temaet og slik sett føler seg frie og uavhengige. Samstundes så kan dette også vere skildringar som er tett på Jaeger et al. (2013) sin teori om at biblioteka hevdar å vere sentral for demokratiet samstundes som dei hevar seg over politikkenes verd. Dette kan i så fall bety at opplevinga av at biblioteka er fri frå all politisk eller kommunal påverknad meir er ein illusjon enn det er ein realitet.

Det er heller ikkje alle bibliotektilsette som er berre positive til kombinasjonen av å vere uavhengig og samstundes kommunal institusjon. I Fjell er det utfordringar knytt til kommunesamanslåinga som var nær føreståande då intervjuet vart gjennomført. Her peikar dei tilsette på at det er ei utfordring ikkje å bli styrt av kommunen sin agenda og bevare sin frie posisjon. Dei opplever at dei kan få bestillingar frå kommunen om informasjon om samanslåinga som skal ut til folk, eller på arrangement eller debatt om særskilde tema. På same tid er det krav om færre arrangement i biblioteket grunna tidkrevjande involvering i kommunesamanslåinga. Dei tilsette i Fjell skildrar her utfordringar som viser at biblioteket ikkje har opplevd å ha ei heilt uavhengig rolle i prosessen med kommunesamanslåing. Direkte bestillingar frå kommunen om særskilde tema for arrangement eller debatt som del av prosessen kan oppfattast som eit brot på dei føringane som blir lagde i Proposisjonen til endringane i lov om folkebibliotek, der det står: «Departementet slutter seg til at bibliotekenes uavhengighet er viktig for å fylle funksjonen som en demokratisk arena, som skal være tilgjengelig for alle», og at: «Det bør være klart at ingen skal kunne legge føringer på aktiviteter ved et folkebibliotek, eller innholdet i et folkebiblioteks programmering» (Prop.

135 L (2012–2013), p. 9). Dei tilsette opplever det også som ein vanskeleg balansegang at det er planlagt servicetorg i biblioteka etter samanslåinga samstundes som biblioteka skal vere uavhengige og ikkje vere kommunen sitt talerøyr. Utfordringane med å oppleve seg mindre uavhengig enn den nye formålsparagrafen i biblioteklova og føringane lagde til denne i proposisjonen om endringane skulle tilseie, er derfor ikkje avgrensa til samanslåingsprosessen, men blir opplevd som ein potensielt varig situasjon.

Utfordringane som blir skildra rundt kommunesamanslåinga i Fjell, skil seg frå funna på Voss. Trass i at kommunen også der sto midt i ei kommunesamanslåing då intervjuet blei gjennomførte, er det ingen av dei bibliotektilsette som er inne på liknande opplevingar om involvering i tema for arrangement og debatt frå kommunen si side som del av prosessen. Det som derimot blir peika på som utfordrande av eit par at dei bibliotektilsette, er at rolla som debattarena ikkje er så tydeleg for biblioteket i deira kommune. Debatten går helst føre seg i lokalavisa og folk flest tenker ikkje på biblioteket som ein stad for debatt. Dette kan tolkast som at biblioteket ikkje har klart å etablere seg som debattarena i lokalsamfunnet, og at det er andre instansar, særleg lokalavisa, som har denne rolla. Samstundes så opplever informantane at det har vore få debattar i biblioteket. Dette viser igjen at biblioteket ikkje har gripe så mykje tak i denne rolla. På Voss kjem det fram både hjå ein av dei tilsette og ein av samarbeidspartane at det tidlegare har vore ei eldsjel i lokalsamfunnet som var ei drivkraft for debattar i biblioteket. Denne personen har no gått bort, noko som har ført til mindre debattar. Dette viser kor viktig eldsjeler kan vere for å få ting til i mindre lokalsamfunn, og samstundes kor sårbar ei slik ordning er når den er avhengig av enkeltpersonar. Det er også eit teikn på kor viktig det er at biblioteket som institusjon grip denne rolla som ei varig kraft i lokalsamfunnet, og som i mindre grad er avhengig av einskildpersonar.

Potensielle truslar mot den uavhengige rolla

Til liks med dei bibliotektilsette ser òg dei fleste politikarane lite utfordringar ved at biblioteket er kommunale samstundes som dei skal vere uavhengige arena sjølv om ein del av politikarane også ser utfordringar. Politikarane i Fjell meiner det er lite motsetnad mellom rollene i eit demokrati, at biblioteket må vere så ope og inkluderande som mogleg, og at biblioteket kan sikre ytringsfridom og vere ei uavhengig stemme. Politikarane på Voss meiner at biblioteket skal ha eit tilbod for alle, og at dei ikkje kan sjå noko som kan gjere dette problematisk eller konfliktylt, i alle fall så lenge ein held seg innan grensene for ytringsfridom. Her viser det informantane seier til viktige element ved å vere ein offentleg arena for samtale og debatt i habermasiansk forstand med hovudvekt på tilgang for alle.

Enkelte av politikarane ser likevel utfordringar med å vere uavhengig. Dette er hovudsakleg dei same politikarane som er skeptiske til biblioteket som demokratisk debattarena,⁶⁴ men også nokre nye stemmer frå begge kommunane kjem til her. Det kan for desse kallast ein logisk brest å vere positive til debattrolla, men samstundes vere skeptiske til biblioteket si uavhengigheit i den same rolla. Blant politikarane i Fjell trur enkelte at politikarar generelt vil ha noko å seie alt etter kva tema det er snakk om å ta opp i biblioteket. Dei meiner også at kommunen vil ønskje å fremje tema som er litt som propaganda, og som fremjar det som er best for dei sjølve. I tillegg ser dei potensielle utfordringar med interessekonflikt som igjen kan påverke økonomiske løyvingar til biblioteket. Nokre av politikarane på Voss ser også potensielle utfordringar med at kjennskap og kor godt ein er likt i lokalsamfunnet, kan styre moglegheiter i mindre kommunar. Dei ser det som problematisk dersom biblioteket opererer med ytringar som ligg utanfor det som kan karakteriserast som normalt, og meiner at økonomiske løyvingar kan vere ein avgrensande faktor, og at det slik kan vere potensielt styrande for biblioteket.

Enkelte av politikarane i begge kommunane som deltek i utval og komitear som biblioteket sorterer under, ser det altså som ei moglegheit at biblioteket kan oppleve økonomiske sanksjonar om dei gjer noko som er upopulært for gjeldande politisk leiing eller kommuneleiing. Informantane presenterer ikkje dette som ein trussel, men det at dei ser det som potensielt problematisk, kan jo sjåast som ein trussel i seg sjølv. Det er lett å tolke desse funna som at det her ligg ein reell fare for ei slags knebling av biblioteket dersom dei gjer noko som politikarane er ueinige i, eller som går på tvers av kommunen sine interesser. Dette kan eventuelt òg bidra til å gjere biblioteket eller kanskje den ansvarlege biblioteksjefen mindre likt i lokalsamfunnet, noko som kan gje mindre gjennomslagskraft for biblioteket si rolle. Dersom dette er representativt også for andre kommunar kan det utgjere ein reell fare for den frie og uavhengige rolla til biblioteket, ved at biblioteka gjennom meir eller mindre openlyse lokalpolitiske økonomiske sanksjonar kan oppleve føringar for å stilne eventuelle kritiske røyster mot eigen kommune, eller for å formidle eit budskap som er etter ønskje frå den kommunen dei er ein del av. Potensialet for økonomiske sanksjonar mot biblioteket dersom dei skulle gjere noko som ikkje er i tråd med ønskja til kommunen elles, er funn blant politikarane både på Voss og i Fjell. Men det er berre dei bibliotektilsette i Fjell som skildrar opplevingar av faktisk innblanding frå kommunen si side når det gjeld innhald i

⁶⁴ Politiker 2 Fjell og politikar 1 Voss er skeptiske både til rolla som demokratisk debattarena og det å vere uavhengig og samstundes kommunal. Politiker 5 Fjell er delt i synet på demokratisk debattarena og skeptisk til å vere uavhengig og samstundes kommunal.

programmeringa på biblioteket, noko som viser til eit sterkare funn på dette området i Fjell enn på Voss.

Norske folkebibliotek som i stor grad allereie er skorne til beinet når det gjeld økonomiske bevilningar (NOU 2013:4, 2013), vil ha få moglegheiter til å oppfylle rolla som ein uavhengig debattarena dersom dei blir møtt med økonomiske sanksjonar eller blir trua med det. I så fall er Johansson (2004) si skildring av at det er eit dilemma for biblioteka å vere offentleg finansierte samstundes som dei skal vere nøytrale og objektive velgrunna, og representerer ei stor utfordring for den demokratiske rolla som folkebiblioteka er gitt som arena for offentleg samtale og debatt. Det er også eit potensielt brot med funksjonen folkebiblioteka er gitt for å oppfylle retten til ytringsfridom, nedfelt i § 100 i Grunnlova (Grunnloven, 1814), som pålegg staten å leggje til rette for ein open og opplyst offentleg samtale, samt formuleringar i Proposisjonen til endringane i lov om folkebibliotek om at ingen skal kunne leggje føringar på aktiviteten i folkebiblioteket eller innhaldet i programmeringa til folkebiblioteka (Prop. 135 L (2012–2013), p. 9). Folkebiblioteka blir sett som ideelle fysiske og psykologiske rom for offentleg diskurs og kan fungere som sanne offentlege stader der diverse meiningar på sosiale og politiske tema kan få uttrykk. Slik kan dei bidra til gjenoppbygging av politisk og sosial tillit, samt styrke sosial moral og gjennom det styrke demokratiet (Alstad & Curry, 2003). Men dersom biblioteka har ein potensiell trussel om økonomiske sanksjonar, er dei ikkje sanne offentlege stader, og har heller ikkje trygge eller frie rammer til å la alle meiningar av sosial eller politisk karakter få kome til uttrykk.

Ytringsfridom eller moral som grenseoppgang

Nettopp dette med kva stemmer som skal sleppe til eller ikkje sleppe til i bibliotekrommet, er tett knytt til biblioteket som ein uavhengig arena. Det kan vere ei stor utfordring for biblioteka å ta avgjersler om dette temaet. Det er eit prinsipp for ein offentleg arena at den er tilgjengeleg for alle, og der alle har høve til å delta i resonnementsprosessar slik Habermas skildrar det. Eit viktig spørsmål er kor grensene for ytringsfridom går når det gjeld å nytte biblioteket som arena. Ei overvekt av bibliotekbrukarar og politikarar som utgjer dei utvala som vart spurde om dette, meiner at alle stemmer bør høyrast i bibliotekrommet. Den nest største gruppa nemnd som viktig å sleppe til i bibliotekrommet er innvandrarar. Ungdom, utviklingshemma og funksjonsnedsette er alle dei tredje nest største gruppene. Elles er gruppene; dei fleste, folk med psykiske utfordringar, barn, eldre og dei svakaste i samfunnet alle nemnde av ein informant kvar. Desse gruppene kan potensielt vere del av

underoffentlegheiter (Fraser, 1992/2010) som det kan vere viktig å gje ein arena for å bli høyrd.

Den andre sida av kven som bør sleppe til, er kven som ikkje bør sleppe til i bibliotekrommet. Her er det klart at det er «dei ekstreme» som informantane meiner ikkje bør sleppe til i bibliotekrommet, etterfølgde av gruppene «dei som diskriminerer» og «dei som forfektar einseitig politikk eller propaganda». Andre omtalte grupper ligg i nokolunde same gate og er «dei mørkeblå eller svært konservative», «dei forkynnande» (anten religiøst eller politisk) eller «dei som avgrensar ytringsfridomen». Trass i at mange av informantane meiner at alle eller dei aller fleste bør få ytre seg i bibliotekrommet, også uavhengig om ein likar det eller ei, så har dei fleste nokre restriksjonar. Bibliotekbrukarane meiner at fleire syn må kome fram for at ein skal kunne kalle det ein diskusjon, og at det må vere nøytralt, at det må vere informasjon og ikkje forkynning, at ein bør halde seg til saka og vise folkeskikk, og at ein ikkje må krenke andre. Politikarane meiner på si side at når det gjeld form bør ein halde seg innanfor ytringsfridomen og elles la lova regulere kva som kan seiast og ikkje. Både definisjonane rundt kven som ikkje bør få sleppe til i bibliotekrommet, og restriksjonane som kjem fram blant informantane når det gjeld kven som bør få ytre seg, kan sjåast på som ein grenseoppgang for ytringsfridom, og for kven som er for ytterleggående til at det blir opplevd som riktig å la dei få plass i biblioteket som offentleg arena.

Ytringsfridom er eit fellestema som går att i mange av svara frå bibliotekbrukarane og politikarane. Ytringsfridomen blir av informantane nytta både som eit parameter for kven som bør få sleppe til i biblioteket, altså dei som held seg innan rammer for ytringsfridomen, og som eit parameter for dei som ikkje bør få sleppe til i biblioteket, altså dei som diskriminerer eller utfordrar ytringsfridomen på andre vis. Det blir i stor grad peika på at det er eit dilemma om ting skal teiast i hel eller få kome fram og møte motargument. Dette temaet er heilt klart knytt til retten til å ytre seg og kor grensene for dette skal gå. Og her ligg jo sjølve kjernen i kva stemmer som bør få sleppe til i bibliotekrommet og ikkje. Grunnloven §100 (Grunnloven, 1814) definerer at ytringsfridom bør finne stad, noko som betyr at alle har rett til å gje uttrykk for det dei meiner. Avgrensingar i denne retten er knytt til at utsegner ikkje strider mot ytringsfridomen si grunngeving, og det er til dømes ikkje tillat å framsetje trugslar, krenke privatlivet, lage utsegn som diskriminerer eller er hatefulle. Trass i dette opnar lova i all hovudsak opp for ytringar og kan vere ei utfordring å nytte som parameter for kven som ikkje skal bli gitt rom for å ytre seg eller ikkje, til dømes i det offentlege bibliotekrommet.

Dersom ein skal følgje Habermas sine prinsipp om ein offentleg arena for alle der ein resonneringsprosess skal føre fram til felles løysingar på samfunnsutfordringar, kan ein hevde at det er riktig å sleppe til alle stemmer i bibliotekrommet. Det vil likevel vere feil å sleppe dei til utan at dei blir møtt med motargument slik at meiningar blir utveksla gjennom deliberasjon som jo er sjølve poenget med å vere ein offentleg arena for samtale og debatt. Ein kan slik seie at det er prosessen med å bryne meiningar som er poenget med biblioteket sitt oppdrag som arena for samtale og debatt, meir enn at dei skal vere ei moralsk høgborg for å velje ut kva stemmer som skal sleppe til eller ikkje. Eit viktig tema er om biblioteket ved å sleppe til dei stemmene som er i ytterkantane av det som blir opplevd som moralsk akseptabelt, nettopp bidrar til større grad av kommunikasjon mellom dominerande og mindre dominerande offentlegheiter i lokalsamfunnet (Fraser, 1992/2010).

Det er ei vurdering kva stemmer som kan vurderast som undertrykte, og som treng å sleppast til i ein offentleg arena. Er det dei ekstreme eller ytterleggåande? Eller er det dei meir svake gruppene i samfunnet, representert i informantane sine svar som folk med psykiske vanskar, utviklingshemma- og funksjonshemma, barn, eldre og andre? Eit svar på dette kan vere at både ytterleggåande grupper og grupper som representerer dei meir svake gruppene i samfunnet kan vere det Fraser (1992/2010) kallar for «subaltern counterpublics». Og eit poeng med å la denne typen gruppe sleppe til i eit offentleg rom, er å bidra til at stemmene til medlemmene i desse offentlegheitene blir høyrde og integrerte i den breie offentlegheita, og at dei forhindrar parallelloffentlegheiter (Audunson, 2017). Slik kan ein seie at biblioteket for å vere ein arena i Habermas sin forstand i størst mogleg grad, og i den grad det er innanfor norsk lov, bør sleppe til flest mogleg stemmer i biblioteket, ikkje berre for at dei skal bli høyrde, men også for at dei skal møte motargument og bli ope diskutert i eit offentleg rom. Dette høver også godt med svara gitt av informantane når det gjeld kven som bør sleppe til i biblioteket, der hovudfunnet er at alle eller dei aller fleste bør få sleppe til.

Nokre av informantane sine oppfatningar rundt kven som ikkje bør sleppe til i biblioteket, kan likevel oppfattast som ei slags moralsk grense for kva dei synest er akseptabelt, eit slags «hit, men ikkje lenger». Dette er verdt å ta med seg som eit innspel for korleis lokalsamfunnet sitt syn på biblioteket kan påverkast dersom ein går ut over desse grensene i programmeringa av arrangement. Ikkje berre har dette potensial for å kunne påverke den finansielle situasjonen til biblioteket slik vi har sett tidlegare, men det er også eit poeng om innbyggjarane sitt syn på biblioteket blir endra relatert til kva val som blir tatt i utføringa av rolla som debattarena. Synspunkt rundt dette kjem til uttrykk gjennom nokre av politikarane sine meir restriktive

haldningar til å sleppe til stemmer i biblioteket. Ein av politikarane i Fjell meiner ein bør vere forsiktig med korleis ein brukar det offentlege biblioteket som arena og meiner andre arena kan brukast i staden. Ein annan er bekymra for at ein kan miste både tillit på vegen, og også miste brukargrupper som burde bli høyrde. Medan ein av politikar på Voss er skeptisk til dei mest ekstreme gruppene i alle retningar, og at det ikkje er kjekt om dei skal få plass i eit offentleg rom som kan synast å vere støtta av kommunen. Her kjem igjen til syne tema om biblioteket faktisk er ein uavhengig arena, eller om det at det er ein kommunal institusjon kan legge føringar og hindringar på vegen, mellom anna knytt til bekymring over at det som blir ytra i bibliotekrommet, kan synast å vere støtta av kommunen. Men også dette med biblioteket si stilling i lokalsamfunnet knytt til potensielt tap av tillit, og tap av enkelte brukargrupper i lokalsamfunnet er her uttrykt. Igjen ser vi ei haldning der enkelte politikarar kan oppfattast som å ønskje å styre eller påverke biblioteket vekk frå å vere ein faktisk arena der alle meiningar skal få uttrykk. Det er riktig nok uttrykt som ei bekymring, men løysinga på desse bekymringane blir presenterte som at andre arena bør nyttast i staden. Det kan tolkast som at biblioteket bør la vere å gripe rolla som arena for offentleg samtale og debatt fordi det kan bli ei utfordrande rolle. Men dersom biblioteka skulle la det vere, ville dei ikkje fylle det formålet som dei har fått i den oppdaterte lova om folkebibliotek.

Rolla kan bli krevjande, noko som òg kjem til uttrykk hjå nokre av dei bibliotektilsette i refleksjonane rundt korleis ulike syn på ei sak kjem fram under arrangement og debatt. Ein av dei tilsette i Fjell meiner det er ei utfordring å finne ein balansegang når det gjeld debattar, og trur kanskje biblioteket er litt for redd for å provosere med oppheita debattar. Med bakgrunn i funna blant enkelte politikarar kan det vere grunn til å undre seg om dette heng saman med ei kjensle av at biblioteket gjennom å etablere seg som ein arena for oppheita debattar vil få endra vilkår, anten av økonomisk karakter eller når det gjeld haldning til biblioteket i lokalsamfunnet. Ein av dei tilsette på Voss meiner det kan vere vanskeleg å sleppe til meiningar ein ikkje skulle ønskje kom fram, men at ein ikkje hadde fylt rolla om ein ikkje gjorde det.

Biblioteka er gjennom rolla som møtestad og debattarena blitt utfordra til å løyse sosiale problem i lokalsamfunna ved å legge til rette for offentlege debattar og offentlege tema, og slik fungere som offentlege sfærar i samfunnet (Audunson, Aabø, Blomgren, Evjen, et al., 2019, p. 774). Med tanke på at ein fungerande offentleg sfære er ein av dei viktigaste føresetnadene for eit demokrati (Audunson, Aabø, Blomgren, Evjen, et al., 2019, p. 774), er

det eit stort potensial som går tapt dersom biblioteka direkte eller indirekte blir hindra i å utføre rolla, eller dersom dei bibliotektilsette legg band på seg for å ikkje provosere.

Redaktørrolla i ei digital verd

Det er jo likevel ei klar utfordring at dersom folkebiblioteket skal sleppe til ekstreme ytringar, ber dette med seg ein risiko for at denne typen ytringar kan få stort spelerom med høve til å bre om seg. Her kjem biblioteksjefen si rolle som redaktør inn, som ein som definerer agendaen for programmeringa i biblioteket. Ho/han definerer ikkje berre kva stemmer som skal sleppe til i, men også korleis, når og i kva samanheng dei skal få sleppe til.

Informantane⁶⁵ gjev i stor grad ei anerkjenning av utfordringane som ligg i å ta avgjersler rundt korleis redaktørrolla skal utførast, og enkelte har også stor tiltru til korleis biblioteksjefen løysar dette, og at ho/han står sterkt til å nekte dersom noko ikkje passer. Andre meiner det ikkje er enkelt for biblioteksjefen å forvalte ansvaret med kven ein skal sleppe til, og at det er viktig å finne si rolle og setje rammer. Det blir sagt at redaktørrolla er viktig, men at den ikkje bør vere for snever. Det blir også peika på at det bør gjerast ein jobb med tydeleg å definere korleis ein skal bruke det offentlege rommet, og kva kriterium ein legg til grunn. Berre ein av informantane uttrykker det ein kan kalle mistillit til at ein er rigga til denne krevjande rolla. Dei andre informantane viser tillit til at biblioteksjefen kan ta rolla trass i dei store utfordringane som dei ser ligg der. Og nettopp dette at biblioteksjefen definerer på kva måte stemmer skal få sleppe til i bibliotekrommet, er med på å kunne forme ein arena som gjer at fleire syn på ei sak blir belyst, og at biblioteket blir ein offentleg arena i tråd med Habermas sine prinsipp om at det skal gå føre seg ein deliberativ resonneringsprosess.

To av politikarane frå Fjell peikar òg på noko av det viktige bakteppet for at folkebiblioteka er utfordra til å vere debattarena, nemleg korleis det digitale samfunnet vi lever i utfordrar ytringsfridomen. Den eine politikaren uttaler at det ein seier må tole offentlegheitas lys, og viser til dei som skjuler seg bak anonymitet i digitale plattformer. Den andre meiner at det digitale samfunnet har flytta grenser for korleis folk ytrar seg med til dømes meir hatefulle ytringar og mobbing. Dette har endra hans oppfatning av behovet for ein slik stad (som folkebiblioteket), og for at det kanskje er greitt å ha ein plass der folk kan møtast ansikt til ansikt. Dei to politikarane peikar dermed på gode og viktige grunngevingar for at biblioteka skal fungere nettopp som arena for offentleg samtale og debatt, ei rolle som kan bli krevjande

⁶⁵ Som i denne samanhengen er bibliotekbrukarar og politikarar.

både for biblioteksjefen som redaktør og biblioteket som heilskap. Det er likevel ein viktig funksjon der biblioteka er gitt eit ansvar for å skape ein stad som moglegvis kan motverke dei utfordringane digitalisering bringar med seg, også knytt til informasjonskapitalisme og media (Buschman, 2003). Slik kan biblioteket få ei nøkkelrolle der samtale, inkludering og demokrati er kjernen i verksemda (Buschman & Warner, 2016).

Prioriteringar og verdisetjing

Verdien av offentlege bibliotek er til stadig vurdering (Widdersheim & Koizumi, 2016), og biblioteka må finne nye formar for legitimitet knytt til grunnleggande samfunnsendringar som til dømes digitalisering. Tidlegare forskning rundt kva oppgåve som bør prioriterast, og kva som er verdien av folkebiblioteket, har gitt ulike svar på kva som legitimerer folkebiblioteka. Nyare forskning i ALMPUB-prosjektet⁶⁶ viser at grunngevingar for å oppretthalde folkebibliotek blir knytt til den tradisjonelle rolla til bibliotek og ikkje til den meir sosiale rolla som møtestad, debattarena og verkstad. Samstundes viser den faktiske bruken at tilgang til relevant informasjon blir vektlagd, og at det er høg deltaking på offentlege møte i biblioteka (Audunson, Aabø, Blomgren, Evjen, et al., 2019). Forsking viser også at folkebiblioteka har tilpassa seg både den sosiale og den digitale vendinga sjølv om den tradisjonelle rolla relatert til læring og kulturarv blir oppfatta som viktigast (Audunson, Hobohm, et al., 2020).

Eit relevant spørsmål er korleis informantane meiner biblioteket bør balansere mellom dei tradisjonelle bibliotektenestene og dei meir sosiale tenestene når det gjeld prioriteringar. Svara frå informantane er her tolka ut frå om dei legg hovudvekt på at biblioteket skal vere ein sosial arena med fokus på å få folk til å møtast til dømes gjennom arrangement og debattar, om dei ønskjer at biblioteket skal vere ein meir tradisjonell arena og hovudsakleg fokusere på bøker, litteratur og lesing, eller om dei ønskjer ei deling ut frå at begge arena er like viktige.

Sosial arena, tradisjonell arena eller begge delar

Svara viser at det er like mange informantar som meiner at biblioteket i hovudsak skal vere ein tradisjonell arena, som det er informantar som meiner at dei skal vektlegge begge arenaer

⁶⁶ The ALM-Field, Digitalization, and the Public Sphere (ALMPUB) var eit treårig forskingsprosjekt finansiert av Norges Forskningsråd sitt KULMEDIA-program. Prosjektet vart administrert og delfinansiert av Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag ved OsloMet - storbyuniversitetet. Prosjektet, som mi forskning er ein del av, tek utgangspunkt i dei utfordringane det digitale og globaliserte samfunnet står overfor med omsyn til å skape ei berekraftig offentlegheit.

like mykje. Det er litt færre som meiner biblioteket hovudsakleg bør prioritere å vere ein sosial arena. Dette samsvarar med funn frå Audunson (2001) der biblioteket si rolle som møteplass i lokalsamfunnet, altså som ein sosial arena, vart sett lågt når ein må prioritere mellom kva som er det viktigaste for biblioteket å drive med. Men medan funna til Audunson viste svært låg prioritet på møteplass, er den sosiale arenaen i denne undersøkinga berre noko lågare prioritert enn den tradisjonelle eller ei deling mellom begge typar arena. Det er slik eit meir positivt syn på å prioritere møteplassen i denne undersøkinga enn i undersøkinga frå 2001. Ei grunngeving for dette kan vere at i undersøkinga til Audunson kunne informantane berre velje ei grunngeving, medan dei i denne undersøkinga kunne velje fleire og snakke laust rundt prioriteringar. Ei anna forklaring er at det har gått føre seg ei utvikling, både når det gjeld forståinga av biblioteket som sosial arena, og når det gjeld behov for ein slik arena i eit aukande digitalt samfunn. Dette kan ha styrka ønsket om å prioritere dette no om lag 20 år etter. Støtte for denne grunngevinga kan finnast i nyare forskning frå Audunson & Evjen (2017) der opplevingsbiblioteket og det å arrangere møte og arrangement er høgt rangert, og av fleire respondentar nemnde som den beste måten biblioteka kan støtte opp under lokalsamfunnet og fremje demokrati og ytringsfridom, trass i framleis stor vektlegging av formidlinga av litteratur og kunnskap.

Det er verdt å merke seg at sjølv om færre av informantane vel den sosiale arenaen som den som bør prioriterast høgast, er ingen direkte negative til den auka sosiale rolla som biblioteket har fått. Dette samsvarar med funn frå Evjen & Audunson (2009) som ikkje fann ei negativ haldning til endring hjå respondentane. Rolla som møtestad blei i deira undersøking vist stor interesse, men det var likevel eit behov hjå respondentane for å kunne kjenne att biblioteket som eit bibliotek. I undersøkinga gjort i mi avhandling svarar informantane på ein potensiell motsetnad i prioriteringar mellom kunnskap og litteratur på den eine sida og arrangement på den andre. Samstundes kan det synast som om ein del av informantane også ser samanheng mellom dei to rollene der arrangementa meir blir ei vidareføring av formidlingsrolla til biblioteket. Informantane uttrykker likevel at dei i stor grad ser rolla som ny for biblioteka, på same måte som Audunson & Evjen (2017) fann at informantane i større grad ser rolla som ny og ikkje som vidareføring av den tradisjonelle rolla til folkebiblioteka. Det er meir den manglande motsetnaden mellom rollene som kjem fram her, gjennom at det sosiale blir kalla ei utviding av rolla til biblioteket meir enn ei endring, og at det representerer eit potensial i biblioteket. Det at informantane ser samanheng mellom rollene, kan kanskje vere med på å forklare kvifor så mange vel begge arenaer. Dette kan også vere ei grunngeving for den

relativt positive innstillinga til den sosiale rolla ved at informantane moglegvis meiner dei to rollene utfyller kvarandre meir enn dei står i kontrast til kvarandre. Slik vil dei framleis ha moglegheita for å kjenne att biblioteket som eit bibliotek (Evjen & Audunson, 2009).

Ulik vektlegging i utvala

Når det gjeld ulikskap mellom utvala i undersøkinga, så vektar informantane i utvala samarbeidspartar og politikarar den tradisjonelle arenaen klart høgare enn dei andre arenaene. I undersøkinga til Audunson (2001) vart deltakarane presenterte for ei liste med moglege grunngevingar for å nytte knappe offentlege ressursar på folkebibliotek, og vart bedne om å velje den dei oppfatta som den viktigaste. Informantane i dette prosjektet vart bedne om noko liknande når dei blei bedne om å prioritere mellom oppgåvene og tenestene som biblioteket skal nytte sine avgrensa ressursar på. Også i Audunson si undersøking var det skilnad mellom gruppene i kva grunngevingar som vart sett høgast. Publikum hadde ein tendens til å framheve praktiske grunnar som til dømes biblioteket som leverandør av informasjon som ein treng i kvardagen. Bibliotekarane hadde ein tendens til å framheve biblioteket som ein institusjon som skal fremje likskap og demokrati. Medan dei lokale politikarane på si side hadde ein tendens til å prioritere biblioteket sin utdanningsfunksjon som formidlar av litteratur som alle innbyggjarar i landet burde ha tilgang til. Her stemmer politikarane si oppfatning av den meir tradisjonelle rolla til biblioteket godt med funna i undersøkinga mi. Samarbeidspartar som er eit nytt utval i denne samanhengen, har ei liknande oppfatning. Også Evjen (2015) finn at politikarane når dei skal skildre kva som er eit passende bibliotek, definerer dei viktigaste oppgåvene til biblioteket som ei tradisjonell rolle med fokus på opplysning og utdanning.

Bibliotekbrukarane i dette prosjektet har relativt lik vekt på tradisjonell arenaer, og på både tradisjonell og sosial arenaer med ei lita overvekt av begge arenaene. Blant bibliotekbrukarane er det berre ein informant som blir tolka som å vektlegge den sosiale arenaen høgast. Dette kan moglegvis styrke funnet vist til tidlegare om at biblioteket som arrangementsarena truleg er mest synleg for dei som nyttar biblioteket elles,⁶⁷ og som derfor set mykje pris òg på dei meir tradisjonelle delane av bibliotekenesta. Dei bibliotektilsette har relativt lik vekt på sosial arena og kombinasjonen av begge arenaene med ei lita overvekt av begge arenaene. Det er verdt å merke seg at ingen bibliotektilsette vektlegg den tradisjonelle arenaen høgast, noko som kan bety at dei i stor grad er omstilte til det nye oppdraget som biblioteka har fått

⁶⁷ Meir om dette på s. 230-231.

gjennom formålsparagrafen, og ser dette som ein viktig og prioritert del av bibliotekenestene. Det handlar truleg òg om kor dei tilsette har sitt fokus, og at dei kanskje legg inn ein ekstra innsats i å byggje opp nye tilboda i biblioteket, medan det tradisjonelle går meir av seg sjølv. Dette høver med funn frå Audunson et al. (2020) som viser at ABM-institusjonane i stor grad har tilpassa seg den sosiale vendinga, og at vendinga er tydeleg i institusjonane ved at møte, seminar og offentlege debattar er sentrale oppgåver i arbeidet deira. Berre ein av dei tilsette har nemnd debattarena⁶⁸ i denne samanhengen, noko som viser mindre interesse for denne typen arena enn for dei andre. På dette området styrkar funna her tidlegare funn av at debattar ikkje er så mykje i fokus i biblioteka. Audunson et al. (2020) viser at offentleg samtale blir oppfatta som lite viktig når det gjeld legitimering av folkebiblioteket.

Ei tolking av kva tema informantane nemner når dei snakkar om prioriteringar for biblioteket, viser at dei legg mest vekt på tenester til barn og unge. Innspela rundt dette temaet er mykje knytt til leselyst og leseopplevingar for denne gruppa, gjerne som ein motpol til den digitale kvardagen dei er del av, og som eit ønskje om at biblioteket skal halde fast på litteraturformidlarrolla. Eit tema som informantane i høg grad legg vekt på, er at biblioteket må møte digitale utfordringar. Dette temaet er det særleg politikarane som er opptatte av. Informantane med ei overvekt av informantar på Voss legg også vekt på studentar og elevar som eit viktig tema, og ei viktig gruppe når det gjeld prioriteringar. Ut over desse temaa er informantane òg mellom anna opptatte av at tilbodet skal vere for alle og at det skal vere gratis.

Når informantane blir bedne om å definere verdien av folkebibliotek, blir det på same måte som under prioriteringar gjort ei tolking av kva for tema dei legg mest vekt på, og som blir mest nemnd i denne samanhengen. Her er det eit noko anna fokus. Det temaet som er mest nemnd når det gjeld verdien av folkebibliotek, er gratisprinsippet, noko dei bibliotektilsette er særleg opptatte av. Langt oppe på lista over tema er også utjamnande for alle, demokrati, integrering og antikommersiell. Medan temaa under prioriteringar hadde relativt stor vekt på viktige grupper å rette tenestene mot, er det i verdisetjinga eit fokus på meir prinsipielle grunngevingar for å ha eit folkebibliotek. Det som likevel ligg svært høgt oppe som tema også på denne lista, er barn og unge. Når det gjeld verdien av biblioteket, er dette det nest mest nemnde temaet, samstundes som det var det mest nemnde temaet under prioriteringar.

⁶⁸ Dei bibliotektilsette måtte i sitt spørsmål definere kva arena dei meinte var viktigast av møtestad, debattarena, læringsarena eller kulturarena.

Generelt kan ein seie at informantane tenker meir praktisk når det kjem til prioriteringar, og meir prinsipielt når det gjeld verdisetjing.

Prioriteringar og verdi ut frå personlege opplevingar eller lokalsamfunnskontekst

Det kan synast som om informantane prioriterer og set verdi på folkebiblioteket ut frå ulike nivå eller perspektiv, og svara dei gjer kan tolkast inn i ulike kontekstar alt etter om dei relaterer prioriteringar og verdi ut frå personlege behov og eige liv, knytt til behov i lokalsamfunnet eller til behov i samfunnet som heilskap. Dette viser korleis bruk og deltaking i biblioteket gjerne heng saman med både lokalsamfunnet sine krav og forventningar og enkeltmenneske sine behov (Olsson Dahlquist, 2019).

Det er lite under prioriteringar som er relatert til eige liv og personleg kontekst, men når det gjeld korleis verdien av folkebiblioteka blir sett, er det ein del av informantane, særleg blant bibliotekbrukarane, som relaterer verdien til eigen opplevd verdi eller potensiell personleg verdi. Her blir det brukt uttrykk som «bibliotek betyr mykje for meg» eller «for meg har biblioteket stor verdi». Eit par av dei intervjua bibliotekbrukarane fortel til dømes varmt om kor mykje biblioteket har betydd for dei personleg gjennom livsløpet, og korleis dei har brukt biblioteket heilt frå dei var barn. Enkelte har også fokus på verdien ikkje berre for dei sjøve, men òg på å kunne bruke biblioteket saman med ungane og som familie. Ein av brukarane seier til dømes at for henne betyr biblioteket mykje og at ho likar å lese, dette er verdiar ho ønskjer å vidareføre til ungane sine. Det kan vere fleire grunnar til at bibliotekbrukarane i så stor grad set verdien ut frå personleg behov og opplevingar. Den eine er ganske openberr ved at spørsmålet dei fekk, var forma slik at dei gjerne også måtte kome med synspunkt på korleis biblioteket bør prioritere eller har verdi for dei personleg. Men også tidlegare forskning har vist at publikum har ein tendens til å framheve praktiske grunngevingar for å oppretthalde bibliotektilbodet, der biblioteket til dømes blir sett som ein leverandør av informasjon som ein treng i kvardagen (Audunson, 2001). Når ein vurderer prioriteringar og verdien av folkebibliotek, er det jo i høg grad relevant kva behov og opplevingar dei har som er faktiske brukarar av tenesta. Det er jo også ein lettvindt ståstad for bibliotekbrukarane å ta og avspeglar ofte gjerne også faktorar knytt til den større samanhengen i lokalsamfunnet.

Korleis informantane grunnjev både prioriteringar for biblioteket og korleis dei verdset bibliotektenesta, kan òg setjast inn i ein lokalsamfunnsmessig kontekst. Når det gjeld prioriteringar, viser svara til dømes at det er ei noko større prioritering av den tradisjonelle

arenaen på Voss, og ei større prioritering av den sosiale arenaen i Fjell. Tidlegare funn i prosjektet har vist at lokalsamfunnet på Voss er ein tradisjonsbunden stad med djupe røter og tette og delvis ekskluderande nettverk mellom folk. Ein av dei bibliotektilsette på Voss karakteriserer samfunnet som skeptisk til nye ting, og folk her kaster seg ikkje over nye ting om det gjeld det digitale eller nye menneske. Det kan derfor vere grunn til å vurdere om det òg når det gjeld bibliotek er ein viss skepsis knytt til endring og nye tenester, og at den tradisjonsbundne kulturen gjer at det tek tid før det nye blir omfamna.

Eit anna funn som er interessant i ein lokalsamfunnskontekst er at det er ei overvekt av informantar på Voss som legg vekt på studentar og elevar som eit viktig tema, eller viktig gruppe når det gjeld prioriteringar i forhold til fokuset på dette blant informantane i Fjell. Det kan tenkast at lokale samfunnsfaktorar med avstanden til byen er med på å gjere dette til ei meir aktuell problemstilling på Voss enn i Fjell. Den korte vegen frå Fjell til Bergen mot ein vesentleg lengre reiseveg frå Voss til Bergen, kan gjere at fjernstudentar og dei som er i vidareutdanning på Voss, kan ha meir behov for studiestøtte frå det lokale folkebiblioteket. Det er stor skilnad på ti-femten minuttar med buss frå Straume til studiestadene i Bergen sentrum, og 1,5 timar med buss eller tog frå Voss. Ein av politikarane frå Voss skildrar bygda som så nær byen at dei ikkje får eigen høgskule slik som i Sogndal. Men samstundes ligg Voss såpass langt frå byen at det kan tenkast at folkebiblioteket i større grad enn i Fjell tener dei studentane som høyrer heime der.

Det ei stor overvekt av informantar i Fjell som nemner omgrepet antikommersiell når det gjeld verdisetjing. Det er lett å tenke at dette har samband med korleis lokalsamfunnet rammar inn biblioteket som arena, nemleg at biblioteket er samlokalisert med kjøpesenteret Sartor som kan kallast ei kommersiell høgberg. Det at biblioteket er lokalisert på kjøpesenteret, gjer det kanskje meir tydeleg at det dannar, eller bør danne, ei motvekt til dei kommersielle handelskreftene som elles rår på senteret. Samstundes er det fleire informantar som deler bekymringar rundt Voss bibliotek si lokalisering på kulturhuset knytt til kommersialisering. Dyr leige gjer at lokale der ikkje er så tilgjengeleg som ein open arena som eit folkebibliotek burde vere. Dette kjem likevel ikkje så tydeleg fram akkurat når det gjeld verdisetjing av folkebiblioteket, der det antikommersiell er lengre framme i tankane hjå informantane frå Fjell enn frå Voss.

Enkelte av synspunkta når det gjeld prioriteringar og verdisetjing, kan òg setjast inn i ein større samfunnskontekst. Når det gjeld prioriteringar, dukkar temaet integrering opp som ei

viktig oppgave både hjå bibliotekbrukarar, samarbeidspartar og bibliotektilsette, men aller mest hjå politikarar. Integrering blir ikkje nødvendigvis sett som ei hovudprioritering, men som ei viktig sideprioritering som biblioteket bør drive med. Integrering blir mellom anna sagt å vere ei naturleg oppgave for biblioteket å fokusere på. Det blir også sagt å vere eit samfunnsproblem, og informantane skildrar ei tru på at biblioteket kan bidra til betre integrering, slik at det bør vere ei prioritert oppgave. Denne oppgåva kan òg bidra til å auke verdien på folkebiblioteket.

Det digitale som utfordring og moglegheit

Det digitale er eit tema som informantane legg stor vekt på, både når det gjeld prioriteringar og verdisetjing av biblioteket. Det digitale kjem opp som tema i alle utvala, men er mest i fokus hjå politikarane. Det digitale som ramme for tenestene til biblioteket blir av mange presentert som eit behov for at biblioteket kjem dei digitale utfordringane i møte. Under prioriteringar blir digitalisering gjerne nytta som ei grunngeving eller delgrunngeving for korleis biblioteket bør prioritere, medan det under verdisetjing blir nytta som eit behov for at biblioteket må endre seg for å framleis ha verdi i ei digital verd.

Når det gjeld prioriteringar er det ei oppfatning av at biblioteket blir utfordra av det digitale slik at folk må lære seg å like biblioteket på ein ny måte, og at all kunnskapen på nettet gjer at biblioteket får ei større formidlingsoppgave. Særleg mange politikarar er opptatte av det digitale som ramme for bibliotektenestene. Det blir sagt at grunngevinga for å ha bibliotek blir tynnare av den digitale tilgangen, og at all informasjonen på nett gjer at lovendinga er viktig. Samstundes blir det peika på at ikkje alle er like digitale og treng biblioteket som kultur- og informasjonsformidlar, at ein må bevare det fysiske møtet mellom menneske som skjer over bøkene, og at det er særskilt viktig å formidle leselyst og undring til barn i den digitale tidsalderen vi lever i. Også når det gjeld verdisetjing av biblioteket er fleire av politikarane opptatte av den digitale settinga. Det er ei oppfatning av at den digitale tida set biblioteket under press, og dei må finne nye roller samstundes som dei ikkje må gå ut av arenaen sin. Det blir sagt at biblioteket har stor konkurranse frå andre medium og må endre seg, noko som gjer den sosiale arenaen viktig. Biblioteket blir også sett som å ha verdi som ei motvekt til det digitale liv, der det kan bidra til å ta tilbake debatten og ordsiftet og halde på eit lokalt perspektiv.

På den eine sida representerer det som her blir sagt om biblioteket og det digitale, ei tiltru til og eit konkret ønskje om at biblioteket kan vere ei motvekt til dei negative faktorane det

digitale ber med seg, mellom anna ved å vere ein sterkare kultur-, informasjons- og litteraturformidlar. På den andre sida kan fleire av desse utsegna bli rekna som ein trussel for biblioteket slik det er i dag, og at biblioteket må endre seg for å ikkje miste verdien sin grunna stor konkurranse frå digitale tenester. Utsegna kan også tolkast som eit sterkt ønskje om at biblioteka skal endre seg, og at dei endringane som skjer i biblioteka mot ein meir sosial arena, er både positive og nausynte. Endring kan her på same vis som hjå Evjen & Audunson (2009) synast som eit krav for at biblioteka framleis skal vere relevante. Slik sett kan det som i utgangspunktet synest som ein kritikk av biblioteket, eigentleg botna i eit positivt ønskje om utvikling og endring i folkebiblioteka, og ei sterkare legitimering knytt til korleis biblioteket svarar på dei digitale utfordringane i samfunnet.

Det er eit relativt gjennomgåande funn i utvala at biblioteket blir sett på som å ha verdi ved berre å vere der som ei potensiell moglegheit for bruk. Biblioteket blir karakterisert som ein friplass som ein kan velje korleis ein vil nytte, som er verdifullt ved at ein berre kan vere der utan å kjøpe noko, og der ein kan velje om ein vil vere sosial eller ikkje. Sjølv om enkelte nyttar biblioteket lite, ser dei verdien av å kunne gjere det ved behov. Biblioteket blir òg skildra som ei moglegheit for å slappe av på ein roleg stad, og som å ha verdi i moglegheita for alle til å lese bøker. Biblioteket sin verdi blir med andre ord skildra som ein latent eller potensiell verdi for den einskilde, for lokalsamfunnet og kanskje også for samfunnet som heilskap og dei utfordringane som det representerer mellom anna knytt til digitalisering.

Konklusjonar

I denne avhandlinga er det sett føre å undersøke korleis sentrale aktørar i lokalsamfunna: bibliotekarar, brukarar, lokale politikarar og representantar frå sivilsamfunnet definerer biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit. Gjennom å ta for seg informantane sine synspunkt rundt dei fem temaa: lokalsamfunnet, aktivitetar og arrangement, møtestad, arena for samtale og debatt, og prioriteringar og verdisetjing har forskingsspørsmåla i prosjektet blitt belyste og bidratt til svar på problemstillinga.

Når det gjeld lokalsamfunnet som ramme for folkebiblioteka si verksemd, er det eit hovudfunn at ulikskapar mellom anna knytt til demografi, historie og tradisjonar, utviklingsdynamikk og nærleik til byen har innverknad på korleis biblioteket kan og bør fungere som lokale offentlege stader. Dette er faktorane som på ulikt vis kan bidra til fragmentering av lokalsamfunna, og skape behov for biblioteket som ein samlande arena der folk møtes på tvers av grupperingar. Lokalisering av biblioteket kan også vere ein føresetnad for korleis det kan fungere som offentleg stad. Ei nær tilknytning til kommersielle krefter som på eit kjøpesenter kan vere ekskluderande (Alstad & Curry, 2003; Frederiksen, 2015) og vanskeleg skape ein tredje stad (Oldenburg, 1999). Samstundes kan det at biblioteket ligg der folk faktisk ferdast, gje biblioteket ei større moglegheit både til å bli brukt og til å inkludere alle. Samlokalisering med andre tilbod i eit kulturhus kan på si side skape meir levande offentlege arena (Johansson, 2004) og ei utvida kulturell rolle gjennom samarbeid og fellesskap. Men også ei slik lokalisering kan gje utfordringar knytt til det kommersielle, basert på ønske om inntekt og høge leigeprisar på møterom. Konklusjonane i dette prosjektet er gjorde i høve til dei to casekommunane. I Fjell består lokalsamfunnet av ei blanding av urban og rural kultur, medan lokalsamfunnet på Voss er prega av sterk identitet knytt til livskraftige bygdelag og tette sosiale nettverk. Her kan vidare forskning bidra til å belyse styrken i funnet om at lokalsamfunnet er ein viktig faktor for korleis folkebiblioteka kan spele ut rolla si som offentlege arena.

Eit viktig funn i prosjektet er at Sennett (2009) og Lofland (1998) sine teoriar om demokratisk fremjande møte mellom framande og berre kategorisk kjende i urbane strok, kan utvidast til òg å gjelde meir rurale strok. Også i desse områda er det fragmenterande faktorar som trugar samholdet og skapar behov for møte på tvers av grupperingar. Det er ikkje berre i byar at ein treng ein samhandlande stad, og lokale folkebibliotek som Fjell og Voss har potensial til å

fungere som offentleg rom som skapar sosial samhandling og samtalar mellom framande. Dette funnet representerer ei utvida forståing av teoriane til Sennett (2009) og Lofland (1998) om det offentlege rommet. Vidare forskning vil kunne bidra til fleire svar rundt verdien av meir rurale offentlege rom.

Funn i prosjektet indikerer at som arrangementsarena blir biblioteket i hovudsak brukt av eldre, kvinner og barn. Eldre er den største brukargruppa. Trass i at politikarane meiner arrangementa i hovudsak bør rettast mot ungdom, innvandrarar og barn, er det få ungdomar og innvandrarar som kjem. Riktig tidspunkt for arrangementet er viktig for å få folk til å kome medan temaet for arrangementet er med på å styre både grupper i samfunnet, alder og kjønn på dei som deltek. Dei typiske kulturelle bibliotekarrangementa ser også ut til å ha mest appell til eldre. Nye tema kan derimot dra heilt nye folk og vere ein nøkkel til at nye brukargrupper skal oppdage biblioteket som arrangementsarena. Rolla som møtestader og arena for samtale og debatt ser ut til å vere lite synleg for det politiske nivået i kommunane, og det er ei utfordring at innbyggjarar helst aktivt sjølv bør søkje informasjon om arrangement i biblioteket. Biblioteka står derfor i fare for å vere mest synlege for dei som allereie er brukarar av bibliotektenestene.

Bibliotekarrangement blir i dette prosjektet forstått som organiserte og ofte offentlege aktivitetar i folkebiblioteka, noko som skil seg frå typiske tredje stader med lite planlagde, uorganiserte og lite strukturerte aktivitetar. Eit hovudfunn er at som møtestad bidrar arrangementa til å løfte fram den sosiale dimensjonen ved biblioteket. Det er likevel tydeleg at dette i hovudsak skjer gjennom dei uformelle treffa mellom folk før arrangementet tek til, men særskilt etter og under eventuelle pausar undervegs i arrangementet. Det er her spontane samtalar oppstår, møte skjer og kontakt blir skapt.

Prat i samband med arrangementa kan sjåast på som ein peikepinn på om arrangementa fungerer som tredje stader (Oldenburg, 1999), offentlege stader (Lofland, 1998; Sennett, 2009), lokalsamfunnsrom (Lofland, 1998) og i noko grad også lågintensive møtestader (Audunson, 2005b). Funn viser at folk pratar med dei som dei kjenner frå før, noko som tyder på at arrangementa kan fungere som tredje stader og lokalsamfunnsrom. Det er eit tydeleg funn at dei fleste også pratar med folk som dei ikkje kjenner, noko som kan auke kjennskapskrets og bidra til samtalar mellom framande (Lofland, 1998; Sennett, 2009) eller berre kategorisk kjende (Lofland, 1998). Felles kulturelle opplevingar som arrangementa ofte representerer, kan vere ein døroppnar for å samtale med framande. Interaksjonen kan då vere

av ein karakter som berre er mogleg fordi ein nettopp er framande for kvarandre, til dømes som ei uformell utveksling og ein samtale med ein viss distanse (Sennett, 2019). Men interaksjonen kan òg vere avgrensa og distansert basert på reservert hjelpsemd og høflegheit (Lofland, 1998). Med unntak som til dømes språkkafé og reine debattar er samtale likevel ikkje hovudaktiviteten på arrangementa. Dette samsvarar med tidlegare funn om at prat heller ikkje er hovudaktiviteten i biblioteket generelt (Aabø & Audunson, 2012).

Karakteren på arrangementa og i kva grad det blir lagt til rette for interaksjon, har verknad på kor sosiale dei er. Opne og tilgjengelege arena med tid for samvær etter at arrangementa er avslutta, kan auke betydinga av biblioteket som møteplass. Servering i samband med arrangementa blir skildra som ein døropnar for sosial samhandling. Servering styrkar karakter av ein tredje stad med mindre planlagde aktivitetar og tilfeldige samtalar. Dette kan òg forsterke karakteren av eit lokalsamfunnsrom (Lofland, 1998). Det kan truleg også gje større moglegheit for å kome i prat med folk ein ikkje kjenner frå før, og slik forsterke potensialet som lågintensiv møtestad (Audunson, 2005b) og offentleg rom (Lofland, 1998; Sennett, 2009) der ein blir utsett for dei ein ikkje kjenner. God stemning gjev grunnlag for at arrangementet er ein tredje stad. Dårleg stemning kan derimot redusere karakter av å vere ein slik møteplass, i betydinga av ein stad som løftar humøret og gjer dagen betre, og med ei leikande stemning som gjev folk lyst til å kome tilbake (Oldenburg, 1999).

Fleire av arrangementa studerte i dette prosjektet kan karakteriserast som typisk høgintensive, nettopp ved å vere sentrale i livsprosjektet til dei som deltek (Aabø & Audunson, 2012), og slik vere stader der ein møter folk som er lik ein sjølv. Andre arrangement har derimot karakter av lågintensive møte der ein møtest på tvers av grupperingar i lokalsamfunnet. Dette tyder på at arrangementa i biblioteka konstituerer vekslende høg- og lågintensive arena alt etter kva deltakarar som er til stades, og kor nært temaet for arrangementet er deira livsprosjekt. Dette representerer eit liknande funn som det Aabø et al. (2010) fann om folkebiblioteka generelt som ein møtestad som blir brukt til både låg- og høgintensive møte.

Generelt er biblioteket ein inkluderande og integrerande arena. Sjølve arrangementa blir likevel ikkje oppfatta som særskilt inkluderande og integrerande. Både form og innhald på arrangementa kunne vore betre tilrettelagde, og det er behov for å nå betre ut med tilbodet til grupper som treng det mest. Eit unntak er språkkafé som kan kallast både lågintensiv møtestad (Audunson, 2005b) med møte mellom folk med ulike verdiar og interesser, og offentleg rom (Lofland, 1998; Sennett, 2009) der ein treffer ukjende og berre kategorisk

kjende. Den gjentakande karakteren med relativt faste deltakarar, styrkar karakteren av ein tredje stad (Oldenburg, 1999). Samstundes viser funn at det ofte er dei same folka som går att når arrangementa er dreidde mot integrering, og det derfor ikkje blir eit arrangement for den breiare offentlegheita i kommunen. Men dersom biblioteket skal nå ut til alle, er det truleg naudsynt at einskilde arrangement er smale og ikkje når ut til breidda av befolkninga.

Når det gjeld biblioteket som offentleg debattarena, er dei eit hovudfunn at biblioteka i denne undersøkinga i liten grad har gripe fatt i denne rolla, noko som gjer at lokalsamfunnet tapar mogleg demokratisk nytte og tilrettelegging for deliberasjon. Ein annan måte å få til meiningutveksling i biblioteket er å lage rom for samtale og/eller debatt etter at eit arrangement er ferdig med utgangspunkt i det som har vore presentert. Dette føreset at det ikkje ligg ei forventning om at folk skal gå heim så snart arrangementet er over, og det er behov for at samtalen blir organisert gjennom til dømes ein moderator. Her ligg det eit potensial for biblioteka til å kome nærare formålet med å vere ein arena for offentleg samtale og debatt, også som del av dei arrangementa som ikkje er reine debattar.

Enkelte politikarar i begge kommunar uttrykker motvilje og mistru til biblioteket si rolle som arena for samtale og debatt. Det er bekymring for at det blir krevjande å setje rammer, og for at rolla skal påverka biblioteket til å vere mindre demokratisk. Enkelte meiner at debatten bør gå føre seg andre stader, og at det ikkje er noko biblioteket bør drive med. Bibliotek og bibliotekarar møter heile tida den legitimerande dimensjonen av folkebiblioteka som offentlege stader og må vere talsmenn for eigen profesjon (Widdersheim, 2015, p. 242). Eventuell vidare forskning vil kunne gje svar på om motvilje og mistru blant enkelte av representantane frå lokale myndigheiter rundt rolla som arena for offentleg samtale og debatt, er ei representativ haldning i fleire kommunar. Dersom det er tilfelle, vil det i så fall vere vanskeleg for dei tilsette å vere talsmenn for betydinga av dette oppdraget i sine respektive lokalsamfunn.

Ei overvekt av informantane i denne undersøkinga ser ikkje store utfordringar med det potensielle dilemmaet ved at folkebiblioteka er offentleg finansierte samstundes som dei skal vere nøytrale, objektive (Johansson, 2004) og uavhengige. Det kjem likevel fram at dei bibliotektilsette i Fjell har opplevd bestillingar frå kommunen på særskilt informasjon, arrangement og debattar i samband med kommunesamanslåinga. Det er eit interessant funn at enkelte politikarar i begge kommunar peika på potensielle utfordringar med denne doble rolla, og meiner det er moglegheit for økonomiske sanksjonar dersom biblioteka går på tvers av

politiske ønskje eller er kritisk til eigen kommune. Vidare forskning vil kunne bidra til svar på om dette er ei utbreitt haldning blant politikarar. Dersom dette er tilfellet også i andre kommunar, utfordrar det folkebiblioteka si moglegheit til å vere sanne offentlege stader (Alstad & Curry, 2003) med trygge og frie rammer til å la alle meiningar av sosial eller politisk karakter få kome til uttrykk. Norske folkebibliotek som i stor grad allereie er skorne til beinet når det gjeld økonomiske bevillingar (NOU 2013:4, 2013), vil gjennom eventuelle sanksjonar ha få moglegheiter til å oppfylle rolla som ein uavhengig debattarena. Dette står i kontrast til folkebiblioteka si rolle som debattarena knytt til ytringsfridom (Grunnloven, 1814) i tillegg til stadfestingar om at ingen skal kunne leggje føringar på aktiviteten eller innhaldet i programmeringa til folkebiblioteka (Prop. 135 L (2012–2013)).

Når det gjeld kva stemmer som bør sleppe til i bibliotekrommet, er det eit hovudfunn at ei overvekt av informantane meiner at alle eller dei aller fleste stemmer bør få sleppe til i bibliotekrommet. Når det gjeld kven som ikkje bør sleppe til, meiner informantane at det er dei ekstreme og andre grupper som avgrensar ytringsfridomen. Det blir samstundes gitt uttrykk for ei moralsk grense for kven informantane meiner bør sleppe til i biblioteket og ikkje. Eit brot på denne grensa vil ha moglege konsekvensar for biblioteket sin tillit, stilling og gjennomslagskraft i lokalsamfunnet. Blant enkelte politikarar blir det uttrykt ønskje om å styre eller påverke biblioteket vekk frå å vere ein arena der alle meiningar skal få uttrykk. Både ytterleggående grupper og grupper som representerer dei meir svake gruppene i samfunnet, kan vere «subaltern counterpublics» (Fraser, 1992/2010). Å la desse gruppene sleppe til i eit offentleg rom bidrar til at stemmene til medlemmene i desse offentlegheitene blir høyrde og integrerte i den breie offentlegheita og forhindrar paralleloffentlegheiter (Audunson, 2017). For at biblioteka skal vere ein arena i Habermas sin forstand i størst mogleg grad og i den grad det er innanfor norsk lov, bør dei sleppe til flest mogleg stemmer i biblioteket, ikkje berre for at dei skal bli høyrde, men for at dei skal møte motargument og bli ope diskutert i eit offentleg rom. Det blir uttrykt tillit til biblioteksjefen sin rolle som redaktør trass i anerkjenning av dei utfordringane som ligg i rolla. At biblioteksjefen definerer på kva måte stemmer skal få sleppe til i bibliotekrommet, kan forme ein arena som gjer at fleire syn på ei sak blir belyste i tråd med Habermas sine prinsipp om at det skal gå føre seg ein deliberativ resonneringsprosess.

Når det gjeld korleis biblioteka bør prioritere, er det flest og om lag like mange informantar som meiner at biblioteket i hovudsak bør prioritere å vere ein tradisjonell arena, og som vektlegg både tradisjonell og sosial arena like mykje. Det er litt færre som meiner biblioteket

hovudsakleg bør prioritere å vere ein sosial arena, sjølv om det til samanlikning med tidlegare forskning (Audunson, 2001) kan synast å ha gått føre seg ei utvikling mot eit meir positivt syn på denne rolla dei siste åra. I samsvar med Evjen & Audunson (2009) er ingen av respondentane direkte negative til endringane som går føre seg i biblioteka. Rolla som møtestad og debattarena blir oppfatta som ny, men i større grad som ei vidareføring av den tradisjonelle rolla enn ein motsetnad. Den relativt positive innstillinga til den sosiale rolla blant informantane kan moglegvis henge saman med at dei slik framleis kjenner att biblioteket som eit bibliotek (Evjen & Audunson, 2009).

Informantane og særleg bibliotekbrukarane set verdien på biblioteket knytt til eigen opplevd verdi av tenestene. Dette samsvarar med tidlegare funn om at publikum har ein tendens til å framheve praktiske grunnar for å oppretthalde bibliotektilbodet (Audunson, 2001). Verdien av folkebiblioteket blir òg sett i samanheng med premisser i lokalsamfunnet. Enkelte av synspunkta når det gjeld prioriteringar og verdisetjing kan sjåast i ein større samfunnskontekst. Det digitale er eit aktuelt tema både for prioriteringar og verdi, særleg blant politikarane. Dette kan tolkast som eit ønskje om endring og utvikling i tråd med krav om at biblioteka framleis skal vere relevante (Evjen & Audunson, 2009) og slik også verdifulle. Biblioteket blir også tillagt verdi berre ved å vere der som ei potensiell moglegheit for bruk, som potensiell verdi for den einskilde, for lokalsamfunnet og for samfunnet som heilskap relatert til utfordringane knytt til digitalisering.

Litteraturliste

- Aitamurto, T., & Landemore, H. (2016). Crowdsourced Deliberation: The Case of the Law on Off-Road Traffic in Finland. *Policy and internet*, 8(2), 174-196. doi:10.1002/poi3.115
- Alstad, C., & Curry, A. (2003). Public space, public discourse, and public libraries. *LIBRES (Kent, Ohio)*, 13(1).
- Andersen, S. S. (2013). *Casestudier : forskningsstrategi, generalisering og forklaring* (2. utg. ed.). Bergen: Fagbokforl.
- Audunson, R. (2001). Folkebibliotekenes rolle i en digital framtid: Publikums, politikernes og bibliotekarenes bilder. In R. L. Audunson, Niels Windfeld (Ed.), *Det Siviliserte informasjonssamfunn : folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid* (pp. 206-224). Bergen: Fagbokforl.
- Audunson, R. (2005a). How do Politicians and Central Decision-Makers View Public Libraries? The case of Norway. *IFLA journal*, 31(2), 174-182. doi:10.1177/0340035205054882
- Audunson, R. (2005b). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places. *Journal of documentation*, 61(3), 429-441. doi:10.1108/00220410510598562
- Audunson, R. (2015). Bibliotekarene - en profesjon under press? Institusjonalisering, deinstitutionisering og reinstitusjonalisering av et profesjonelt felt. In R. Audunson (Ed.), *Samle, formidle, dele : 75 år med bibliotekarutdanning*. (pp. 47-72). Oslo: ABM-Media.
- Audunson, R. (2017). Den nordiske folkebibliotekmodellen: Økt vekt på offentlighet. *Bok og Bibliotek*, 83(2), 24-25.
- Audunson, R. (2018). Do We Need a New Approach to Library and Information Science? *Bibliothek Forschung und Praxis*, 42(2), 357-362. doi:10.1515/bfp-2018-0040
- Audunson, R. (2020). SIAN på Deichman. Retrieved from <https://bokogbibliotek.no/debatt/sian-pa-deichman-1889/>
- Audunson, R., Andresen, H., Fagerlid, C., Henningsen, E., Hobohm, H.-C., Jochumsen, H., & Larsen, H. (2020). Introduction - Physical Places and Virtual Spaces: Libraries, Archives and Museums in a Digital Age. In A. R., H. Andresen, C. Fagerlid, E. Henningsen, H.-C. Hobohm, H. Jochumsen, H. Larsen, & T. Vold (Eds.), *Libraries, archives and museums as democratic spaces in a digital age* (pp. 1-24). Berlin, Boston: De Gruyter.
- Audunson, R., & Evjen, S. (2017). The public library: an arena for an enlightened and rational public sphere? The case of Norway. *Information research*, 22(1).
- Audunson, R., Hobohm, H.-C., & Tóth, M. (2020). LAM Professionals and the Public Sphere. In R. Audunson, H. Andresen, C. Fagerlid, E. Henningsen, H.-C. Hobohm, H. Jochumsen, H. Larsen, & T. Vold (Eds.), *Libraries, Archives and Museums as Democratic Public Spaces in a Digital Age* (pp. 165-184): Walter de Gruyter GmbH.
- Audunson, R., & Aabø, S. (2013). From collections to connections: building a revised platform for library and information science. *Information research*, 18(3), paper C29.
- Audunson, R., Aabø, S., Blomgren, R., Evjen, S., Jochumsen, H., Larsen, H., . . . Koizumi, M. (2019). Public libraries as an infrastructure for a sustainable public sphere: A comprehensive review of research. *Journal of documentation*, 75(4), 773-790. doi:10.1108/JD-10-2018-0157
- Audunson, R., Aabø, S., Blomgren, R., Hobohm, H.-C., Jochumsen, H., Khosrowjerdi, M., . . . Vårheim, A. (2019). Public libraries as public sphere institutions. *Journal of documentation*, 75(6), 1396-1415. doi:10.1108/JD-02-2019-0015
- Audunson, R. (2016). Offentlighetens akvarium. *Bok og Bibliotek*, 82(6), 20-21.
- Bar-Tura, A. (2016). Habermas and public reason in the digital age: Technology and deliberative democracy. In: ProQuest Dissertations Publishing.
- Befring, E. (2007). *Forskningsmetode med etikk og statistikk* (2. utg. ed.). Oslo: Samlaget.

- Bennett, A., & Braumoeller, B. (2010). Where the Model Frequently Meets the Road: Combining Statistical, Formal, and Case Study Methods. In U. o. Oslo (Ed.), *Draft paper* (pp. 1-57): University of Oslo.
- Braman, S. (2006). *Change of state : information, policy, and power*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Buschman, J. (2003). *Dismantling the public sphere : situating and sustaining librarianship in the age of the new public philosophy*. Westport, Conn: Libraries Unlimited.
- Buschman, J., & Leckie, G. J. (2007). *The Library as place : history, community, and culture*. Westport, Conn: Libraries Unlimited.
- Buschman, J., & Warner, D. A. (2016). On Community, Justice, and Libraries. *The Library quarterly (Chicago)*, 86(1), 10-24. doi:10.1086/684146
- Dahlgren, P. (2006). Doing citizenship: The cultural origins of civic agency in the public sphere. *European journal of cultural studies*, 9(3), 267-286. doi:10.1177/1367549406066073
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving* (3. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Denzin, N. K. (2009). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods* (3rd ed.). NJ: Prentice Hall: Englewood Cliffs.
- Dumez, H. (2015). What Is a Case, and What Is a Case Study? *Bulletin de méthodologie sociologique*, 127(1), 43-57. doi:10.1177/0759106315582200
- Edwards, P. M., Saxton, M. L., Fisher, K. E., & Mai, J.-E. (2007). Seattle Public Library as Place: Reconceptualizing Space, Community, and Information at the Central Library. In J. Buschman & G. J. Leckie (Eds.), *he Library as place : history, community, and culture* (pp. 135-176). Westport, Conn: Libraries Unlimited.
- Einen, M. (2012). Voss bibliotek som møteplass : en sammenlignende studie med bybibliotek. In: Høgskolen i Oslo og Akershus. Institutt for arkiv, bibliotek- og info.fag.
- Engelstad, F., Larsen, H., & Rogstad, J. (2017). *The Public Sphere in the Nordic Model: De Gruyter Open*.
- Evjen, S. (2012). *Placing the public library : a comparative analysis of political perceptions*. Det Informationsvidenskabelige Akademi, København.
- Evjen, S. (2015). The image of an institution: Politicians and the urban library project. *Library & information science research*, 37(1), 28-35. doi:10.1016/j.lisr.2014.09.004
- Evjen, S., & Audunson, R. (2009). The complex library: Do the public's attitudes represent a barrier to institutional change in public libraries? *New library world*, 110(3-4), 161-174. doi:10.1108/03074800910941356
- Evjen, S., & Vold, T. (2018). "It's all about relations" - an investigation into the youth librarian's role and proficiency. *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling*, 7(3), 59-73. doi:10.7146/ntik.v7i3.111487
- Fagerlid, C. (2020). Democratic Coexistence, Tiny Publics and Participatory Emancipation at the Public Library. In R. A. Audunson, H. Andresen, C. Fagerlid, E. Henningsen, H.-C. Hobohm, H. Jochumsen, H. Larsen, & T. Vold (Eds.), *Libraries, Archives and Museums as Democratic Spaces in a Digital Age* (pp. 285-304). doi:10.1515/9783110636628-014
- Fjell. (2021). In *Wikipedia*. [https://no.wikipedia.org/w/index.php?title=Fjell_\(Hordaland\)&oldid=21410479](https://no.wikipedia.org/w/index.php?title=Fjell_(Hordaland)&oldid=21410479).
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), 219-245.
- Lov om folkebibliotek, LOV-1985-12-20-108 C.F.R. (1986).
- Fraser, N. (1992/2010). Rethinking the Public Sphere: a contribution to the critique of actually existing democracy. In J. Gripsrud, H. Moe, a. Molander, & G. Murdock (Eds.), *The idea of the public sphere: a reader* (pp. 127-149). Lanham, MD: Lanham, MD: The Rowman & Littlefield Publishing Group.
- Frederiksen, L. (2015). "Our Public Library": Social reproduction and urban public space in Toronto. *Women's studies international forum*, 48, 141-153. doi:10.1016/j.wsif.2014.11.009
- Frøland, C. M. (2020). Folkebiblioteket skal ikke politiseres. Retrieved from <https://www.bokogbibliotek.no/arkiv2/folkebiblioteket-skal-ikke-politiseres>

- Fusch, P., Fusch, G. E., & Ness, L. R. (2018). Denzin's Paradigm Shift: Revisiting Triangulation in Qualitative Research. *Journal of social change*, 10(1). doi:10.5590/JOSC.2018.10.1.02
- George, A. L., & Bennett, A. (2005). *Case studies and theory development in the social sciences*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Garden City, N.Y: Doubleday.
- Goulding, A. (2009). Engaging with community engagement: public libraries and citizen involvement. *New library world*, 110(1/2), 37-51. doi:10.1108/03074800910928577
- Griffis, M. R., & Johnson, C. A. (2014). Social capital and inclusion in rural public libraries: A qualitative approach. *Journal of librarianship and information science*, 46(2), 96-109. doi:10.1177/0961000612470277
- Gripsrud, J. (2017). Idealer, realiteter og tilfellet Norge. In J. Gripsrud (Ed.), *Allmenningen : historien om norsk offentlighet* (pp. 34-51). Oslo: Universitetsforl.
- Gripsrud, J., Moe, H., Molander, A., & Murdock, G. (2010). *The idea of the public sphere : a reader*. Kongeriket Norges Grunnlov, LOV-1814-05-17 C.F.R. (1814).
- Habermas, J. (1962/1991). *Borgerlig offentlighet : dens fremvekst og forfall : henimot en teori om det borgerlige samfunn* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal.
- Habermas, J. (1992/2010). Excerpt from Between Facts and Norms. Contribution to a Discourse Theory of Law and Democracy. In J. Gripsrud, H. Moe, a. Molander, & G. Murdock (Eds.), *The idea of the public sphere: a reader* (pp. 184-204). Lanham, MD: Lanham, MD: The Rowman & Littlefield Publishing Group.
- Habermas, J. (1994). Three normative models of democracy. *Constellations*, 1(1), 1-10.
- Habermas, J. (2006). Political Communication in Media Society: Does Democracy Still Enjoy an Epistemic Dimension? The Impact of Normative Theory on Empirical Research. *Communication theory*, 16(4), 411-426. doi:10.1111/j.1468-2885.2006.00280.x
- Halpern, D. (2005). *Social capital*. Cambridge: Polity Press.
- Høimyr, T. (2020). Nei til hatefulle og rasistiske ytringer på biblioteket! Retrieved from <https://bokogbibliotek.no/debatt/nei-til-hatefulle-og-rasistiske-ytringer-pa-biblioteket-1891/>
- Høimyr, T., & Sentio Research Norge. (2017). *Hvem er de og hva gjør de? : brukeratferd i norske storbybibliotek 2015* (978-82-91290-17-1). Retrieved from Bergen:
- Ingraham, C. (2015). Libraries and Their Publics: Rhetorics of the Public Library. *Rhetoric review*, 34(2), 147-163. doi:10.1080/07350198.2015.1008915
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (2. utg. ed.). Kristiansand: Høyskoleforl.
- Jaeger, P. T., Gorham, U., Bertot, J. C., & Sarin, L. C. (2013). Democracy, Neutrality, and Value Demonstration in the Age of Austerity. *The Library quarterly (Chicago)*, 83(4), 368-382. doi:10.1086/671910
- Jakobsen, K. (2016). *Etter Charlie Hebdo : ytringsfrihetens krise i historisk lys*. Oslo: Press.
- Jochumsen, H., Skot-Hansen, D., & Rasmussen, C. H. (2017). Towards Culture 3.0 - performative space in the public library. *International journal of cultural policy : CP*, 23(4), 512-524. doi:10.1080/10286632.2015.1043291
- Johansson, V. (2004). Public libraries as democratic intermediaries: some examples from Sweden. *New library world*, 105(1/2), 47-59. doi:10.1108/03074800410515264
- Johnson, C. A., & Griffis, M. R. (2014). The effect of public library use on the social capital of rural communities. *Journal of librarianship and information science*, 46(3), 179-190. doi:10.1177/0961000612470278
- Johnston, J. (2016). Conversation-based programming and newcomer integration: A case study of the Språkhörnan program at Malmö City Library. *Library & information science research*, 38(1), 10-17. doi:10.1016/j.lisr.2016.02.001
- Johnston, J. (2018). The use of conversation-based programming in public libraries to support integration in increasingly multiethnic societies. *Journal of librarianship and information science*, 50(2), 130-140. doi:10.1177/0961000616631613

- Johnston, J. (2019). Friendship potential: Conversation-based programming and immigrant integration. *Journal of librarianship and information science*, 51(3), 670-688. doi:10.1177/0961000617742459
- Johnston, J., & Audunson, R. (2019). Supporting immigrants' political integration through discussion and debate in public libraries. *Journal of librarianship and information science*, 51(1), 228-242. doi:10.1177/0961000617709056
- Kalleberg, R. (2015). Ytringsfrihet, demokratiteori og demokratiet som uferdig prosjekt. *Sosiologi i Dag*, 45(4), 11-37.
- Kjerulf, A. (2020). Skal være åpent for ulike samfunnssyn. Retrieved from <https://bokogbibliotek.no/debatt/skal-vaere-apent-for-ulike-samfunnssyn-1904/>
- Klinenberg, E. (2018). *Palaces for the people : how to build a more equal and united society*. London: The Bodley Head.
- Krumsvik, R. J. (2014). *Forskingsdesign og kvalitativ metode : ei innføring*. Bergen: Fagbokforl.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lagerstrøm, B. O., & Revold, M. K. (2015). *Undersøkelse om bibliotekbruk 2015*(Vol. 2015/32).
- Lankes, R. D. (2016). *The New Librarianship Field Guide*. Cambridge: Cambridge: MIT Press.
- Lankes, R. D., Silverstein, J., Nicholson, S., & Marshall, T. (2007). Participatory networks: the library as conversation. *Information research*, 12(4).
- Larsen, H., & Solheim, P. A. (2020). Den digitale offentligheten i kultur- og bibliotekpolitikken. *Nordic Journal of Library and Information Studies*, 1(2), 19-33.
- Lavik, E., Moe, H., & Gripsrud, J. (2017). Digitale tider. In J. Gripsrud (Ed.), *Allmenningen : historien om norsk offentlighet* (pp. 550-612). Oslo: Universitetsforl.
- Leckie, G. J., & Hopkins, J. (2002). The Public Place of Central Libraries: Findings from Toronto and Vancouver. *The Library quarterly (Chicago)*, 72(3), 326-372. doi:10.1086/lq.72.3.40039762
- Lofland, L. H. (1998). *The public realm : exploring the city's quintessential social territory*. New York: Aldine de Gruyter.
- Mabry, L. (2008). Case study in social research. In P. Alasuutari, L. Bickman, & J. Brannen (Eds.), *The SAGE handbook of social research methods: 1. ed* (pp. 214-227). Los Angeles u.a: Los Angeles u.a: SAGE.
- Mahoney, J., & Goertz, G. (2006). A Tale of Two Cultures: Contrasting Quantitative and Qualitative Research. *Political analysis*, 14(3), 227-249. doi:10.1093/pan/mpj017
- Mathiasson, M. H., & Jochumsen, H. (2019). Researching public library programs through Facebook events: a new research approach. *Journal of documentation*, 75(4), 857-875. doi:10.1108/JD-08-2018-0137
- Mathiasson, M. H., & Jochumsen, H. (2020). Between Collections and Connections: Analyzing Public Library Programs in Terms of Format, Content, and Role and Function. *The Library quarterly (Chicago)*, 90(3), 364-379. doi:10.1086/708963
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education* (2nd ed. ed.). San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Nasjonal bibliotekstrategi 2015–2018. Statens oppgaver og ansvar for utvikling av folkebibliotekene. Rom for demokrati og dannelse. Nasjonal bibliotekstrategi 2020–2023.
- Newman, J. (2007). RE-MAPPING THE PUBLIC: Public libraries and the public sphere. *Cultural studies (London, England)*, 21(6), 887-909. doi:10.1080/09502380701470916
- Nicholas, D. (2012). Disintermediated, decoupled and down. *CILIP UPDATE with gazette*. Retrieved from http://ciber-research.eu/download/20120501-CILIP_Update_March_2012_pp29-31.pdf
- NOU 2013:4. (2013). *Kulturutredningen 2014*. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning Retrieved from <https://www.regjeringen.no/contentassets/1e88e03c840742329b9c46e18159b49c/no/pdfs/nou201320130004000dddpdfs.pdf>
- Oldenburg, R. (1999). *The great good place : cafés, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community*. Cambridge: Da Capo Press.

- Olsson Dahlquist, L. (2019). *Folkbildning för delaktighet : En studie om bibliotekets demokratiska oppdrag i en digital samtid*. Lund University,
- Lov om behandling av personopplysninger, LOV-2018-06-15-38 C.F.R. (2018).
- Pihl, J. (2020). Biblioteket som rasismefri sone – biblioteksjefenes ansvar! Retrieved from <https://bokogbibliotek.no/debatt/biblioteket-en-rasismefri-sone-eller-1899/>
- Pisarski, A. (2014). Finding a Place for the Tween: Makerspaces and Libraries. *Children & libraries*, 12(3), 13. doi:10.5860/cal.12n3.13
- Polanyi, M. (2000). *Den tause dimensjonen. En introduksjon til taus kunnskap*. Oslo: Spartacus Forlag.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode : en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2. utg. ed.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Prop. 135 L (2012–2013). *Endringer i lov om folkebibliotek*. Kulturdepartementet Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-135-l-20122013/id724286/>
- Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*, 6(1), 65 - 78.
- Qvortrup, L. (2000). *Det hyperkomplekse samfund : 14 fortællinger om informationssamfundet* (2. udg. ed.). København: Gyldendal.
- Rasmussen, C. H. (2016). The participatory public library: the Nordic experience. *New library world*, 117(9/10), 546-556. doi:10.1108/NLW-04-2016-0031
- Rasmussen, J. F., & Advicia AS. (2019). *Rapport evaluering av Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018*. Retrieved from <https://bibliotekutvikling.no/content/uploads/2020/01/Rapport-evaluering-nasjonal-bibliotekstrategi.pdf>
- Riege, A. M. (2003). Validity and reliability tests in case study research: a literature review with "hands-on" applications for each research phase. *Qualitative market research*, 6(2), 75-86. doi:10.1108/13522750310470055
- Rydbeck, K., & Johnston, J. (2020). LAM institutions: a Cross-country Comparison. In R. A. Audunson, H. Andresen, C. Fagerlid, E. Henningsen, H.-C. Hobohm, H. Jochumsen, H. Larsen, & T. Vold (Eds.), *Libraries, Archives and Museums as Democratic Public Spaces in a Digital Age* (pp. 2-25): Walter de Gruyter GmbH.
- Seawright, J., & Gerring, J. (2008). Case Selection Techniques in Case Study Research: A Menu of Qualitative and Quantitative Options. *Political research quarterly*, 61(2), 294-308. doi:10.1177/1065912907313077
- Sennett, R. (1992). *The fall of public man*. New York: Norton.
- Sennett, R. (2009). Quant. The public Realm. Retrieved from <https://www.richardsennett.com/site/senn/templates/general2.aspx?pageid=16&cc=gb>. Accessed 24.04.2019
- Sennett, R. (2011). Reflections on the Public Realm. In G. Bridge & S. Watson (Eds.), *The New Blackwell Companion to the City* (2nd ed. ed., pp. 390 – 397). Somerset: John Wiley & Sons, Incorporated.
- Sennett, R. (2019). *Building and dwelling : ethics for the city*. London: Penguin Books.
- Soderholm, J., & Nolin, J. (2015). Collections Redux: The Public Library as a Place of Community Borrowing. *The Library quarterly (Chicago)*, 85(3), 244-260. doi:10.1086/681608
- Stril. (2021). In *Store norske leksikon*. <https://snl.no/stril>.
- Sullivan, M. C. (2019). Why librarians can't fight fake news. *Journal of librarianship and information science*, 51(4), 1146-1156. doi:10.1177/0961000618764258
- Thomas, G. (2011). The case: generalisation, theory and phronesis in case study. *Oxford review of education*, 37(1), 21-35. doi:10.1080/03054985.2010.521622
- Thorsnæs, G. (2021). Fjell - tidligere kommune. In *Store norske leksikon på snl.no*. <https://snl.no/Fjell-tidligere-kommune>.
- Thorsnæs, G., & Selland, S.-G. (2021). Voss. In *Store norske leksikon på snl.no*. : <https://snl.no/Voss>.
- Tight, M. (2017). *Understanding case study research : small-scale research with meaning*. Los Angeles, California: SAGE.
- Tjora, A. H. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.

- Tranvik, T., Selle, P., & Makt- og, d. (2003). *Farvel til folkestyret? : nasjonalstaten og de nye nettverkene*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Undlien, A. K., Indergaard, L. H., Skansen, K., Nygård, B. S., Stensberg, A. T., & Magnussen, M. (2020). Bibliotekets formål: å slippe alle stemmer til. Retrieved from <https://bokogbibliotek.no/debatt/bibliotekets-formal-a-slippe-alle-stemmer-til-1894/>
- Verschuren, P. J. M. (2003). Case study as a research strategy: Some ambiguities and opportunities. *International journal of social research methodology*, 6(2), 121-139. doi:10.1080/13645570110106154
- Vold, T., & Evjen, S. (2020). Being, Learning, Doing: A Palace for the Children? . In R. A. Audunson, H. Andresen, C. Fagerlid, E. Henningsen, H.-C. Hobohm, H. Jochumsen, H. Larsen, & T. Vold (Eds.), *Libraries, Archives and Museums as Democratic Public Spaces in a Digital Age*: Walter de Gruyter GmbH.
- Voss. (2021). In *Wikipedia*. <https://no.wikipedia.org/w/index.php?title=Voss&oldid=22043632>.
- Vårheim, A. (2011). Gracious space: Library programming strategies towards immigrants as tools in the creation of social capital. *Library & information science research*, 33(1), 12-18. doi:10.1016/j.lisr.2010.04.005
- Vårheim, A. (2014). Trust and the role of the public library in the integration of refugees: The case of a Northern Norwegian city. *Journal of librarianship and information science*, 46(1), 62-69. doi:10.1177/0961000614523636
- Vårheim, A., Jochumsen, H., Rasmussen, C. H., & Rydbeck, K. (2020). The use of LAM Institutions in the Digital Age. . In R. A. Audunson, H. Andresen, C. Fagerlid, E. Henningsen, H.-C. Hobohm, H. Jochumsen, H. Larsen, & T. Vold (Eds.), *Libraries, Archives and Museums as Democratic Public Spaces in a Digital Age*: Walter de Gruyter GmbH.
- Vårheim, A., Skare, R., & Lenstra, N. (2019). Examining libraries as public sphere institutions: Mapping questions, methods, theories, findings, and research gaps. *Library & information science research*, 41(2), 93-101. doi:10.1016/j.lisr.2019.04.001
- Widdersheim, M. M. (2015). Governance, Legitimation, Commons: A Public Sphere Framework and Research Agenda for the Public Library Sector. *Libri (København)*, 65(4), 237-245. doi:10.1515/libri-2015-0043
- Widdersheim, M. M., & Koizumi, M. (2016). Conceptual modelling of the public sphere in public libraries. *Journal of documentation*, 72(3), 591-610. doi:10.1108/JD-06-2015-0079
- Widdersheim, M. M., & Koizumi, M. (2017). A communication system approach to the problem of public library legitimacy. *Library & information science research*, 39(1), 23-33. doi:10.1016/j.lisr.2017.01.003
- Widdersheim, M. M., Koizumi, M., & Larsen, H. (2021). Cultural policy, the public sphere, and public libraries: a comparison of Norwegian, American, and Japanese models. *International journal of cultural policy : CP*, 27(3), 358-376. doi:10.1080/10286632.2020.1751142
- Wiegand, W. A. (2015). *Part of our lives : a people's history of the American public library*. New York, NY: Oxford University Press.
- Yin, R. K. (2009). *Case study research : design and methods* (4th ed. ed. Vol. vol. 5). Thousand Oaks, Calif: Sage.
- Yin, R. K. (2012). *Applications of case study research* (3rd ed. ed.). Los Angeles: SAGE.
- Aabø, S., & Audunson, R. (2012). Use of library space and the library as place. *Library & information science research*, 34(2), 138-149. doi:10.1016/j.lisr.2011.06.002
- Aabø, S., Audunson, R., & Vårheim, A. (2010). How do public libraries function as meeting places? *Library & information science research*, 32(1), 16-26. doi:10.1016/j.lisr.2009.07.008

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv bibliotekbrukarar

Vil du delta i forskingsprosjektet *Folkebiblioteket som offentleg møteplass og debattarena i ei digital tid?*

Dette er eit spørsmål til deg om å delta i eit forskingsprosjekt der føremålet er å sjå nærare på folkebiblioteka si rolle som offentleg arena, og korleis denne rolla spelar saman med lokalsamfunnet som biblioteket operer i. I dette skrivet gjev vi deg informasjon om måla for prosjektet og kva deltaking vil innebere for deg.

Formål

Folkebiblioteket som offentleg møteplass og debattarena i ei digital tid er eit PhD-prosjekt ved OsloMet – storbyuniversitetet, ved Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag. Prosjektet tek utgangspunkt i ei endring i formålsparagrafen i Lov om folkebibliotek. Endringa trådte i kraft i 2014 og definerer folkebiblioteka som uavhengige møtestader og arena for samtale og debatt. Bakgrunnen for endringa er å styrke biblioteka som aktive formidlarar av kunnskap og kultur. Folkebiblioteka skal vere arena for alle, dei skal bidra til å oppfylle retten til ytringsfridom, og legge til rett for ein open og opplyst offentleg samtale.

Hovudproblemstilling for prosjektet er:

Korleis definerer sentrale aktørar i lokalsamfunna; bibliotekarar, brukarar, lokale politikarar og representantar frå sivilsamfunnet, biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit?

Prosjektet er del av forskingsprosjektet The ALM-Field, Digitalization, and the Public Sphere (ALMPUB). Les ev. meir om ALMPUB her: <https://almpub.wordpress.com/>

Kven er ansvarleg for forskingsprosjektet?

OsloMet - storbyuniversitetet er ansvarleg for prosjektet.

Kvifor får du spørsmål om å delta?

I forskingsprosjektet vil det bli nytta to case, som begge er folkebibliotek i Hordaland og deira omliggande lokalsamfunn/kommunar. Ditt bibliotek og lokalsamfunn er eit av casa og ulike aktørar i ditt lokalmiljø vil bli intervjuet.

Dei som blir intervjuet er bibliotektilsette, bibliotekbrukarar, politikarar, tilsette ved institusjonar som biblioteket samarbeider med og frivillige i organisasjonar som biblioteket samarbeider med.

Kva inneber det for deg å delta?

Deltaking i studien, betyr at du vil bli intervjuet av forskaren i ei ein til ein samtale. Intervjuet vil bli tatt opp på band. Kvart enkelt intervjuet vil ta om lag ein klokke, men det kan bli både kortare og lengre alt etter kor mykje det er å snakke om.

Tema du vil bli intervjuet om er folkebiblioteka si relativt nye og lovpålagte rolle som offentleg og uavhengig møtestad og arena for samtale og debatt. Spørsmåla vil dreie seg rundt

nokre hovudtema;

- **Lokalsamfunnet:** denne delen av samtalen vil handle om korleis du oppfattar din kommune når det gjeld sosiale møtestader og sosialt samhold mellom folk.
- **Arrangement og aktivitetar:** Endringa i biblioteklova har ført til at folkebiblioteka no, i mykje større grad enn før, satsar på arrangement, kurs og andre aktivitetar i biblioteket. Tema her blir korleis du opplever arrangementa i biblioteket.
- **Møtestad:** tema her vil vere korleis folkebiblioteket i din kommune kan vere ein møtestad for alle innbyggjarar, uavhengig av politiske syn, religion, etnisitet eller sosial tilhøyrse
- **Demokratisk rolle:** folkebiblioteka bidrar til å oppfylle retten til ytringsfridom og sikre ein open og opplyst offentleg samtale – noko som er med på å styrke demokratiet. Tema i denne delen vil vere folkebiblioteket som arena for samtale og debatt, gjennom arrangement i biblioteket.
- **Prioriteringar:** Biblioteklova gjev folkebiblioteka mange oppgåver: dei skal drive aktiv formidling av litteratur til barn og vaksne; dei skal fremje opplysning, utdanning og kulturell aktivitet ved å stille bøker og anna materiale gratis til disposisjon; dei skal vere uavhengige møtestader og dei skal vere arena for offentleg debatt. Fokus her vil vere om det er nokre særskilte oppgåver du synes at folkebiblioteket i din kommune bør prioritere.
- **Verdien av folkebibliotek:** her vil vi snakke om verdien av folkebiblioteket, og særskilt verdien av biblioteket i din kommune.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du vel å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake utan å gje noko grunn. Alle opplysningar om deg vil då bli anonymisert. Det vil ikkje ha noko negative konsekvensar for deg dersom du ikkje vil delta eller seinare vel å trekke deg.

Ditt personvern – korleis vi oppbevarer og nyttar dine opplysningar

Vi vil berre nytte opplysningane om deg til føremåla vi har fortalt om i dette skrivet. Vi handsamar opplysningane konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Alle personopplysningar vil bli handsama konfidensielt. Intervjua vil bli tatt opp på band og etter at dei er transkriberte (skrivne ned), vil lyd-opptaka bli destruerte. Transkripsjonane vil vere tilgjengelege for forskaren, dei to rettleiarane ved OsloMet, og ev. også ved evaluering av PhD-avhandlinga. Det vil bli laga ein koplingsnøkkel mellom transkripsjonane og deltakarane i studien. Nøkkelen vil bli lagra avskilt frå data/transkripsjonar.

Det vil ikkje bli samla inn direkte identifiserande opplysningar, men utvalet kan vere indirekte identifiserbart. Når utvalet er så lite og lokalt, er det utfordringar knytt til anonymitet, ved at enkelte ting som blir sagt kan gjere det mogleg å identifisera den/dei som er informantar. Dei to kommunane i prosjektet vil bli nemnde med namn då dei uansett vil vere lett å kjenne att ut frå skildringar og særeigenheiter.

Resultatet av undersøkinga vil bli publisert som del av ei PhD-avhandling i Bibliotek- og informasjonsvitenskap ved OsloMet. Det vil også truleg bli publisert artiklar om tema i aktuelle tidsskrift.

Kva skjer med opplysningane dine når vi avsluttar forskingsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttast i mai 2020. Personopplysningar vil då bli sletta, og datamaterialet vil bli anonymisert og sendt til Norsk senter for forskningsdata for arkivering.

Dine rettar

Så lenge du kan identifiserast i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i kva personopplysningar som er registrert om deg,
- å få retta personopplysningar om deg,
- få sletta personopplysningar om deg,
- få utlevert ein kopi av dine personopplysningar (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombodet eller Datatilsynet om handsaming av dine personopplysningar.

Kva gjev oss rett til å handsame personopplysningar om deg?

Vi handsamar opplysningar om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag frå OsloMet – storbyuniversitetet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at handsaminga av personopplysningar i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Kor kan eg finne ut meir?

Dersom du har spørsmål til studien, eller ønskjer å nytte deg av dine rettar, ta kontakt med:

- Oslomet - storbyuniversitetet ved PhD-kandidat Elin Golten på elin.golten@oslomet.no /tlf. 47237315
- Vårt personvernombod: Ingrid S. Jacobsen på personvernombud@oslomet.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på e-post (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med venleg helsing

Elin Golten
Prosjektansvarleg
(PhD-stipendiat)

Samtykkeerklæring

Eg har motteke og forstått informasjon om prosjektet *Folkebiblioteket som offentleg møteplass og debattarena i ei digital tid* og har fått høve til å stille spørsmål. Eg samtykker til:

- å delta i personleg intervju
- at opplysningar om meg blir publisert slik at eg kan kjennast att gjennom indirekte identifiserande opplysningar t.d. av kommunenamn osv.

Eg samtykker til at mine opplysningar blir handsama frem til prosjektet er avslutta, ca. juli 2020.

(Signert av prosjektdeltakar, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide bibliotekbrukarar

Intervjuguide for bibliotekbrukarar

Problemstilling for prosjektet

Korleis definerer sentrale aktørar i lokalsamfunna; bibliotekarar, brukarar, lokale politikarar og representantar frå sivilsamfunnet, biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit?

Underspørsmål:

- *Kva utfordringar rundt offentlegheit og møtestad blir biblioteket si rolle knytt til?*
- *Ser kommunane sine ulike karakteristika, til dømes nærleik til storbyen, kulturtradisjonar o.a., ut til å ha innverknad på korleis rolla blir utforma?*
- *Kva oppfatning har aktørane i lokalsamfunna av korleis biblioteket kan bidra til å realisere mål med omsyn til lokale møtestader/lokal offentlegheit?*
- *Kven kjem på arrangementa i biblioteka? Er biblioteket som møtestad og debattarena ein arena for alle gruppe i lokalsamfunnet eller dominerer nokre gruppe?*

Innleiande samtale

- Informere om prosjektet, og kva det vil bli stilt spørsmål om.
- Seie litt om konsekvensar, t.d. om tilbakemelding av resultat.
- Intervjuet vil bli tatt opp på band, lydfilene blir destruert når transkribering er gjort.
- Informere om anonymitet, og utfordringar knytt til dette (kan vere identifiserbart).
- Informere om retten til å bryte når som helst
- Spørje om i kva rolle du blir intervjuet her, og korleis denne rolla er knytt til biblioteket

1. Lokalsamfunnet

- 1.1. Korleis opplever du det sosiale samholdet mellom folk her i kommunen?
- 1.2. Korleis vil du karakterisere denne kommunen når de gjeld sosiale møtestader?
- 1.3. Er det nokre faktorar, til dømes samansetning av folk, geografi, lokalisering av kommunen, økonomi osv. som du tenker påverkar korleis kommunen fungerer, som du ser utfordrar lokalsamfunnet her?
- 1.4. Korleis ser du på biblioteket som ein faktor for å løyse utfordringar i dette lokalsamfunnet/ kommunen?

2. Arrangement og aktivitetar

Endringa i biblioteklova har ført til at folkebiblioteka no, i mykje større grad enn før, satsar på arrangement, kurs og andre aktivitetar i biblioteket.

- 2.1. Kva arrangement har du delteke på biblioteket her?
- 2.2. Er det noko særskilt som motiverer deg til å gå på arrangement? Særskilde interesser eller liknande?
- 2.3. Opplever du at arrangementa på biblioteket er interessant og relevant for deg? Kva må ev. gjerast for at dei skal bli meir interessante/ relevante?
- 2.4. Korleis finn du informasjon om arrangementa?

- 2.5. Kven opplever du kjem på arrangementa? Er det nokre gruppe i lokalsamfunnet som er meir representert enn andre? Er det nokon du ikkje ser? Kven synes du at biblioteket bør prøve å nå ut til med sitt program?
- 2.6. I kva grad meiner du arrangementet/-a du har deltatt på representerer smale interesser, og i kva grad er dei for det meir breie publikum? Korleis bør dette ideelt vere?
- 2.7. Korleis opplever du at bibliotekrommet her fungerer som arrangementsarena? Kva positive og negative faktorar ser du?
- 2.8. I kva grad har det noko tyding for deg at det er på biblioteket at arrangement er og ikkje ein annan stad?

3. *Møtestad*

Den (relativt) nye delen av Lov om folkebibliotek stadfestar at folkebiblioteka skal vere ein møtestad for alle innbyggjarar, uavhengig av politiske syn, religion eller sosial tilhøyrse.

- 3.1. Når du går på arrangement her i biblioteket, i kva grad erfarer du at biblioteket fungerer som ein sosial møtestad for deg og dei andre som kjem på arrangementet? Opplever du at biblioteket kan vere ein sosial møtestad?
- 3.2. Kva tenker du om behovet for ein slik møtestad i denne kommunen?
- 3.3. Korleis ser du på folkebiblioteket som ein arena for inkludering og integrering av ulike gruppe i lokalsamfunnet her? Kva med minoritetar/ anna utanforskap? Har du erfaringar med dette frå dei arrangementa du har vore på?
- 3.4. Når du deltar på arrangement i biblioteket, korleis bruker du bibliotekrommet i forkant og etterkant av arrangementet? Er du sosial med andre? Bruker du biblioteket si samling? Eller kjem du like før/ forlèt lokalet like etter? Snakkar du med folk du kjenner frå før? Kjem du i snakk med folk du ikkje kjenner frå før?
- 3.5. Biblioteket her er samlokalisert med kulturhuset/kjøpesenteret. Trur du dette påverkar korleis du og andre brukarar nyttar biblioteket? Kva erfarer du som positivt og negativt? Har det noko å seie for din bruk av biblioteket/ at du går på arrangement?

4. *Demokratisk rolle*

Folkebiblioteka skal bidra til å oppfylle retten til ytringsfridom og sikre ei open og opplyst offentleg samtale – noko som er med på å styrke demokratiet.

Det har vore ulike saker i biblioteksektoren knytt til debatt og kva stemmer ein skal sleppe til i biblioteklokalet knytt til ytringsfridom – og der biblioteksjefane, som redaktørar, har løyst sakene på ulikt vis. Til dømes så har det vore ekstreme gruppe som anten har fått bruke biblioteket til møter, eller som ikkje har fått nytte biblioteket aleine men er blitt sett inn i ei setting der andre syn på saka har kome fram.

- 4.1. Har du delteke på debatt i biblioteket her?
- 4.2. I kva grad opplever du at arrangementa du deltar på er samtaler eller debatt? Blir det ført samtaler og diskusjonar under eller etterpå arrangementet/-a? Kjem det ev. fram ulike syn?
- 4.3. Korleis tenker du at biblioteket i denne kommunen bør løyse rolla si som debattarena? Kva stemmer bør dei gje rom for og kven bør dei ev. utelate?
- 4.4. I kva grad opplever du at den nye rolla folkebiblioteket har fått som møtestad og debattarena er synleg i denne kommunen?

5. *Prioriteringar*

Biblioteklova gjev folkebiblioteka mange oppgåver: dei skal drive aktiv formidling av litteratur til barn og vaksne; dei skal fremje opplysning, utdanning og kulturell aktivitet ved å stille bøker og anna materiale gratis til disposisjon; dei skal vere uavhengige møtestader og dei skal vere arena for offentleg debatt.

For folkebiblioteka kan det vere vanskeleg å prioritere mellom dei ulike oppgåvene. Mellom anna så går det ein diskusjon i biblioteksektoren no om kor vidt fokuset som har vore på biblioteket som arrangementsarena dei siste åra, har vore på kostnad av dei meir tradisjonelle bibliotekoppgåvene med utlån og tilgang til informasjon og litteratur.

- 5.1. Er det nokre oppgåver du tenker er viktigare enn andre at biblioteket driv med akkurat i dette lokalsamfunnet? For deg? For lokalsamfunnet generelt?
- 5.2. Har du nokre refleksjonar rundt korleis biblioteket her i kommunen bør prioritere for å møte dei behova som er her?

6. *Verdien av folkebibliotek*

- 6.1. Kva tenker du er verdien av folkebibliotek? – for deg?
- 6.2. Kva ville denne kommunen som lokalsamfunn miste dersom biblioteket forsvann?

Avslutning

- Avsluttande kommentarar.
- Avklare eventuelle uklarheiter.
- Spørsmål eller kommentarar frå informanten om andre ting intervjuet burde ta opp?
- Avtale at intervjuar kan kontakte informanten igjen dersom det er behov for ekstra spørsmål/ utfyllande spørsmål. Kontaktinformasjon blir stadfesta.

Vedlegg 3: Informasjonsskriv samarbeidspartar

Vil du delta i forskingsprosjektet

Folkebiblioteket som offentlig møteplass og debattarena i ei digital tid?

Dette er eit spørsmål til deg om å delta i eit forskingsprosjekt der føremålet er å sjå nærare på folkebiblioteka si rolle som offentlig arena, og korleis denne rolla spelar saman med lokalsamfunnet som biblioteket operer i. I dette skrivet gjev vi deg informasjon om måla for prosjektet og kva deltaking vil innebere for deg.

Formål

Folkebiblioteket som offentlig møteplass og debattarena i ei digital tid er eit PhD-prosjekt ved OsloMet – storbyuniversitetet, ved Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag. Prosjektet tek utgangspunkt i ei endring i formålsparagrafen i Lov om folkebibliotek. Endringa trådte i kraft i 2014 og definerer folkebiblioteka som uavhengige møtestader og arena for samtale og debatt. Bakgrunnen for endringa er å styrke biblioteka som aktive formidlarar av kunnskap og kultur. Folkebiblioteka skal vere arena for alle, dei skal bidra til å oppfylle retten til ytringsfridom, og legge til rett for ein open og opplyst offentlig samtale.

Hovudproblemstilling for prosjektet er:

Korleis definerer sentrale aktørar i lokalsamfunna; bibliotekarar, brukarar, lokale politikarar og representantar frå sivilsamfunnet, biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit?

Prosjektet er del av forskingsprosjektet The ALM-Field, Digitalization, and the Public Sphere (ALMPUB). Les ev. meir om ALMPUB her: <https://almpub.wordpress.com/>

Kven er ansvarleg for forskingsprosjektet?

OsloMet - storbyuniversitetet er ansvarleg for prosjektet.

Kvifor får du spørsmål om å delta?

I forskingsprosjektet vil det bli nytta to case, som begge er folkebibliotek i Hordaland og deira omliggande lokalsamfunn/kommunar. Ditt bibliotek og lokalsamfunn er eit av casa og ulike aktørar i ditt lokalmiljø vil bli intervjuet.

Dei som blir intervjuet er bibliotektilsette, bibliotekbrukarar, administrativt tilsette i kommunen, politikarar, tilsette ved institusjonar som biblioteket samarbeider med og frivillige i organisasjonar som biblioteket samarbeider med.

Kva inneber det for deg å delta?

Deltaking i studien, betyr at du vil bli intervjuet av forskaren i ei ein til ein samtale. Intervjuet vil bli tatt opp på band. Kvart enkelt intervjuet vil ta om lag ein klokke, men det kan bli både kortare og lengre alt etter kor mykje det er å snakke om.

Tema du vil bli intervjuet om er folkebiblioteka si relativt nye og lovpålagte rolle som offentlig og uavhengig møtestad og arena for samtale og debatt. Spørsmåla vil dreie seg rundt nokre hovudtema;

- **Samarbeidsaktivitetar med biblioteket:** spørsmål knytt til organisering av samarbeidet de har med biblioteket, og gjennomføring av arrangementa.

- **Lokalsamfunnet:** denne delen av samtalen vil handle om korleis du oppfattar din kommune når det gjeld sosiale møtestader og sosialt samhold mellom folk.
- **Møtestad:** tema her vil vere korleis folkebiblioteket i din kommune kan vere ein møtestad for alle innbyggjarar, uavhengig av politiske syn, religion, etnisitet eller sosial tilhøyrse
- **Demokratisk rolle:** folkebiblioteka bidrar til å oppfylle retten til ytringsfridom og sikre ein open og opplyst offentleg samtale – noko som er med på å styrke demokratiet. Tema i denne delen vil vere folkebiblioteket som arena for samtale og debatt, gjennom arrangement i biblioteket.
- **Prioriteringar:** Biblioteklova gjev folkebiblioteka mange oppgåver: dei skal drive aktiv formidling av litteratur til barn og vaksne; dei skal fremje opplysning, utdanning og kulturell aktivitet ved å stille bøker og anna materiale gratis til disposisjon; dei skal vere uavhengige møtestader og dei skal vere arena for offentleg debatt. Fokus her vil vere om det er nokre særskilte oppgåver du synes at folkebiblioteket i din kommune bør prioritere.
- **Verdien av folkebibliotek:** her vil vi snakke om verdien av folkebiblioteket, og særskilt verdien av biblioteket i din kommune.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du vel å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake utan å gje noko grunn. Alle opplysningar om deg vil då bli anonymisert. Det vil ikkje ha noko negative konsekvensar for deg dersom du ikkje vil delta eller seinare vel å trekke deg.

Ditt personvern – korleis vi oppbevarer og nyttar dine opplysningar

Vi vil berre nytte opplysningane om deg til føremåla vi har fortalt om i dette skrivet. Vi handsamar opplysningane konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Alle personopplysningar vil bli handsama konfidensielt. Intervjua vil bli tatt opp på band og etter at dei er transkriberte (skrivne ned), vil lyd-opptaka bli destruerte. Transkripsjonane vil vere tilgjengelege for forskaren, dei to rettleiarane ved OsloMet, og ev. også ved evaluering av PhD-avhandlinga. Det vil bli laga ein koplingsnøkkel mellom transkripsjonane og deltakarane i studien. Nøkkelen vil bli lagra avskilt frå data/transkripsjonar.

Det vil ikkje bli samla inn direkte identifiserande opplysningar, men utvalet kan vere indirekte identifiserbart. Når utvalet er så lite og lokalt, er det utfordringar knytt til anonymitet, ved at enkelte ting som blir sagt kan gjere det mogleg å identifisera den/dei som er informantar. Dei to kommunane i prosjektet vil bli nemnde med namn då dei uansett vil vere lett å kjenne att ut frå skildringar og særeigenheiter.

Resultatet av undersøkinga vil bli publisert som del av ei PhD-avhandling i Bibliotek- og informasjonsvitenskap ved OsloMet. Det vil også truleg bli publisert artiklar om tema i aktuelle tidsskrift.

Kva skjer med opplysningane dine når vi avsluttar forskingsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttast i mai 2020. Personopplysningar vil då bli sletta, og datamaterialet vil bli anonymisert og sendt til Norsk senter for forskningsdata for arkivering.

Dine rettar

Så lenge du kan identifiserast i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i kva personopplysningar som er registrert om deg,
- å få retta personopplysningar om deg,
- få sletta personopplysningar om deg,
- få utlevert ein kopi av dine personopplysningar (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombodet eller Datatilsynet om handsaming av dine personopplysningar.

Kva gjev oss rett til å handsame personopplysningar om deg?

Vi handsamar opplysningar om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag frå OsloMet – storbyuniversitetet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at handsaminga av personopplysningar i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Kor kan eg finne ut meir?

Dersom du har spørsmål til studien, eller ønskjer å nytte deg av dine rettar, ta kontakt med:

- OsloMet - storbyuniversitetet ved PhD-kandidat Elin Golten på elin.golten@oslomet.no /tlf. 47237315
- Vårt personvernombod: Ingrid S. Jacobsen på personvernombud@oslomet.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på e-post (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med venleg helsing

Elin Golten
Prosjektansvarleg
(PhD-stipendiat)

Samtykkeerklæring

Eg har motteke og forstått informasjon om prosjektet *Folkebiblioteket som offentleg møteplass og debattarena i ei digital tid* og har fått høve til å stille spørsmål. Eg samtykker til:

- å delta i personleg intervju
- at opplysningar om meg blir publisert slik at eg kan kjennast att gjennom indirekte identifiserande opplysningar t.d. av kommunenamn osv.

Eg samtykker til at mine opplysningar blir handsama frem til prosjektet er avslutta, ca. mai 2020.

(Signert av prosjektdeltakar, dato)

Vedlegg 4: Intervjuguide samarbeidspartar

Intervjuguide for samarbeidspartar ved institusjonar og organisasjonar

Problemstilling for prosjektet

Korleis definerer sentrale aktørar i lokalsamfunna; bibliotekarar, brukarar, lokale politikarar og representantar frå sivilsamfunnet, biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit?

Underspørsmål:

- *Kva utfordringar rundt offentlegheit og møtestad blir biblioteket si rolle knytt til?*
- *Ser kommunane sine ulike karakteristika, til dømes nærleik til storbyen, kulturtradisjonar o.a., ut til å ha innverknad på korleis rolla blir utforma?*
- *Kva oppfatning har aktørane i lokalsamfunna av korleis biblioteket kan bidra til å realisere mål med omsyn til lokale møtestader/lokal offentlegheit?*
- *Kven kjem på arrangementa i biblioteka? Er biblioteket som møtestad og debattarena ein arena for alle gruppe i lokalsamfunnet eller dominerer nokre gruppe?*

Innleiande samtale

- Informere om prosjektet, og kva det vil bli stilt spørsmål om.
- Seie litt om konsekvensar, t.d. om tilbakemelding av resultat.
- Intervjuet vil bli tatt opp på band, lydfilene blir destruert når transkribering er gjort.
- Informere om anonymitet, og utfordringar knytt til dette (kan vere identifiserbart).
- Informere om retten til å bryte når som helst
- Spørje om i kva rolle du blir intervjuet her, og korleis denne rolla er knytt til biblioteket

1. Samarbeidsaktivitetar med biblioteket

Endringa i biblioteklova har ført til at folkebiblioteka no, i mykje større grad enn før, satsar på arrangement og aktivitetar i biblioteket. Ditt/dykkar samarbeid med biblioteket representerer nokre av desse aktivitetane.

- 1.1. Du samarbeider med biblioteket om eit eller fleire arrangement. Kan du skildre kva type aktivitet dette er? – og kor ofte aktivitetane går føre seg?
- 1.2. Korleis kom samarbeidet med biblioteket i gang?
- 1.3. Korleis blei arrangementet /-a utvikla? Kva er motivasjon og idear bak?
- 1.4. Kven er målgruppe for arrangementet? Og kven opplever du kjem på arrangementa?
- 1.5. I kva grad vil du seie at publikum på arrangementa er passive tilskodarar, og i kva grad er dei aktive deltakarar i arrangementet?
- 1.6. I kva grad er arrangementet/-a med på å nå nokre mål for dykkar organisasjon/institusjon?
- 1.7. I kva grad meiner du arrangementet/-a du/de er involverte i representerer smale interesser, og i kva grad er dei for det meir breie publikum?
- 1.8. Korleis opplever du at det fysiske bibliotekrommet avgrensar eller skaper moglegheiter når det gjeld aktivitetar og arrangement? Kva utfordringar og moglegheiter ser du her?

- 1.9. Kva tyding vil du seie det har at arrangementet er på biblioteket i staden for ein annan stad?
- 1.10. Tek de inngangspengar for arrangementet? Kva tyding tenker du dette har?

2. Lokalsamfunnet

- 2.1. Korleis opplever du det sosiale samholdet mellom folk her i kommunen?
- 2.2. Korleis vil du karakterisere denne kommunen når det gjeld sosiale møtestader?
- 2.3. Er det nokre faktorar, til dømes samansetning av folk, geografi, lokalisering av kommunen, økonomi osv. som du tenker påverkar korleis kommunen fungerer, som du ser som positive eller negative for lokalsamfunnet her?
- 2.4. Ser du at biblioteket kan vere med på å løyse nokre utfordringar som kommunen har?

3. Møtestad

Den (relativt) nye delen av Lov om folkebibliotek stadfestar at folkebiblioteka skal vere ein møtestad for alle innbyggjarar, uavhengig av politiske syn, etnisitet, religion eller sosial tilhøyrse.

- 3.1. I kva grad erfarer du at biblioteket fungerer som ein sosial møtestad under arrangementa som du er med på å gjennomføre? Opplever de at biblioteket kan bidra til sosialt samhold?
- 3.2. I kva grad tenker du at arrangementa som de er med på er ein arena for inkludering og integrering? – for både minoritetar og andre som er utanfor i samfunnet? Har du nokre observasjonar / erfaringar knytt til dette?
- 3.3. Under arrangementa du er med på å arrangere, korleis opplever du at publikum bruker bibliotekrommet i forkant og etterkant av arrangementet? Er dei sosiale med andre? Bruker dei biblioteket si samling? Eller kjem dei like før/ forlèt lokalet like etter? Synes du det verkar som dei snakkar dei med folk dei kjenner frå før? Eller at dei kjem i snakk med folk dei ikkje kjenner frå før?
- 3.4. Biblioteket her er jo samlokalisert med Kulturhuset/kjøpesenteret. Har du noko oppfatning av at dette påverkar korleis biblioteket blir brukt?

4. Demokratisk rolle

Folkebiblioteka skal bidra til å oppfylle retten til yringsfridom og sikre ei open og opplyst offentleg samtale – noko som er med på å styrke demokratiet.

- 4.1. I kva grad erfarer du at biblioteket fungerer som ein arena for samtale og debatt under arrangementa som du er med på å gjennomføre? Blir det til dømes ført samtaler og diskusjonar i samband med arrangementet/ -a?
- 4.2. For dei som ev. har vore med å arrangere spesifikke debattar i biblioteket: I kva grad blir det presentert ulike syn på ei sak i debattar eller samtaler der de er involverte?

5. Prioriteringar

Biblioteklova gjev folkebiblioteka mange oppgåver: dei skal drive aktiv formidling av litteratur til barn og vaksne; dei skal fremje opplysning, utdanning og kulturell aktivitet ved å stille bøker og anna materiale gratis til disposisjon; dei skal vere uavhengige møtestader og dei skal vere arena for offentleg debatt.

For folkebiblioteka kan det vere vanskeleg å prioritere mellom dei ulike oppgåvene. Mellom anna så går det ein diskusjon i biblioteksektoren no om kor vidt fokuset som har vore på biblioteket som arrangementsarena dei siste åra, har vore på kostnad av dei meir tradisjonelle bibliotekoppgåvene med utlån og tilgang til informasjon og litteratur.

- 5.1. Er det nokre oppgåver du tenker er viktigare enn andre at biblioteket driv med akkurat i dette lokalsamfunnet?
- 5.2. Har du nokre refleksjonar rundt korleis biblioteket her i kommunen bør prioritere for å møte dei behova som er her?
- 5.3. I kva grad opplever du den nye rolla folkebiblioteket har fått som møteplass og arena for samtale og debatt som synleg i denne kommunen?

6. Verdien av folkebibliotek

- 6.1. Kva tenker du er verdien av folkebibliotek?
- 6.2. Kva ville denne kommunen som lokalsamfunn miste dersom biblioteket forsvann?

Avslutning

- Avsluttande kommentarar.
- Avklare eventuelle uklarheiter.
- Spørsmål eller kommentarar frå informanten om andre ting intervjuet burde ta opp?
- Avtale at intervjuar kan kontakte informanten igjen dersom det er behov for ekstra spørsmål/ utfyllande spørsmål. Kontaktinformasjon blir stadfesta.

Vedlegg 5: Informasjonsskriv politikarar

Vil du delta i forskingsprosjektet *Folkebiblioteket som offentlig møteplass og debattarena i ei digital tid?*

Dette er eit spørsmål til deg om å delta i eit forskingsprosjekt der føremålet er å sjå nærare på folkebiblioteka si rolle som offentlig arena, og korleis denne rolla spelar saman med lokalsamfunnet som biblioteket operer i. I dette skrivet gjev vi deg informasjon om måla for prosjektet og kva deltaking vil innebere for deg.

Formål

Folkebiblioteket som offentlig møteplass og debattarena i ei digital tid er eit PhD-prosjekt ved OsloMet – storbyuniversitetet, ved Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag. Prosjektet tek utgangspunkt i ei endring i formålparagrafen i Lov om folkebibliotek. Endringa trådte i kraft i 2014 og definerer folkebiblioteka som uavhengige møtestader og arena for samtale og debatt. Bakgrunnen for endringa er å styrke biblioteka som aktive formidlalar av kunnskap og kultur. Folkebiblioteka skal vere arena for alle, dei skal bidra til å oppfylle retten til yringsfridom, og legge til rett for ein open og opplyst offentlig samtale.

Hovudproblemstilling for prosjektet er:

Korleis definerer sentrale aktørar i lokalsamfunna; bibliotekarar, brukarar, lokale politikarar og representantar frå sivilsamfunnet, biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal bygge opp under ei berekraftig lokal offentlegheit?

Prosjektet er del av forskingsprosjektet The ALM-Field, Digitalization, and the Public Sphere (ALMPUB). Les ev. meir om ALMPUB her: <https://almpub.wordpress.com/>

Kven er ansvarleg for forskingsprosjektet?

OsloMet - storbyuniversitetet er ansvarleg for prosjektet.

Kvifor får du spørsmål om å delta?

I forskingsprosjektet vil det bli nytta to case, som begge er folkebibliotek i Hordaland og deira omliggande lokalsamfunn/kommunar. Ditt bibliotek og lokalsamfunn er eit av casa og ulike aktørar i ditt lokalmiljø vil bli intervjuet.

Dei som blir intervjuet er bibliotektilsette, bibliotekbrukarar, administrativt tilsette i kommunen, politikarar, tilsette ved institusjonar som biblioteket samarbeider med og frivillige i organisasjonar som biblioteket samarbeider med.

For politikarar vil prosjektet handsame opplysningar om partipolitisk tilhøyrse.

Kva inneber det for deg å delta?

Deltaking i studien, betyr at du vil bli intervjuet av forskaren i ei ein til ein samtale. Intervjuet vil bli tatt opp på band. Kvart enkelt intervjuet vil ta om lag ein klokke, men det kan bli både kortare og lengre alt etter kor mykje det er å snakke om.

Tema du vil bli intervjuet om er folkebiblioteka si relativt nye og lovpålagte rolle som offentlig og uavhengig møtestad og arena for samtale og debatt. Spørsmåla vil dreie seg rundt nokre hovudtema;

- **Lokalsamfunnet:** denne delen av samtalen vil handle om korleis du oppfattar din kommune når det gjeld sosiale møtestader og sosialt samhold mellom folk. Her vil ein også snakke om andre faktorar som påverkar kommunen, som samansetning av folk, geografi, lokalisering av kommunen, økonomi osv.
- **Møtestad:** tema her vil vere korleis folkebiblioteket i din kommune kan vere ein møtestad for alle innbyggjarar, uavhengig av politiske syn, religion eller sosial tilhøyrsla – og korleis dette ev. kan løyse utfordringar som kommunen har.
- **Prioriteringar:** her vil samtala dreie som om dei mange oppgåvene som Biblioteklova gjev folkebiblioteka: dei skal drive aktiv formidling av litteratur til barn og vaksne; dei skal fremje opplysning, utdanning og kulturell aktivitet ved å stille bøker og anna materiale gratis til disposisjon; dei skal vere uavhengige møtestader og dei skal vere arena for offentleg debatt. Fokus vil vere på korleis folkebiblioteket i din kommune bør prioritere for å løyse lokale behov og utfordringar.
- **Arrangement og aktivitetar:** her vil samtala kome inn på korleis endringa i biblioteklova har ført til at folkebiblioteka no, i mykje større grad enn før, satsar på arrangement og aktivitetar i biblioteket. Vi vil snakke om kva som er eit relevant bibliotekprogram for denne kommunen, og kven ein bør prøve å nå ut til med aktivitetane.
- **Demokratisk rolle:** folkebiblioteka bidrar til å oppfylle retten til ytringsfridom og sikre ein open og opplyst offentleg samtale – noko som er med på å styrke demokratiet. Tema i denne delen vil vere folkebiblioteket som debattarena, og korleis denne rolla bør løysast i din kommune.
- **Verdien av folkebibliotek:** her vil vi snakke om verdien av folkebiblioteket, og særskilt verdien av biblioteket i din kommune.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du vel å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake utan å gje noko grunn. Alle opplysningar om deg vil då bli anonymisert. Det vil ikkje ha noko negative konsekvensar for deg dersom du ikkje vil delta eller seinare vel å trekke deg.

Ditt personvern – korleis vi oppbevarer og nyttar dine opplysningar

Vi vil berre nytte opplysningane om deg til føremåla vi har fortalt om i dette skrivet. Vi handsamar opplysningane konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Alle personopplysningar vil bli handsama konfidensielt. Intervjua vil bli tatt opp på band og etter at dei er transkriberte (skrivne ned), vil lyd-opptaka bli destruerte. Transkripsjonane vil vere tilgjengelege for forskaren, dei to rettleiarane ved OsloMet, og ev. også ved evaluering av PhD-avhandlinga. Det vil bli laga ein koplingsnøkkel mellom transkripsjonane og deltakarane i studien. Nøkkelen vil bli lagra avskilt frå data/transkripsjonar.

Det vil ikkje bli samla inn direkte identifiserande opplysningar, men utvalet kan vere indirekte identifiserbart. Når utvalet er så lite og lokalt, er det utfordringar knytt til anonymitet, ved at enkelte ting som blir sagt kan gjere det mogleg å identifisera den/dei som er informantar. Dei to kommunane i prosjektet vil bli nemnde med namn då dei uansett vil vere lett å kjenne att ut frå skildringar og særeigenheiter.

Resultatet av undersøkinga vil bli publisert som del av ei PhD-avhandling i Bibliotek- og informasjonsvitenskap ved OsloMet. Det vil også truleg bli publisert artiklar om tema i aktuelle tidsskrift.

Kva skjer med opplysningane dine når vi avsluttar forskingsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttast i mai 2020. Personopplysningar vil då bli sletta, og datamaterialet vil bli anonymisert og sendt til Norsk senter for forskningsdata for arkivering.

Dine rettar

Så lenge du kan identifiserast i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i kva personopplysningar som er registrert om deg,
- å få retta personopplysningar om deg,
- få sletta personopplysningar om deg,
- få utlevert ein kopi av dine personopplysningar (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombodet eller Datatilsynet om handsaming av dine personopplysningar.

Kva gjev oss rett til å handsame personopplysningar om deg?

Vi handsamar opplysningar om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag frå OsloMet – storbyuniversitetet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at handsaminga av personopplysningar i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Kor kan eg finne ut meir?

Dersom du har spørsmål til studien, eller ønskjer å nytte deg av dine rettar, ta kontakt med:

- OsloMet - storbyuniversitetet ved PhD-kandidat Elin Golten på elin.golten@oslomet.no /tlf. 47237315
- Vårt personvernombod: Ingrid S. Jacobsen på personvernombud@oslomet.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på e-post (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med venleg helsing

Elin Golten
Prosjektansvarleg
(PhD-stipendiat)

Samtykkeerklæring

Eg har motteke og forstått informasjon om prosjektet *Folkebiblioteket som offentleg møteplass og debattarena i ei digital tid* og har fått høve til å stille spørsmål. Eg samtykker til:

- å delta i personleg intervju
- at opplysningar om meg blir publisert slik at eg kan kjennast att gjennom indirekte identifiserande opplysningar t.d. av kommunenamn o.a..

Eg samtykker til at mine opplysningar blir handsama frem til prosjektet er avslutta, ca. mai 2020.

(Signert av prosjektdeltakar, dato)

Vedlegg 6: Intervjuguide politikarar

Intervjuguide for politikarar

Problemstilling for prosjektet

Korleis definerer sentrale aktørar i lokalsamfunna; bibliotekarar, brukarar, lokale politikarar og representantar frå sivilsamfunnet, biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit?

Underspørsmål:

- *Kva utfordringar rundt offentlegheit og møtestad blir biblioteket si rolle knytt til?*
- *Ser kommunane sine ulike karakteristika, til dømes nærleik til storbyen, kulturtradisjonar o.a., ut til å ha innverknad på korleis rolla blir utforma?*
- *Kva oppfatning har aktørane i lokalsamfunna av korleis biblioteket kan bidra til å realisere mål med omsyn til lokale møtestader/lokal offentlegheit?*
- *Kven kjem på arrangementa i biblioteka? Er biblioteket som møtestad og debattarena ein arena for alle gruppe i lokalsamfunnet eller dominerer nokre gruppe?*

Innleiande samtale

- Informere om prosjektet, og kva det vil bli stilt spørsmål om.
- Seie litt om konsekvensar, t.d. om tilbakemelding av resultat.
- Intervjuet vil bli tatt opp på band, lydfilene blir destruert når transkribering er gjort.
- Informere om anonymitet, og utfordringar knytt til dette (kan vere identifiserbart).
- Informere om retten til å bryte når som helst.
- Informanten si stilling/posisjon, og relasjon til biblioteket.

1. Lokalsamfunnet

- 1.1. Korleis opplever du det sosiale samhaldet mellom folk her i kommunen?
- 1.2. Korleis vil du karakterisere denne kommunen når de gjeld sosiale møtestader?
- 1.3. Er det nokre faktorar, til dømes samansetning av folk, geografi, lokalisering av kommunen, økonomi osv. som du tenker påverkar korleis kommunen fungerer? – positivt eller negativt.
- 1.4. Korleis ser du på biblioteket som ein del av løysinga på dei utfordringane kommunen har? Har du nokre erfaringar med dette?

2. Møtestad

Den (relativt) nye delen av Lov om folkebibliotek stadfestar at folkebiblioteka skal vere ein møtestad for alle innbyggjarar, uavhengig av politiske syn, religion, etnisitet eller sosial tilhøyrse.

- 6.3. Korleis tenker du rundt ei slik rolle for biblioteket her i kommunen? Opplever/ erfarer du at biblioteket kan bidra til sosialt samhald, og vere ein sosial møtestad?
- 6.4. Kva tenker du om behovet for ein slik møtestad i denne kommunen? Kan det vere med å løyse utfordringar som kommunen har?
- 6.5. Korleis ser du på folkebiblioteket som ein arena for inkludering og integrering av ulike gruppe i lokalsamfunnet her? Kva med minoritetar/ anna utanforskap? Har du erfaringar med dette?

- 6.6. Biblioteket her er samlokalisert med kulturhuset/kjøpesenteret. Har du noko oppfatning av om dette påverkar korleis biblioteket blir brukt? Kva erfarer du er positivt og negativt?

3. Prioriteringar

Biblioteklova gjev folkebiblioteka mange oppgåver: dei skal drive aktiv formidling av litteratur og kultur til barn og vaksne; dei skal fremje opplysning, utdanning og kulturell aktivitet ved å stille bøker og anna materiale gratis til disposisjon; dei skal vere uavhengige møtestader og dei skal vere arena for offentleg samtale og debatt.

For folkebiblioteka kan det vere vanskeleg å prioritere mellom dei ulike oppgåvene. Mellom anna så går det ein diskusjon i biblioteksektoren no om kor vidt fokuset som har vore på biblioteket som arrangementsarena dei siste åra, har vore på kostnad av dei meir tradisjonelle bibliotekoppgåvene med utlån og tilgang til informasjon og litteratur.

- 3.1. Korleis tenker du at biblioteket her i kommunen bør prioritere for å møte dei behova som er her?
- 3.2. Er det nokre av oppgåver du ser som viktigare enn andre at biblioteket driv med akkurat i dette lokalsamfunnet? Til dømes for å løyse utfordringar?

4. Arrangement og aktivitetar

Endringa i biblioteklova har ført til at folkebiblioteka no, i mykje større grad enn før, satsar på arrangement, kurs og andre aktivitetar i biblioteket.

Intervjua med dei bibliotektilsette i begge dei aktuelle kommunane, viser at dei opplever at det særskilt er dei godt vaksne og barnefamiljar som kjem på arrangementa i biblioteket. Tross mange tiltak er ungdom vanskeleg å få inn i biblioteket. Samstundes så opplever dei at nye arrangements-tema bringer med seg nye grupper til biblioteks-arrangementa – som då gjerne oppdagar denne nye sida ved biblioteket, og kjem att.

- 4.1. Korleis tenker du at eit relevant bibliotekprogram bør vere i denne kommunen?
- 4.2. Kven bør biblioteket prøve å nå ut til med sitt program?
- 4.3. I kor stor grad bør biblioteket ha smale program for særskilt interesserte? Og i kor stor grad bør dei ha breie program som når ut til flest mogleg?
- 4.4. Opplever du at den nye rolla folkebiblioteket har fått som møtestad og debattarena er synleg i denne kommunen? – her må du gjerne gjere tydeleg om du snakkar som politiskar eller privatperson.

5. Demokratisk rolle

Folkebiblioteka skal bidra til å oppfylle retten til yringsfridom og sikre ein open og opplyst offentleg samtale – noko som er med på å styrke demokratiet. Begge biblioteka i dette prosjektet har hatt lite debattar det siste året, sjølv om dei har mange samtale om ulike tema, som også er blitt debattert med deltaking frå publikum.

Det har vore ulike saker i biblioteksektoren knytt til debatt og kva stemmer ein skal sleppe til i biblioteklokalet knytt til yringsfridom – og der biblioteksjefane, som redaktørar, har løyst sakene på ulikt vis. Til dømes har det vore ekstreme grupper som anten har fått bruke biblioteket til møter, eller som ikkje har fått nytte biblioteket aleine men er blitt sett inn i ei setting der andre syn på saken har kome fram.

- 5.1. Korleis tenker du at biblioteket i denne kommunen bør løyse rolla si som debattarena? Kva stemmer bør dei gje rom for og kven bør dei ev. utelate?

- 5.2. Kva tenker du om biblioteket si rolle som ein institusjon som bidrar til å fremje demokrati i denne kommunen?
- 5.3. Kva tenker du rundt at biblioteket skal ha ei uavhengig rolle som møtestad og debattarena samstundes som det er ein kommunal institusjon? Ser du nokre motsetningar mellom desse rollene her i denne kommunen?

6. *Verdien av folkebibliotek*

- 6.1. Kva tenker du er verdien av folkebibliotek? (Kvifor) bør kommunane oppretthalde tilbodet om folkebibliotek?
- 6.2. Kva ville denne kommunen som lokalsamfunn miste dersom lokalbiblioteket forsvann?

Vedlegg 7: Informasjonsskriv bibliotektilsette

Vil du delta i forskingsprosjektet

Folkebiblioteket som offentlig møteplass og debattarena i ei digital tid?

Dette er eit spørsmål til deg om å delta i eit forskingsprosjekt der føremålet er å sjå nærare på folkebiblioteka si rolle som offentlig arena, og korleis denne rolla spelar saman med lokalsamfunnet som biblioteket operer i. I dette skrivet gjev vi deg informasjon om måla for prosjektet og kva deltaking vil innebere for deg.

Formål

Folkebiblioteket som offentlig møteplass og debattarena i ei digital tid er eit PhD-prosjekt ved OsloMet – storbyuniversitetet, ved Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag. Prosjektet tek utgangspunkt i ei endring i formålparagrafen i Lov om folkebibliotek. Endringa trådte i kraft i 2014 og definerer folkebiblioteka som uavhengige møtestader og arena for samtale og debatt. Bakgrunnen for endringa er å styrke biblioteka som aktive formidlarar av kunnskap og kultur. Folkebiblioteka skal vere arena for alle, dei skal bidra til å oppfylle retten til ytringsfridom, og legge til rett for ein open og opplyst offentlig samtale.

Hovudproblemstilling for prosjektet er:

Korleis definerer sentrale aktørar i lokalsamfunna; bibliotekarar, brukarar, lokale politikarar og representantar frå sivilsamfunnet, biblioteket som ein møtestad og ein institusjon som skal byggje opp under ei berekraftig lokal offentlegheit?

Prosjektet er del av forskingsprosjektet The ALM-Field, Digitalization, and the Public Sphere (ALMPUB). Les ev. meir om ALMPUB her: <https://almpub.wordpress.com/>

Kven er ansvarleg for forskingsprosjektet?

OsloMet - storbyuniversitetet er ansvarleg for prosjektet.

Kvifor får du spørsmål om å delta?

I forskingsprosjektet vil det bli nytta to case, som begge er folkebibliotek i Hordaland og deira omliggande lokalsamfunn/kommunar. Ditt bibliotek og lokalsamfunn er eit av casa og ulike aktørar i ditt lokalmiljø vil bli intervjuet.

Dei som blir intervjuet er bibliotektilsette, bibliotekbrukarar, politikarar, tilsette ved institusjonar som biblioteket samarbeider med og frivillige i organisasjonar som biblioteket samarbeider med.

Kva inneber det for deg å delta?

Deltaking i studien, betyr at du vil bli intervjuet av forskaren i ei ein til ein samtale. Intervjuet vil bli tatt opp på band. Kvart enkelt intervjuet vil ta om lag ein klokke, men det kan bli både kortare og lengre alt etter kor mykje det er å snakke om.

Tema du vil bli intervjuet om er folkebiblioteka si relativt nye og lovpålagte rolle som offentlig og uavhengig møtestad og arena for samtale og debatt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du vel å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake utan å gje noko grunn. Alle opplysningar om deg vil då bli anonymisert. Det

vil ikkje ha noko negative konsekvensar for deg dersom du ikkje vil delta eller seinare vel å trekke deg.

Ditt personvern – korleis vi oppbevarer og nyttar dine opplysningar

Vi vil berre nytte opplysningane om deg til føremåla vi har fortalt om i dette skrivet. Vi handsamar opplysningane konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Alle personopplysningar vil bli handsama konfidensielt. Intervjua vil bli tatt opp på band og etter at dei er transkriberte (skrivne ned), vil lyd-opptaka bli destruerte. Transkripsjonane vil vere tilgjengelege for forskaren, dei to rettleiarane ved OsloMet, og ev. også ved evaluering av PhD-avhandlninga. Det vil bli laga ein koplingsnøkkel mellom transkripsjonane og deltakarane i studien. Nøkkelen vil bli lagra avskilt frå data/transkripsjonar.

Det vil ikkje bli samla inn direkte identifiserande opplysningar, men utvalet kan vere indirekte identifiserbart. Når utvalet er så lite og lokalt, er det utfordringar knytt til anonymitet, ved at enkelte ting som blir sagt kan gjere det mogleg å identifisera den/dei som er informantar. Dei to kommunane i prosjektet vil bli nemnde med namn då dei uansett vil vere lett å kjenne att ut frå skildringar og sær eigenheiter.

Resultatet av undersøkinga vil bli publisert som del av ei PhD-avhandling i Bibliotek- og informasjonsvitenskap ved OsloMet. Det vil også truleg bli publisert artiklar om tema i aktuelle tidsskrift.

Kva skjer med opplysningane dine når vi avsluttar forskingsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttast i mai 2020. Personopplysningar vil då bli sletta, og datamaterialet vil bli anonymisert og sendt til Norsk senter for forskningsdata for arkivering.

Dine rettar

Så lenge du kan identifiserast i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i kva personopplysningar som er registrert om deg,
- å få retta personopplysningar om deg,
- få sletta personopplysningar om deg,
- få utlevert ein kopi av dine personopplysningar (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombodet eller Datatilsynet om handsaming av dine personopplysningar.

Kva gjev oss rett til å handsame personopplysningar om deg?

Vi handsamar opplysningar om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag frå OsloMet – storbyuniversitetet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at handsaminga av personopplysningar i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Kor kan eg finne ut meir?

Dersom du har spørsmål til studien, eller ønskjer å nytte deg av dine rettar, ta kontakt med:

- Oslomet - storbyuniversitetet ved PhD-kandidat Elin Golten på elin.golten@oslomet.no /tlf. 47237315
- Vårt personvernombod: Ingrid S. Jacobsen på personvernombud@oslomet.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på e-post (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med venleg helsing

Elin Golten
Prosjektansvarleg
(PhD-stipendiat)

Samtykkeerklæring

Eg har motteke og forstått informasjon om prosjektet *Folkebiblioteket som offentleg møteplass og debattarena i ei digital tid* og har fått høve til å stille spørsmål. Eg samtykker til:

- å delta i personleg intervju
- at opplysningar om meg blir publisert slik at eg kan kjennast att gjennom indirekte identifiserande opplysningar t.d. ved at kommunenamn er offentleg.

Eg samtykker til at mine opplysningar blir handsama frem til prosjektet er avslutta, ca. juli 2020.

(Signert av prosjektdeltakar, dato)

Vedlegg 8: Intervjuguide bibliotektilsette

Intervjuguide for bibliotektilsette

Problemstilling for prosjektet

Kva innverknad har folkebiblioteka si nye rolle som offentleg og uavhengig møtestad og debattarena på deltaking i lokalsamfunnet, demokratisk deliberasjon, sosial samhald og danning av sosial kapital?

- *Kva oppfatningar har sentrale aktørar i lokalsamfunnet; bibliotekarar, lokale politikarar og representantar frå sivilsamfunnet, på kva utfordringar som er relevante for folkebiblioteket når det gjeld den offentlege sfære?*
- *Kva effekt opplever dei ulike aktørane i lokalsamfunnet at biblioteket har på dei lokale offentlegheitene?*
- *Kven når biblioteket fram til som offentlegheitsarena? Når det ut til dei dominerande aktørane i dei lokale offentlegheitene? - eller også til mindre dominerande offentlegheiter?*

Innleiande samtale

- Informere om prosjektet, og kva det vil bli stilt spørsmål om.
- Seie litt om konsekvensar, t.d. om tilbakemelding av resultat.
- Intervjuet vil bli tatt opp på band, lydfilene blir destruert når transkribering er gjort.
- Informere om anonymitet, og utfordringar knytt til dette (kan vere identifiserbart).
- Informere om retten til å bryte når som helst.
- Informanten si utdanning og utdanningsnivå – fagutdanna/ ikkje fagutdanna.
- Kor lenge informanten har vore tilsett i biblioteksektoren – og i dette biblioteket.

1. Formål/Legitimering:

- 1.1 Kva meiner du er verdien av folkebibliotek? Kvifor bør ein nytte knappe kommunale ressursar på bibliotektenester?
- 1.2 Kva meiner du er dei 3-5 viktigaste grunnane til å oppretthalde folkebibliotektenester?
- 1.3 Kva meiner du er dei største utfordringane som folkebiblioteka møter i eit moderne og digitalt samfunn?
- 1.4 Korleis meiner du at digitalisering påverkar deltaking og (nye typar) møtestader?
- 1.5 Kan folkebiblioteket, etter di meining, spele ei rolle for demokrati og offentleg samtale? Korleis? Kva utfordringar ser du?
- 1.6 Korleis opplever du biblioteket si rolle som uavhengig møtestad og debattarena relatert til at det er ein kommunal institusjon og eit instrument for kommunal politikk?
- 1.7 Korleis meiner du at biblioteket bør balansere og prioritere mellom ulike oppgåver for å bli den møteplassen/offentlegheitsarenaen kommunen treng?
- 1.8 Kva kan/bør biblioteket etter di oppfatning gjere for å møte ev. utfordringane i si rolle som møteplass og offentlegheitsarena?
- 1.9 Om du måtte prioritere nokre typar av bibliotektenester framfor andre, kven ville du velje: møtestad, debattarena, læringsarena, kulturarena?
- 1.10 Kva tyding meiner du at prosjektmidlar de har motteke frå Nasjonalbiblioteket til prosjekt/tilrettelegging av bibliotekrommet har/har hatt for oppfyljing av den nye formålsparagrafen?

2. Lokalsamfunnet som ramme

- 2.1 Korleis vil du karakterisere lokalsamfunnet/kommunen som biblioteket opererer i når det gjeld sosialt samhold og sosiale møtestader? Kva utfordringar ser du?
- 2.2 Korleis vil du karakterisere biblioteket som aktør når det gjeld sosialt samhold og å vere ein sosial møtestad? Kva utfordringar ser du?
- 2.3 Kva utfordringa og moglegheiter ser du for folkebiblioteket som ein arena for inkludering og integrering av alle typar av gruppe i lokalsamfunnet? Korleis fungerer dette i høve minoritetar/ utanforskap?
- 2.4 Kva utfordringar og moglegheiter ser du med folkebiblioteket som skapar av samhold og fellesskap?
- 2.5 Korleis meiner du at folkebiblioteket kan møte ev. utfordringar med å styrke sosialt samhold mellom folk i lokalsamfunnet?
- 2.6 Kven vil du seie deltek på arrangementa i biblioteket? Er enkelte grupper i lokalsamfunnet meir aktive brukarar av desse tenestene enn andre? Er det nokon de ikkje når ut til?
- 2.7 Kva grupper i lokalsamfunnet vil du seie har delteke på arrangement og aktivitetar i biblioteket som del av prosjekt støtta frå Nasjonalbiblioteket? Kven har de nådd? Kven har de ev. ikkje nådd?
- 2.8 Kva innverknad vil du seie at samlokalisering med andre tenester (kommunale eller kommersielle) har på bibliotektenesta og korleis biblioteket fungerer som offentleg arena?
- 2.9 I kva grad samarbeid biblioteket med andre organisasjonar/institusjonar når det gjeld arrangement? Kva fordelar og utfordringar ser du med eit slikt samarbeid?
- 2.10 I kva grad samarbeider biblioteket med bibliotekbrukarar når det gjeld arrangement? Kva fordelar og utfordringar ser du med eit slikt samarbeid?
- 2.11 I kva grad bestemmer / bookar biblioteket arrangement ut frå eigen agenda og i kva grad lar dei andre organisasjonar nytte biblioteka sine lokale til sine arrangement? Kva fordelar og utfordringar ser du med dette?
- 2.12 Kva faktorar i lokalsamfunnet/kommunen opplever du at har påverknad på korleis biblioteket driv si teneste? Til dømes folkesetnad, geografi, lokalisering, økonomi.

3. Bibliotekrommet (space & place)

- 3.1 I kva grad er aktivitetar som blir gjennomført som oppfylging av den nye formålsparagrafen del av eit uttalt mål eller plan for biblioteket?
- 3.2 I kva grad vil du seie at ev. planar og tiltak er knytt saman med biblioteket sine utfordringar i høve formålsparagrafen?
- 3.3 Kva vil du seie styrer temaval for aktivitetane i biblioteket? T.d. samarbeid, kompetanse, interesser osv.
- 3.4 I kva grad meiner du arrangementa i dykkar bibliotek representerer smale interesser, og i kva grad er det for det meir breie publikum? Kva fordelar og utfordringar ser du med dette?
- 3.5 I kva grad blir det presentert ulike syn på ei sak i debattar eller samtaler i biblioteket? Kva utfordringar ser du med dette?
- 3.6 I kva grad er publikum på arrangementa passive tilskodarar, og i kva grad er dei aktive deltakarar i arrangementet? Kva utfordringar ser du med dette?
- 3.7 Korleis opplever du at det fysiske bibliotekrommet avgrensar eller skaper moglegheiter når det gjeld aktivitetar og arrangement? Kva utfordringar og moglegheiter ser du her?
- 3.8 Korleis opplever du at deltakarane bruker bibliotekrommet i forkant og etterkant av arrangementet. Er dei sosiale med andre? Bruker dei biblioteket si samling? Eller kjem

dei like før/ forlèt lokalet like etter? Oppstår det samtaler mellom bibliotekbrukarar etter ein debatt osv.? Skjer der møter som går på tvers av typiske grupper, t.d. når det gjeld alder, etnisitet, kulturell bakgrunn osv.?

Avslutning

- Avsluttande kommentarar.
- Avklare eventuelle uklarheter.
- Spørsmål eller kommentarar frå informaten om andre ting intervjuet burde ta opp?
- Avtale at intervjuar kan kontakte informanten igjen dersom det er behov for ekstra spørsmål/ utfyllande spørsmål. Kontaktinformasjon blir stadfesta.